

54259

TC.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HÜSÂM-ZÂDE FEYZÎ DÎVÂNİ
İNCELEME-METİN

Danışman
Prof. Dr. Coşkun AK

Hazırlayan
Özlem Gülnar

Bursa-1996

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

KISALTMALAR

I. BÖLÜM

I. 17. YÜZYILIN SİYASİ VE SOSYAL GÖRÜNÜŞÜ	1
II. 17. YÜZYILIN EDEBİ GÖRÜNÜŞÜ	3
1. Nefî	4
2. Şeyhülislâm Yahyâ	5
3. Fehîm-i Kadîm	
4. Azmi-zâde Hâletî	
5. Şeyhülislam Bahâyî	6
6. Nedîm-i Kadîm	
7. Nabî	
8. Cevrî	
9. Nailî-i Kadîm	7
10. Neşatî	

II. BÖLÜM

I. FEYZÎ MAHLASLI ŞAİRLER	8
II. FEYZÎ OSMAN HÜSAM-ZADE	10

III. BÖLÜM

A) I. Feyzî'nin Eseri	12
II. Feyzî Divanı'nın Yazma Nüshası	
III. Feyzî'nin Şiirleri	13

1. Kasideler	14
a) Dini Olanlar	
b) Methiyeler	
2. Gazeller	19
3. Diğer Şiirler	
B) EDEBİ KİŞİLİĞİ	20
I. Şiirinde Şekil Özellikleri	
a) Dış Görünüş	
b) Vezin ve Kafiye	21
II. Dil ve Üslup	
a) Dil (Halk Deyimleri)	
b) Üslup	27
III. Tesirinde Kaldığı Şairler	28
IV. Feyzi'nin Şiirlerindeki Muhteva Özellikleri	31
A) DİN VE TASAVVUF	
I. Din	
1. Allah	
a) Kemâl Sıfatları	
Vücudunu İfade Edenler	
İlmini İfade Edenler	32
Tenzihi Sıfatlar	
Kudretini İfade Edenler	33
b) Cemâl Sıfatları	
c) Celâl Sıfatları	
2. Melekler ve Cennet Varlıkları	34
3. Kitaplar	35
4. Ayet ve Hadisler	
5. Peygamberler	37
a) Âdem	
b) Nûh	
c) İbrâhîm	
ç) İsmâîl	38
d) Dâvud	
e) Süleymân	39
f) Ya'kûb	
g) Yûsuf	

h) Eyyûb	40
i) Mûsâ	
i) İsâ	
j) Hızır	41
k) Muhammed	
6. Çâr-yâr	42
7. Ali-Muhammed	43
8. Ashab	44
9. İbadet	
a) Namaz	
b) Bayram	45
c) Hacc ve Ka'be	
10. Ahiretle İlgili Mefhumlar	46
a) Kıyamet	
b) Cennet ve Cehennem	47
11. Diğer Dini Mefhumlar	48
a) Ölüm	
b) Din-İmân; Kâfir-Müslümân	
II. Tasavvuf	49
B) ŞAHISLAR	52
I. Tarihî Şahıslar	
1. Padişahlar	
IV. Murâd	
2. Devlet Adamları	53
Ali Paşa (Kemân-keş)	
3. Şairler, Alimler, Sanatkârlar, Dost ve Arkadaşlar	
a) Mevlânâ	
b) İmâm-ı Azâm	54
c) Sübhân	
ç) Selmân ve Bakî	
d) Za'fi	
e) Zekayî Çelebi	
f) Tokmakî	
II. Meşhur Şahsiyetler ve Efsanevî Kahramanlar	55
1. Cem	
2. Erdeşir	

3. Hatem	
4. Rüstem ve Sām	
5. Mervān	
III. Hikaye Kahramanları	56
1. Leylā vü Mecnûn	
2. Ferhād ü Şîrîn	
3. Vāmık u Azrā	
4. Yūsuf u Züleyhā	57
C) ÜLKELER VE ŞEHİRLER	
I. Rum	
II. Mısır-Ken'ân	58
III. Erzurum	
IV. Kerbelā ve Meşhed	
V. Yemen ve Buhārā	
VI. Ka'be	59
VII. Mescid-i Aksā	
VIII. Tebrîz ve İsfahān	
IX. İstānbûl-Kağıt-hāne-Süleymāniye	60
X. Necef	
D) SOSYAL HAYAT	
I. Ramazan ve Bayram	
II. Mey-haneler, İçki Meclisleri	61
III. Hamam	
IV. Musiki	
E) DEVR VE ZAMANE	
F) RİND VE ZAHİT	62
G) AŞK-ÂŞIK-MAŞUK-RAKİB	63
I. AŞK	
II. ÂŞIK	
1. Âşıkla İlgili Çeşitli Benzetmeler	65
Şāh-ı aşk	
Şehīd-i aşk	
Aşk ehli	
Tufeyl-i aşk	
Bimār-ı aşk	
Gedā	

Kül	65
Bende	
Padişāh-ı vakt	
Âşık-ı mihnet-zede	
Fakîr	
Ehl-i dil	
Harâbât ehli	
Maârif ehli	67
Ehl-i hüner	
Ser-mest	
Şûrîde meşreb	
Âşık-ı ser-bâz	
Virân	
Dīvâne	
Bî-hûş	68
Abdâl	
Üryân	
Perîşân	
Esîr-i zülf	
Haste-i hicr	
Dil-figâr	
Bî-sabr u bî-dil	69
Bî-tab	
Bî-mecâl	
Bî-ser ü samân	
Gam-gîn	
Nâ-tûvân	
Kâfir-i aşk	
Âşık-ı bî-çare	70
Âşık-ı muhtâc	
Dil-teşne	
Teşne-leb	
Andelîb, bûlbûl, hezâr	
Bûlbûl-i dil	
Ankâ-yı aşk	
Şahbâz	71

Tūtī

Gonce

Kuhsār

Şem'

2) Āşığın Vücudu İle İlgili Çeşitli Benzetmeler

a) Āh, nāle, āhla ilgili terkipler

Āh

Nār-ı āh

72

Āh-ı hezār

Āh-ı dil

Nāle

b) Baş-Sér

Ser-geşte

Ser

Baş

73

c) Boy

Kadd

ç) Çehre-Yüz

Çehre-i zerd

d) Çeşm-Dide-Göz-Girye-Gözyaşı-Eşk

Çeşm

Kūşe-i çeşm

Halkā-i çeşm

Çeşm-i hūn-feşān

74

Şīşe-i çeşm

Dīde

Tekye-gāh-ı dide

Dürr-i dide

Dide-i hūn-bār

Dide-i gevher-bār

Hūn-ı dīde

75

Hasta göz

Göz

Göz yaşı

Girye

Merdüm

Bārān-ı eşk	76
Cū(y)-ı eşk	
Eşk-i hūn-āb	
Seyl-i eşk	
e) Dil-Gönül-Hatır	
Dil	
Dil-i hezerān	
Dil-i zār	
Murg-ı dil	
Dil-i dīvāne	77
Fülk-i dil	
Sandūkā-i' dil	
Geşti-i dil	
Levh-i dil	
Hāne-i dil	
Dil-i suzān	
Dil-i nālān	78
Dil-i teng	
Būlbūl-i dil	
Dil-i virān	
Mezrā-i dil	
Tıfl-ı dil	
Dil-i aşūfte	
Dil-i gūmrāh	
Dil-i şeydā	79
Dil-i bī-karār	
Gonce-i dil	
Mir'āt-i dil	
Aīne-i dil	
Cān-bāz-ı dil	
Gönül	
Gönül murgı	
Hâtır-ı perişān	80
Levh-i hâtır	
Hâtır-ı efkār	
Hâtır-ı mahzūn	

Hâtır-şikest	
f) Giribân-Dâmen	
g) Kadd-Kâmet	81
h) Kalb	
Kalb	
Hâne-i kalb	
Kalb-i vîrân	
ı) Sîne-Ciger-Bagr	
Sîne	
Derûn-ı sîne	82
Sîne-i bî-kine	
Sîne-i pür-dâg	
Şem'dân-ı sîne	
Sîne-i suzân	
Bag-ı sîne	
Ciger	
Bagr	83
i) Ten-Cism-Vücud	
Ten	
Geşti-i ten	
Cism	
Cism-i zâr	
Cism-i za'if	
Cism-i kuh-sâr	
Vücûd	84
j) Üstühân	
III. MA'ŞUK	
1. Sevgiliye Verilen İsimler- Bunlarla İlgili Benzetmeler	
Âfet-Âfet-i devrân	
Âfitâb	
Âhû	
Bî-vefâ	85
Cânân	
Cefâ-kâr	
Cevân	

Gonce dehen, gonce-i handān, gonce-fem, gonce-i ter, gonce
leb, gonce-i ra'nā

Dil-ber-i şîrîn, dil-ber-i ra'nā, dil-dār, dil-rübā

Efendi

Beg

86

Zālim

Gül-i handān, gül-i ahmer, verd-i ter, verd-i handān

Hūn-hār, hunī

Mahbūb-ı müstesnā

Mihr-i dirahşān

Şeh-ı hubān

Cem-i devrān

87

Hāce-i devrān

Hāce-i hüsn

Tıf-ı nev-res, şūh-ı şive-kār, şive-kār

Kāfir-i zūlf

Lebi mül, leb-i şîrîn

Meh-i tābān

Nāzik-endām

Kible-gāh-ı hüsn, secde-gāh-ı hüsn

88

Nükte-dān

Sanem-i zibā

Sehi-kadd, serv, serv-i sehi, serv-i kadd, serv-i kāmēt, serv-i
bālā, serv-i gülistān, serv-i kad-nāzik, serv-i nāz, serv-i hīrāmān

Simin-zeken, sitem-kār

Sultān, şāh-ı cihān, şāh, şāh-ı hüsn, şāh-ı alişān, şāh-i ali, şāh-ı

kamūrān

89

Şem-i şebistān, şem

Şūh

Tabīb

Yār, yār-ı bed-hod, yar-ı müşfik, yār-ı bed-hū, müsahīb yār

Yūsuf-ı gül-çehre, Yūsuf-ı sanī, Yūsuf-ı Ken'ān

90

2. Sevgilinin Güzellik Unsurları ve Bunlarla İlgili Benzetmeler:

a) Ārız, hatt, rūh, rūhsār, izār

Ānz

Ārız-ı gül-gūn

Ārız-ı handān	
Ānz	
Hatt	
Nev-bahār-ı hatt	91
Hatt-ı müşkīn	
Nakş-ı hatt	
Hatt-ı mushāf	
Hatt-ı dil-avīz	
Gül-rūh	
Māh-ı ruhsār	
Safhā-i rūhsār	
Lale-gūn rūh	92
Şem-i ruhsār	
Peri ruhsār	
İzār-ı tab-dār	
Lale-izār	
b) Zülf, kākül, gisū	
Zülf-i siyāh	
Bend-i zülf	
Zülf-i misk-āsā	93
Zülf-i pūr-çin-i dil-ārā	
Zülf-i siyeh-kār	
Külāb-ı zülf	
Halka-i zülf-i siyāh	
Zülf-i kâfir	
Küfr-i zülf	
Hām-ı zülf	
Ayyār-ı zülf	94
Zülf-i perîşān	
Zülf-i abîr-efşān	
Kakûli müşkin-i şiken	
Kakûl-i perîşān	
Gisū	
c) Cemāl, yüz, vech, rūy, dîdār	
Tāb-ı cemāl-i yār	
Yüz	95

Vech

Dīdār

ç) Ebrû, Kaş

Ebrû

Kavs-i ebrû

Kaşı yā

Kaşı nūn

d) Göz, çeşm, dīde

96

Gözi şahīn

Gözi şikār

Gözi mekkār

Harami gōz

Çeşm-i fettān

Çeşm-i āhū

Çeşm-i pūr-sihr

Çeşmi cādū

97

e) Gamze

Gamze-i fettān

Tir-i gamze

Şemşir-i gamze

Gamze-i cādū

Gamzesi tartar

Sihām-ı gamze

Gamzesi hūn-hār

98

Gamzesi Tātār

Gamze-i cellād

f) Hāl

Hāl-i siyāh

Hāl-i müşkīn

g) Dehen, fem

Gonce dehen

Gonce-fem

99

Piste-fem

Lebi mül

La'l-i leb

Lebi İsā

Kand-i leb	
Şeftalü-yi leb	
Leb-i şîrîn	100
h) Zekân	
Çāh-ı zekân	
ı) Gerden	
i) Meyân	
Mû(y)-ı mēyân	
j) Boy, kadd, nihāl, kâmet	
Nihāl boylu	
Kaddi çenār	
Kadd-i şimşād	101
Kadd-i mevzûn	
Serv-kadd	
Tübâ-dıraht kâmet	
Kâmet-i mevzûn	
Kâmet-i bālâ	
Kâmeti tûbâ	
k) Pây	102
Hak-i pây	
IV. RAKİP	
H) TABİAT	
I. Gökyüzü	
1. Güneş ve Ay	
2. Diğer Seyyareler	103
a) Zühre	
b). Ülker-Müşteri	104
c) Burçlar	
II. Zaman	
1. Bahār	
2. Kış	105
3. Hazân	
III. Bağ ve Çiçekler	
1. Bağ, gül-şen, gülistân, gül-zâr, çemen	
2. Çiçekler	106
a) Gül	

b) Gonca	
c) Lāle	107
ç) Nergis	
IV. Rüzgār, sabā, bād, nesīm	
V. Hayvanlar	
1. Kuşlar	
a) Ankā	
b) Būlbūl, andelīb, hezār	108
c) Şehbāz	
ç) Kebş	
d) Tūtī	
e) Hümā	
f) Kebūter	
g) Zag u zeken	
h) Tugān	109
i) Kebk	
2. Dört Ayaklılar	
a) Ahū, gazāl, ceylān	
b) Arslan	
c) Gūrg	
ç) At, esb, semend, rahş	
d) Seg, it	
VI. Madenler	110
1. Altın, zer	
2. Gümüş, sim	
3. Elmās	
4. İnci, dürr	
5. Ya'kut, la'l	

IV. BÖLÜM

METİN	111-205
Mukaddime	111
Kasideler	114
Müseddesler	128
Tahmisler	141

Gazeller	144
Kıtalar ve Rubailer	200
Beyitler	203

METNİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE ÇEVİRİLİŞİ	206-279
Önsöz	206
Kasideler	207
Müseddesler	219
Tahmisler	232
Gazeller	235
Kıtalar ve Rubailer	277
Beyitler	278

SONUÇ	280
BİBLİYOGRAFYA	282

ÖNSÖZ

Feyzî Osman, İstanbullu olup, IV. Murad devrinde (1623-1640) yaşamış, Hüsâm Bey diye tanınan ilmiye sınıfına mensup bir şairin oğludur. Feyzî'nin sadece bir eseri vardır. O da tek nüshalı olan Divanı'dır.

Bu çalışmada, şairin çeşitli yönleri aksettirilmeye çalışılmıştır. Divanının fotokopisini temin ederek, metnin okunması yoluna gidilmiş ve şiirleri nesre çevrilmiştir.

Divanda tespit edilen şiirler, 1'i Farsça na't, 1'i mersiye olmak üzere 6 kaside, 113 gazel, 12 müseddes, 3 tahmis, 4 kıta, 2'si Farsça 4 rubai, 1 tarih ve 1'i Farsça 18 beyit'tir.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Feyzî'nin yaşadığı dönemin siyasal ve sosyal görünüşü yanında dönemin edebi görünüşü üzerinde de durulmuştur. Ayrıca, Feyzî mahlaslı diğer şairler, şairin hayatı üzerinde çalışılmıştır.

İkinci bölümde ise, Feyzî'nin eserleriyle ilgilidir. Burada, divanının nüshaları, kasideleri, gazelleri ve diğer şiirleri incelenmiştir. Edebi kişiliği, şiirlerindeki şekil, vezin kafiye, dil ve üslup özellikleriyle, tesirinde kaldığı şairler ve ayrıca şiirlerindeki muhteva özellikleri, geniş bir plan içerisinde konu edilmiştir.

Muhteva özellikleri aktarılırken de, 8 ayrı başlık kullanılmıştır. Bu bölümler, A) Din ve Tasavvuf, B) Şahıslar, C) Ülkeler-Şehirler, D) Sosyal Hayat, E) Devr-Zamane, F) Rint ve Zahit, G) Aşk-Aşık-Maşuk-Rakip, H) Tabiat başlıklarından oluşmaktadır. Bu 8 bölüm de kendi içinde alt başlıklara ayrılarak, şiirlerdeki bütün özellikler gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Bu kısımdaki her konu için örnek beyitler sunulmuş ve beyitlerin bunların çalışma içindeki numarası ve alınan beytin şiirin kaçınıcı beyti olduğu gösterilmiştir.

Metinde eksik olan ve bunların yerine tarafımızdan uygun bulunan sözcükler parantez içinde yazılmış, uygun kelime bulunamayan yerler ise, sadece parantez açılarak belirtilmiştir. Ayrıca, ruy, kuy gibi sözcüklerin y harfleri parantez içinde

gösterilmiştir. Metinde ñ ile yazılması gereken bazı sözcükler yazılmamıştır. Bunlar sözcük sonuna * işareti konularak gösterilmiştir.

Çok dikkatli çalışılmış olmasına rağmen, bilgisayarda yazılırken gözden kaçan hatalarımız olabilir. Bu hatalarımız için özür dilerken, bize bu çalışmamızda yol gösteren ve yardımcı olan, değerli hocam Prof. Dr. Coşkun Ak'a sonsuz teşekkürleri bir borç bilirim.

Özlem Gülnar

KISALTMALAR

a.g.e. Adı geçen eser.

AK: Akif, Mir 'at-ı Şi'r

AS: Asım, Zeyl-i Zebtetü'l-Eş'âr

BEL: Belîğ, Nuhbetü'l-Asâr li-zeyli zübtetü'l-Eş'âr

c: Cilt

d: Doğum

ED: Esrâr Dede, Tezkire-yi Şu'arâ-yı Mevleviyye

F: Faizî, Zübdetü'l-Eş'âr

FAT: Fatîr, Hatîmetü'l-Eş'âr

G: Güftî, Teşrifatü'ş-Şu'arâ

k: Kasîde

müs: Müseddes

ö: Ölüm

RAM: Ramîz, Âdâb-ı Zurefâ

s.: Sayfa

SA: Safâyî Tezkiresi

SAL: Sâlîm Tezkiresi

Ş: Şefkât

tah: Tahmis

Y: Yümni

Y.: Yayınları

I. BÖLÜM

I.17. Yüzyılın Siyasi ve Sosyal Görünüşü

17. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu gerilemeye başladığı halde, kültür, sanat ve edebiyat hayatı, bir önceki yüzyıldaki ilerleyişini devam ettirmiştir. Çünkü, Türk Edebiyatı, 16. yüzyılda en olgun ve verimlidüzeyine ulaşmış, 17. yüzyılda da bu temeli korumuştur. Bu sağlam temel üzerindeki Osmanlı uygarlığı, idari, ekonomik, askeri ve sosyal açılardan gerileme devrine girdiğini farkedememiştir. Ancak, yüzyıl boyunca ihtişamını kaybetmemiş, hatta 16. yüzyıldaki görkemi andıran hareketler göstermiştir.

16. yüzyılın ikinci yarısıyla 17. yüzyıldaki ilmi cereyan medrese ve müderrislerin çokluğu, sayıca hayli fazla olmakla beraber, yüksek düşüncelere sahip ulemanın azlığı, ilim seviyesinin düşüklüğü medreselerin bozularak çocuk mollaların yüksek makamları elde etmeleri gibi durumlar 17. yüzyılda başını alıp yürümüştür. Bunun sonucu olarak, ortaya konan eserler de değerli olanlar pek azdır. Buna karşılık Avrupa'da, Rönesans'ın meydana getirdiği çalışmalar ve buluşlar giderek artmıştır.

Yine 16. yüzyıl sonlarına kadar iç ve dış ekonomik durumun mükemmel olmasına karşın, 17. yüzyıla girilmesiyle uzun süren İran_Avusturya seferleri, düzeni bozmuş, paranın değeri düşmüş, kaynaklar zayıflamış, ülkede yapıldığı halde, önemli sayıdaki eşyalar dış ülkelerden alınır olmuştur. Bu sebeble, ticaret, Fransız, İngiliz ve Flemenk tüccarların eline geçmiştir.

16. yüzyılda III. Murad zamanından itibaren bozulmaya başlayan yeniçeri ocağı, daha sonraları çeşitli sebepler yüzünden bozulmuş, 17. yüzyılda yeniçerilerin yaptığı edepsizlikleri yakından gören IV. Murad'ın gayretiyle yeniçeriler biraz düzene sokludysalar da,daha sonraki yüzyıllarda bu bozukluk genişleyerek devam etmiştir. Yeniçerilerin yanı sıra ordunun diğer kolları, yani süvari ocağı, eyalet askerleri, tmarlı süvariler gibi organlarında da düzensizlikler oluşmaya başlamıştı.

Bütün bunlara karşılık, 17. yüzyılda mimarimizin güçlülüğünü koruduğunu görüyoruz ki, bu yüzyılın mimari eserlerinin en önemlisi I. Sultan Ahmed Camii ile yine aynı yüzyıl ortalarında yapılan Eminönü'ndeki Yenicami dediğimiz IV. Mehmed'in

annesi Hatice Turhan Sultan Camii'dir. Güzel sanatların hat, nakış, çini, oyma gibi dalları da gelişimini sürdürmüştür. Ayrıca, ilm_i edvar denilen musiki, 17. yüzyılda Osmanlılar'da daha geniş ve daha bilgili olarak ilerlemiştir.

Genel görünüşünü kısaca özetlediğimiz bu yüzyılın padişahları ve onların saltanatları esnasındaki önemli tarini olaylara şöyle bir gözatabiliriz:

1. III. MEHMED (1595_1603)

Şair. Mahlası Adlî.

- a. Eğri Seferi (1596)
- b. Haçova Meydan Savaşı (1596)

2. I. AHMED (1603_1617)

Şair. Mahlası Bahtî

- a. Celali İsyanı
 - b. Estargon Muhasarası (1605)
 - c. Zitvatorok Antlaşması (1606)
3. I. MUSTAFA (1617_1618) (1622_1623)
4. II. OSMAN (1618_1640)

Şair. Saray Türkçesi ile söylediği şiirleri vardır. Mahlası Faris (Farsî).

- a. İran Antlaşması (1618)
- b. Yaş Zaferi (1620)
- c. Lehistan Seferi (1621)

5. IV. MURAD (1623_1640)

Şair. Nazirecilik yönüyle kuvvetli şiirler söyledi. Mahlası Muradî

- a. Bağdat Kuşatması (1626-1630)
- b. Revan Seferi (1635)
- c. Kasrı Şirin Antlaşması (1640)

6. IV. MEHMED (1648_1687)

Şair. Mahlası Vefai.

- a. Gürcü Nebi Ayaklanması (1651)
- b. Çınar Vakası (1656)
- c. Vascar Antlaşması (1664)
- d. Bucaş Antlaşması (1672)
- e. Zorawno Antlaşması (1676)
- f. II. Viyana Kuşatması (1683)

7. II. SÜLEYMAN (1687_1691)
 - a. Belgrad Seferi (1690)
8. II. AHMED (1691_1691)
 - a. Prut Savaşı ve Antlaşması(1711)
 - b. Edirne Antlaşması (1713)
 - c. Pasarofça Barışı (1718)
 - d. İstanbul Antlaşması (1725)
 - e. Tebriz'in Fethi (1725)
 - f. Patrona Halil İsyanı (1730)

II.17. Yüzyılın Edebi Görünüşü

15. yüzyılda gelişmesini tamamlayan Divan Edebiyatı 17. yüzyılda da devrin sosyal ve idari yapısındaki karışıklıklara rağmen, 17. yüzyılda en yüksek noktaya varmıştır. Özellikle 16. yüzyılın etkisiyle, bu yüzyıl Divan Edebiyatı gelişmesine hızla devam etmiştir.

Geçmiş yüzyıllarda olduğu gibi Osmanlı sarayı, 17. yüzyılda da, şairleri korumuş, edebiyat ve ilmin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bu yüzyılda daha önce yazılan tarih, biyografya ve bibliyografya kitaplarına yenileri eklenmiştir. Bununla beraber, Türk dili ve kültürü Rumeli, Bosna, Kırım ve Macaristan'da iyice temel atmış ve yerleşmiş, buralarda Osmanlı yazısı kabul edilmiş, Türkçe_Sırpça, Türkçe_Boşnakça, Türkçe_Macarca lugat kitapları yazılmış, bu dillere birçok Osmanlıca kelimeler geçmiştir.

Ayrıca, Divan Şiiri İran taklitçiliğinden eskisine oranla daha az etkilenmiştir. Etkilerin olmasına rağmen, Türk şairleri şiirlerinde milli cereyan havasını estirebilmişlerdir. Buna sebep olan durumlar da, kullanılan Türkçe kelimeler, deyimler ve halk söyleyişleridir. Şairler kendisinden önceki Ahmed Paşa, Necatî, Nevaî, Bakî. Fuzulî gibi üstatları örnek almışlardır.

Bu yüzyılda şiirimizde iki düşünce akımı ortaya çıkmıştır. Sebk-i Hindi ve Hikemî Şiir

Sebk-i Hindi 17. yüzyılda Hindistan'a seyahat eden İran şairlerinin açtıkları bir şiir çığırındır. Bu akımın İran Edebiyatında temsilcileri Tebrizli Said ile Buharalı Şevket'tir. Sebk-i Hindi Türk Edebiyatında ise 17. yüzyılda görülmeye başlanmıştır. Bu yüzyılda Neşatî ve Nailî bu akımı yaşatmışlardır. Bu akımın başlıca özellikleri; anlamın söze göre üstün olması, anlam derinliği, hayal unsurlarına başvurulması, şiirde ıztıraba daha çok yer verilmesi, mübalağa ve tezat sanatlarının kullanılması, mecazlarla yüklü, güç anlaşılır şiir anlayışı, duyulmamış yeni mecazların ve mazmunların kullanılması, tasavvufa geniş yer verilmesi, söz inceliği, üstün bir iç musiki olması ve söz ahenginin sağlanmasıdır.

Hikemi şiirin ortaya çıkmasındaki etken ise, 17. yüzyılda gerileme dönemini yaşayan Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi, sosyal ve ekonomik yapısındaki durgunluk, kargaşa ve karışıklıktır. Bu şiir, düşünceye ağırlık veren, amacı okuyucuyu uyarmak, insana doğruyu, güzeli göstermek olan didaktik içerikli şiirdir. Mesaj verme, telkinde bulunma amacı gözetildiği için şairlerce anlatımın açık, kısa ve özlü olmasına dikkat edilir. Atasözlerine, deyimlere, halk tabirlerine sık sık rastlanır. Telmih, tevriye, kinaye ve irsal-i mesel sanatları kullanılır. Ancak yire de kolay anlaşılır bir dil değildir. Temsilcileri Nabî, Sabit, Koca Ragıp Paşa gibi şairlerdir.

17. yüzyılda Divan Edebiyatının bütün türlerinde olduğu gibi mesnevi alanında da önemli eserler verilmiştir. Bu yüzyılın gerek klasik mesnevilerinde, gerekse mesnevi şeklinde yazılan mahalli hikayelerde ve ahlaki_didaktik eserlerde de milli bir çehre göze çarpıyordu.

Tarih, coğrafya ve seyahat alanında yazılan eserler de Türk Edebiyatının ünlenmesine sebep olmuştur. Öğretmek amacıyla yazılan nesirler sade ve doğal iken, diğer nesir örnekleri seci, teşbih, istiare ve tenasüb sanatlarıyla, şiir sanatında çekinilen kelime oyunları yapmakta bir görmemişlerdir. Kelimeler ağır, ifadeler mübalağalı, terkipler zincirleme olduğu için çok güzel ifade edilebilecek düşünceler kapalı kalmıştır.

Bu yüzyılın başlıca şairleri ise şunlardır:

Nef'î, Şeyhülislâm Yahya, Naili, Şeyhülislâm Bahayî, Fehîm_i Kadîm, Azmî_zâde Halefî, Nedîm_i Kadîm, Nabî, Faizî, Cevrî, Neşatî v.s.

Bu şairlerden bazıları hakkında kısaca bilgi verelim:

1. NEF'Î (1572_1635)

Erzurum'a bağlı Hasankale kazası doğumludur. Asıl adı Ömer'dir. Nef'î'nin çocukluğu ve gençliği hakkında yeterli bilgiye sahip değiliz. Ancak, iyi bir tahsil görmüş, Arapça ve Farsça'yı öğrenmiştir. Nef'î mahlasını kendisine Gelibolulu Ali vermiştir. I. Ahmed devrinde İstanbul'a gelen Nef'î, otuz yıl kadar burada yaşamıştır. I. Ahmed ve IV. Murad'ın iyiliklerini görmüş, II. Osman'a kasideler sunmuştur. Devrin Kuyucu Murad. Nasuh, Damad Mehmed ve Halil Paşalar gibi sadrazamlarına da kasideler yazıp, caizeler alan Nef'î şöhretinin zirvesine IV. Murad zamanında ulaşmıştır. Eserleri, Türkçe Divan, Farsça Divan, Siham_ı Kaza ve Tuhfetü'l_Uşşak'tır.

2. ŞEYHÜLİSLÂM YAHYA (1561_1644)

İstanbul'da doğmuştur. Şeyhülislâm Yahya, ilk eğitimini aile çevresinde görmüş, devrin Abdülcebbar_zade Mehmed Efendi gibi büyük ilim adamlarından dersler alarak yetişmiştir. İlmîye mesleğine intisab etmiş, çeşitli medreselerde müderrislik görevinde bulunmuştur. Ayrıca Bursa, Mısır, Halep, Şam, Edirne, İstanbul kadılikları görevlerinde bulunmuştur. Anadolu ve Rumeli kazaskerlikleri yapmıştır. Şiirlerinde temiz bir dili, zarif bir üslubu vardır. Yahya, 16. yüzyıl şairi Baki'yi, 18. yüzyıl şairi Nedîm'e bağlayan bir sanata sahiptir. Söz sanatlarına düşkün değildir. Şiirlerinde rindâne ve âşıkane bir hava görülür. Eserleri, Divā, Sakî_nāme, Nigêrîstān Tercemesi.

3. FEHÎM-İ KADÎM (1627_1648)

Asıl adı Mustafa Fehîm. İstanbullu'dur. Fehîm'e 19. yüzyıl başlarında yaşayan diğer bir şair Fehîm'le karıştırılmaması için, Fehîm_i Kadîm denmiştir. Lirik ve karamsar bir şairdir. Şiirlerinde sosyal hayatın yansımalarını görmek mümkündür. "Rûz u Şeb" adlı na'tı beğenilmiş, kendinden sonraki bazı şairlerce bu şiire nazireler yazılmıştır. Tek eseri Divan'dır.

4. AZMÎ-ZÂDE HÂLETÎ (1570_1631)

İstanbulu. Alim Pir Muhammed Azmî Efendi'nin oğludur. Medrese eğitimi ve Hoca Sadeddin Efendi'den ders almıştır. İstanbul'da müderrislik, Şam, Mısır, Bursa kadılıkları yapmıştır. Ayrıca, Anadolu ve Rumeli kazaskerliği yapmıştır. Haleti, gazel ve kasideden çok rubailerle tanınmış bir şairdir. 17. yüzyıldan itibaren şiir mecmualarında yer yer Haleti'nin rubailerine rastlanır. Şairliği yanında devrinin tanınmış ve büyük alimlerinden biridir. O kadar ki, 3_4 bin cilt kitap bıraktığı bildirilmiştir. Eserleri Dîvân, Sakî_nâme, Münşeât, Rubâiler.

5. ŞEYHÜLİSLÂM BAHÂYÎ (1601_1653)

Asıl adı Mehmed. İstanbul'dur. Babası Rumeli kazaskerlerinden Aziz Efendi, dedesi Hoca Sadeddin Efendi'dir. Klasik bir eğitim görmüştür. Çeşitli medreselerde müderrislik ve Selanik, Halep ve Şam kadılıkları yapmış, Anadolu kazaskerliğine tayin edilmiştir. 1649 yılında da şeyhülislam olmuştur. Din dışı konularda şiirler yazmıştır. Dîvânında münacat, na't gibi manzumeler bulunmaz. Şiirlerinde Bakî ve Şeyhülislâm Yahya'nın etkisi göze çarpar.

6. NEDİM_İ KADİM (?_1670)

İstanbul'da doğmuştur. 18. yüzyıl şairi Nedim'le karıştırılmaması için, Nedîm_î Kadîm denmiştir. Şeyhülislam Ebussuud Efendi'den dersler almıştır, sonra müderrisliğe başlamıştır. Arapça ve Farsça'ya hakimdir, islami ilimlerdeki bilgisi de övgüye değerdir. Şiirlerinde dil sade ve zarif bir İstanbul Türkçesi'dir. Kasideler de söylemiş, ancak asıl başarıyı gazellerinde göstermiştir. Tek eseri Dîvân'dır.

7. NÂBÎ

Urfa doğumludur. Asıl adı Yusuf'tur. Urfa'da iyi bir tahsil görmüş, Arapça ve Farsça'yı şiir yazabilecek derecede öğrenmiştir. 24 yaşlarında İstanbul'a gelmiş, Musahip Mustafa Paşa'ya intisap etmiş, Paşa'nın divan katipliğini yapmıştır. 17. yüzyılın ikinci yarısında yetişmiş şairlerin en ünlüsüdür. "Nabî Ekolü" olarak da bilinen hikemi şiir akımının kurucusu ve en güçlü temsilcisidir. Fikri bir takım söz sanatlarıyla süslemeden, fikir olarak söylemek yolunu seçmiştir. Bol yazmış ve

çeşitli konularda eserler vermiştir. Manzume ve manzum eserlerinde ahlakçı bir tavır takınmış ve didaktik olmuştur.

Eserleri, Türkçe Dīvān, Farsça Dīvān, Farsça dīvānçe, Tercüme_i Hadīs_i Erbaīn, Hayriyye, Hayrābād, Sır_nāme, Fetih_nāme, Tuhfetül_Harameyn, Zeyl_i Siyer_i Veysī, Münşeāt.

8. CEVRİ

Asıl adı İbrahim'dir. İstanbullu'dur. İyi tahsil görmüş, hattatlığıyla ün salmıştır. Mevlana'ya bağlılığı da tanınır. Birçok eserin sahibidir. Kaside ve gazellerinde Nef'i'nin etkisi görülür. Eserleri Dīvān, Selim_nāme, Hilye_i Çihār_yār_ı Güzin, Hall_i Tahkikāt, Aynü'l_Füyüz, Melhāme, Nazm_ı niyāz.

9. NAILİ—İ KADİM

Asıl adı Mustafa'dır. Hayatı ve ailesi hakkında kesin bir bilgi yoktur. Ancak iye bir tahsil gördüğü, Farsça'yı öğrendiği ve Dīvān_ı Hümayūn ile Maden kaleminde katiplik yaptığı biliniyor.

Halveti tarikatine bağlı olan Naili_i Kadim, tasavvuf felsefesini iyi kavramış bir şairdi. Naili bu devrin en büyük temsilcisi olarak görülür. Sebk_i Hindi şiirindeki anlam derinliği, hayal genişliği, dilde yabancı kelime ve uzun tamlama kullanımı onun şiirlerinin de özelliğidir. Bilinen tek eseri Dīvān'dır.

10. NEŞĀTİ (?–1674)

Edirne'lidir. Asıl adı Ahmed'dir. Hayatı hakkında kesin bilgi yoktur. Kimlerden ders gördüğü, nerelerde tahsil yaptığı hakkında da açık bir bilgi bulunmamaktadır. Sebk_i Hindi'nin bu yüzyılda yaşamış bir başka temsilcisidir. Gazel ustasıdır. Kasidelerinde Nef'i'nin etkisi görülür. Şiirleri içten, duygulu ve daha çok âşıkānedir. Eserleri Dīvān, Hilye_i Enbiya, Şehrengīz, Şerh_i Müşkilāt_ı Urfi, Kavaid_i Derīyye.

II. BÖLÜM

I. FEYZİ MAHLASLI ŞAİRLER

Feyzi: (ö.1020/1611) Faizi'nin babası olup, Divanı vardır. (F.)

Feyzi: (ö.1023/1614) Kefe'de doğdu. Haydar_zade diye tanındı. Divanı vardır. (F.)

Feyzi: (ö.1067/1656_1657) Asıl adı Feyzullah'dır. İran'da doğdu. Sadrettin_zade sanıyla tanındı. İran'a elçi olarak giden İncili Çavuş ile birlikte İstanbul'a gelip, öğrenim gördü. Müderrislik yaptı. Süleymaniye kadısı oldu. Halep kadılığına atandı. Mudurnu kazası arpılığı kendisine verildi. (SA. BEL.)

Feyzi: İstanbul'da doğdu. Asıl adı Mustafa'dır. Yeniçeri katiplerindendir. Cevri'nin öğrencisidir. Safayi ve güfti tezkirelerinde Topkapalı Feyzi, Yümni'de ise Topkapılı_zade sanıyla tanındığı belirtilir. Ölüm tarihi kaynaklarda çelişkilidir. Esrar Dede 1100/1688_1689, Belig 1068/1657, Safayi ise 1099, 1687_1688 olarak verir. (Y. G. SA. BEL. ED.)

Feyzi: (ö.1100/1688_1689) Sofya'da doğdu. Asıl adı Feyzullah'tır. Sofyalı Şerif Feyzullah Çelebi sanıyla tanındı. Dervişmeşrep biriydi. Güzel tarihleri vardır. (SA. SAL.)

Feyzi: (ö.1102/1690_1691) İstanbul'da doğdu. Asıl adı Hasan'dır. Simkeş Hasan diye tanındı. Öğrenim gördü. Abdullah Nuri Efendi'den el alıp, Halveti şeyhi oldu. Şiirleri mutasavvıfane aşkanedir. Mürettep bir divanı vardır. (SA. SAL. BEL.)

Feyzi: (ö. 1110/1698_1699) İstanbul'da doğdu. Asıl adı Feyzullah'tır. Ebu Said Mehmed Efendi'nin oğludur. Mülazım müderrisliğe terfi ederek, 22 yaşında iltimasla yükseltildi diye azledildi. Bir süre inzivada kalıp, ilim ve fen öğrenimine devam etti. Sonra ikişer kez Anadolu ve Rumeli kazaskerliğine getirildi. İki kez de şeyhülislam oldu. Hayatının sonunu Kandilli ve Eyüp'teki yalılarında geçirdi. Mezarı Eyüp'tedir. Dönemin ünlü şairlerindendir. (G. SA. SAL.)

Feyzi: (ö.1115/1703_1704) İstanbul'da doğdu. Asıl adı Ali'dir. (SAL.)

Feyzî: (ö.1127/1715) Asıl adı Salih'tir. Dürri'nin kardeşidir. Türkçe ve Farsça şiirleri vardır. (SAL. BEL.)

Feyzî: (ö.1127/1715) Asıl adı Feyzullah'tır. Hayatı hakkında bilgi verilmemiştir. (SAL.)

Feyzî: (ö.1150/1737_1738) Yeniçeri kalemünde çalışmıştır. (RAM.)

Feyzî: (ö.1151/1738_1739) Asıl adı Mehmet'tir. (RAM.)

Feyzî: (ö.1152/1739_1740) İstanbul'da doğdu. Asıl adı Feyzullah'tır. Subhi Ahmet Efendi'nin oğludur. Şiiri nazik güzeldir. (SA. SAL. RAM.)

Feyzî: Asıl adı Feyzullah'tır. Küçük Kadi_zade sanıyla tanındı. Rumeli'de kadılık yaptı. (Ş.)

Feyzî: (d.1208/1793_1794) Edirne'de doğdu. Asıl adı Halil'dir İstanbul'a geldi. Hacegan rütbesini elde etti. Son olarak Sultaniye karantinasında çalıştı. (FAT.)

Feyzî: Asıl adı Feyzullah'tır. Altıparmak_zade'nin oğludur. Hayatı hakkında başka bilgi verilmemiştir. (SA. BEL. RAM.)

Feyzî: Asıl adı Feyzullah'tır. Hadi_zade diye tanındı. (SAL.)

Feyzî: İstanbul'da doğdu. Asıl adı İbrahimdir. (SAL.)

Feyzî: Asıl adı Feyzullah'tır. Divan hocalığı yaptı. Mürettep divanı vardır. (SAL.)

Feyzî: Asıl adı Feyzullah'tır. Edirne'de kadılık yaptı. (SAL.)

Feyzî: Bolu'da doğdu. Asıl adı Feyzullah'tır. Şiirleri güzeldir. (SAL.)

Feyzî: Feyzî Ağa diye tanındı. (BEL.)

Feyzî: Asıl adı Feyzullah'tır. Talik yazısı ve şiirleri ile döneminde tanındı. (RAM.)

Feyzî: Edirne'de doğdu. Asıl adı Feyzullah'tır. Elif_zade sanıyla tanındı. (RAM.)

Feyzî: İstanbul'da doğdu. Asıl adı Feyzullah'tır. Üsküdarlı Kassam_zade sanıyla tanındı. Yenişehir mollası iken öldü. (Ş.)

Feyzî: Tabib Mehmed İzzettin Efendi'ninoğludur. (AK.)

Feyzî: Belh'de doğdu. Emir_i Alem'den el alıp mevlevi oldu. Konya'da öldü. Farsça şiirleri güzeldir. (ED.)

Feyzi: Hayatı hakkında bilgi verilmemiştir. (AS.) ¹

II. FEYZİ OSMÂN HÜSÂM-ZÂDE

Feyzî Osman, 17. yüzyılda şairlerindendir. IV. Murad devrinde İstanbul'da yaşamıştır. Kendisi Hüsâm Bey diye tanınan ilmiye sınıfına mensup bir şairin oğludur ve Hüsâm-zâde diye de bilinir. Bazı yerlerde kadılık yaptı. Daha sonra, saraya alındı. Otuz dört yaşında Dîvân'ını padişaha takdim etti. Sonra, saraydan uzaklaştırıldı. Şiirlerinden bu dönemde gurbete çıktığı anlaşılmaktadır. ²

Eyledüm terk-i vatan sevdâ-yı izzü câhile

Sâg esen kal dostum sen bu dil-i gümrah ile (6. müs./2)

Feyzî Dîvân'ında dönemin sadrazamı Keman-keş Ali Paşa'ya kasideler yazmış ve onun yaptığı bir çeşmeye tarih düşürmüştür. Ali Paşa, 1623 yılında sadrazam olduğuna ve Feyzî de Dîvân'ını otuz dört yaşında sunduğuna göre Feyzî 1589 doğumlu olması gerekir.

¹ İpekten, Haluk. İsen, Mustafa. Toparlı, Recep. Okçu, Naci. Karabey, Turgut. Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, s. 144-149.

² Mehmet, Kaplan. Tarlan, Ali Nihat. Bangoğlu, Tahsin. Okay, m. Orhan. Enginün, Necla. Pekolcay, Necla. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, c.III., s.217.

Feyzî'nin şiirlerinde birçok tarikat büyüğüne karşı sevgi bulunmaktadır. Ancak, Feyzî'yi bu tarikatlardan birine dahil etmek mümkün değildir. Çünkü, tarikat büyüklerine ya da Hz. Ali'ye yazılmış olan birkaç beyit bizim bu sonuca varmamız için yeterli değildir. Feyzî'nin İmâm-ı Azâm'a, Mevlana'ya, Hz. Ali'ye yazdığı beyitler şunlardır:

Hâdim-i şer'-i nev'i pey-rev-i Nu'mânuz biz
Bir yüzi kara kûluz bende-i Sübhânuz biz (2 k./34)

Âsitân-ı kadem-i Hazret-i Mevlânâda
Baş açık yalın ayak bir nakî irfânuz biz (2 k./76)

Du'âsın müstecâb it Feyzî vasl eyle dil-dâre
Gürûh-ı evliyâ vü Haydar-ı kerrâr içün yârab (6/5)

Feyzî, yalnız bir beyitinde kendisinin Kadiri olduğunu belirtmektedir:

Gün bugün Kâdirîyüz şems-i cihânun kutbi
Gice yüzinde görürsek meh-i tâbânuz biz (2 k./54)

Bunların yanında Feyzî, Hz. Muhammed'e olan bağlılığını da dile getirmekten geri kalmaz:

Çāk tūgāndan elimüz üstündür bāz-ı murād
Mustafā bendesiyüz çāker-i Osmānuz biz (2 k./90)

III. BÖLÜM

A. I. FEYZİ'NİN ESERİ

Feyzî'nin tek eseri Dîvân'ıdır. İncelediğimiz kitap da elde bulunan tek nüshadır. 37 yaprak olarak basılan dîvânın içindekileri şöyle sıralayabiliriz:

1 Mensur Mukaddime, 1 Farsça Na't, 1 kime yazıldığı belli olmayan, 1 IV? Murad'a, 2 Ali Ağa'ya Kaside, 1 kardeşi Zekayî Çelebi'ye Terci_i Bend şeklinde yazılmış Mersiye,

Gazeliyet kısmında, elif_5, be_2, te_2, şe_1, cim_1, ha_1, bı_1, dal_2, zal_1, re_16, ze_4, sin_1, Şin_3, şat_1, qad_1, tı_1, zı_1, 'ayn_1, gayn_1, fe_1, kaf_6, kef_2, lam_7, mim_14, nun_11, vav_1, he_13, ye_13, olmak üzere toplam 112 gazel,

12 Müseddes, 1 Ulvî'ye, 2 Yahya'ya 3 Tahmis, 4 Kıta, 2'si Farsça 4 Rubai, 1 Tarih, 1'i Farsça 18 Beyit.

II. FEYZİ DİVÂNİ'NİN YAZMA NÜSHASI

Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi_587

Feyzî Dîvânı, 136 yapraklı bir şiir mecmuasının içinde yer almaktadır. 1_17 sayfa numaraları arasında Şeyhülislâm Yahya Efendi Dîvânı, 47_99 sayfa numaraları arasında Nâdirî Dîvânı, 99_137 sayfa numaraları arasında ise Feyzî Dîvânı yer almaktadır. Dîvân 1623 yılında yazılmıştır.

Feyzî Dîvânı'nın 1. (100a_101b) yaprağında mensur bir mukaddime, 2.(101b_102a) yapraktan, 6. (106b_107a) yaprağa kadar kasideler, 7. (107b_108a) yapraktan 14. (113b_114a) yaprağa kadar müseddesler, 17. (116b_117a) yapraktan 35. (134b_135a) yaprağa kadar gazeller, 35. (135a)

yapraktan,36. (135b) yaprağa kadar rubai ve kıtalar, 36. (135b_136a) yaprakta da müfretler yar almaktadır.

Bu tek nüshada, 1 Mensur Mukaddeme, 1 Na't, 4 Kaside, 1 Mersiye, 113 Gazel, 12 Müseddes, 3 Tahmis, 4 Kıta, 2 Rubai, 1 Tarih, 18 Beyit vardır.

Yk:37, ölç:237X165, st:Muhtelif, yz:Kalınca nesih

BAŞ:

Merhāba ey ser_i efāzil_i dīn
Şeref efzā_yı sadr_ı şer'_i mübîn

SON:

Devlet mūsā'id oldı garā'ib nümūnedür
Şimdi vilāyet içre ol āfet bu gūnedür

III. FEYZİ'NİN ŞİİRLERİ

Feyzi'nin Dīvānı ilk olarak mensur bir mukaddeme ile başlar. Burada kendisinin İstanbullu ve Hüsām Efendi adında birinin oğlu olduğunu belirtir. Mukaddemeden anlaşıldığı üzere ilmīyye mesleğinde yetişmiş ve çeşitli yerlerde kadılık yapmıştır. Ancak azledilmesi ve bu azlin uzun sürmesi sonucu borçlarının artmasıyla çok sıkıntılı bir duruma düşmüştür. O kadar ki, 300 akçe ile Arnavud Belgradı'na kadı olarak tayin edildiği halde parasızlıktan oraya gidememiştir. Arkadaşlarından biri, onun bu halini görerek divan yazması öğüdünde bulunur. Bu öğüt üzerine divanını Sultan IV. Murad adına düzenlenmiştir.

1.KASİDELER:

a) Dini Olanlar:

Feyzî Dīvānı'nda dini olan kasideler sadece iki tanedir. İlki Hz. Muhammed'e yazılmış olan Farsça bir Na't'tır.

Merhabā ey ser_i efāzil_i dīn
Şeref_efzā_yı sadr_ı şer'_i mübîn

matlarıyla başlayan bu kasidede Hz. Muhammed fazilet, ilim, irfan ve cömertlik gibi yönleriyle methedilir.

Feyzî'nin ikinci dini olan şiiri de kardeşi Zekayî Çelebi için yazdığı mersiye'dir. Bu mersiye, terhib_i bend şeklindedir ve 5 benttir. İlk bölümde kardeşinin ölümüne duyduğu üzüntüyü, ikinci bölümde kardeşinin cömertliğinden, olgunluğundan, temiz huylu olduğundan bahsederek, onun arkasından ağladığını, bu zamansız ölüm yüzünden aklının başından gittiğini, gönlünün perişan olduğunu, böyle bir gönül sahibinin bir daha dünyaya gelmeyeceğini, ancak elinden de birşey gelmediğini belirtir. Üçüncü bölümde Allah'a yalvararak kardeşine yüzünü göstermesini, suç ve isyanına bakmamasını, bunları affetmesini ve yardımlarını esirgememesini güzel bir edayla söyler. Dördüncü bölümde, dostlara "Acıdan ney gibi ağlayalım, Mecnun gibi cöllere düşelim, gündüz ve gece ah çekelim, toprak ile bir olalım" nidalarında bulunarak, mersiye'yi şöyle bitirir:

Yüzini Feyzi_i zārūn* sana döndür yārab
Son nefesde anı İmānla gönder yārab

b) Methiyeler:

Bunlardan ilki Sultan IV. Murad Han'a yazdığı kasidedir. 98 beyitten oluşan kasidenin nesib bölümünde baharın geldiğini, artık sevgili ile kadeh içenin ne

felekten, ne kederden ağlayacağını, bu kadehin içindeki sırrı zahidin ne bildiğini, bunu ancak arifin bileceğini belirterek, şu beyitle Murad Han'ın övgüsüne geçer:

Hüsrev_i cem_azamet dâver_i dîn ü devlet
Şeh Murâd Hân_ı zemân mefhar_ı ehl_i islâm

Methiye kısmında, padişahın dergahına yüz sürüp, isteğine ulaşmak istediğini belirterek, padişahın cömert olduğunu, onun fikir ve hayalinin gerçeğine erişilemediğini, yazdığı bu şiirin ona layık olmadığını, hatta kendisinin Rüstem ve Sam'ı, Sübhan'ı şiir sanatında yenebileceği gibi söyleyişlerle kendini över, ancak,

Cümle evsâfını inşâ'da olurlar 'âciz
Yer ü gök kâğıd ü deryâ midâd eşcâr aklâm

beytiyle padişahın özelliklerinin öyle kolay anlatılamayacağını çok iyi ifade eder. Bu bölümü,

Hıfz_ı şem'_i vücūdını fenâ bādından
Dâmen_i ismet_i kayyûm u alîm u a'lâm
duasıyla bitirir.

Feyzî, fahriye bölümünde ise, "biz" nidasıyla seslendiği kendini ve kendi gibi olan aşıkları övmeyi ihmal etmez:

Hâdim_i şer'_i nev'i pey_rev_i nu'mânuz biz
Bir yüzi kara kûluz bende_i Sübhânuz biz

Gürg_i mevt_seb'_i sekâmet bizi kapar bir bir
Sûretâ ma'nâda bir bir yırtıcı hayvânuz biz

Yolunun doğru yol, mürşidinin Allah, karargahının çâr_ı yâr olduğunu belirtir. Hatta, dört halifenin yoluna kurban olmaktan bile çekinmez:

Çâr_ı yârun* حنى الله تعالى عنهم
Yollarında oluruz cümleye kurbânuz biz

Kendisini İsa'ya, Nuh'un tufanına, Musa'nın asasına benzetir. Veys_i Karanî sevdiğini, Muhammed'in yolunda olduğunu, hem Yemenli, hem Mısırlı, hem de Buharalı olduğunu belirtir.

Bedevî Ahmedîyüz (V)veys_i Karānî severüz
Mısıryüz hem Yemenî biri vü Buhrānuz biz

Bütün bu kendini övmelerden sonra, kasideyi bulunduğu mertebeyi belirterek belirtir:

Müntehā_yı tarifüm mevkif_i hayret oldı
Gerçi kim' rāh_ı talebde yine pūyānuz biz

Dīvānda bulunan diğer bir kaside de yarım olduğunu düşündüğümüz 20 beyitlik bir kasidedir. Ayrıca, kime yazıldığı da belli değildir:

Ey reis_i ulemā mefhar_ı ehl_i İmān
Vey ferīd_i fuzalā menba'_ı lutf u ihsān

beytiyle başlar ve bu beyitten "reis_i ulema" kelimesinden, kasidenin bir şeyhülislam için yazılmış olabileceği düşünülebilir. Daha sonraki beyitlerde şahsın övgüsüne devam edilir:

Dest_i lutfundan ider halk_ı cihāna in'ām
Hāk_i pāyından olur sürme ayn_ı a'yān

* * *

Sen sultān_ı kerem_şāh_ı fuzālasun kim
İremez tāk_ı celāline kemend_i iz'ān

Dua bölümünde ise, sadece o kişinin duasını değil, oğullarınınkini de yapar. Onların pir olgunluğunu bulması, ilim ile benzersiz olmaları için yalvarır. Allah'ın onun isteklerini vermesi ve oğullarının her zaman padişahın gölgesinde olmaları için dua eder.

Bir diğerkasidedevrinin sadrazamı Kemankeş Ali Paşa'ya yazdığı kasidedir:

Ali Agā_yı sāhib_i iclāl ü izz ü şān
Sadr_ı refi' ü kadrine reşk eyler āsumān
beytiyle başlayan kaside 20 beyittir.

Kaside boyunca sadrazamın övgüsü devam eder. Ali Paşa, şair için, nazik, cömert ve adildir:

Devlet_meāb_ı dergeh_i alīsine gelüb
Hātem iderse nola sahāsında cerr_i nān

Paşa o kadar cesurdur ki, karşısında hiçbir şey dayanamaz. Ayrıca, bu beyit bize dönemin Bağdat Seferi'ni hatırlatır:

Akın salaydı milket_i surh_ı serāne yer
Dögmezdi kahr ü darbuna Tebrîz ü Isfahān

Bütün bunlardan başka, Ali Paşa'nın devri de halkın mutlu olduğu, refah içinde yaşadığı bir devirdir:

Halk_ı cihān zulmile bî_zār ü zār iken
Asrunda çü āb_ı rāhata düşdi kamu cihān

* * *

Devründe kimse ağlamaz āşık meger hemān
Mahbūb elinden eyleye sād nāle vü figān

Feyzî, kasideyi dua ile noktalar:

İtnāba kılma Feyzi heves aç du'āya el
Pāyende ide (ömr ü) devletün ol hayy ü müste'ān

Feyzî'nin Ali Paşa'ya yazdığı bir kaside daha vardır. 21 beyitten oluşan bu kaside de Paşa'ya övgülerle doludur:

Ol adl ü dāda kimdür olan dir isen sebeb
Devlet_firāz_ı hazret_i Agā_yı kāmūrān

Paşa'nın adalet, lutuf, cömertlik, yiğitlik, iyi huyluluk gibi özelliklerini belirttikten sonra,

Amma ne çāre vārid olub emr_i pādīshāh
Fermān olındı diyu (.) ez_su(y)_ı āsitān

beytiyle sardazamın idamı edildiğini anlıyoruz. Ardından kaside dua ile son bulmaktadır.

Buradaki kasideleri toplu olarak ele alırsak,

1. Murad Han'a yazılmış kasidede, klasik kaside özelliklerine uyulmuştur. Nesib bölümünün ardından girizgah beyti gelmiş ve methiye bölümüne geçilmiştir. Şairin kendisini övdüğü fahriye bölümü de oldukça uzun tutulmuştur. Kaside dua ile bitirilmiştir. Diğer kasidelerde ise, nesib bölümü kaldırılarak, doğrudan methiyeye başlanmıştır. Ayrıca, bunlarda fahriye bölümü de bulunmamaktadır.

2. Feyzî, Murad Han'a yazdığı ilk kasidesinde kendini oldukça fazla övmüştür. Ancak, daha sonrakilerde şair kendini övmemiştir. Övgüsünde de çok iyi aşık olduğunu belirtirken, kendini Yusuf'a, İbrahim'e, Süleyman'a benzetir. Aşk yolunda çektiği acıların kendini olgunlaştırdığını, hayret durağına ulaştırdığını, ancak yine de istek yolunda koştüğünü söyler. Padişahı övdüğü bölümde de, yine kendi övgüsünü az da olsa yapmaktan geri kalmaz. Ayrıca, Feyzî'nin kasidelerinde felekten şikayete pek restlanmaz.

3. Kasidelerde övülen kişiler, adet olduğu üzere, tarihi kişiliklere, hikaye ve mitolojik kahramanlara benzetilmemiştir. Övülen kişinin sahip olduğu özellikler doğrudan doğruya söylenmiştir.

4. Kasidelerde daha çok, kişinin övgüsüne yer verildiği için, devrin sosyal hayatı çok az yansımıştır, birkaç beyiti geçmez. Bunlardan da devrin Bağdat Seferi,

Ali Paşa'nın idamı ve onun dönemindeki halkı ihya etme çalışmaları gözümüze çarpmaktadır.

2. GAZELLER:

Feyzî dîvânı'nda 112 gazel bulunmaktadır. Bu gazellerin harflere göre sayıları şöyledir:

5 gazel elif, 2 gazel be, 2 gazel te, 1 gazel şe, 1 gazel cim, 1 gazel ha, 1 gazel hı, 2 gazel dal, 1 gazel zal, 16 gazel re, 4 gazel ze, 1 gazel sin, 3 gazel şin, 1 gazel şat, 1 gazel dad, 1 gazel tı, 1 gazel zı, 1 gazel 'ayn, 1 gazel gayn, 1 gazel fe, 6 gazel kaf, 2 gazel kef, 7 gazel lam, 14 gazel mim, 11 gazel nun, 1 gazel vav, 13 gazel he, 13 gazel ye harfleriyle kafiye yapılmak suretiyle oluşturulmuştur. Genellikle 5 beyit olan gazellerin içinde, 7 ve 9 beyit olanları da vardır.

Konu olarak, yeni birşey getirilmemiştir. Şarap, tabiat, özellikle aşk konusu ağırdır. Bunun yanında sevgilidin ve felekten şikayette fazla aşırıya gidilmez. Şiirinde tasavvufa rastlanmaz.

Dil olarak açık ve sadedir. Fazla söz oyunlarına girilmez. Kullanılan mazmunlar klasiktir.

Şairin edası rindanedir. Şiirlerindeki aşk sıkıntıları yüzeyseldir. Birkaç şiirinde Ali, İsmâîl gibi şahsiyetlerden bahsetmişse de, bu sevgisini belirtmek içindir. Kur'ân'dan alınan hadisler ise, sevgilinin güzelliklerini açıklamak için araç olarak kullanılmıştır:

3. DİĞER ŞİİRLERİ:

Feyzî dîvânı'nda bulunan diğer şiirler müseddesler, tahmisler, rubailer, kıtalar ve bir tarihtir.

Dīvāndaki 12 müseddesin konuları sevgiliden şikayet, aşk sıkıntısı, gurbette olmaktan duyulan üzüntü, sevgiliden ayrılık konuları etrafında toplanır. Bu müseddeslerden biri IV. Murad Han'a, biri de Sadrazam Ali Paşa'ya yazılmıştır.

Rubai ve kıt'alarda konu yine aşktır. Sevgiliden ve kendisini sevgiliden ayırdığı için felekten şikayet eder. Kıt'alardan biri de, Hz. İsmâîl için yazılmıştır. Bu kıt'ada, ona olan sevgisini dile getirir. Bir kıt'ada da Ali Paşa'nın yaptırdığı bir çeşmeye tarih düşürülür:

Menba'_i lutf u kerem Ali Agā_yı ādil
Adlile nāmı olub encümen_i dehre çerāg
Yapduğı çeşme içün Feyzi didi tārīhin
Teşne_leb etse nolā āb_ı hayātından kāg (1623/1033)

B. EDEBİ KİŞİLİĞİ

17. yüzyılın İstanbullu şairi Feyzî, şiirlerinde Divan şiirinin özelliklerinden dışarı çıkmamıştır. Divan şiirindeki kaside, gazel, kıta, rubai türlerindeki şiirlerinin yanı sıra, konu bakımından da bir farklılık göstermemiştir.

Feyzî'nin şiirlerinde halk tabirlerine sıkça rastlanır. Bundan başka bir önceki yüzyılın ağıdalı diline nazaran 17. yüzyılın dili daha hafif bir dile sahip olması itibarıyla Feyzî'nin şiirlerinde de bir sadelik söz konusudur.

I. ŞİİRİNDE ŞEKİL ÖZELLİKLERİ:

a) Dış Görünüş:

Feyzî, daha önceki Dīvān şairleri gibi aynı şiir türleriyle yazmıştır. Bunlar kaside, gazel, terkib_i bend, müseddes, tahmis, kıt'a ve rubaî tarzındadır. Bu şiirlerini yazarken klasik divan şiiri geleneğinden ayrılmamıştır. Yalnız kasidelerinin çoğunda "nesib" bölümünü kaldırarak, doğrudan doğruya kişinin övgüsüne geçmiştir. Yine Divan şiirinin özelliği olarak anlam ve cümle beyit dışına taşmaz. Bu yalnız

birkaç beyitte göze çarpar. Kasidelerin beyit sayısı 20 ile 99 beyit arasında değişir. Gazellerin ise, 5 ile 7 beyitken, 9 beyit olanları da vardır.

b) Vezin ve Kafiye:

Feyzî'nin kullandığı vezinler çok karmaşık vezinler değildir. Ancak, buna rağmen aruz yanlışlıkları yapmıştır. İmale ve zihafılar oldukça fazla rastlanır.

Feyzî'nin en çok kullandığı vezin kalıpları, remel bahrinin "Fā i lā tūn, fā i lā tūn, fā i lā tūn, fā i lūn" ve "Fē i lā tūn, fe i lā tūn, fe i lā tūn. fe i lūn" kalıpları ile hezec bahrinden "Me fā i lūn, me fā i lūn, me fā i lūn, me fā i lūn" kalıbıdır.

Feyzî şiirlerinde en çok "mukayyed" denilen zengin kafiyei kullanmıştır. Ondandır, sırayı tam kafiye alır. Hemen bütün şiirlerinde redif kullanılmıştır. Ancak, bir redif ikiden fazla kullanılmamıştır. İki defa kullanılabılır da, "mede, kagız, eyyamıdur, itdiler, bak, ister gönül, buldum, kendüme, oldu" gibi rediflerdir.

II. DİL VE ÜSLUP

a)DİL:

Feyzî'nin şiirlerinde dil ağır değildir. Hatta bazı mısralarında konuşma diline bir yakınlık sezilir.

Esirge bendeni her dem cefâlar etme sultânım
Beni gördükde agyâre vefâlar etme sultânım (64/1)

Divanda halk deyimlerinin fazlalığı da göze çarpar. Feyzî çağının gereği terkiplere yer verirken, halk deyimlerinden de uzaklaşmamıştır.

Bunun yanında kullanılan mazmunlarda bir sadelik görülür. Duyguları mazmunlar arasında eriyip gitmemiştir.

Feyzî, İstanbullu bir şair olduğu içindir ki, şiirlerinde İstanbul Türkçesi'ni yansıtmaktadır. Ayrıca, Feyzî'nin dilinde eski Türkçe kelimelere de raslıyoruz. Hergiz gibi.

Halk deyimleri ve Atasözleri

Halk Deyimleri:

Afiyet bulmak: İyileşmek.

Teb marîzi âfiyet bulur olursa gevherüm
Haste_i aşka şifâ_sâz u devâdur topragum (70./4)

Akın salmak Hücüm etmek, akın etmet.

Akın salaydı milket_i surh_ı serâne ger
Dögmezdî kahr ü darbum Tebrîz ü Isfahân (5.k/9)

Aklın alınması: Aklını yitirmek.

Ol perî simâyı görsem keşf_i râz etsem dirüm
Alınur aklum görürsem kalurum güftârdan (77/4)

Ayağa düşmek: Acz içinde kalmak.

Su_be_su gülşende bir servün ayagina düşüb
Cûylar itmişdür arz_ı mâcerâ nevrûzdur. (26/4)

Ayak altında kalmak: Değer verilmemek.

Ragbet_i bulsa nola ehl_i hüner devrinde
Hâsılı cür'a_sıfat kalsa ayakda nâdan (4.k/9)

Ayak çekmek: İlgiyi kesmek.

Sâki_i cām_ı fenâ âhir yıkub mest itmeden
Feyziyâ bezm_i cihânda çeke evvelayag (46/5)

Bağrı delmek: Üzmek.

Dem_â_dem deldüğince bagrumı her nâvek_i hicrân
Leb_i cân_bahşını emsem olur dirdüm dege dermân11müs./7

Bağrı yanık olmak: İçi yanmak, dertlenmek.

Lâle bir bagrı yanık âşık_ı mahzûnundur
Mülk_i ins ü perî cümlesi meftûnundur (7.müs/8)

Baş eğmek: Herşeye razı olmak.

Derd ü gam çekmede egmedi Eyyûba gönül
Aşk kûyına düşüb benzedi meczûba gönül (4.müs/1)

Başa çıkmak: Ortaya çıkmak.

Terk_i ser itmekle Feyzi başa çıkdı san'atum
Fenn_i aşkda Kays ile Ferhâddur üstâdımu (35/5)

Başa vurmak: Sarhoş gibi olmak.

Destüni pür kıl rakibün başına ursun şerâb
Yakmak istersen civânı bir tolu peymâne bas (41/2)

Bel bağlamak: Güvenmek.

Baglıyub hıdmete bel dergehine kullukçu
Nice bın sırma kuşaklar zer_efser_i hüddām (2.k/14)

Ciğeri kan olmak: Büyük acı ve üzüntü çekmek.

Nükhet_i hatt_ı dil_âvizin idüb istişmām
Misk_i nâbun hasedinden cigeri kân olmuş (39/4)

Dağlara düşmek: Acıdan kendini dağlara atmak.

Kays_veş deşt_i belânun olalum püyânı
Düşelüm daglara Mecnûn gibi üryân olalum (3. k/31)

Dünyayı dar etmek: Çok sıkıntı vermek.

Geh dehânun fikri geh sevdâ_yı zülf ü kâkûlûn
Başuma her lahzada dünyayı teng ü tār ider (24/2)

El çekmek: İlgii tamamen kesmek.

Mâ_sivâdan çeküb el mahv_ı vücūd eyleyeli
Rûhsuz sir bedenüz kâleb_ı bî_cânuz biz (2.k/38)

El ayak öpmek: Rica, niyaz ve minnette bulunma.

O şâh_ı hüsni severmiş rakîb_i har küstâh
Biz elün öpmede âciz öper kocar küstâh (12/1)

Eşiğin taşına yaslanmak: Nüfuzlu bir kişiye sığınmak.

Ehl_i diller yasdanur işigi (. .) taşını
Mâh_rûlarla tolaıdan ser_be_ser mey_hâneler (21/3)

Elinden düşmemek: Birşeyle devamlı meşgul olmak.

Rindlerün düşmez elinden kās_ı cām_ı erguvān
Nitekim gül mevsiminde lāle heran sohbetün (81/4)

El almak: Nasip almak, derviş olmak.

Ol fakîrün elin al lutfun ile eyle hitāb
Hazret_i Mūsā_ı ümrān yedd_i beyzā hakkı (3.k/26)

Gönül vermek: Sevmek.

Dil virüldin şeh_i hūbāna ey Leylā hırām
Oldı ben Mecnūn_ı aşkun gözine uyhu harām (66/1)

Göz kulak olmak: Gözetmek, bakmak.

Göz kulāg oldı durur nergis ü gül gülşende
Ki ne yüzden iriše gūşına fermān_ı nesīm (72/2)

Gönül almak: Gönlü hoş etmek.

Gönül almak sehā sen mummyāna kılca gelmez mi
Dehānun vaslın ırgūr kim gözi yaşın silem (67/3)

Kan ağlatmak: Üzüntüyle ah çekip inlemek.

Sille hicrūn kān aglatdı yine tıfl_ı dile
Destmāl_ı vaslın ırgūr kim gözi yaşın silem (67/3)

Kıyametler koparmak: Kargaşaya yol açmak.

Kıyāmetler koparsun kāmētün reftāre geldükçe
Benüm āşub_ı cānum āfet_i devrānum İsmā'ıl (62/2)

Kavga çekmek: Kavga etmek.

Dāmenüm aldı benüm her biri kūyunda senün
Seg_i kūyunla bu şeb bir kurı gavga çekdük (55/4)

Na'î kesmek: Dövmek nal yapmak.

Na'î kesdün lāle_veş gül gibi yakdun taze dāg
Sineni Feyzi yine reşk_i gülistān eyledün (54/5)

Rahata düşmek: Rahat içinde olmak.

Halk_ı cihān zūlmile bîzār ü zār iken
Asrunda çü āb_ı rāhata düşdi kamu cihān (5 k./12)

Renk vermek: Canlılık kazandırmak.

Bî_tehāşi leb_i sākîyi öpüb bezm içre
Hayli reng virdi yine meclis_i mestāne kadeh (11/2)

Sevdaya düşmek: Aşık olmak.

Gördi şehir içre gezer bir sanem_i zibāyi
Düşdi sevdāsına terk itdi gam_ı dünyāyı (4.müs/7)

Sağ esen kalmak: Sağlıklı olmak.

Eyledüm terk_i vatan sevdā_yı izz ü cāhile
Sag esen kal dostum sen bu dil_i gūmrāh ile (6.müs/2)

Sineyi yakmak: Dertlenmek.

Sözümüz ehl_i dilün sīnesini yakmışdur
Nār_ı nūr eylemişüz meş'al_i sūzānuz biz (2.k/37)

Yüz vermek: İlgilenmek.

İgen yüz virme mähum pâdişâhum olma hem_sāye
Meleksün dīve yüz virme rakīb_i Ehrimenden geç (10/3)

Yüz çevirmek: İlgii kesmek.

Yüz çevirmezdi sanurdum zerre_veş ben hakdan
Var ise ol âfitâb_ı hüsni tahvîl itdiler (22/2)

Yere çalmak: Fırlatıp atmak.

Beni pâ_māl idüb uşşâk içinde yerlere çalma
Ya anınla şikest olur mı mir'ât_i dil ü cānum (69/4)

Yüze vurmak: Birşey için ayıplamak, kınamak.

Levm idüb urma yüze mû(y)_ı sefidüm nâsih
O hümā saydına cehd itmekile ag oldı (110/3)

Ufku tutmak: Ufku kaplamak.

Egerçi tutmuş derd_mendân âhı âfâkı
Bihamûllah bugün severdi Ömer Şâh ibn_i Tokmāk (6. beyit)

b) ÜSLÛP:

Feyzî'nin üslûbu açık ve akıcıdır. Fazla söz oyunlarına girmemiş ve sanatlı bir anlatıma yönelmemiştir. Halk deyimlerini de çok kullanmaktadır. Konuşma diline yakın söyleyişleri de göze çarpmaktadır. Feyzî'nin kendine has bir üslubu yoktur. Dīvân şairleri içinde üslup konusunda vasat bir yerde bulunmaktadır.

III. TESİRİNDE KALDIĞI ŞAİRLER:

Feyzî'nin en çok etkilendiği şair Şeyhülislâm Yahya'dır. Feyzî, Şeyhülislâm Yahya'nın iki gazeline tahmis yapmıştır. Bunlardan ilki:

Komayub tākatüm ferdāya nālān olmasun dersin
Gözüm yaşını alursın da giryān olmasun dersin

Cefā taşıyle mir'āt-ı dilüm sad-pāre eylersin
Ne mümkindür yine hâtır perîşān olmasun dersin

Melāhat mülkini teshîr edüb şemşîr-i gamzenle
Güzellik kişverinde gayrî sultān olmasun dersin

Benüm zann etdügüm bu kim gurūr-ı hüsnile bir gün
Felekde mihr rahşāh māh tābān olmasun dersin
Nice kul olmasun Yahyā sana ey pādîşāh-ı hüsn
Yolumda senden özge kimse kurbān olmasun dersin³

İkincisi:

Dilā yār-ı visāle dest-i himmetle erülmez mi
Nesîm-i lutf esmez mi o nahl-i nāz egülmez mi

Tebessüm etdüğine goncenün meftün olur bülbül
Derüni kat kat oldugın dahi bî-çāre bilmez mi

Gönül senden kesülmez sen cefādan vāzgelmezsin
Yine incinme dersin cān u dilden incinülmez mi

Gül-i bāgun elinde destmāli nola āl olsa
Hezārān bülbülün herdem gözi yaşını silmez mi

³ Bayraktutan, Lütfi. Şeyhülislam Yahya hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanı'nın Karşılaştırılmış Metni, 221 g, s.133

Kayırmaz mı seyl-i gam taşsun gerekse başdan aşsun
Kümeýt-i bâde-i gülgün ile Yahyâ geçülmez mi⁴

Bunlardan başka, Feyzi'nin gazellerinde de bu etkiyi görmek mümkündür:

Şeyhülislâm Yahya:

Rište-i cân ile sar şehperime ey Yahyâ
Senden iltürse eger yâre kebüter kâgız ⁵ (40/5)

Feyzî:

Kuş gibi nâmemi Feyzi götürür yok yâre
Bir kebüter bulunur dil-bere ilter kâgız (15/5)

Şeyhülislâm Yahya:

Ol iki zülf ayak tolayub bi -sebeb dile
Bir bî-günâhı beste-i zencîr etdiler ⁶ (64/4)

Feyzî:

Bu dil-i dîvâne uslanmaz diyü dil-dârsuz
Halka-i zülf-i siyâhın bana zencîr etdiler (23/4)

Şeyhülislâm Yahya:

Ney gibi bir âşık-ı dem-sâz buldum kendüme
Sırr-ı âşıkı söylerüm hem-râz buldum kendüme ⁷ (300/1)

⁴ Bayraktutan, Lütfi. a.g.e. 353. g. s.206

⁵ Bayraktutan, Lütfi, a.g.e. s.31

⁶ Bayraktutan, Lütfi, a.g.e. s.45

⁷ Bayraktutan, Lütfi. a.g.e. s.178

Feyzî:

Bûlbûl-âsâ âşık-ı dem-sâz buldum kendüme
Gonce-veş açılmaga hem-râz buldum kendüme (95/1)

Feyzî'de, 16. yüzyılın büyük şairi Bakî'nin de etkisi vardır:

Feyzî:

Garaz bir neş'edür hum-hâne-i aşkun şerâbından
Figân u nâledür maksud olan ceng ü büryândan (2.müs./4)(

Bakî:

Garaz yâr ile işretdür bu nûzhet-gâh-ı hurremden
Mey ü mahbûbdan gayrı nedür maksûd bu âlemden (367/1)

Feyzî'nin etkisi altında kaldığı diğer şairler Ahmet Paşa, Nesimî ve Fuzulî'dir:

Ahmet Paşa:

Seyle virdi hânesin merdümlerin
Dîde-i giryân elinden el-gıyâs (23/3)

Feyzî:

Seyle virdi âsitân-ı dil-beri
Dîde-i giryân elinden el-gıyâs (9/4)

Nesimî:

Ey saçın ve'l-leyli iza yagşâ yüzündür ve'd-duha
Yâ vü sin şânunda münzel hem beyânun tâ ve hâ (6/1)

Feyzî:

الضحى ٧ dur gün yüzün الى ٧ zülfün ey sanem
Kaşlarınla kadd-i mevzûnun durur ن ٧ القلم (67/1)

Fuzulî'nin bir gazeline de müseddes yazmıştır:

Teşne-i cām-i visālin āb-ı hayvān istemez
Mā'il-i mūr-ı hatin mülk-i Süleymān istemez (115/1)

IV. FEYZİ'NİN ŞİİRLERİNDEKİ MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

A. DİN VE TASAVVUF

I. DİN:

1. ALLAH:

Divan şiirinde sık sık karşımıza çıkan Allah mefhumuna, her Divan şairinde olduğu gibi sıkça rastlamak mümkündür. Divanda bir münacaat yer almamaktadır. Bununla beraber Feyzî, kasidelerinde methettiği kişinin ömrü, devleti ve yakınları için dua ederken, gazellerinde ise, sevgilinin verdiği acılardan dolayı, Allah'a sığınırken, dertlerin bitmesini isterken ve yüce varlığa yalvarırken Allah'ı ve onun çeşitli sıfatlarını anar. Bu anma İslami inançlara uygun olarak Allah'ın vasıflarını belirten adlarla yapılır. Feyzî'nin şiirlerinde bulduğumuz Allah'ın isim ve sıfatları şöyledir:

a) Kemāl Sıfatları:

Vücūdunu İfade Edenler

Allah, Cenāb_ı Hazret, İlahî, Hayy, Lā_mekān.

ALLAH:

Ben diyār_ı gurbete gitdüm figān u āh ile
Gönlümü ısmarladum cāna sana Allah ile (6.müs/3)

İLÂHÎ:

İlahi sakla ol nâzik u cûdî Ehrimenlerden
Anı hıfz it visâli gül_şenûn zâg u zaganlardan (5.müs/13)

HAYY:

İtnaba kılma Feyzi heves aç du'âya el
Pâyende ide (ömr ü) devletün ol Hayy ü Müste'ân (5.k/20)

LÂ_MEKÂN:

Dergâh_ı pâdişâha irem dir ise eger
Hayr ile kısmet eyleye hallâk_ı lâ_mekân (6.k/17)

İlmini İfade Edenler

ALÎM U ALÂM:

Hıfz_ı şem'_i vücûdını fenâ bādından
Dâmen_ı ismet_ı kayyûm u Alîm u Alâm (2.k/32)

Tenzihi Sıfatlar

HAKK:

Lutf u ihsâna mahal_ı merhamete lâıykdur
Senden özgeye gönül virmedi Hak dānıkdur (7.müs/14)

Bî-niyâzâ anı gark_ı yemm-i gufrân eyle
Kalma eksiklügine lutf idüb ihsân eyle (3.k/28)

Kudretini İfade Edenler

MÜSTE'ÂN:

Ehl_i kemâle bâb_ı atâsı kûşâdedür
Var ide anı devlet ü izzetle Müste'ân (6 k./11)

b) Cemâl Sıfatları:

MEVLA:

Mevlâ da'hi ziyâde münâsib nasîb ide
Ahbâb u asdikası ile ola şâdimân (6.k/18)

c) Celâl Sıfatları:

CENÂB_ı İZZET:

Çarh_ı zâlim eyledi vaslî mübeddel firkate
Yeryüzünde sana üstümde cenâb_ı izzete (6.k/11)

Şiirlerde geçen Allah mefhumu ile ilgili diğer beyitleri de şöyle sıralayabiliriz:

Dest_gîrûn ola her demde Hüdâ_yı muta'âl
Buldurur Feyz_i bî_çâre du'âsı heran (4.k/20)

Dâr_ı fenâda izz ü sa'âdetle Bâr olub
Rûz_ı cezâ şefî'i ola şâh_ı mürselân (6.k/21)

Hâdim_i şerr_i nev'i pey_rev_i nu'mânuz biz
Bir yüzi kara kûluruz bende_i Sübhânuz biz
(2.k/34)

Hak bilür hâlimüzi kâl ile takrîr olmaz
Hak dirüz hak işidür kâ'il_i cânânuz biz
(2.k/39)

2. MELEKLER VE CENNET VARLIKLARI:

Feyzî'nin şiirlerinde tespit ettiğimiz melekler ve cennet varlıkları, huri, melek, peri, gılman, şeytan ve Rıdvan'dır.

Hurî, melek ve peri mefhumlarından sevgilinin güzelliğini anlatmada yararlanılır. Gül yanaklı, mercan dudaklı, inci dişli, selvi boylu gibi vasıflara sahip olan huriler, şiirlerdeki sevgiliye benzetilir.

Hûri olsa meyl_i zen itmez çün ister gönül
Bir zarîf ü şûh u nâzik nûkte_dân ister gönül (60/1)

Çok güzel ve çekici olduklarına inanılan periler, bir görünüş, bir kaybolmaları ve kimi insanları kendilerine âşık etmeleri gibi özellikler taşımaları sebebi ile, sevgiliyle aralarında benzerlik kurulmuştur.

Gül_şen_i kû(y)_ı tururken ol perî ruhsârımın
Cennet_i firdevs olursa varmazın gül_zâre ben (83/2)

Nurdan yaratılmış olan melekler de , sevgiliye benzetilmiştir. Melekler iyi huylu ve nur yüzlüdür. Sevgili de bu özellikleri taşıdığı için, adeta bir melektir:

İgen yüz virme mâhum pâdişâhum olma hem_sâye
Meleksün dîve yüz virme rakîb_i Ehrimenden geç (10/4)

Cennet hizmetkârı olan gılman, bazen âşığa benzetilir.

Kevser_i havz_ı cinânı içerüz teşne_lebüz
Mâ'il_i seyr_i behîşt âşık_ı gılmânuz biz (2.k/95)

Yedi cehennemin hakimi ve kapıcısı olan Mâlik ve cennetin kapıcısı olan Rıdvân âşığa benzetilir. Gerçek âşık cennet ve cehennemi fethedendir:

Deste çubum eridür nâr_ı cehîm olsa dahi
Feth olur bâb_ı cinân Mâlik ü Rıdvânuz biz (2.k/96)

3. KİTAPLAR:

KUR'ÂN:

İnsanları doğru yola, kurtuluşa götüren Kur'ân, Dîvân şiirinde çeşitli vesilelerle kullanılmıştır. Sevgilinin güzelliği, yüzü, saçları, boyu, hattı, gözü, kaşı ve beni de Kur'ân'ın sayfasındaki yazılara benzer. Sevgilinin yüzündeki ben, Kur'an'ın süsünü arttıran olmuştur:

Benzer ol hâl_i ruhun hindü_yı âzer_kîşe
Kim anun secde_gehi âtş_i sūzân olmuş (39/2)

4. AYET VE HADİSLER:

Feyzî'nin şiirlerinde ayet ve hadisler doğrudan doğruya alınmıştır. Şimdi, bu ayetleri ve onlarla ilgili beyitleri görelim:

Kanî'üz rızkımuza نحن قمنّا okuruz
Cehdimüz var ise de emrüne fermânuz biz (2 k./59)

نحن قمنّا ببيتهم معيتهم في الحياة الدنيا ayetinden alınmıştır. Manası “Rabb’inin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz taksim ettik.” (Zuhruf, 43/32)

Zühd u salâhı âlame virmişdi velvele
Memlû sadâ-yı adli ile kâh-ı کن فيكون (5 k./4)

کن فيكون birçok ayetlerde geçmektedir. Bunlardan sadece bir tanesini alacağız.

إذا قضى امر فانما يقول له کن فيكون ayetinden alınmıştır. Manası “(O), gökler ve yerin yaratıcısıdır. Birşeyi yaratmak istedi mi, ona sadece “ol” der, o da hemen oluverir” (Bakara, 2/117)

والليل dur gün yüzün zülfün ey sanem
(67/1) ن والقلم Kaşlarunla kadd-i mevzûnun durur

الضحي والليل اذا اجى ayetinden alınmıştır. Manası "Kuşluk vaktine andolsun. Durgunlaştığı zaman geceye and olsun ki, Rabb'in seni bırakmadı ve sana darılmadı. " dip not (Duha, 93/1-5)

ن والقلم ما يطورون ayetinden alınmıştır. Manası "Nun. Kaleme ve (kalemle) yazdıklarına andolsun. (Kalem, 68/1)

كل شئى هالک söyler lisân-ı hâlî
Remz ider âriflere sırr u salâdur topragum (71/2)

كل شئى هالک الا وجهه ayetinden alınmıştır. Manası " O'nun yüzü (zâtı)ndan başka herşey yok olacaktır." (Kasas, 28/88)

صراط المستقيم Niceye hâdi olub buldı
Nicesi rāh-ı zılâla düşdi gümrāh eyledi (109/3)

اهدنا الصراط المستقيم ayetinden alınmıştır. Manası "Bizi doğru yola ilet." (Fatiha, 1/5)

Hadislere gelince;

لعن الله يزيروا و على من تبعه
Darb-ı Mervân sere bir şemşir-i kûpânuz biz (2 k./64)

اضى الله تعالى عنهم
Yollarında oluruz cümleye kurbânuz biz (2 k./62)

Nakd-i ömrüm oldı hayfâ rāh-ı isyānda telef
Bilmezem hālüm n'olır ahir عفا الله ما (47/1)

Ârif ol bir sûret-i zîbâya bak em leblerün
Rind isen çek bâde-i gülrenk والى لا تخف (47/3)

5. PEYGAMBERLER:

a)ÂDEM:

Allah'ın yarattığı ilk insan ve peygamberdir. Âdem'e ruh üfürüldükten sonra Allah, meleklerle ona secde etmelerini emretti. Bütün melekler Âdem'e secde ettiği halde, bir melek, Azazil (şeytan), kendisinin ateşten, Âdem'in ise topraktan yapıldığını söyleyerek ona secde etmedi. Allah da şeytanı cennetten kovdu. Edebiyatta Âdem'in cennetten kovulmasına telmih yapılır:

Sürübdür'kü(y)_ı dil_berden bizi dāne_i mansıbla
Felek şeytānı izlāl eyledi ayırdı cennetden (78/4)

b)NŪH:

İnsanoğlu doğru yolu şaşırdığı zaman Allah onlara Nūh'u gönderdi. Nūh da onları imana davet etti. Ancak, ona sadece oğulları "Sam, Ham, Yafes" ile hanımları ve birkaç kişi iman etti. Ayrıca inanmayanların alaylarıyla karşılaştı. Bunun üzerine Nūh kavmine beddua etti. Duası kabul olunca, Allah ona gemi yapmasını emretti. Gemi bitince, tufan alametleri görüldü. Vakit gelince büyük bir tufan koptu ve herşey yok oldu. Edebiyatımızda Nūh'un gemisi aşıklara, tufan dünya gamlarını simgeler:

Seyl_i bārān_ı belā ālemi tutsa gam mı
Geşti_i Nūh olucak muhlis_i tūfānuz biz (2.k/70)

c)İBRĀHĪM:

İbrāhīm'in babası Azer, put yapıp satmakla geçinen ve Nemrūd'un veziri olan bir kişiydi. İbrahim putlara inanmazdı ve babasını bu işten vazgeçirmeye çalıştı. Vazgeçmeyince, ondan ayrıldı. Birgün herkes, şehir dışına kurban kesmeye gidince, İbrahim puthaneye girip, bütün putları kırdı, baltayı da en büyük putun boynuna astı. İnsanlar puthaneyi böyle görünce, İbrahim'i suçladılar. O da bunu büyük putun yaptığını söyleyince, halk putun bunları yapamayacağını belirtti. Bunun üzerine Nemrūd onu cezalandırmak ve öldürmek için, büyük bir ateş yaktırdı.

Ardından İbrâhîm'i ateşe attılar. Cebrâil ona yardım etmek istediye de "Allah ne dilerse yapsın" diyerek reddetti. Allah da ateşi gül bahçesine çevirdi. Şiirde ateşin gül bahçesine dönüşmesi olayına telmih yapılmıştır:

Nâr_ı Nemrûdı hakk İbrâhime gül_zâr itdi
 Āteşe yûz tutaruz berd ü gülistânuz biz (2.k/84)

ç) İSMÂİL:

İbrâhîm Peygamber'in oğludur. İbrâhîm çocuğu olmadığı için, Allah'a yalvararak, eğer bir çocuğu olursa, onu kendisine kurban edeceğini söyler. Bir zaman sonra, İbrahim'in bir oğlu olur. İbrâhîm oğlu ile birlikte Kabe'yi inşa eder. Ancak, uzun bir süre geçmesine rağmen, İbrahim Allah'a verdiği sözü yerine getirmez. Allah bunu ona hatırlatır. Ama, bıçak kesmez. Bunun üzerine Allah tarafından Cebrail ile gökten bir koç indirilir. İslamiyet'teki kurban kesmek olayı da, bu günün hatırasınadır. Edebiyatta İsmâil Ka'be, kurban ve zezem suyuyla hatırlanır.

Serv_i bustân_ı vefâ tâze nihâl İsmâ'îl
 Gonc_e_i bâğ_ı iremsün ruhı al İsmâ'îl
 Subh_ı vuslatla dil_i zârumı şâd itmez isen
 Şeb_i gamda nice olur hicrile hâl İsmâ'îl (5. Kıtâ)

d) DÂVUD:

Dört semavi kitaptan biri olan Zebur'un indirildiği peygamberdir. Hem de Yehuda ve İsrailoğulları'na 40 yıl hükmetmiş bir hükümdardır. Hz. Süleyman'ın babasıdır. Ayrıca, sesinin güzelliği ve gürlüğü ile meşhurdur. Zebur'u gür sesiyle okuyuşu ve bazen de Zebur'la ele alınır.

Çekerüz subh olucak hançere_i Dāvudî
 Nefes ü nâlede bir murg_ı hoş_elhânuz biz (2.k/69)

e) SÜLEYMÂN:

Davud Peygamber'in oğludur. Hem padişah, hem de peygamberdir. Allah tarafından kendisine birçok mucizeler verilmiştir. Kuşlarla, hayvanlarla, cinlerle konuşmuş. Rüzgârı da yönetebilirmiş. Herşeyi parmağındaki adı İsm_i Âzâm olan yüzükle yaparmış. Bu kuş da üstün özelliklere sahipmiş. Uzaklardaki şeyleri görebilir, büyük çöllerde suyun yerini bulabilirmiş. Süleymân Divan Edebiyatında yüzük, Hüdhd, karınca ve Belkıs'la beraber anılır. Edebiyatda Süleymân gücün, karınca ise aczin simgesidir.

Şevket ü saltanatı taht_ı serâ biz bilürüz

Hâk u bâ' olsa gerek mûr u Süleymânuz biz (2.k/85)

f) YA'KÛB:

İbrâhîm Peygamber'in oğlu, İshâk Peygamber'in oğlu olan Ya'kûb, Yûsuf Peygamber'in de babasıdır. Ya'kûb, Yûsuf'u çok sever ve ona bir süt anne tutar. Ancak, bu kadının da bir çocuğu vardır, Yûsuf'a süt verdiği için, kendi çocuğuna süt veremez. Kendisini çocuğundan ayırdığı için, Allah'a onun da kendi çocuğundan ayırması için dua eder. Ya'kûb da oğlunun hasretiyle ağlamaktan kör olur. Külbe_i ahzân'da geçirdiği uzun yıllar sonunda Yûsuf'a kavuşmuş ve gözleri açılır. Divan Edebiyatında genellikle Yûsuf ve kulbe_i ahzânla birlikte anılır.

Eger bîn da'vet etsem kulbe_i ahzânuma gelmez

Varurmuş bî_tekellûf hâne_i agyâre ol âfet (7/3)

g) YÛSUF:

Ya'kûb'un en sevdiği oğlu olan Yûsuf, kardeşlerinin kıskançlığına uğrayarak, bir kuyuya atıldı. Sonra, kardeşleri geri dönüp, onu bir kervana sattılar. Kervanla Mısır'a giden Yûsuf, çeşitli maceralardan sonra, Mısır'a hükümdar olur. Divan şiirinde Yûsuf'un adı çok anılır. Çok güzel olması sebebiyle, sevgili ona benzetilir. Hatta, sevgili için, "Yûsuf_ı Sanî" de denir.

Yûsuf_ı Mısır gibi çâh_ı ademden çıkali

Hamdullah ki hased_gerde_i ihvânuz biz (2.k/72)

h) EYYŪB:

İshak Peygamber'in torunu olan Eyyüb, bütün dünya nimetlerine sahip olan biriydi. Allah da onu denemek için, bütün malını mülkünü, çocuklarını ve sağlığını elinden aldı. Ancak, o bütün bunlara rağmen, sabrını kaybetmedi. Sabır sınavını kazanınca, Allah'ın emriyle topuğunu yere vurdu ve yerden fışkıran suyla yıkanarak, bütün yaralarından ve deritlerinden kurtuldu. Divan Edebiyatında da sabrı konu edilir. Āşık sabır bakımından kendini Eyyub'dan üstün görür.

Derd ü gam çekmede baş egmedi Eyyüba gönül
Aşk kûyına düşüb benzedi meczûba gönül (4.müs/1)

ı) MŪSĀ:

Mūsā kazayla birini öldürünce, Firavun'un gazabından korkarak, Mısır'dan kaçtı ve Medyen'e gitti. Orada Şuayb Peygamber'e 10 yıl hizmet ederek, kızıyla evlendi. Sonra çocukları ve karısıyla Mısır'a dönerken, Tur Dağı'nda Allah'la konuştu. Musa, Allah'ın kendisine görünmesini istedi. Ancak, Allah buna dayanamayacağını söylediye de, ısrarı sonucu Allah dağa tecelli etti. Mūsā'ya Allah'la konuştuğu için, Kelimullah adı verilmiştir. Mūsā Peygamber'in bir mucizesi de elini koynuna sokup, çıkardığında elinin bembeyaz olmasıdır. Buna "Yedd_i Beyza" denir. Divan Edebiyatında da Kelimullah olması, Allah'ın tecellisi, ışık saçan eli ve Firavun'la olan maceraları ile yer alır.

Yedd_i beyzâ_yı veli uhdemize el vireli
Mūsâ_i vakte asâ münkire su'bânuz biz (2.k/72)

i) ĪSĀ:

Meryem, Allah'ın emriyle, Cebrâil'in kendisine ruh üflemesiyle hamile kalmıştır. İsa İsrailoğulları'nın yoldan çıkması üzerine, onları doğru yöne yöneltmeye çalışmış, ancak bunda başarılı olamamıştır. Kendisine sadece on iki havari inanmıştır. Ancak, bunlardan biri Īsā'ya ihanet ederek, onun Yahudiler tarafından yakalanmasına yardım etmiştir. Yahudiler Īsā'yı bir direğe bağladıkları an, Allah'ın emriyle Īsā göğe çıkarılmıştır. Yalnız, üstünde dünya eşyalarından bir iğne bulunduğu için, 4. kata

kadar çıkabilmiş ve ona sonsuz ömür verilmiştir. İsa kıyamet gününün yaklaştığı zamanlarda yeryüzüne inecek ve Deccal'i öldürecektir.

İsa, Cebrail'in üflediği ruh olduğu için, ölümlere can vermesi, göğsüne çekilmesi, 4. kat gökte bulunması gibi yönleriyle edebiyatta çok yer etmiştir. Sevgilinin nefesi ve dudağı da âşıklara can verdiği için, İsa nefesi ve dudağı olarak anılır.

Günüm böyle geçer mi firkat ile ol lebi İsa
Bizi vasile yarab eylemez mi bir gice ihyâ (3/1)

j) HIZIR:

Nûh, Mûsâ veya İskender zamanında yaşadığı düşünülen Hızır, İskender'le olan maceraları dolayısıyla İskender zamanında yaşadığı görüşü yaygındır. Efsaneye göre, Hızır, İlyâs ile İskender'in mahiyetindelermiş ve ona kılavuzluk ederek zulumat ülkesindeki âb_ı hayâtı aramaya başlamışlar. Ancak, İskender bu ülkede yolunu kaybetmiş, Hızır ve İlyâs'tan ayrı düşmüştür. Hızır ve İlyâs da geldikleri bir dere kenarında, yanlarında bulunan bir balığı yerken, Hızır'ın elinden balığa damlayan su, balığı canlandırmıştır. O an Hızır ve İlyâs bu suyun âb_ı hayât olduğunu anlarlar. Bu sudan içerler ve İskender'i bulmaya giderler. İskenderi buldukları zaman geri dönerler, ancak dereyi bulamazlar. Hızır, edebiyatta âb_ı hayât, İskender ve zulumat ülkesiyle anılır. Hızır kelimesinin yeşillik anlamına gelmesinden dolayı, sevgilinin yanak tüyleri arasında bir benzerlik bulunur.

Nutk ile sâhil_i deryâda irişdük Hızra
Sebze_püş_ı hikemüz tütî_i gūyânuz biz (2.k/66)

k) MUHAMMED:

Son peygamberdir. Hz. Muhammed'in nesebi Hz. İbrahim'e kadar götürülür. Kendisine kırk yaşlarında peygamberlik sıfatı verilmiştir. Yirmi üç senelik peygamberlik hayatında insanları hep doğru yola sevk etmeye çalışmıştır. Alemin efendisi Hz. Muhammed hiç yalan söylemediği için, "Emin" sıfatını alırken, kalbi sevgi, tevazu ve merhametle doluydu. Hz. Muhammed'in doğuşu ile Sasaniler'den meşhur Nuşirevan'ın Irak_ı Arap'ta Medayin şehrinde yaptırmış olduğu Tak_i Kisra yıkıldı, Mecusiler'in ateşi söndü, Save gölünün suları çekildi, Semave vadisinin suları taştı. Muhammed'in sünnetli oluşu, doğduğunda göbeğinin kesilmiş olması, arkasında

iki kürek kemiği arasında bir izi bulunması, ümmi olması, gölgesinin yere düşmemesi, üzerinde bulut dolaşması gibi özelliklere sahipti. Aynı zamanda Muhammed Ebubekir'le gizlendiği mağaranın ağzını örümceğin ağla örmesi, bir işaretiyle ayın ikiye bölünmesi, yeni diktiği hurma fidanının meyve vermesi, zehirli kuzunun "Etimden yeme" diye kendisini uyarması, esir geyiğin ondan şefaath dilemesi, ölüleri diriltmesi, parmağından su akması, körlerin gözünü açması, Bedir Savaşı'nda dua etmesiyle, Allah'ın izniyle Cebrail'in düşmana bir avuç toprak atarak, düşmanları mahvetmesi gibi mucizeleriyle de edebiyatımızda anılır.

Dār_ı fenāda izz ü sa'ādetle Bār olub
Rüz_ı cezā şefi'i ola şāh_ı mürselān
(6.k/21)

6. ÇĀR_YĀR:

Çār_yār, dört büyük halifeye verilen isimdir. Bunlar Ebūbekir, Ömer, Osman ve Ali'dir.

Hız. Ebūbekir müslūmanlıđı kabul eden 4. kiři ve İslam'ın ilk halifesidir. Hız. Muhammed'in en yakın dostu olmuştur. Hız. Muhammed, Mirac olayını çevresindekilere anlattığında, arkadaşlarından birçok kiři duraksamış, Ebubekir ise, onu hemen doğrulamıştır. Bunun için kendisine "Siddik" denir. İki yıl üzerinde halifelik yapmış, büyük yararlılıklar göstermiştir. Kur'ān'da onun döneminde bir araya toplanmıştır.

Hız. Ömer, İslam'ın 2. halifesidir. Hız. Ebūbekir ölmeden önce onu halife göstermiştir. On sene boyunca halifeliği adalet içinde yürütmüştür. Çok adil olduğu için kendisine Farūk (haklıyı haksızdan ayıran) adı verilmiştir. Döneminde çok yararlı işler yapmış, fetihlerini Tunus'a kadar götürmüştür.

Hız. Osman, İslam'ın 3. halifesidir. Hız. Ömer'in şehit edilmesiyle halife olmuştur. Kendisi de Kur'ān okurken şehit edilmiştir. Hız. Osman'ın döneminde yaptığı en önemli hareketi Kur'ān'ı çoğaltarak, çeşitli yerlere dağıtması olmuştur. Onun zamanında Maveraünnehir, Hindistan, Kafkasya, Horasan ve Afrika'nın bir

bölümü fethedilmiştir. Hz. Osman'ın Kur'ân'ı çoğaltması olayından yola çıkılarak, sevgilinin yanak tüylerinin de Kur'an sayfasındaki ayetlere benzetilmesiyle yapılan telmihlere edebiyatımızda çok rastlanır:

Hz. Ali, İslâm'ın 4. halifesidir. Hz. Muhammed'in amca oğlu ve damadıdır. 8 yaşında müslüman olmuş ve yüzünü hiç puta döndürmediği için, "Kerremallahu veche" diye anılır. Bundan başka Haydar (aslan), Esed'ullah (Allah'ın aslanı) ve el_Galib (üstün gelen) adlarını taşır. Haydar_ı Kerrâr, Şâh_ı Merdân, Şir_ı Yezdâ ve Merd_ı Hüdâ lakaplarını alır. Ali genellikle diğer halifelerle anılır. Atı Düldül ve çatal uçlu kılıcı Zülfikâr da beyitlerde sıkça geçer.

Adaletile'Ömer hulk_ı hüsne dendi Sıddîka
Edeble Hazret_ı Osmâna Bekr dense tahkîke (12.müs/10)

Cümle maksûdun olur hâsıl olursa Feyziyâ
Himmet_ı BuBekr ü Osmân u Ömer şâh_ı Necef (47/5)

7. ÂLİ MUHAMMED:

Hz. Muhammed'in sülalesinden gelenlere Ali Muhammed denir.

Hamza, Hz. Muhammed'in amcasıdır. Kendisi Mekke'de hatırı sayılır bir kişiydi. İlk başlarda müslüman değildi. Müslüman olmasıyla beraber, Müslümanlar çok kuvvetlendi. Savaşlarda, özellikle Bedir Savaşı'nda büyük yararlılıklar gösterdi. Uhud Savaşı'nda bir Bedevi tarafından şehit edildi. Hz. Muhammed bizzat kendisi onun cenaze namazını kılmış ve ölümünden büyük üzüntü duymuştur. Hamza şiirlerde mertliğiyle anılır:

Basar merd_ı ecel ger Hamza yâhûd Erdeşir olsan
Sunar cām_ı fenâ_yı sâkî ger bâ y u fakîr olsan (8.müs/7)

Hüseyin, Hz. Ali'nin oğlu ve Hz. Muhammed'in torunudur. 12 İmam'ın üçüncüsü olarak bilinir. Ehl_ı beyt'in de beşincisidir. Kendisi Kербela'da yanındaki 72 kişiyle beraber, aç ve susuz bırakılarak şehit edilmiştir. Hüseyin hakkında birçok mersiyeler yazılmıştır.

Meşhedüm etrâfin almış güşte_gân_ı tîg_i aşkı
Güyyâ deşt_i Hüseyin_i Kerbelâdur topragum (71/5)

8. ASHAB:

Hız. Muhammed'in en yakın dostlarına "ashab" denir. Sadece arkadaşları için söylenen bir söz, daha sonraları genişleyerek, Hız. Muhammed'in yüzünü gören herkes için de söylenir olmuştur. Hız. Muhammed ashab hakkında "Ashabımın herbiri gökteki yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız selamete kavuşursunuz." demiştir.

Ashabdan sayılan bir şahsiyet, Veys_i Karanî'dir. Peygamberimiz zamanında yaşadysa da, onu göremedi. Hız. Muhammed'i görmeden müslüman olmuştur. Medine'ye Hız. Muhammed'i görmeye gittiye de, onu göremeden geri dönmüştür. Peygamberimiz eve dönünce, onun kokusunu almış ve kendisine hırkasının verilmesini vasiyet etmiştir. Bir menkıbeye göre, Mirac'ta Peygamberimizin ayakkabılarını çevirmiştir. Bir başkasına göre de, peygamberimizin dişinin kırıldığını öğrenince, "Acaba hangi diş kırılmıştır, şu mudur, bu mudur?" diyerek bütün dişlerini söktürmüştür. Hız. Ömer zamanda Medine'ye gelerek hürmet görmüş, "Hırka_i saadet"i almıştır. Hız. Ali döneminde de şehit olmuştur. "Hırka_i saadet" bugün İstanbul'da muhafaza edilmektedir.

Bedevî Ahmedîyüz (V)eyş_i Kārani severüz
Mısrîyüz hem Yemenî biri vü Buhrânuz biz (2.k/75)

9. İBADET:

a) Namaz:

Şiirde namazla ilgili geçen kelimeler kıble, seccade, ezan, farz_ı ayn, dua, mahfil ve niyaz gibi kelimelerdir. Ancak bu kelimeler doğrudan âşık_maşûkla ilgili olmakla birlikte namazla ilgili olarak da kullanıları yer vardır.

Sevgilinin yüzü âşık için kıbledir. Sevgilinin kulu kölesi olan âşık ise, sevgilinin yüzüne, kaşına, eşiğine, mahallesine yüz süren, secde edendir.

İrdi söz gāyete bed' eyle du'āya Feyzi
Sür yüzün dergāhına eyle tahiyyat ü selām (2.k/31)

Gerçek âşıklar, Allah'ın yolunda seccadeye baş koyandır.

Şimdi seccāde_i şer' üzre bizüz şāhid_i hak
Da'vî_i hak iderüz hüccet ü burhānuz biz (2.k/57)

Feyzî, sevgiliye kavuşmak' için de Allah'a el açar:

Du'āsın müstecāb it Feyzî vasl eyle dil_dāre
Gürūh_ı evliyā vü Haydar_ı kerrār içün yārab (6/5)

Artık sabah vakti olmuştur, makbul olan sabah vakti duası sona ermelidir:

Āsumāna tutdı yüz (yeter) du'ā_yı subh_gāh
Menzile irdi murādun arz_ı dergāh eyledi (108/2)

b) Bayram:

Âşık için bayramın gelmesi demek vuslattır. Çünkü, bayramın gelmesiyle sevgililer ortaya çıkarlar. Sevgilinin vuslat bayramıyla âşık başını terk edip, sevgilinin yoluna kurban olur:

Terk-i ser idüb de aşkunda cānlar virdüğüm
İyd-ı vasluna irem diyüb de kurbān olduğum (64/3)

c) Hacc ve Ka'be:

Müslümanlar Zilhicce ayında Ka'be'yi ve çevresini ziyaret ederler. Hac zenginlere farz olmuştur. Divan şiirinde âşık için sevgilinin mahallesi Ka'be'dir. Burada hac ve tavaf eder. Böylece hacılık sıfatını elde etmiş olur.

Ser-i küyunda tavâf idemezem ey hânım
Düşmesün boynuna hecrünle ölürsem kânım (3.müs/2)

Âşık için sevgilinin bulunduğu yer Ka'be olduğuna göre, çok istenen bir yerdir:

Yüz süren dergehüne Ka'be-i maksûde irem
Âsitânundur olan kible-i hâcat-ı enâm (2.k/10)

10. AHİRETLE İLGİLİ MEFHURLAR:

a) Kıyâmet:

Kıyâmet günü İsrâfil'in sura ilk üflemesiyle bütün insanlar dirilecekler, ikinci üflemesiyle ise, mahşer başlayacaktır. Şiirlerde ahiretle ilgili olan kıyamet, kevser ve sıratü'l-mustakim sözcükleri geçmektedir. Ayrıca, edebiyatta kad, kamet, kıyam sözcükleri ile de sevgiliyle anlam ilişkisi kurulmuştur.

Sevgili boyuyla yürüyünce, âşıklar arasında fitne çıkarır ve kıyamet kopar. Kıyamet koptuktan sonra, müminler cehennemden üstünden geçen kıldan ince, kılıçtan keskin sırat köprüsünden geçeceklerdir. Kur'ân'da bu köprü "sırat-ı mustakîm" şeklinde geçer, bu da "dosdoğru yol" demektir.

Nîceye hâdi olub buldı صراط المستقیم
Nîcesi râh-ı zılâla düşdi gümrah eyledi (108/3)

Ahiretle ilgili bir mefhum da kevser'dir. Kevser cennette bir ırmağın adıdır. Edebiyatımızda tatlı ve saf şarap anlamında kullanılmıştır. Gerçek âşıklar bu suyu içenlerdir:

Kevser-i havz-ı cinâni içerüz teşne-lebüz
Mâ'il-i seyr-i behişt âşık-ı gilmânuz biz (2.k/95)

b) Cennet ve Cehennem:

Cennet ve cehennemle ilgili olarak, sıratü'l-mustakîm, cinân, cennet, ceh, Ravzâ-i Rıdvân, ucmag, gılmân, hurî, kevser, tûbâ, behîşt, ve irem gibi isim ve sıfatlar kullanılmıştır. Bunların kimisi cennet ve cehennemle doğrudan doğruya ilgiliyken, kimileri de sevgili veya övülen kişiyle ilgilidir.

Cehennemin üstünden geçen köprü sıratü'l-mustakîm olarak anılır. Bu köprüden müminler sırayla geçecekler ve geçemeyenler cehenneme düşeceklerdir:

Âşık cennet peşinde değil, cennetin içindekinin peşindedir. Bu durumda cennette olan âşık için, sevgilisiz bir cennet güzel değildir. Çünkü, sevgili olmadan âşığın gönlü eğlenmez:

Sevgilinin yüzünü isteyen gerçek âşıklar için cennet önemli değildir. Amaç cennetin içine ulaşmaktır:

Şehâ vasl istemem senden olur dîdâre dil kâ'il
Ki dîdâr isteyenler olmadılar cennete mâ'il (57/1)

Bir beyitte de cennet yerine ucmag sözcüğü kullanılmıştır:

Ko vâ'iz ahiretde ucmagı görsün ki dünyâd
Hâbibün kûyîdur uşşâk-ı zâre cennetü'l-me'vâ (3/3)

Sevgilinin yanağına süs veren yanak tüyleri, Ravza-i Rıdvân olarak anılan cennetin çimenliğidir. Ancak, sevgilinin yanak tüyleri bu çimenlerden daha güzeldir:

Hatt-ı nevküm ruhun üstünde nümâyân oldı
Reşk-i seyr-i çemen-i ravza-i Rıdvân oldı (111/1)

Tûbâ, cennette gölge veren ilahi bir ağaçtır. Çok büyüktür. Gövdesi sarı altın, dalları kırmızı mercan, yaprakları yeşil zümrüt ve meyveleri şeker olan bir ağaçtır. Divan şiirinde sevgilinin boyu tuba ağacına benzetilir:

Tübā-dıraht kâmeti nahl-i hüner durur
Nâzik vücûdı bir gül-i handân-ı gülsitân (5 k./2)

11. DİĞER DİNİ MEFHURLAR:

a) Ölüm:

Ölüm kurda benzetilmiştir Görünüşte, yedi hastalıklı ölüm kurdu aşıkları bir bir yutmaktadır. Ancak, âşıklar anlamda bir bir yırtıcı hayvanlardır:

Gürg-i mevt-seb'-i sekâmet bizi kapar bir bir
Süretâ ma'nâda bir bir yırtıcı hayvânuz biz (2 k./41)

b) Dîn-İmân, Kâfir-Müslümân:

Din, imân kâfir ve müslümân kelimeleri şiirlerde ya sevgili ile âşık ya da övülen kişiyle ilgili kullanılmıştır.

İde hem-dem ana Hakk son nefes İmân ü Kur'ânı
Semend-i cismi-sıhhat sāhasında ide cevlnı (12 müs./15)

Sevgilinin küfür ya da karanlık saçı âşığın imanını yağmalar. İmân âşık için aydınlık, küfür ise karanlıktır:

Birinün küfr-i zülfi gâret-i İmānum itmişdür
Biri dil mülketinde zulm ile sāhib-kirân ancak (51/2)

II. TASAVVUF:

Tasavvuf, 9. yüzyılda ortaya çıkarak, yüzyıllar içinde gelişmiş ve formunu oluşturmuştur. 9. yüzyılda tekkelerin kurulması ve sufilerin bu konuda eserler yazmalarıyla, Selçuklu döneminde kuruluşunu tamamlayan tasavvuf, Osmanlı devrinde doruk noktasına ulaşmıştır.

Tasavvuf, geliştiği yerlerin sosyal, idari ve hayat tarzını etkilerken, güzel sanatları da etkisi altına almıştır. Divan şairleri şeri hükümlerden ve topluluklardan kaçarak, kendi dünyalarına sığınmışlar, maddiyattan arınmışlar ve Allah'a yönelmişlerdir. Kimi şairler için tasavvuf bir amaçtır, o sadece Allah'la bir olmak, vahdete ulaşmak için çabalar. Şiirlerinde de bu felsefeyi güder. Kimisi ise, yaşayışıyla, inanışıyla sufi değildir. Tasavvuf onlar için bir araçtır. Tasavvuf bu şairlerin şiirlerinde diğer malzemelerle beraber yer alır. Amaçları sanat göstermektir.

Feyzî de şiirlerinin genelinde ilahi aşkı değil, beşeri aşkı işler. Ancak, IV. Murad'a yazmış olduğu kasidenin fahriye bölümünde tasavvufun izlerine raslanır. Ama unutulmamalıdır ki, tasavvuf onun için bir araçtır.

Feyzî, İmam-ı Azam'a uyan, şeriatin bir hizmetkarı olduğunu belirtir. Hâdim, sufi ve derviş olmadığı halde, onlara hizmet eden kişidir. Onlar sufîlere yapılan hizmetin nafile ibadetlerden daha sevap olduğuna inanırlar. Bir müridin bedenlen diğer dervişlere hizmet etmesi gerekir. Sufîlerin hizmetçisi olan Feyzî, aynı zamanda Allah'ın da kuludur. Allah'a kulluk tasavvufta teklif makamıdır:

Hâdim-i şer'-i nev'i pey-rev-i Nu'mânuz biz
Bir yüzi kara kûluz bende-i Sübhânuz biz (2 k./34)

Gerçek âşığın gönlü dünyaya ait birtakım nakışlardan kemizlenmiş olmalıdır. Gönül, Allah'ın tecelli ettiği yer ve tasavvufi bilginin (marifet ve irfan) kaynağıdır.

Āşık kalbini cem eylemelidir. Ancak böyle yaparsa, halkı değil Allah'ı seyredebileceğini bilmelidir. Feyzi'de kendisinin bu mertebeye ulaştığını belirtir:

Levh-i hâtırdan idüb nakş-ı sivâyı tefrîk
Cem'-i kalb eylemişüz mecma'-i iz'ânuz biz (2 k./35)
Pāk idüb nakş-ı sivādan dil-i sâfun levhin
Bî-gubār âineyüz anda nümâyânuz biz (2 k./48)

Āşık kesret içinde kişisel arzularından vazgeçerek, herşeyi Allah'ın tecellileri olarak görür. Çünkü, dünyada gerçek varlık Allah'tır. Herşey onun tecellisidir. Birlik içinde āşık irfan (bilgi), doğruluk ve temizlik kaynağı olur:

İhtiyār eylemişüz vahdeti kesretde müdām
Ma'den-i sıdk u safā menba'-i irfânuz biz (2 k./36)

Āşık, vahdete ulaşmak için zorlu ve uzun bir yola girmek zorundadır. Dünya işlerinden vazgeçmek, tenden geçmek, nefsi köreltmek, Allah'tan başka herşeye yüz çevirmek gerekir:

Mā-sivādan çeküb el mahv-ı vücūd eyleyeli
Rûhsuz bir bedenüz kâleb-i bî-cânuz biz (2 k./38)

Allah, āşık için sevgilidir. Āşığın Allah'a ulaşmak için çektiği sıkıntıları da yalnızca Allah bilir. Āşığın bu hallerini zahir ve şeri hükümler anlatamaz, Āşığın tek lafı Allah, tek duyduğu Allah'tır. Āşık sadece Allah'ı anlatandır:

Hakk bilür hâlimüzi kâl ile takrîr olmaz
Hakk dirüz Hakk işidür kâ'il-i cānânuz biz (2 k./39)

Āşık, Allah'ın birliğine şahittir. Allah'ın delilidir. Delil, insan-ı kamil'dir. Kamil olan kişi, Allah'ın insanlar üzerindeki kanıtıdır. Aynı zamanda āşık seccade (üç yol-şeriat, tarikat, hakikat) üzerinde Allah'ın şahitliğini yapar.

Şimdi seccâde-i şer' üzre bizüz şâhid-i hak
Da'va-i Hak iderüz hüccet ü burhânuz biz (2 k./57)

Āşık ilahi tecellilerin sırları ile Allah sarhoşu olur:

Oluruz zerre-i esrâr ile ser-mest-i Hüdâ
Vakt olur kendümüzi bilmede hayrânuz biz (2 k./43)

Āşığın takkesi, iki alemle de ilgisini kesen kalender gibi yara ile süslenmiştir.
Bu yaralar Allah yolunda çekilen ıztıraplar sonucudur:

Ser-be_ser gahi kalender gibi fark-ı serimüz
Dâg ile zeyn olunur kâse-i hâkânuz biz (2 k./46)

Aşağıdaki beyitten, Feyzî'nin tasavvuf terbiyesini Kâdirî tarikatinden aldığını anlıyoruz:

Gün bugün Kâdirîyüz şems-i cihânun kutbı
Gice yüzinde görürsek meh-i tâbânuz biz (2 k./54)

Āşıklar, nefsi köreltmek, çile çekmek için, 40 gün halvete çekilirler. Bu süre içinde hiçbir şey yemez, konuşmaz, uyumazlar, daima zikrederler. Ancak âşığı bu halde görüp, hala oğlan sanmamalıdır:

Erba'ınler çıkarub çile-i merdâne çeküb
Sinn-i hâdisde görüb sanmanuz oglânuz biz (2 k./60)

Feyzî, büyük mutasavvıf Mevlânâ'ya olan sevgi ve saygısını da belirtmiştir:

Āsitân ü kadem-i hazret-i Mevlânâda
Baş açık yalın ayak bir nakî irfânuz biz (2 k./76)

Alem, Allah'ın tecelli ettiği bir aynadır. Bu aynanın cilası da insandır. Gerçek âşığın kalbi de tozdan arınmış, parlak, cilalı bir aynadır. Aynı zamanda âşık neye benzetilir. Ney yapılırken içi boşaltılır ve kızgın demirle delikler açılır. Āşığın kalbindeki yaralar da neyin bağrındaki yaralara benzerken, neyin nağmeleri de âşığın feryatlarına benzetilir:

Sînemüz dögsek eger def gibi dir cil-i cilâ
Çıkmazuz dâ'ireden neyle neyistânuz biz (2 k./80)

Şiirin sonunda âşık, hayret durağına gediğini, yani delille varılan Allah'ın tecellilerini seyretmede hayrete düştüğünü belirtir. Ancak, yine de istek yolunda halen koşandır:

Müntehâ-yı tarifüm mevkif-i hayret oldı
Gerçi kim rāh-ı talebde yine pūyānuz biz (2 k./98)

B. ŞAHISLAR

I. TARİHİ ŞAHISLAR:

1. Padişahlar:

IV. MURÂD (1612-1640)

İstanbul'da doğan Murâd amcası I. Mustafa'nın yerine tahta çıktı. Yaşı küçük olduğu için, yönetimi annesi Kösem Sultan ve sadrazama bıraktı. Ama sadrazamın ülkeyi iyi yönetememesi, şeyhülislamı görevden uzaklaştırması, çıkarlarını bozanları yok etmeye çalışması ayaklanmalara sebep oldu. IV. Murâd bu durumu düzeltmek için, sert tedbirlere başvurdu. İç düzeni sağladıktan sonra, 1635'te Revan'a sefere çıktı, Tebriz ve Revan'ı aldı. 1638'de de Bağdat'ı aldı ve İran'la Kasrışirin Antlaşması (17.Mayıs.1639) yapıldı. İstanbul'a dönen IV. Murâd damla hastalığından 28 yaşında öldü.

Hüsrev-i Cem-azamet dâver-i dîn ü devlet
Şeh Murâd Hân-ı zemân mefhar-ı ehl-i islâm (2 k./9)

2. Devlet Adamları:

ALİ PAŞA (KEMÂNKEŞ) (?-1624)

IV. Murad devri sadrazamlarındandır. İlk işi aklen zayıf olan I. Mustafa'yı tahtan indirip, IV. Murad'ı tahta çıkarmak olmuştur. Vezirliği sırasında kendisine rakip olan Halil ve Gürcü Mehmed Paşalar gibi vezirleri bir bahane bularak hapis ve katlettirmiştir. Ali Paşa, kendisini rüşvet almaktan vazgeçirmeye çalışan Şeyhülislam Yahya Efendi hakkında padişaha "Mere Hüseyin Paşa ile müttafir olub cülusunuzu istemiyordı." diyerek, Şeyhülislam'ın azline ve katline sebep olmuştur. Bu arada Bağdat'ın İranlılar'ın eline geçtiğini de padişahı saklamıştır. Bu tür hareketlerinden dolayı çok düşman kazanan ve düşmanlarının padişahı kendi aleyhine çevirmelerinden, birgün saraya çağrılarak katledilmiştir. (Cemziyelahir 14 ve 1624 Nisan 3) İstanbul'da Eski Ali Paşa Camii kabristanında gömülüdür.

Feyzî, Ali Ağa'ya iki kaside, bir müseddes yazmış ve yaptırdığı bir çeşmeye tarih düşürmüştür:

Menba'-i lutf u kerem Âli Ağā-yı âdil
Adlile nâmı olub encümen-i dehre çerâğ
Yapdugı çeşme içün Feyzi didi târîhin
Teşne-leb etme nola âb-ı hayâtından kâg (6 kıta)

3. Şairler, Alimler, Sanatkârlar, Dost ve Arkadaşlar:

a) MEVLÂNÂ: Büyük mutasavvıf. Mevlevî tarikatının kurucusu.

Âsitân u kadem-i hazret-i Mevlânâda
Baş açık yalın ayak bir nakî irfânuz biz (2 k./76)

b) İMÂM-ı ÂZÂM: Hanefî Mezhebi'nin imâmı.

Hâdim-i şer'-i nev'i pey-rev-i Nu'mânuz biz
Bir yûzi kara kûluz bende-i Sübhânuz biz (2 k./34)

c) SÜBHÂN: Şair.

Gâlibem fen-i belâgatda bugün Sübhâna
Mâhasal nazm-ı fesâhatde benüm ibn Hüsâm (2 k./20)

ç) SELMÂN ve BAKÎ: Kasideleriyle ünlü İran şairi:

Rahş-ı tâbun Feyziyâ oldı fesahat arsasında
Rûmda Bâki Acem mülkünde Selmân ol yûri (108/6)

d) ZA'FÎ: Şair.

Ger diler sen Zâ'fiyâ hamâm içinde vasl-ı yâr
Feyzi-veş eyle cenâb-ı izzete efgân ü zâr (9. beyit)

e) ZEKAYÎ ÇELEBÎ: Feyzi'nin kardeşi.

Murg-ı rûhı kafes-i tenden uçub oldı revân
O Zekâyî Çelebi bûlbûl-i gûyâ gitdi (3 k./6)

II. MEŞHUR ŞAHSİYETLER ve EFSANEVİ KAHRAMANLAR:

1. CEM: Pişdadiyan sülalesinin 4. hükümdarıdır. Şarabı bulanın Cem olduğu söylenir. Şiirlerde şarap, kadeh gibi vesilelerle anılır:

Varalum meygedeye hâtırmuz şâd idelüm
Câm-ı sahbâyı görüb ruh-ı Cemi şâd idelüm (74/1)

2. ERDEŞİR: Eski İran hükümdarlarından biridir. Birkaç Erdeşir vardır.

Basar mérd-i ecel ger Hamza yâhûd Erdeşir
Sunar cām-ı fenâyı sâkî ger bây u fakîr olsan (8 müs./7)

3. HATEM: Lakabı Hatem-i Tay olan meşhur bir Arap şair ve reistir. Çok cömert olması ile anılır.

Sofra-i ni'metinün kâse-lisi Hâtem
Meclis-i işreti erbâbına ilter Cem-i cām (2 k./13)

4. RÜSTEM ve SÂM: Sâm Neriman'ın oğlu ve Zâl'in da babasıdır. Dünya pehlivanıdır. Rüstem, Firdevsi'nin Şehnane'sinde adı çok geçen ünlü bir kahramandır. Macera ve kahramanlıklarıyla anılır:

Benüm ol fâris-i meydân-ı belâgat ki bana
Rezm-i nazm içre mukâbil olımaz Rüstem u Sâm (2 k./19)

5. MERVÂN: Emevi hanedanından bir kişi.

عن الله يزير أو على من تبوء
Darb-ı Mervân sere bir şemşir-i kûpânuz biz (2 k./64)

III.. HİKAYE KAHRAMANLARI:

1. Leylā vü Mecnūn:

Asıl adı Kays-ı Amiri olan Mecnūn ve sevdiği Leylā Doğu edebiyatında çok sık işlenmiş hikaye kahramanlarıdır. Bunların gerçek kişiler olduğu sanılmaktadır. Birbirlerine kavuşma yönünde başarılı olamamışlardır. Mecnūn aşkından çöllere düşerek, maddeden vazgeçmiş, manevi bir aşkla yanmıştır. Edebiyatımızda Mecnūn âşığın simgesiyken, Leylā, gece, karanlık anlamı taşıması sebebiyle sevgilinin saçını temsil etmiştir.

Reh-i aşkında Mecnūn eyledün çün ey saçı Leylā
Rakibi de belā kūhında Ferhād itsen olmaz mı

2. Ferhād u Şîrîn:

İran Edebiyatında Ferhād ile Şîrîn birçok mesneviye konu olmuştur. Ferhād, Şîrîn'e olan aşkından Bî-sütun Dağı'nı dağına delmiştir. Edebiyatımızda Ferhād'ın ızdırapları, Şîrîn'e ulaşma çabası, âşığın durumuna benzetilir. Şîrîn ise, kelime anlamı itibariyle "tatlılık, hoşluk" anlamına geldiği için, daha çok sevgilinin ağzıyla birlikte kullanılır.

Biz ol servün sāye-i aşkında āzād olmuşuz
Tîşe-i hicrile kūh-ı gamda Ferhād olmuşuz (1 mūs./13)

3. Vāmık u Azrā:

İran ve Türk Edebiyatının klasik mesnevi konusudur. Vāmık ve Azrā türlü maceralardan sonra birbirlerine kavuşan iki aşıktır. Edebiyatta âşık kendini Vāmık yerine koymakla beraber, bazen kendini ondan üstün görür:

Vāmık (u) Azrā gedā-yı Şāh Aliden bedel
Feyziyā bir nā-tüvān u zār dersen işte ben (85/5)

4. Yusûf u Züleyhâ:

Kardeşlerinin kıskançlığı yüzünden kuyuya atılıp, sonra bir kervana satılan Yūsuf, Mısır'a gitti. Firavun'un başveziri tarafından satın alındı. Vezirin karısı Züleyhâ Yūsuf'a gönül verdi. Çeşitli maceralardan sonra, Yūsuf ile Züleyhâ birbirlerine kavuştular.

Züleyhâ, başvezirle evliyken Yūsuf'a visal teklif etmiş. Bunun üzerine Yūsuf da bunu reddetmiş ve kaçarken Züleyhâ'nın tuttuğu eteği yırtıymıştır. Âşıklar da kendilerini Yūsuf'u Zelihâ'dan kaçırان sultanlar olduklarını ima ederler:

Yūsuf-ı cânı Zelîhâ-yı hasedden kaçırub
Bu vilâyetde azîz isimle sultânuz biz
(2 k./83)

C) ÜLKELER-ŞEHİRLER

I. Rum:

Rum demekle, Anadolu kastedilmektedir. Rum ülkesi, Mevlânâ'nın anıldığı beyitte geçmektedir. Feyzî, Rum toprağına düşerek, perişan halli olduklarını belirtiyor:

Göricék âteş-i Konyâlı yanına düşüb
Hâk-i Rûmiye düşüb bî-ser ü sāmânuz biz (2 k./78)

II. Mısır-Ken'ân:

Mısır ve Ken'ân ülkeleri, Yûsuf ve Yûsuf'un babası Ya'kûb'un geçtiği beyitlerde yer alır. Yûsuf ve Ya'kûb Peygamberlerin başlarından geçen olaylara telmih yapılırken, sevgilinin güzelliğinden bahsedilirken de bu sözcüklerden yararlanılır:

Çıkarub çāh-ı ademden anı kârbân-ı sabā
Yûsuf-ı Ken'ân-veş girdi bugün bâzâre gül (58/3)

III. Erzurum:

Ali Paşa'nın Erzurum şehri için yaptığı iyilikleri belirtmek için bir beyitte, bu şehrin adı geçmektedir:

İhyâsı oldu şimdi anun şehr-i arz-ı Rûm
Yapıldı dest-i lutfı ile nice hânümân (6 k./10)

IV. Kerbelâ ve Meşhed

Kerbelâ bölgesi, Hz. Muhammed'in torunu Hüseyin'in öldürüldüğü yerdir. Şiirinde de Feyzî, mezar toprağının Kerbelâ toprağı olduğunu ifade eder. Meşhed şehri de İran'da ünlü bir ziyaret yeridir.

Meşhedüm etrâfın almış güşte-gân-ı tîg-i aşk
Güyyâ deşt-i Hüseyin-i Kerbelâdur topragum (71/5)

V. Yemen-Buhara:

Feyzî, kendisinin ve kendi gibi olan aşıkların hem Yemenli, hem Buharalı, hem de Mısırlı olduklarını belirtir:

Bedevî Ahmedîyüz (V)eyş-i Karanî severüz
Mısrîyüz hem Yemenî biri vü Buhrânuz biz (2 k./75)

VI. Ka'be:

Ka'be genellikle, sevgiliyle ilgili beyitlerde geçer. Âşık için sevgilinin köyü Ka'be'dir:

Ka'be-i vasl-ı nigâre irmek içüñdi şehâ
Bunca yıllar kim reh-i mihnetde pûyân olduğum (65/4)

VII. Mescid-i Aksâ:

Kudüs'te Hz. Süleymân tarafından yaptırılan camiinin yerine yapılan ve Müslümanların ilk kiblesidir. Âşık için sevgilinin yüzü Mescid-i Aksâ'dır:

Kıblemüz vechinedür Mescid-i Aksâmuz odur
Müstemi'-i Habeşî sâmi-i ezânuz biz (2 k./74)

VIII. Tebrîz-İsfâhân:

Ali Paşa döneminde yapılan Osmanlı-İran Savaşı'na işaret edilen bu beyitte, Ali Paşa'ya Tebrîz ve İsfâhân'ın dayanamayacağını belirtir:

Âkın salaydı milket-i surh-ı serâne ger
Dögmezdi kahr ü darbına Tebrîz ü İsfahân (5 k./9)

IX. İstānbūl:

Kağıt-hāne: Vaktiyle İstanbul'da kağıt fabrikasının yerinde bulunan mesire yeridir.

Levh-i dilde yazdugun nakş-ı hat-ı hat-ı cānānedür
Dil-rübālarla pūr olmuş sanki Kāğıt-hānedür (27/1)

Süleymāniye: İstanbul'da bir semt.

Kovarsun cevri-yârî şāh-ı aşka eylesün şekvā
Dili semt-i Süleymāniyeden dīvāne gönderdüm (63/4)

X) Necef:

Hiz. Ali'nin mezarının bulunduğu Irak'ta bir şehir.

Cümle maksūdun olur hāsıl olursa Feyziyā
Himmet-i Bu Bekir ü Osmān u Ömer Şāh-ı Necef (47/5)

D. SOSYAL HAYAT

I. Ramazan ve Bayram:

Bayramlar toplum hayatında önemli yer tutar. İnsanlar, bu günlerde yiyip, içip eğlenir, bayram yerlerinde gezerler. Ramazanda kimse ağzına içki koymaz, bu yüzden herkes bayramın gelmesini bekler. Bayram yerinde yapılan gezintilerde, âşıklar sevgilinin peşinde dolaşırlar. Bayramın âşıklar için başka bir önemi vardır. Çünkü, sevgili bu zamanda ortaya çıkar ,bu da âşık için ayrılık günlerinin bitmesi demektir.

Terk-i ser idüb de aşkunda cânlar virdüğüm
lyd-ı vasluna irem diyüb de kurbân olduğum (65/3)

Âşık kendini kurbanlık olarak görerek, sevgiliye, yanağının kurban bayramının neşesine kendisini kurban etmesini söyler:

Ganem-âsâ işigün yasdānūr ben cān vireyin
lyd-ı edhā-i ruhun şevkine kurbân eyle (92/2)

II. Mey-hāneler, İçki Meclisleri:

Meyhāneler ve içki meclisleri insanların dertlerini, tasalarını unuttukları yerlerdir. İnsanlar için neşe kaynaklarıdır. Buralarda eğlenceler, sohbetler yapılır, yenilir, içilir, şiirler okunur. Âşıklar, meclisin odak noktası olan sakinin doldurduğu kadehi, elden ele dolaştırarak devrederler. Böylece âşıklar dertlerini unutarak mest olurlar. Mutasavvıflar için meyhāne bir tekkedir. Orada ilahi şarabı içerler.

Meygede-erbāb-ı hāydur hānkāh-ı ashāb-ı hū
Hāy u hūyla tolubdur cümle dünyā semt semt (8/3)

IV.) Musiki:

Meclislerin, eğlence yerlerinin vazgeçilmez unsurlarından biri de musikidir. Sazla türlü şarkılar söylenir, eğlenilir. Çalınan çalgılar saz, çeng, ney, kanun, ud ve deftir.

Sīnemüz dögsek eger def gibi dir cil-i cilā
Çıkmazuz dā'ireden neyle neyistānuz biz (2 k./80)

E. DEVR-ZAMANE

Âşık, sevgili kendisine ne yaparsa yapsın, ondan asla şikayet etmez, tüm suçu feleğe yükler. Âşığın inlemesi sūtunsuz feleğe direk olmuştur. Ancak âşıklar,

feleğin harmanı yakan ateştir. Felek âşığı sevgiliden ayırmak için elinden geleni yapar:

Bî-mürüvvetsün felek dil-berden ayurdun beni
 Bülbül-âsâ ol gül-i ahmerden ayurdun beni
 Varımı sarf itdüm agartdum kızartdum gözlerüm
 Nakd-i eşküm gibi sîm ü zerden ayurdun beni (3. kıta)

Âşık hiçbir zaman bu alçak dünyanın ay ve yılından vefa beklemez. Dünyada çaresiz âşığın halinden anlayan birinin olmadığını bilir: Bu alçak dünyada âşığın sevgiliden ayrılığı bitmez. Bu durumda âşığın gönlü dünyayı alem halkına şikayete başlar:

Dehr-i dūnda irmedi firkat nihāyete
 Bed' itdi halk-ı āleme bu dil şikāyete (88/1)

Âşık için bu dünya fanidir ve o bu dünyaya vücudunu mahvederek toprakla bir olmaya gelmiştir:

Vücūdum mahv idüb hāk ile yeksān olmaga geldüm
 Muhassal ālem-i fāniye insān olmaga geldüm (2 müs./2)

F. RİND ve ZAHİD

Rint kişi, zahidin tersine dünya işlerini hoş gören kişidir. Hayat felsefesi, üzüntüyü de, neşeyi de hoş görmektir. Dünya malı gözünde bir hiçtir. Hayatın üzüntülerini kayıtsızlık ile karşılayandır. Rint devamlı olarak zahit ile bir çatışma içindedir. Zahit dar bir dünya görüşü içine sıkışmış, her işi sığ, anlayışı kıt bir kişidir. Devamlı ibadet içinde olmasına rağmen, samimi değildir. Tek emeli cennete kavuşmaktır. Riyakârdır. Rint kişi ise cennetin değil, cennetin içindekinin özlemidir. Rint, sözleri ve davranışlarıyla samimidir.

Ne bilür zāhid-i cāhil ne itmiş neşve-i mey
 Vākıf-ı sırr-ı ilahidür olan ārif-i cām (2 k./5)

G. AŞK-ÂŞIK-MA'ŞŪK-RAKĪB

I. AŞK:

Aşk, Divan Edebiyatında ilahi aşk, beşeri aşk olmak üzere iki biçimde yerini almıştır. İlahi aşk, "Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeyi istedim ve alemini yarattım." kudsi hadisinden hareketle Allah'ı bilmeyi ve tanımayı gerçekleştirmeyi amaçlar. Bu yolda maddiyattan vazgeçerek Allah'a ulaşmaya çalışır. Beşeri aşk ise, cinsi olmaktan çok platoniktir. Gazellerin başlıca konusu bu aşktır. Aşk, o kadar büyüktür ki, uğruna can vermek gerekir. Ancak, bu aşk gizli tutulmalıdır. Bunu bilen sadece seven ve sevilendir. Sevilenin âşığa yüz vermemesi aşkı daha da artırır. Ama, âşık bundan kimi zaman şikayet etse de, bu hoşuna gider. Çünkü, böylece aşk daha da şiddetlenecektir:

Yandı aşk âteşinebu dil-i bî-çâre meded
Düşdüm el-hāsılı bilmeklük ile nāza meded (13/1)

Küşte-gır-i aşkile tutuşmadur kârı dilün
Merd-i merdân-ı hünerdür cünbişi merdānedür (27/3)

Aşka serdâr oluben gitdükde Mecnûn dünyeden
Eyledi ber âşık-ı şūrîdei kâ'im-i makâm (66/4)

II. ÂŞIK:

Âşık tipi şiirlerde oldukça fazla yer tutar. Âşıktan kasıt şairin kendisidir. Âşık, beyitlerinde âşıklığını da övmektedir. Bu aşk mücerred güzelliğe duyulan bir aşktır ve sonsuzdur.

Âşıkların amacı, sevgiliye ulaşmaktır. Sevgilinin vuslatı âşık için yeni bir hayattır. İsa gibi ölümlere can veren sevgili, ölü gönüllü âşığa da hayat verecektir:

Hayât-ı nev bulubdur vuslatunla mürde-dil âşık
Sanasun gökden indi izzetile hazret-i İsâ (1/4)

Sevgilinin yüzü aydır, güneştir. Sevgili yüzünü aşığa gösterdikçe, âşık onun güzelliğinin ışığına dayanmaz. Çünkü, o güzellik aşığı yakıp, yıkar. Âşığın aşkı daha da şiddetlenir:

Arz-ı dîdâr eyledükçe âşıkâ cânânlar
Dögmeyüb tâb-ı cemâl-i yâre oldum yâneler (21/1)

Sevgili, âşığın kendisine âşık olduğunu öğrenince cefasını daha da artırır. Çünkü, vefa nedir bilmez. Âşığı daha kötü hallere sokmaktan hoşlanır. Âşığın âşıklık alametleri, yüzünün sapsarı olması, kırmızı yaşlar akıtması, gözünün kan çanağına dönmesi gibi hallerdir. Sevgili de âşığı böyle gördükçe cefalarını artırıp, başışını azaltmaktan kaçınmaz:

Şehr-i hüsnün bilriler meh-rûları âşıklugum
Artırub cevri ü cefâyı lutfı taklîl itdiler (22/4)

Âşığın her zaman iddia ettiği şey kendisinin gerçek âşık olduğudur. Diğer âşıklar onun gözünde sahte âşıklardır. Çünkü, hiçbir sevgilinin cefasına karşı koyabilmekte gerçek âşıkla boy ölçüşemez. Sevgiliye gösterdikleri bağlılık da gerçek değildir. Dünyada âşık çoktur, ama yüzün âşığı olan bir âşık yoktur:

Hüb çok gerçi cihânda dil-rübâ dil-dâr yok
Ca'li âşık vâfir amma âşık-ı dîdâr yok (53/1)

Âşık, türlü cefalar çekmesine rağmen, rakibe uyup, kendisine cefa eden sevgiliye, âşık olmaya çekinmez:

Yeniden âşık oldum düşdi gönlüm bir sitem-kâre
Rakîbe uyub eyler cevri her dem âşık-ı zâre (90/1)

Âşık, aşk yolunda türlü cefalara katlanmak zorundadır. Acılardan boyu iki kat olmalıdır. Bu adeta bir kanundur:

Aşkla kaddin hām etmek āşika kanūn imiş
Kāmetüm çeng eyleyüb bir sâz buldum kendüme (94/2)

1. Āşıkla İlgili Çeşitli Benzetmeler:

şāh-ı aşk:

Vasluna dil-teşnedür içmez zülāl-ı kevseri
Şāh-ı aşkum neylerüm zerrīn kâba vü efseri (1 müs./5)

şehīd-i aşk:

Olub āğuşte hūna gūşte-i şemşīr-i yār olsan
Şehīd-i aşk olursun Feyzi tābud u kefenden geç (10/5)

aşk ehli:

Giceyle āşıkun itdügi āh u zār içün yārab
Seherde ehl-i aşk itdügi istigfār içün yārab (6/1)

tufeyl-i aşk:

Feyziyā gerçi tufeyl-i aşkuz üstād olmışuz
Gönlümüz inler visāli fikri mu'tād olmışuz (1 müs.14)

bī-mār-ı aşk:

Biz ol bī-mār-ı aşk u haste-i hicrān-ı cānānuz
Mu'ālicler bizüm tedbīrimüz dermānımız bilsün (75/2)

gedā:

Elvedā' kılsam aceb mi ben gedāsın şāh ile
Eglenür dil hasret-i rüyūnla mihr ü māh ile (6 müs./1)

kül:

Delik o sîne ile Feyzi ney gibi inler
Sadâkat üzere kûlundur seni sever küstâh (12/5)

bende:

Gitdi firkatle kodı bendesini cânânum
Kafes-i tende figân iyleyi kaldı cânum (3 müs.1)

pâdişâh-ı vakt:

Pâdişâh-ı vakt olur şol âşık-ı mümtâz kim
Büse şartıyla suna dil-ber ana peymâneler (21/4)

fakîr:

Ol fakîrün elin al lutfun ile eyle hitâb
Hazret-i Mûsâ-i ümrân yedd-i beyzâ hakkı (3 k./26)

âşık-ı mihnet-zede:

İşün mihr ü vefâdur muttasıl ayyâr-ı bed-hâha
Nasîb-i âşık-ı mihnet-zede cevır ü sitemlerdür (25/2)

ehl-i dil:

Merdüm-i ehl-i dilün nûr-ı sevâd-ı çeşmidür
Miskile anberle yogrulmuş karâdur topragum (70/8)

harâbât ehli:

Cihân bâğında çün kim virmedi el bir kad-i şimşâd
Harâbât ehli oldum hirmen-i nengi idüb berbâd (11 müs./2)

ma'ârif ehli:

Bulur cân mürde dil kılsa dehân-ı pâki güftârı
Ma'ârif ehline lutf u atâ vü cûd olur kârı (12 mûs./8)

ehl-i hûner:

Ragbeti bulsa nola ehl-i hûner devrinde
Hâsılı cur'a-sıfat kalsa ayakda nâdân (4 k./9)

ser-mest:

Oluruz zerre-i esrâr ile ser-mest-i hüdâ
Vakt olur kendümüzi bilmede hayrânuz biz (2 k./43)

şûrîde meşreb:

Dil-i şûrîde meşreb hâtır-ı efkârımız vardur
Yolunda ölmege bîn cânile ikrârımız vardur (12 mûs./11)

âşık-ı ser-bâz:

Subha dek sûz-ı dilüm yandım yakuldum Feyziyâ
Şem'-veş bir âşık-ı ser-bâz buldum kendüme (94/5)

vîrân:

İrem diyu visâli küncine vîrân olubdur dil
Ebr-veş akıdub gözyaşını giryân olubdur dil (5 mûs./2)

dîvâne:

Ko bend itsün dil-i dîvâneyi zencîr-i zülfiyle
Düşübdür nev-bahâr-ı hattın irmiş başına sevdâ (4/2)

bî-hûş:

Bahr-veş ey dil-i hevâ-yı aşkile cûş eyleme
Çok bu resme kendüyi aldurma bî-hûş eyleme (6 müs./13)

abdâl:

Kızıl abdâl-sıfat tâcımızdı dâl eyledük
Başımız lâle-i nu'mân gül-i handânuz biz (2 k./45)

üryân:

Feyzinün cism-i za'îfi nola üryân olsa
Aşkla taga düşüb çäk-ı girîbân olsa (4 müs./13)

perîşân:

Gitdi cemiyet-i dil oldı perîşân-hâtır
Haber-i mevti meded özge belâ oldı bana (3 k./17)

esîr-i zülf:

Haste-i zülf-i dil-dâr olduğün ehl-i dil ü vâ'iz
Çemende kâsid oldı bâgbân sünbülleri şimdi (102/4)

haste-i hicr:

Kılubdur künc-i gamda haste-i hicrün olub Feyzî
Tabîbüm şerbet-i vaslunla eyle derde dermânı (104/5)

dil-figar:

Nâzile ger kıyâma gele nâzik kâmetüm
Uşşâk-ı dil-figâre kıyâmet-resân olur (32/4)

bî-sabr ü bî-dil:

Ne zibâdur mu'azzez tuhfe diyu dil ü cânını
Çıkarub âşık-ı bî-ser ü bî-dil armagân eyler (30/3)

bî-tâb:

Gam-ı hicrile gâyet haste hâl-i bî-mecâl etdi
Beni kıldı firak-i dil-rübâ bî-tâb u bî-tâkat (7/4)

bî-mecâl:

Nola fânus-ı gamda za'f-ı hicrûnle hayâl olsam
Belâ ü derd ü mihnet pisterinde bî-mecâl olsam (11
müs./13)

bî-ser ü sâ mân:

Göricek âteş-i Konyalı yanına düşüb
Hâk-i Rûmiye düşüb bî-ser ü sâ mânuz biz (2 k./78)

gam-gîn:

Cihânda bulmadum bir dil-ber-i mihr ü vefâ-âyın
Revâdur hânkâh-ı gamda kalsam derd ile gam-gîn(11 müs./5)

nâ-tüvân:

Çekmez iken bâr-ı hicrânı zemîn ü âsumân
Ben za'if ü nâ-tüvâne anı tahmîl itdiler (22/5)

kâfir-i aşk:

Ey sanem deyr-i cihânda bildiler ser-geşte kim
Kâfir-i aşkdur diyu Feyzî tekfîr itdiler (23/5)

âşık-ı bî-çâre:

Feyzinün hâl-i perîşânun görüb dil-ber didi
Âşık-ı bî-çâre vü şûrîde vü şeydâ budur (29/5)

âşık-ı muhtâc:

Zekât-ı hüsnini vir âşık-ı muhtâcına şâhum
Dirîg eyler mi şehirler hiç gedâdan lutf u ihsânı (104/3)

dil-teşne:

Vasluna dil-teşnedür içmez zülâl-ı kevseri
Şâh-ı aşkum neylerüm zerrîn kâba vü efseri (1 müs./5)

teşne-leb:

Kevser-i havz-ı cinânı içerüz teşne-lebüz
Mâ'il-i seyr-i behîşt âşık-ı gilmânuz biz (2 k./95)

andelîb/bûlbûl/hezâr:

Bilür bilmezlenür sevdüğini ol gonce-leb Feyzî
Ser-i kûyunda bûlbûl gibi feryâd itsen olmaz mı (103/5)

bûlbûl-i dil:

Ser-i kûyunda ider bûlbûl-i dil efgânı
Görmek ister yüzünü bir gül-i handân sersün (76/3)

ankâ-yı aşk:

Biz ol ankâ-yı aşkuz Feyziyâ kâf-ı kanâ'atda
Nişân ü şânımız bî-gâne vü yârânımız bilmez (33/5)

şāhbāz:

Hümā pervāz-ı evc-i āşiyān-ı kāf-ı rif'atsun
Benüm gibi uçar ankā-yı aşk u şāhbāz olmaz (34/4)

tūtī:

Nutk ile sāhil-i deryāda irişdük Hızra
Sebze-pūş-ı hikemüz tūtī-i gūyānuz biz (2 k./66)

gonce:

Gül gibi murg-ı çemen rengin edāya başladı
Gonce-veş sen de açulsun Feyziyā nevrūzdur (26/9)

kūhsār:

İdüb kūhsār-ı cismi lāle-veş çün dāgile tezgīn
İde sandum görüb bu dil-ber-i münsif anı tahsīn (11 müs./4)

şem':

Seni meclise handān gördügiçün bu gice māhum
Yanub yakulmagla şem'ün oldu dīdesi ā'mā (1/2)

2. Āşığın Vücudu İle İlgili Benzetmeler:

a) āh, nāle, āhla ilgili terkipler:

āh:

Yās u mātem kuluben āhile feryād eyle
Ey gözüm hefte vü hem māh ile salun agla (3 k./13)

nār-ı āh:

Şerār-ı nār-ı āhum yakdı yer yer hırmən-i çarhı
Anunçün her gice izhār idermiş āsumān āteş (38/4)

āh-ı hezār:

Çemende yummadı nergis gözin āh-ı hezārumdan
Bu gice kuşluklandı andelīb etfāli zārumdan (78/1)

āh-ı dil:

Āşukun alma āh-ı dilin dünyādur
Bu güzellüğe tayanma gele ey meh-veş igen (81/4)

nāle:

Bĩ-sütün-ı felege bir direk olmuş nālem
Hırmən-i çarh yakar āteş-i sūzānuz biz (2 k./52)

b) baş, ser:

ser-geşte:

Ey sanem deyr-i cihānda bildiler ser-geşte kim
Kāfir- aşkdur diyü Feyzîi tekfir itdiler (23/5)

ser:

Şeh-süvārum çün ham-ı zülfünü çevgān eyledük
Arsa-i aşk içre ser tūpını galtān eyledük (54/1)

baş:

Ko bend itsün dil-i dīvāneyi zencīr-i zülfīyle
Düşübdür nev-bahār-ı hattın irmiş başına sevdā (4/2)

baş:

Derün-ı sîneme bir dâg urubdur âteş-i firkat
Gözümde eşk-i hasret başda mihnet dilde germiyyet (7/1)

c) boy:

kadd:

Aşkla kaddin hām etmek âşika kanūn imiş
Kāmetüm çeng eyleyüb bir sâz buldum kendüme (94/2)

ç) çehre, yüz:

çehre-i zerd:

Ganiyüz çehre-i zerd ile eşk-i çemmimüz vardır
Zer ü sîme anunçün Feyziyâ biz itmezüz ragbet (7/5)

d) çeşm, dīde, göz, göz yaşı, girye, eşk:

çeşm:

Gele ol Bagdādī dil-ber belki deryâ seyrine
Eşk-i çeşmüni revân it muttasıl mânen-i Şatt (43/4)

kūşe-i çeşm:

Aşka gamzen nihânı lutf ider diyü şehâ
Kūşe-i çeşmüni ol yüzden nigeş-bân eyledün (54/4)

halka-i çeşm:

Halka-i çeşmeni dām it dāne-i eşkün döküb
Bekle bir şūhî gözet sayd u şikâr eyyāmıdır (19/3)

çeşm-i hün-feşân:

Bu çeşm-i hün-feşānum kânlar aglar nice demlerdür
Fırakünde enîs ü mahremüm derd ü elemeldür (25/1)

şîşe-i çeşm:

Görenler şîşe-i çeşmümde aks-i ârızın cānā
Didiler bu ne sırdur k'olmuş âb içre nihân âteş (38/3)

dīde:

Tan mīdur dīdelerüm kân akıdursa şimdi
Mācerāyı arz ider ol âfet-i devrāne yine (87/2)

tekye-gāh-ı dīde:

Hayālî tekye-gāh-ı dīdede her şeb olur me'nūs
O hercā'i bizi tenhā sanur mihmānumuz bilmez (33/3)

dürr-i dīde:

Belā-yı hicri Feyzi mācerā-yı aşk-ı dil-dārı
Dür-i dīdem gibi nazm eyleyüb yārāne gönderdüm (63/5)

dīde-i hün-bār:

Rūz u şeb kūyında yārun eşk-i hün-ābun döker
Hālimüz bilmem n olur bu dīde-i hün-bār ile (89/3)

dīde-i gevher-bār:

Hasret-i la4lün ile kūşe-i gamda dil-i zār
Kāna gark eylemede dīde-i gevher-bārı (101/2)

h n-ı d de:

Kızarmış sahn-ı  lem l leler sanma zeyn olmış
Cih nı garka virdi h n-ı d dem seylleri şimdi (102/2)

d de-i gam-d de:

Eşk-i alı dökülüb d de-i gam-d demiz n
Yerine b de-i gül-reng-i musaff  çekdük (55/2)

hasta göz:

Nazar bir yüzden eyler gamzesinden kıskanur  eşmin
Nig hın haste gözden  rtdi dil-ber s ret  birdür (28/6)

göz:

Dil vir ldin şeh-i h b na ey Leyl  hır m
Oldı ben Mecn n-ı aşkun gözine uyhu har m (66/1)

merdüm:

Gözüm merdümleri san d delerd r levh-i h tırd 
M jem yazmaga nakş-ı hatt-ı y rı kıl kalemlerd r (25/4)

göz yaşı:

Akdı dil y re dili ırm ga s'ay itdi rak b
M cer larla gözüm yaşları ırm g oldu (109/2)

girye:

Gark-ı seyl- b eyledi d ny yı çeşmüm giryeden
Eylesün ol ş h-ı h b n ıyş-ı sahb  semt semt (8/4)

bārān-ı eşk:

Kūyına bārān-ı eşkūn dök bahār eyyāmıdır
Bāg-ı cānı hürrem eyle sebze-zār eyyāmıdır (19/1)

cū(y)ı eşk:

Ol gözi şehbāzı birgün eyleye şāyed şikār
Cū/y)-ı eşke sal vücūdun murgını mānen-i bat (43/2)

seyl-i eşk:

Kad-i mevzūnuna karşı görenler seyl-i eşkūm dir
Güzel binmiş durur serv-i sehi ırmāk kenārında (91/2)

e) dil, gönül, hātır:

dil:

Bāg-ı ālemde yine gonçe-i maksūd açulub
Gül-şen-i dehrde dil bülbuli kıldı ārām (2 k./2)

dil-i hezerān:

Görünce āşık oldum bir nazar ol çeşm-i fettānı
İder bülbul-sıfat bu dil-i hezerān āhū efgānı (2 müs./7)

dil-i zār:

Başladı bülbul dil-i zārile efgāna yine
İrişüb bād-ı hazān verd-i gülistāna yine (87/1)

murg-ı dil:

Yüksek uçdı murg-ı dil gördüm hevādan inmedi
Sayda bir tıfl-ı kebūter-bāz buldum kendüme (95/4)

dil-i dīvāne:

Bu dil-i dīvāne uslanmaz diyü dil-dârsuz
Halka-i zülf-i siyâhın bana zencîr itdiler (23/4)

fûlk-i dil:

Murâdum rûzgârı cānib-i kalemden esmezse
Halâs olmak ne mümkün fûlk-i dil deryâ-yı mihnetden (77/3)

sandûka-i dil:

Dürrini Feyzi hemân sandûka-i dilden çıkar
Hamdüllah ehl-i nazma itibâr aeyyâmıdır (19/7)

geşti-i dil:

Geşti-i dil bahr-i maksûda yine lenger salub
Rûzgâre muntazır olsun nebâr eyyâmıdır (20/3)

levh-i dil:

Levh-i dilde yazdugun nakş-ı hat-ı cānânedür
Dil-rübâlarla pür olmuş sanki Kagıd-hânedür (27/1)

hâne-i dil:

Hâne-i dil şöyle vîrândur ya bilmez bir dahi
Dest-i cevrunle yıkıldı hâtır-âbâdımız (35/2)

dil-i sūzân:

Bir hedefdür hâtır-ı âşık nişânundur senün
Ey kaşı yâ tîr-i gamzen tek dil-i sūzâne bas (40/3)

dil-i nālān:

Nā'il-i hān-ı atān oldı dil-i nālānum
Hānkāh-ı elem ü gamda olurken nālān (4 k./13)

dil-i teng:

Bāg-i dehr içre benüm derd ü gamum kat katdur
Gonce-veş bu dil-i tengümde gumüm u ālām (2 k./23)

dil-i vîrān:

Dest-i lutfunla yapulsun bu dil-i vîrānımız
Kıl kalemle rencide şāhum kulbe-i ahzāne bas (41/4)

mezra'-i dil:

Hāsıl itsen mezra'-i dilde vefā tohmun diyü
R'ad kıldun nālemi yaşumı bārān eyledün (54/3)

tıfl-ı dil:

Yine bu tıfl-ı dili sille-i hicr aglatdı
Dest-i vaslunla gözin sil anı handān eyle (92/4)

dil-i āşufte:

Esîr oldı dil-i āşufte gördüm cürm-i aşkıla
Anı çāh-ı zenehdān adlu bir zindāna gönderdüm (63/3)

dil-i gümrāh:

Eyledüm terk-i vatan sevdā-yı izz ü cāhile
Sag esen kal dostum sen bu dil-i gümrāh ile (6 müs./2)

dil-i şeydâ:

N'olısar hâli Feyzi bu dil-i şeydâ ile âhir
Ki kande görse bir mâh-rû olur cânıla meyyali (105/5)

dil-i bî-karâr:

Hevâ-yı kâkûl-i dil-dâr ile bî-karâr olmuş
Belâ küncinde kalmış zâr-bî-zâr ü nizâr olmuş (11 müs./11)

gonce-i dil:

Çemende nâlesi bûlbûllerün ger sad-hezâr olmuş
Açulmaz gonce-i dil tutalum âlem bahâr olmuş (11 müs./11)

mir'ât-ı dil:

Beni pâ-mâl idüb uşşâk içinde yerlere çalma
Ya anunla şikest olur mı mir'ât-ı dil ü cânım (69/4)

cân-bâz-ı dil:

Feyziyâ cân-bâz-ı dil mû(y)-ı meyânasarmaşub
Zülfine bend oldu sevdâsında bir âh eyledi (108/5)

gönül:

Gam degül tîşe-i cevrunle yıkuldıysa gönül
Deşt-i lutfunla o vîrâne-yi âbâd idelüm (68/2)

gönül murgı:

Vefâ kılsan dil-i nâ-şâdumı şâd itsen olmaz mı
Gönül murgını dâm-ı gamda azâd itsen olmaz mı (103/1)

hâtır-ı perîşân:

Kûşe-i gamda hâtır-ı perîşân haste-hâl
Feyzinün hâlin sorar bir yâr yok agyâr yok (53/5)

levh-i hâtır:

Levh-i hâtırdan idüb nakş-ı sivayı tefrîk
Cem'-i kalb eylemişüz mecma'-i iz'ânuz biz (2 k./35)

hâtır-ı mahzûn:

Her kaçan âşık-ı mehcûrını yâd eylersün
Bi'l-hemân hâtır-ı mahzûnını şâd eylersün (7 müs./10)

hâtır-şikest:

Şikeste hâtırum ol âfet-i devrâne incindüm
Hırldaşdum rakîb-i seg ile cânâne incindüm (4. kıta/1)

f) girîbân, dâmen:

çäk-i girîbân:

Bâg-ı vasluna giren çäk-i girîbân eyler
Boyanur bûyuna el-Hakk gül ü reyhân sersün (76/4)

dâmen:

Dâmenüm aldı benüm her biri kûyında senün
Seg-i kûyunla bu şeb bir kurı gavgâ çekdük (55/4)

g) kadd, kâmet:

kadd:

Usûle uydurursun nagme-i uşşâkı gitdükçe
Senün kanûnun olmuş çeng idüb kaddin dütä (48/2)

kâmet:

Egilüb kâmet-i ham-geştemüzi çeng itsek
Dutaruz perde-i kânûni nıgehbânuz biz (2 k./81)

h) kalb:

kalb:

Mücellâ eyle gerd-i mâ-sivâdan kalb mir'âtın
Dilersen Feyziyâ her bir nazarda bir safâ kılmak (48/1)

hâne-i kalb:

Hâne-i kalbüm yapar dil-dâr adüvv turmaz yıkar
Yârile hâlüm kolay n'etsem ola agyâre ben (82/4)

kalb-i vîrân:

Sipâh-ı cevri yârün kondugıçün hâne-i kalbe
Harâb oldu yakuldı ser-be-ser dil illeri şimdi (102/3)

ı) sîne, ciger, bagr:

sîne:

Yâd idüb mevti gelün bir yere giryân olalum
Delelüm sînemüzi ney gibi nâlân olalum (3 k./28)

derûn-ı sîne:

Derûn-ı sînene bir dâg urubdur âteş-i firkât
Gözümde eşk-i hasret başda mihnet dilde germiyyet (7/1)

sîne-i bî-kine:

Yırtulur âşık-ı bî-çâre elinden yeridür
Sokulur sîne-i bî-kinede terler kâğız (16/3)

sîne-i pür-dâg:

Sîne-i pür-dâga gelsün lâle-zâr eyyâmıdur
Deşte çıksun ol gözi şikâr eyyâmıdur (20/1)

şem'-dân-ı sîne:

Sûz-ı aşkıyla tutuşdur şem'-dân-ı sîneni
Yanar ol pervâne-i kudsî-mekânun tuymasun (83/3)

sîne-i süzân:

Va'iz-i şehrûn elinden çekerüz âlâmı
Tîr-i ta'n eyle urur sîne-i süzâne yine (87/4)

bâg-ı sîne:

Bahâr irdi açıldı bâg-ı sînem gülleri şimdi
Anunçün başladı feryâda dil bûlbülleri şimdi (102/1)

ciger:

Yine bir serv-kadd dil-ber alubdur bu dil ü cânı
Cigerdengeçdi tîr-i gamze-i cellâdı peykânı (104/1)

bagr:

Hevâ-yı vuslatunla künc-i gamda ney gibi inler
Bu denlû nâle eyler âşıkun bagrı delünmez mi (112/3)

i) ten, cism, vücūd:

ten:

Bihamdullah şeref buldı kudümünle dil-i şeydâ
Egerçi künc-i gamda olmuşıdı ten hilâl-âsâ (1/1)

geşti-i ten:

İrişür geşti-i ten bir kenâre bahr-i meydür bu
Bihamdullah açuldı bādban-ı zevrāk-ı sahbā (3/4)

cism:

Ten-perest olma sakın bî-ma'ni sūret gözleme
Aldanursun gir bi cism içinde olan cāna bak (49/3)

cism-i zār:

Sıkuldı gonce-veş açuldı gül gibi hicābından
Yog oldı cism-i zārum korkmazam düzeh azābından(2 müs./5)

cism-i za'îf:

Feyzinün cism-i za'îf nola uryān olsa
Bu murg-ı cāne şimdengirü hāki âşiyān eyle (9 müs./8)

cism-i kühsār:

İdüb kühsār-ı cismi lāle-veş çün dāgile tezgîn
İde sandum görüb bu dil-ber-i münsif anı tahsîn (11 müs./4)

vücüd:

Mā-sivādan çeküb el mahv-ı vücud eyleyli
Ruhsüz bir bedenüz kâleb-i bî-cânuz biz (2 k./38)

j) üstühan:

üstühân:

Ten-i zâr u nizârum reh-güzâr-ı yâre hak olsun
Seg-i kû(y)-ı nigâre üstühânım armagân eyle (94/4)

III. MA'ŞÜK:

1. Sevgiliye Verilen İsimler, Bunlarla İlgili Benzetmeler:

âfet-i devrân:

Tan mıdur dîdelerüm kân akıdursa şimdi
Mâcerâyı arz ider ol âfet-i devrâne yine (87/2)

âfitâb:

Yüz çevürmezdi sanurdum zerre-veş ben hâkdan
Var ise ol âfitâb-ı hüsnî tahvil itdiler (22/2)

âhû:

Ol gözi âhû düşer birgün murâdın dâmene
Heb didüklerün olur illâ zemân ister gönül (60/4)

bî-vefâ:

Felekden aglarum ey bî-vefâ senden şikâyet yok
Ömr geçdi belâda hâsılı hicrâna gâyet yok (9 müs./11)

cânân:

Âşık-ı dil-hasteye rahm eylemez
Bî-vefâ cânân elinden el-gıyâs (9/2)

cefâ-kâr:

Gıce sevdâ-yı ser-i zülfi ile çekdüğimi
Ey sabâ rezm ile söyle o cefâ-kâre meded (13/4)

cevân:

Kim itmez hâsılı bir hûb u âşub-ı cihândan haz
İder âdem nedenlü bî-mezâk olsa civândan haz (44/1)

gonce dehen, gonce-i handan, gonce-fem, gonce-i ter, gonce leb, gonce-i
ra'nâ:

Lâle-veş dâg-ı derûn-ı sînen izhâr eyleme
Gül gibi açulma ol gonce dehânun tuymasun (83/4)

dil-ber-i şîrîn harekât, dil-ber-i ra'nâ, dil-dâr, dil-rübâ:

Yok galat söyledüm ey dil-ber-i şîrîn harekât
Ziyinet-efzâ-yı hat-ı mushaf-ı Osmân aldı (111/2)

efendi:

Şeftâlû-yi lebün ne aceb olsa miyve-dâr
Kaddûn efendi bâg-ı letâfet nihâlidür (31/2)

beg:

Bezm-i işretde begüm çün Cem-i devrân sensün
Kâfdan kâfa ider hükmü Süleymân sensün (76/1)

zâlim:

Beni ayurmuşiken dil-berümden ol zâlim
Rakîb-i rû-siyâha bed-du'â nedür bilmem (73/2)

gül-i handân, gül-i ahmer, verd-i ter verd-i handân:

Ten-i efsûrde bî-cân olduğın cânânımız bilsün
Dil-i zârun figânın ol gül-i handânımız bilsün (75/1)

hun-hâr, hûnî:

Yine virdüm gönlümi bir dil-rübâ dil-dâre ben
Eyledüm kânum helâl ol gamzesi hûn-hâre ben (82/1)

mahbûb-ı müstesnâ:

Bana ol sîm-ber mahbûb-ı müstesnâyı râm eyle
Dil-i şûride-meşreb hâtır-ı efkâr (. .) içün (6/3)

mihr-i dırahşân:

Feyzinün firkat şebinde geçdi ömri neylesün
Subh-ı vasle ırgür ey mihr-i dırahşânım yetiş (40/5)

şeh-ı hûbân:

Lebinden ol şeh-i hûbânımın bir bûse cerr itsem
Çıkarsam berk-i cânum Feyzi elümde bir niyâz (96/1)

Cem-i devrân:

Bezm-i işretde begüm çün Cem-i devrân sensün
Kâfdan kâfa ider hükmü Süleymân sensün (76/1)

hâce-i devrân:

Bu bâzâr-ı melâhatde aceb ey hâce-i devrân
Metâ'-i vasl-ı dil-ber nakd-i cân ile alunmaz mı (112/4)

tıfl-ı nev-res, şive-kâr, şüh-ı şive-kâr:

Görmedüm bir böyle tır-endâz tıfl-ı nev-resi
Nâvek-i dil-dûzı câna geçmede etmez galat (43/3)

kâfir-i zülf:

Rişte-i cânumdan bend-i kâkûlün çok ukdedür
Kâfir-i zülfün ana sarkar amânun tuymasun (83/6)

lebi mül, leb-i şirîn:

Ārızı gül lebi mül saçları reyhân olmuş
Bakmazuz ana gerek Yûsuf-ı Ken'ân olmuş (7 müs./5)

meh-i tâbân:

Tagıtub zülf-i perîşân o meh-rû yüzine
Sanasun irdi husûf ol meh-i tâbâne yine (87/3)

nâzik-endâm:

Güyyâ âşık-ı üftâdedür âgûş itmiş
Dahi nev-hat ola bir dil-ber-i nâzik-endâm (2 k./50)

kible-gāh-ı hüsn, secde-gāh-ı hüsn:

Yüzündür kible-gāhi Feyzinün ey kible-gāh-i hüsn
Kaşun mihrābıdur āşıklarun ey secde-gāh-i hüsn (2 tah./13)

nükte-dān:

Tek senünle sîne sâf olsun ne lâzım āh-ı serd
Vākıf-ı sırr-ı zamîr ol nükte-dānun tuymasur (83/2)

sanem-i zîbâ:

Gördi şehir içre gezer bir sanem-i zîbâyı
Düşdi sevdāsına terk itdi gam-ı dünyâyı (4 müs./7)

sehi kadd, serv, serv-i sehi, serv-i kadd, serv-i kâmet, serv-i bālâ, serv-i
gülistân, serv-i kad-nâzik, serv-i nâz, serv-i hırāmân:

Senün gibi dıraht-ı tâzeyi bir görmedüm hergiz
Cihân bāğında bir sehi kadd ü kâmet-i bālâ (4/3)

Kad-i mevzûnuna karşı görenler seyl-i eşküm dir
Güzel binmiş durur serv-i sehi ırmāk kenârında (91/2)

Yine bir serv-kadd dil-ber alubdur bu dil ü cānı
Cigerden geçdi tîr-i gamze-i cellâdı peykânı (104/1)

sîmîn-zeken, sitem-kâr:

Cihân içre anı sevdi gönül sîmîn-zekenlerden
Du'â it saklaya Hakk anı Feyzi bed-suhanlardan (5 müs./14)

Yeniden āşık oldum düşdi gönlüm bir sitem-kâre
Rakîbe uyub eyler cevri her dem āşık-ı zâre (90/1)

sultân, şâh, şâh-ı cihân, şâh-ı hüsn, şâh-ı âlişân, şâh-i âli, şâh-ı kâmurân:

Esrâr-ı gam-ı aşkını cânâne tuyurma
Arz eyleme ahvâlini sultâna tuyurma (97/1)

Arz-ı hâl it yâre ahvâlin zebânun tuymasun
Aşkını remz it o şâh-ı kâmurân tuymasun (83/1)

şem'-i şebistân:

Kalmışuz firkat şebinde mâh-ı tâbânun yetiş
Rûşen eyile bezmimüz şem'-i seşistânun yetiş (40/1)

şüh:

Câm-i la'lin em o şühun bâde-i hamrâ budur
Ruhları şeftâlüsün der kut-ı rûh-efzâ budur (29/1)

tabîb:

Teb-i tâb-ı mahabbetden tutuşdum haste hâl oldum
Tabîbüm eylemez tedbîr-i dermânı bu bî-mâre (90/3)

yâr, yâr-ı bed-hod, yâr-ı müşfik, yâr-ı bed-hu, müsâhib yâr:

Vefâsı yok hakikat bulmadum ol yâr-ı bed-hodan
O hercâ'îye küsdüm hâsılı yârâna incindüm (4 kıta/2)

Bî-terahhüm dil-ber-i nâ-mihrübânı neylerüz
Hâsılı bir yâr-ı müşfik mihrübânı neylerüz (60/2)

Âşika cevır ü cefâ gayre vefâdur işi heb
Görmedüm böyle perî şîveli yâr-ı bed-hû (86/4)

Herkesi görsen cihânda bir müsâhib yâr ile
Geh kocar geh eglenür seyr-i ruh-ı dil-dar ile (89/1)

Yūsuf-ı gül-çehre, Yūsuf-ı sâni, Yūsuf-ı Ken'ân:

Devr-i hüsnünde senün bulmadı kimse sūret
Mısr-ı hüsn içre bugün Yūsuf-ı Ken'ân sensün (76/2)
Yine bir Yūsuf-ı gül-çehre sevdi Feyzi Ya'kūb-veş
Bulunmaz misl-i hüsni ere Mısrın diyārındas (91/5)

Bugün Mısr-ı melāhatde seni ey Yūsuf-ı sânim
Görübdür aglamakdan al bürüdi pîr-i Ken'ânı (104/2)

2. Sevgilinin Güzellik Unsurları ve Bunlarla İlgili Benzetmeler:

a) ârız, hatt, ruh, ruhsâr, izâr:

ârız:

Yüzi yokdur benzedelden ârızına kendüyi
Ol sebebden sokulubdur sāye-i dīvāre gül (58/2)

ârız-ı gül-gün:

Güle haclet viren ol ârız-ı gül-günundur
Servi hayretde koyan kâmet-i mevzūnundur (7 müs./7)

ârız-ı handân:

Ehl-i aşka el ider ol ârız-ı handânı gör
Fîtneden hâli degül ol gamzesi mestāne bak (50/2)

hatt:

Safha-i ruhsârda hattunla kaşun dir gören
Āyet-i menşūr-ı hikmet böyledür tigrā budur (29/4)

nev-bahār-ı hatt:

Ko bend itsün dil-i dīvāneyi zencîr-i zülfiyle
Düşübdür nev-bahār-ı hattın irmiş başına sevdâ (4/2)

hatt-ı müşkîn:

Zâhir oldukça hat-ı müşkîn izâr-ı yârde
Âşıkun sevdâsı artar nev-bahâr eyyâmıdur (20/2)

nakş-ı hatt:

Levh-i dilde yazdugın nakş-ı hat-ı cānānedür
Dil-rübâlarla pür olmuş sanki Kâğıd-hānedür (27/1)

hatt-ı mushaf:

Yok galat söyledüm ey dil-ber-i şîrîn harekât
Ziynet-efzâ-yı hat-ı mushaf-ı Osmân oldı (111/2)

gül-ruh:

Cihân bāğında gül-ruh gonc-leb bir kâmeti tûbâ
Sana benzer yine aksün gibi bir ser-firâz olmaz (34/3)

mâh-ı ruhsâr:

Visâli ırgûrür mi hazret-i Hakk bu dil-i zârı
Görüb bir dahi kûyında yine ol mâh-ı ruhsârı (9 müs./13)

safha-i ruhsâr:

Safha-i ruhsâr-ı dil-berde olan müşkîn-hatt
Birinün İ'râbı yok cümle hurûfine nukat (43/1)

lāle-gūn ruh:

Ol dem ki tīb-ı meyden ola lāle-gūn ruhun
 Āteş-zene derūn gül ü erguvān olur (32/3)

şem'-i ruhsār:

Hadīs-i şem'-i ruhsārınla olmışdur zebān āteş
 Ol āteş-bāza döndüm k'eyler agzından āyān āteş (38/1]

perī ruhsār:

Görmedük meyhānede bir mey ki medhūş eyleye
 Hüb çok hayfā ki akl alır perī ruhsār yok (53/4)

izār-ı tīb-dār:

Nola zūlfün karār itse izār-i tīb-dār üzre
 Semenderdür ki olmuş ana dā'im āşiyān āteş (38/2)

lāle-izār:

Düş bir bir nihāl boylu lāle-izārın hevāsına
 İt āh ü zārı ney gibi nālān ol ey gönül (56/4)

b) zūlf, kākül, giysū:

zūlf-i siyāh:

Artırub rüz u şeb agyārı ile gavgāyı
 Bağlıyub zūlf-i siyāhına dil-i hod-rāyı (4 müs./8)

bend-i zūlf:

Aşk bahsinde hatun gibi resā'il mi olur
 Bend-i zūlfün gibi boynumda hamā'il mi olur (7 müs./1)

zûlf-i misk-âsâ:

Nedür o nergis-i şehlä o gamze-i cādū
Nedür o hāl-i siyāh o zûlf-i misk-âsâ (2/2)

zûlf-i pür-çîn-i dil-ārâ:

Elün irmek olursa zûlf-i pür-çîn-i dil-ārâya
Hatâdur mülk-i çîni bir pula alma hıtandan geç (10/3)

zûlf-i siyeh-kâr:

Başdan aklum alur zûlf-i siyeh-kâr meded
Bizi öldürdi gam-ı hicr-i sitem-kâr meded (14/1)

küllâb-ı zûlf:

Bahr-i aşkında bugün küllâb-ı zûlfın illeriz
Karaya meyl itdi fûlk-i dil kenâr eyyâmıdur (19/5)

halka-i zûlf-i siyāh:

Bu dil-i dīvāne uslanmaz diyü dil-dârsuz
Halka-i zûlf-i siyāhın bana zencîr itdiler (23/4)

zûlf-i kâfir:

Geh dehânun fikri geh sevdâ-yı zûlf ü kâkülün
Başuma her lahzada dünyâyı teng ü târ ider (24/2)

ham-ı zûlf:

Şeh-süvârum çün ham-ı zûlfini çevgân eyledün
Arsa-i aşk içre ser tûpını galtân eyledün (54/1)

ayyār zūlf:

Halās olmaz kalur āşufte-dil sevdā-yı kākülden
Senün ayyār zūlfün bende çekmiş anı sultānum (69/2)

zūlf-i perîşān:

Tagıdub zūlf-i perîşān o meh-rū yüzine
Sanasun irdi husūf ol meh-i tābāne yine (87/3)

zūlf-i ābîr-efşān:

Vardı saruldi gönül zūlf-i ābîr-efşāne
Göre dīvāne yine silsile-cünbān oldu (111/3)

kāküli müşkîn-i şiken:

Dil-i Feyzî meded-şāne perîşān etme
Tutmuş iken o mehün kāküli müşkîn-i şiken (81/5)

kākül-i perîşān:

Goncel epkem kılub hâtır-şikest it sünbûli
Bāgda ey piste-fem kākül-i perîşān ol yûri (107/4)

gîsû:

Şeb-i firkat gibi hayfâ günimüz tār itdi
Vechün üzre dökilen ol iki müşkîn gîsû (86/2)

c) cemāl, yüz, vech, rûy, dîdār:

tāb-ı cemāl- yār:

Arz-ı dîdār eyledükçe āşika cānānlar
Dögmeyüb tāb-ı cemāl-i yāre oldum yāneler (21/1)

yüz:

والضبي gün yüzün والبل zülfün ey sanem
Kaşlarınla kadd-i mevzûnun durur ن القلم (67/1)

vech:

Giceyüz mäh-ı tâba karşı çeşm-i uşşâka
Görünmezse hat-ı nev-hîz-i dil-ber vechi zâhirdür (28/2)

dîdâr:

Beni yârab visâle mahrem it dîdâr hakkiyiçün
Habîbün Mustafâ Ahmed-i muhtâr hakkiyiçün (79/1)

ç) ebrû, kaş:

ebrû:

Ol kemân ebrû sihâm-ı gamzesinden gönderür
Tîr-i cevri- dil-ber-i hâtır-nişân ister gönül (61/4)

kavs-i ebrû:

Cânına Feyzî-i zârun atılır gamzen okı
Kurulur âşika gördükçe o kavs-i ebrû (86/5)

kaşı yâ:

Nâvek-i cevri ol kaşı yânun
Dilde her dem cerâhât olmaz mı (110/4)

kaşı nûn:

Kadd-i mevzûn kaşları nûn çeşmi pür-sihir ü füsûn
Saçı zencîr-i cûnûn ayyâr dîrsen işte sen (84/4)

d) göz, çeşm, dīde:

gözi şahīn:

Çekmez iken gam-ı dil-dār u cefāyı agyār
Murg-ı dil oldu yine bir gözi şahīne şikār (4 müs./5)

gözi şikār:

Sīne-yi pūr-dāga gelsün lāle-zār eyyāmıdur
Deşte çıksun ol gözi şikār eyyāmıdur (20/1)

gözi mekkār:

Birinün gamzesi cādū birinün gözleri mekkār
İkisi dahī Fyzi fitne-i āhir zamān ancak (51/5)

harāmi göz:

Harāmi gözlerün dīl kişverin yagma idüb
Ne sihr itdi aceb gamzen ki itdi aklımı zā'il (57/3)

çeşm-i fettān:

Görünce āşık oldum bir nazar ol çeşm-i fettānı
İder bülbul-sıfat bu dil-i hezārān āhū efgānı (2 müs./7)

çeşm-i āhū:

Yine şehbāz-ı dildür sayd iden ol çeşm-i āhūyı
Rakīb it gibi bilse hissedār olmaz şikārumdan (79/3)

çeşm-i pūr-sihr:

Kadd-i mevzūn kaşları nūn çeşm-i pūr-sihr
Saçı zincir-i cūnūn ayyār dīrsen işte sen (84/4)

çeşmi cādū:

Bilmezem bana ne sihr itdi o çeşm-i cādū
Göremez çeşm-i alilüm gice gündüz uyhu (86/1)

e) gamze:

gamze-i fettān:

Āşinālukdur tuyalı gamze-i fettānundan
Kelimātın işidüb la'li Bedehşānundan (4 müs./10)

tīr-i gamze:

Delersün sīnemi ey kaşları yā tīr-i gamzenle
Gözün bir hūnīdür kānum doker taksīr-i gamzenle (2 tah./7)

şemşīr-i gamze:

Girersün cān evine her gice tedbīr-i gamzenle
Melāhat mülkini teshīr idüb şemşīr-i gamzenle (2 tah./8)

gamze-i cādū:

Nedür o nergis-i şehlā o gamze-i cādū
Nedür o hāl-i siyāh o zūlf-i mik-āsā (2/2)

gamzesi tār tār:

Yakdı başdan dil mülkini āteş saldı
Cümle yagmaladı ol gamzesi tār tār meded (14/2)

sihām-ı gamze:

Ol kemān ebrū sihām-ı gamzesinden gönderür
Tīr-i cevri dil-ber-i hātır-nişān ister gnül (61/4)

gamzesi hun-hār:

Yine virdüm gönlümi bir dil-rübā dil-dāre ben
Eyledüm kānum helāl ol gamzesi hun-hāre ben (82/1)

gamzesi Tātār:

Gāret itdi dil ü cān mülkini Feyzī n'idelüm
Bir nefes virmez aman gamzesinün Tātārı (101/5)

gamze-i cellād:

Yine ir serv-kadd dil-ber alubdur bu dil ü cānı
Cigerden geçdi tır-i gamze-i cellād-ı peykānı (104/1)

f) hāl:

hāl-ı siyāh:

Nedür o nergis- şehlā o gamze-i cādū
Nedür o hāl-i siyāh o zülf-i misk-āsā (2/2)

hāl-i müşkîn:

Ruhunda hāl-i müşkînün görüb bahs eyleme Feyzī
Olur mı hiç hindū ile kılmak imtihān āteş (38/5)

g) dehen, fem:

gonce dehen:

Vedā' ile güzzer kıl kū(y)-ı dil-berden vatandan geç
Hezārūn agladun gül-çehre vü gonce dehenden geç (10/1)

gonce-fem:

Emîrâne çıkub kasr-ı visâle kâmurân olsak
Açulsak gül gibi bir gonce-femle hem-zebân olsak (52/1)

piste-fem:

Goncel epkem kilub hâtır-şikest it sünbülü
Bâgda ey piste-fem kâkül-i perîşân ol yûri (107/4)

lebi mül:

Ârızı gül lebi mül saçları reyhân olmuş
Bakmazuz ana gerek Yûsuf-ı Ken'ân olmuş (7 müs./5)

la'l-i lebi:

Tabîbâ haste-i la'l-i lebüne emsemün yokdur
Olub hâk olsa da bî-mâr-ı aşkun hiç gamun yokdur(9 müs./1)

lebi İsâ:

Günüm böyle geçer mi firkatile ol lebi İsâ
Bizi vaslile yârab eylemez mi bir gice ihyâ (3/1)

kand-i lebi:

Belün kocmak o nahl-i ser-keşün kand-i lebün
Mülk-âne revîş rindâne işdür zevke dâ'irdür (28/4)

şeftâlû-yi lebi:

Şeftâlû-yi lebün ne aceb olsa miyve-dâr
Kaddün efendi bâg-ı letâfet nihâlidür (31/2)

leb-i şırın:

Ol leb-i şırın bize bir kez dimez Ferhādımız
Vasldan bî-behreyüz âşıkdur ämmâ adımız (35/1)

h) zekan:

çäh-ı zekan:

Feyzî çäh-ı zekan içre eger habs itsen
Nakd-i cânun virür ol âşık-ı zâr u medyûn (86/5)

ı) gerden:

Zülfî zircirini salmaz n'ideyüm gerdenine
Eylesem ol saçı Leylâya eger arz-ı cünûn (85/3)

i) meyân:

mû(y)-ı meyân:

Feyziyâ cân-bâz-ı dil mû(y)-ı meyâna sarmaşub
Zülfine bend oldı sevdâsında bir âh eyledi (108/5)

j) boy, kadd, nihâl, kâmet:

nihâl boylu:

Düş bir bir nihâl boylu lâle-izârun hevâsına
İt âh u zârı ney gibi nâlân ol ey gönül (56/4)

kaddi çenâr:

Bâg-ı âlemde hemân zülf-i nigâr egler bizi
Gül-şen-i dehr içre ol kaddi çenâr egler bizi (10 müs./1)

kadd-i şimşād:

Dirülmişler tururlar serv-i bāgun sahn-ı gül-şende
Boyun göster yūri ey kadd-i şimşādm çemenden geç (10/2)

kadd-i mevzūn:

والضی gün yüzün والیل ey sanem
Kaşlarınla kadd-i mevzūnun durur ن والقلم (67/1)

serv-kadd:

Belini kocmayub o serv-kaddūn
İstikāmet sefāhat olmaz mı (110/2)

tübā-dıraht kāmet:

Tübā-dıraht kāmeti nahl-i hūner durur
Nāzik vücūdı bir gül-i handān-ı gülsitān (5 k./2)

kāmet-i mevzūn:

Güle haclet viren ol āriz-ı gül-gūnundur
Servi hayretde koyan kāmet-i mevzūnundur (7 müs./7)

kāmet-i bālā:

Senūn gibi dirāht-ı tāzeyi bir görmedüm hergiz
Cihān bāğında bir sehi kadd ü kāmet-i bālā (4/3)

kāmet-i tūbā:

Cihān bāğında gül-ruh gonce-leb bir kāmeti tūbā
Sana benzer yine aksūn gibi bir ser-firāz olmaz (34/3)

k) pây:

hâk-i pây:

Dest-i lutfından ider halk-ı cihâne in'âm
Hâk-i pâyından olur sürme ayn-ı a'yân (4 k./4)

IV. RAKİB:

Divan şiirindeki şahıslardan biri de rakiptir. Rakîp, kendi menfaatine çalışan, başkalarının menfaatini hiçe sáyan kimsedir. Divan şiirinde âşık ile sevgili arasına girer ve âşık ile aşk yarışına kalkar. Rakîp, âşığın gözünde kötü olmasına karşın, sevgilinin gözünde iyidir. Bu yüzden sevgili sadece ona yüz verir. Āşık bu dururma çok üzülür. Rakip, âşığa sevgili kadar cefa eder. Āşığın gözünde rakip kabadır, bir âşık olarak hiçbir inceliği yoktur. Ayrıca sevgiliyi gereği gibi de sevmez. Ancak, sevgili ona güler yüz gösterirken, gerçek âşığa sadece eziyet eder: Rakîb ateşe tapan ve şeytandır. Bu yüzden sevgili ondan uzak durmalıdır: Aşığa göre, rakip hem küstah, hem de eşektir. Āşık sevgilinin elini bile öpemezken, rakip küstahça sevgilinin belini kucaklamaktadır.

O şah-ı hüsni severmiş rakîb-i har küstâh
Biz elin öpmeye âciz öper kocar küstâh (12/1)

H) TABİAT

GÖKYÜZÜ:

1. Güneş ve Ay:

Güneş, Divan şiirinde ışık, parlaklık ve hayat kaynağıdır. Nur saçıcı olup, âşıklara can verendir. Āşığın yüzü hep güneşe dönüktür. Çünkü, sevgilinin yüzü

parlaklık ve aydınlık yönünden Güneş'e benzetilir. Güneş, gökyüzünün sultanıdır. Diğer yıldız ve gezegenler de onun emrinde çeşitli rütbelere sahip kişilerdir. Bunlardan başka Güneş ile sevgilinin birçok ortak özelliği vardır.

Divanda Güneş ile ilgili diğer beyitler sevgilinin yüz güzelliğini ifade eden beyitlerdir:

Vücuḥ ile yüzün gayruya teşbīḥ idemem gerçi
Kimi māḥa kimi hūrşide benzer dir mugāyirdür (28/3)

Ay da Güneş gibi bir ışık kaynağıdır. Ay geceyi aydınlatır, ona bir güzellik katar. Ay bir ışık, nur, berraklık kaynağı ise, sevgilide öyledir. O da Ay'dır. Hatta güzellikten Ay'dan bile üstündür. Ay'daki lekeler sevgilinin yanağındaki tüylere benzetilir. Sevgili gözlerini kapatınca hilal şeklindeki aya benzer, bu da hançeri hatırlatır. Bu hançer aşığı öldürmek ister. Güneş göklerin sultanı, Ay da onun veziridir. Şiirlerde Ay sevgilinin güzellik unsurlarıyla birlikte anılmıştır:

Dīdede aks-i ruhun gösterüb ol māḥ-veş
Nakşını ābā salub gayret-i bihzād idelüm (74/2)

2. Diğer Seyyâreler:

a) Zühre:

Çobanyıldızı, Nahid olarak da anılan zühre yıldızı efsaneye göre, Harut ve Marut adlı meleklerden göğ'e çıkmak için kullandıkları duayı öğrenmiş ve göğ'e yükselmiştir. Ancak, Allah onu ceza olsun diye yıldıza çevirmiştir.

Zühre, feleğin çalgıcısıdır. Üçüncü felek ona aittir. Bu yıldızın tesiri altında doğanlar güzel, zarif, zevk sahibi, zeki ve sanatkar olurlar. Şiirde, âşıklar, resule ve onun yakınlarına zıt gidenin Zühre yıldızını parça parça ederler:

Zühresin çāk iderüz zıdd-ı resûl u sahbun
Râfîzî kesmege bir hançer-i bürrânuz biz (2 k./63)

b) Ülker- Müşteri:

Pervin ve Süreyya adlarıyla da anılan Ülker yıldızı Ay menzilinde olup, sevgilinin benlerine benzetilir. Sevgilinin yüzü ay olduğunda, yanağındaki benler de Zühre'dir. Bazen de Zühre, âşığın göz yaşları olur. Bu göz yaşları sevgilinin asuman olan eşiğini süsler.

Müşteri yıldızı altıncı felekde bir gezegendir. Bu yıldızın etkisi altında doğanlar da terbiyeli, utangaç, iyi ve yumuşak huylu, alçak gönüllü, düzgün ve güzel söz söyleyen olurlar. Âşık da bu yönlerden Müşteri yıldızına benzetilir:

Āsumān-ı evc-i hüsnün çünki sensün Ülkeri
Yıldızım sevdi seni sen mâha oldum Müşteri (1 mûs./4)

II. ZAMÂN:

1. Bahār:

Bahār, dört mevsimin en güzelidir. Her taraf yemyeşil olur, ağaçlar çiçeklenir, eriyen karlar derelere karışır ve dünya yeniden doğuşa geçer. Güller açar, kuşlar ötüşür. Bahārda insanlar kışın sıkıntısını atmak için kırlara giderler. Orada meclisler kurulur, eğlenceler yapılır. Bahār mevsiminde sevgili ortaya çıkar. Bahār âşık için bir bayramdır. Âşık sevgiliyi, sevgilinin yanağındaki misk kokusu yanağı gördükçe aşkı daha da artar. Âşık kışın üzüm ağacının kızı ve oğlanı olan şaraptan vazgeçmişken, baharın gelmesiyle tövbesi bozulmuştur. Buna sebep de bahardır. Baharla âşıklar ellerine kadehi alarak rintçe içerler. Bahar gelince, bahçede güller açılır. Bülbüller ise, aşkıyla feryat eder. Bahārda âşığın gönlünde de güller açılır. Gönüldeki yaralar şekil ve renk bakımından güle benzetilir. Bu yaralar da bahārda,

yani, sevgilinin ortaya çıktığı günlerde açılır ve gönül bûlbûlü aşk acısından bağırıp çağırmaya başlar:

Bahâr irdi açıldı bâğ-ı sînem gülleri şimdi
Anunçûn başladı feryada dil bûlbûlleri şimdi (102/1)

2. Kış:

Kış mevsimi, âşıkların sevgiliden ayrı oldukları bir mevsimdir. Bu mevsimde tabiat canlılığını kaybeder. Baharla canlılık, tazelik kazanılır. Âşıklar kışın bir an önce geçmesini isterler. Çünkü, kışla üzerlerinden kalkan canlılık, baharla gelecektir. Ayrıca, sevgiliden ayrılma sona erecektir:

Göz açsak nergis-âsâ kurtulub sermâ-yı firkatden
Bahâr-ı vasl irsek tazelensek şâd-mân olsak (52/2)

3. Hazân:

Hazan,, ölülük, ihtiyarlık ve yaşlılık sembolüdür. Hazanla beraber, yavaş yavaş kışa girilir. Sonbaharda gül bahçeleri talan olur, ağaçların yaprakları dökülür. Hazan ömrün sonunu da ifade eder. Ömrünün sonlarına gelmiş olan kişi artık hazan mevsimini yaşamaktadır:

Esüben bād-ı hazân soldı bahâr-ı hüsni
Şimdi hâk içre yatan ruhları alın aglar (3 k./11)

III. BAĞ ve ÇİÇEKLER:

1. Bağ, gül-şen, gülistân, gül-zâr, çemen:

Baharda ayrı bir güzellik kazanan bağlarda, çiçekler renk renk, kuşlar cıvılcıvıdır. Her türlü çiçek bağa güzellik katmıştır. Gül, lale, gonca, nergis hepsi açmış, ortalık renk cümbüşüne dönmüştür. Sevgilinin güzelliğini övmek için bağdan

yararlanılır. Sevgilinin yüzü ve yanağı bağdan yararlanılır. Bağ çoğu zaman cennet ile beraber anılır ve sevgilinin yüzünün de cennet bahçesi kadar güzel olduğu vurgulanır. Gülistan, gül-zar, gül-şen de bağla aynı özellikleri taşır. Çemen de yine güzelliği, tazeliği ve geçiciliği simgeler.

Bahar günü, nehirler gül-şendeki selvi boylu sevgilinin ayağına düşüp, onun aşk macerasını ister. Bağ, bostan âşıklar, insanlar için temaşa ve seyir yeridir. Sevgili gül bahçesinde salınır, günlerini geçirir. O gül bahçesinin gülüdür. Âşıklar da onun peşinde dolaşan birer âşık bülbüllerdir. Âşık için, sevgilinin köyünün gül bahçesi varken, cennet bahçesi bile gözünde yoktur. Gül bahçesi geçiciliğin simgesidir. Çünkü, baharın ardından soğuklarla talan olacaktır. Âşık yine de o, geçici gül bahçesinde gölge gibi ayak altı olmak ister. Gül bahçesindeki bülbül gibi çılgın olmayı arzular:

Bu gül-zâr-ı fenâda sâye gibi pâymâl olsam
Yeridür Feyziyâ bülbül-sıfat şurîde-hâl olsam (11 mûs./14)

2. Çiçekler:

a) Gül:

Çiçeklerin en güzelidir. Sevgilinin yüzü ve yanağı ile ilişki kurulur. Bundan başka âşığın gönlündeki yara da güle benzetilir:

Çıkdı yine gül-şen içre taht-ı şâh-ı hâre gül
Oldı ser-asker çemende leşger-i ezhâre gül (58/1)

b) Goncâ:

Açılmamış çiçektir. Gonca, Divan şiirinde sevgilinin ağzı yerine kullanılır. Goncanın açılması sevgilinin gülmesidir. Goncanın açılmasında sabanın da etkisi büyüktür.

Bâg-ı cihânda gonce-i maksûdum açulub
Baht-ı siyâhum irmedi hayfâ sa'âdete (88/2)

c) Lâle:

Divan şiirinde rengiyle sevgilinin yanağına, aşığın gözlerine, şekli itibariyle kadehe benzetilir. Lale, aşığın göğsündeki yaraya da benzetilir.

İdelüm lâle-sıfat dâg-ı derûni izhâr
Gül-i sad-berk gibi çâk-i girîbân olalum (3 k./20)

ç) Nergis:

Sevgilinin gözü nergise benzetilir. Sevgili nergis gibi baygın ve şehla bakar

Nedür o nergis-i şehlâ o gamze-i cādū
Nedür o hâli siyâh o zülf-i misk-âsâ (2/2)

IV. RŪZGÂR-SABÂ-BÂD-NESÎM

Divan şiirinde rüzgar, sevgili ile âşık arasında postacı görevini görür. Sevgiliden âşığa koku, âşıktan sevgiliye de ah, feryat, özleyiş ve yalvarışını götürür. Bad hafif hafif esişiyle çiçekleri açtırır. Adeta can veren bir İsa nefesidir.

Rûh-bahş oldı eser bād-ı sabâ nevrûzdur
Sanki enfâs-ı mesihâdur hevâ nevrûzdur (26/1)

V. HAYVANLAR

1. Kuşlar:

a) ankâ:

Biz ol ankâ-yı aşkuz Feyziyâ kâf-i kanâ'atda
Nişân u şânımız bî-gâne yârânımız bilsün (75/5)

b) bûlbûl, andelib, hezâr:

Bilür bilmezlenür sevdüğini ol gonce-leb Feyzî
Ser-i kûyında bûlbûl gibi feryâd itsen olmaz mı (103/5)

c) şehbâz:

Ol gözi şehbâzı birgün eyleye şâyed şikâr
Cû(y)-ı eşke sal vücûdun murgını mânend-i bat (43/2)

ç) kebş:

Fedâ itdüm bu cânı vasl-ı cânân olmaga geldüm
Ben ol kebşüm ki İsmâ'ile kurbân olmaga geldüm (2 müs./3)

d) tûtî:

Nutk ile sâhil-i deryâda irüşdük Hızra
Sebze-pûş-ı hikemûz tûtî-i gûyânuz biz (2 k./66)

e) hümâ:

Hümâ pervâz-ı evc-i âşiyân-ı kâf-ı rif'atsun
Benüm gibi uçar ankâ-yı aşk u şahbâz olmaz (34/4)

f) kebûter:

Yüksek uçdu murg-ı dil gördüm hevâdan inmedi
Sayda bir tıfl-ı kebûter-bâz buldum kendüme (95/4)

g) zag u zekan:

İlahi sakla ol nâzik u cûdı Ehrimenlerden
Anı hıfz it visâl-i gül-şenün zâg u zaganlardan (5 müs./13)

h) tūgān:

Çāk-ı tūgāndan elimüz üstündür bāz-ı murād
Mustafā bendesiyüz çāker-i Osmānuz biz (2 k./90)

ı) kebk:

Şikār itsen yine kebg-i şafāyı murg-ı gam uçsa
Elümde sāgar-ı sahbā gibi bir şāhbāz olsa (96/4)

2. Dört Ayaklılar:

a) āhū:

İltifāt eylemez ol vahşī kaçar ādemden
Bizi tāga düşürür birgün o çeşmi āhū (86/3)

b) arslān:

Sāyemüz görse kaçar bişede rūbāh-ı zılāl
Mîşe-i feyz reşād içre bir arslānuz bi (2 k./42)

c) gürg:

Gürg-i mevt-seb'-i sekāmet bizi kapar bir bir
Süretā ma'nāda bir bir yırtıcı hayvānuz biz (2 k./41)

ç) at:

Hidmetde ana asker-i kişver-güşā-yı dehr
Atı önünce olsa revān hayl-i rācilān (5 k./5)

d) seg-it:

Yine şehbāz-ı dildür sayd iden ol çeşm-i āhūyı
Rakīb it gibi bilse hissedār olmaz şikārumdur (78/3)

VI. MADENLER

1. altın-zer:

Vasluna dil-teşnedür içmez zülâl-i kevseri
Şâh-ı aşkum neylerüm zerrîn kâba vü efseri (1 mûs./5)

2. sîm:

Bana düşnâm ider geçdükçe dil-ber hâneye gelse
Ana sîm'ü zer ihsân eylesem yalvare bildürsem (70/4)

3. elmâs:

Neyler isen eyle al elmâs mühr-i mihrini
Cân evünde sakla mühr-i cânun tuymasun (83/7)

4. dürr:

Belâ-yı hicri Feyzi mâcerâ-yı aşk-ı dil-dârı
Dür-i dîdem gibi nazm eyleyüb yârâne gönderdüm (63/5)

5. la'l:

Sırr-ı la'l-i dil-beri sordum lisân-ı hâlîle
Câmı bir hemrâz-ı bî-âvâz buldum kendüme (95/2)

METİN

MUKADDİME

Ba'de hamd_ı hüdâ vü na't_ı nebi bu durur cem'_ı şî'rimüñ sebebi bu şahâif_ı mütazammînü'l_letâ'iftde münderic olan cevâhir_ı nazm şîrînüñ nesak_perdâz_ı intizâmı ya'ni bu dîvân_ı eş'aruñ müretteb_sâz_ı şufûf_ı tertîbü insicâmı Hüsâm_zâdelikle meşhûr kuzâtdan 'Osmân_nâm ü Feyzi maḥlaş dergâh_ı pâdişâh_ı cihâna du'a_gûy_ı muhtaşş_ı mahrûse_i 'adimü'n_nazîr Sitânbûlda mecâlis_i 'ulemâ vü ehl_i kabûlde neşv ü nemâ bulub ebâ'en_cedd hânedân_ı 'ilimden zuhûr itmekle zâtumda isti'dâd_ı kemâl_i hüveydâ vü neş'e_i ma'rifet zâ'ide peydâ olmağla semend_i bād_pây_ı ṭab'um 'pür_cüş olduğundan zabt_ı şekîme_i nâṭıkaya imkân olmayub bî_ihtiyâr nazm_ı eş'âr ü hüsn_i güftâr lâzime_i hâl_i zâr olmışdı vü be_haseb_i merâtibü's_sinn her hâlde bir vâdîden sevk_i maḳâl olunub zâhir hâlde ḥayyâl ü fâris_i çâbuk_süvâr olduğum gibi 'âlem_i ma'nâda daḥi envâ'_ı ḥayâl ü fikr_i daḳîki müşt Emil_i süḥan_ı mu'teberi çıkarub şahrâ_yı belâgatda meymene vü meysere Edhem_i kaleme cevelân virdürmek lâzım gelmiş idi. Lâkin zümre_i bî_behre_i kuzâta dâhil olmağla imtidâd_ı 'azl ü izdiyâd_i kılet ḥasebiyle perîşân_ı hâl olub ekşer_i ezminede bâr_keş_i iḥmâl düyün ü şıklet_i bâr_girân_ı karz ü vâm ile zebûn bulunub ḥuşûşa ḥâlliyâ mülâzemet_i keşîreden şofra hezâr miḥnet ü iztirâr ile üç yüz akça ile Arnavûd Belgrâdı kazâsına nâ'il olub kef_i iktidârım nişâb_ı yesârdan tehi olmağla ne düyün_ı sâbıkayı kazâya mecâl ü ne ol emâkin_i ba'ideye şedd_i riḥâl idecek mertebede ḥarc_ı râh tedârikine ihtimâl ü ne başumda olan miḥnetleri def'î ü ref'e 'iânet ider hâl olmağla öyle endûh_ı bî_nihâyeden na kâre teşebbûş idecegümde 'âciz ü bî_mecâl ḳalmış idim. 'Âkıbetü'l_emr dustân_ı ḳâdîmi vü ehibbâ_yı şamîmiden biri suḥte hâlümde âşâr_ı melâl müşâhede idüb rûy_ı tesliyyeden best_i maḳâl eyledi ki ne ḡam saña ki bu saḥn_ı riyâz_ı 'âlemde nihâl_i sidre gibi himmet_i bülendün* ola ḥâlâ şevketlü 'âzametlü pâdişâhımız ehl_i perver muḥibb_i ehl_i hüner murâd_âver her faḳîr_i bî_yâver bir kerîm_i makrûmet_endiş şehen_şâh_ı dâd_güsterdür vü senüñ daḥi nice vücûh ile maḫḫar_ı naḫar_ı 'âlîleri olmağa istikâḳuñ muḳarrerdür. Evvelâ müselleḡ_i fâris_i çâbuk_süvârsıñ, şâniyâ mûkerrem şâ'ir_i sencide_güftârsıñ, hem ḥâdim_i şer'at hem du'a_gûy_ı devlet her şâ'ir_i şâhib_i maḡrifet olub bu kadar esbâb_ı 'inâyeti iḫrâz itmişken ḥuzûr_ı şeh_r_i yâr_ı 'âleme aḫvâlini 'arz u beyân belki devletinde sen de tertîb_i dîvân eylesen şübhe yokdur şâhen_şâh_ı cihân hâl_i mâ_fi_l_bâline nigerân olub başunda* olan ḡavḡâ_yı dünyâyı izâleye himmet buyurub manşibiña vâsıl olacak ḥarc_ı râh 'inâyet

buyurduklarından kat'_i nazar_ı edā_yı dūyūna bā'ış olmağıçün manşıbıfıa zamm_ı
sene mürüvvetüñ daħi dirīg buyurmayalar diyu naşihat itmegin maķāl_i
vāridü'l_me'āline imtişāl idüb evā'il_i hāl ü eşnāyı hūzn ü melālde nazm itdigüm
eş'ār_ı sihr_āşarumı cem' ü tertibe niyet ü ol sultān_ı 'ādilüñ bār_gāh_ı iclāline
ittihāfa 'azīmet kıldum. Eltāf_ı şāhānelerinden ümīd_vārum ki hālūme merhamet
buyurub zikri sebak iden murādāne işāl ile fakīri hoş_hāl ü muhaşşilü'l_āmal eyleye.

8 9 اللّٰه المستعان 9 (...)

8. va'llahi'l-Müste'ān ve (?.): (Kendisinden yardım beklenen) Allah'a and olsun ve (...)

KASİDELER

۱

مرحبا ای سرافاضل دین
شرف افزای صدر شرع مبین

از همه قاضیان تویی برتر
تاج علم و فضیلت بر سر

از نظام عدالت مطلق
یافت شرع محمدی رونق

منبع علم و فضل و عرفانی
معون جود و لطف و امانی

از همه خلق خلق تو الحسن
و ای خیریت ذلجه متحین

خلق نیک آدم و هوا
واقف سر علم الا سما

این همه نظم کن دلم بر خواهی
از بحار معانی کوه هاست
اقتراعت این معانی بگر
و نماید مر از لجله فکر

طرز تقاصین طرز بی برلم
نیت با طرز دیگران بدلم

شعراى زمانه را نيجه
 دست نظم همركنر انجه
 خلل نظم را نوي ثور تير
 نجم شعرا از شعرتن برير
 بجه شان فيض مدح تو كوير
 كه از ان بر تری كه او كوير
 ||

Kaşide_i Murād Hān

1. Şubh_ı vaşl oldı yine gitdi şeb_i hecr_i zālām(101b)
Eyledi şāhid_ıkbāl sa'ādetle hırām
2. Bāğ_ı 'ālemde yine gonce_i maşşūd açulub
Gül_şen_i dehrde dil bülbulü kıldı arām
3. Felek erbāb_ı dile cevır ü sitemden döndi
Dilerüz gerdiş_i şābit ola tārüz_ı kıyām
4. Ne ğam_ı dehirin ağılar ne felekten inler* (102a)
Bezm_i vaşl içre iden dil_ber ile 'işret_i cām
5. Ne bilür zāhid_i cāhil ne itmiş neşve_i mey
Vākıf_ı sırr_ı ilahidür olan 'ārif_i cām
6. Bāde_i 'aşkile her demde dimāğın ter ider
Meşreb_i ehl_i hāķıkadden alan lezzet ü kām
7. Şūfi_i cāhil_i huşk bir kırı şūret görinür
Deyirde kālīb_ı fersūde degül mi asnām
8. Feth olur bāb_ı beyān kufl_i me'āni açulur
Şol zemān şebde şenāñ ile idem feth_i kelām
9. Hüsrev_i Cem_'azamet dāver_i dīn ü devlet
Şeh Murād Hān_ı zemān mefhar_ı ehl_i islām
10. Yüz süren dergehine* Kā'be_i maşşūde irem
Āsitānundur* olan kıble_i hācāt_ı enām
11. Ma'den_i cūd u 'aṭā kām_ı saḡā deryā_baḡş
Sensün* ol menba'_ı luṭf u kerem ebr_i in'ām
12. Ne işitmişdi şifātuñ gibi dehrün* kuşı

- Ne görür zāt_ı şerîfün gibi çeşm_i eyyām
13. Şofra_i ni'metinün kâse_lîsi Hâtem
Meclis_i 'işreti erbâbına ilter Cem_i cām
14. Bağlıyub hıdmete bel dergehine kullukçu
Nice bîñ şırma kuşaklar zer_efser_i hüddām
15. Gerçi müstağni durur vaşf ü beyāndan zātun*
Ğavrına irmez anun* fikr ü hayāl ü evhām
16. Mültecā_yı fuķārā cā'ze_bahş_ı şu'arā
Müktedā_yı küberā kâfile_sālār_ı kirām
17. Nazm_ı evşāf_ı dürer_bārına* lâıyk mı degül
Bir benüm gibi sühan_senc ü faşāhat_erkām
18. Feýz_i haķdur baña evşāfunı* kütüb ü imlā
İtmezem medhün* içün şab'uma zür ü ibrām
19. Benüm ol fāris_i meydān_ı belāğat ki baña
Rezm_i nazm içre muķābil olımaz Rüstem ü Sām
20. Ğālibem fen_i belāğatda bugün Sühbāna
Maħaşal nazm_ı faşāhatda benüm ibn Hüsām
21. Dostı bir beyt ile medh eyleyüb ifşā kılurın
İderin düşmeni bir kıt'a ile şöhre_i 'ām
22. Konmazam lâşe_i lâşî'lere kerges mānend (102b)
Tutalum 'anķālar ile ķāf_ı ķanā'atde maķām
23. Bāğ_ı dehr içre benüm derd ü ğamum ķat ķatdur
Ğonce_veş bu dil_i tengümde ğumüm u ālām
24. Yalıñuz ben degilem nev'_ı beşer meddāhın
Belki deryāda semek gökde melekler de müdām
25. Cümle evşāfunı* inşāda olurlar 'āciz
Yer ü gök kāğıd ü deryā midād eşcār aķlām
26. Bahş ü in'ām ile şermenden olub bāy u gedā
Luşf u ihsānla maħcübun* olur hāşılı 'ām
27. Zātunı* vaşf idemem her ne ķadar kāmil isem
İderem gerçi şenān itmede sa'y ü iķdām
28. Āsitānun* felek_i atlaşa degmez mi virür
Harem_i muħteremün ķaşr_ı cināndan peyğam
29. Kütüb evşāfun* içün destime ger alsam olur
Hāme_i sihr_nüvisünde* feşāhat_ı encām
30. Ğüııyā 'aşık_ı üftādedir āĝüş itmiş

- Daği nev_haṭ ola bir dil_ber_i nāzik_endām
31. İrdi söz gāyete bed' eyle du'āya Feyzi
Sūr yüzün dergehine eyle tehiyyat ü selām
32. Hıfz_ı şem'_i vücūdını fenā bādından
Dāmen_i işmet_i kāyyūm u 'alīm ü a'lām
33. Gül_şen_i dehri bahār ide nesim_i keremūñ
Bāğ_ı 'ālemde açulsun gül_i maqşūḍ u merām
34. Hādīm_i şer'_i nev'i pey_rev_i nu'mānuz biz
Bir yüzi kara kuluz bende_i Sübhānuz biz
35. Levh_i hāṭırdan idüb nakş_ı sivāyı tefrîk
Cem'_i kalb eylemişüz mecma'_i 'rfānuz biz
36. İhtiyār eylemişüz vahdeti kesretde müdām
Ma'den_i şıdḳ u şafā menba'_i 'irfānuz biz
37. Sözüümüz ehl_i dilün* sīnesini yakmışdur
Nār_ı nūr eylemişüz meş'al_ı sūzānuz biz
38. Mā_sivādan çeküb el maḥv_ı vücūd eyleyeli
Rūhsuz bir bedenüz kâleb_i bî_cānuz biz
39. Hāk bilür hālimüzi kāl ile takrîr olmaz
Hāk dirüz hāk işidür kâ'il_i cānānuz biz
40. Şāhidüz birliğüne* hāzır ü gā'ib olıcaḳ (103a)
Müdde'iyüz gehi ki hüccet ü burhānuz biz
41. Gürg_i mevt_seb'_i seḳāmet bizi ḳapar bir bir
Şuretā ma'nāda bir bir yırtıcı ḥayvānuz biz
42. Sāyemüz görse kaçır bîşede rubāh_ı zılāl
Mîşe_i feyz ü reşād içre bir arslānuz biz
43. Oluruz zerre_i esrār ile sermest_i ḥüdā
Vaḳt olur kendümüzü bilmede ḥayrānuz biz
44. Harem_i Ka'be_i kūyunda* şafāya irdük
Dolanursak dolaşub gerdene gerdānuz biz
45. Kızıl abdāl_şıfat tācımızı dāl itdük
Başımız lāle_i nu'mān gül_i ḥandānuz biz
46. Ser_be_ser gahı ḳalender gibi fark_ı serimüz
Dāğ ile zeyn olunur kāse_i ḥaḳānuz biz
47. Dönerüz berk_i çemen bād_ı bahārile nice
Ditrerüz berk_i çınarı gibi lerzānuz biz
48. Pāk idüb nakş_ı sivādan dil_i şāfun* levḥin

- Bî_gubâr âyineyüz anda nümâyânüz biz
49. Naẓar_ı pāk ile vech_i hüsne baksak eger
Baksüz seyr iderüz vechüne* hayrânuz biz
50. İtmezüz şuret_i hüsnüne* perestiş hûbuñ
Eylerüz aña naẓar naķşuna* hayrânuz biz
51. Gizlûdür levhimüzün* naķş u ruķûm u ẓarfı
Kefş idersek açulur defter ü dîvânuz biz
52. Bî_sütün_ı felege bir direk olmış nâlem
Hırmen_i çarh yakar âteş_i süzânuz biz
53. Hâşılı tıfl_ı tufeylüz giderüz sur'atle
Göz açub nutķ iderüz seyrüne* pûyânuz biz
54. Gûn bugün Kâdiriyüz şems_i cihânun* kutbı
Gice yüzünde* görürsek meh_i tâbânuz biz
55. Cûy_veş akmağla baħr_i muħl̄te karuşub
Çağlaruz sâ'at irince yine cûyânuz biz
56. Cümleten kibri_i tenden geçerüz yola girüb
Geçicek merħaleden rehber_i akrânuz biz
57. Şimdi seccâde_i şer' üzre bizüz şâhid_i haķ
Da'vâ_i haķiderüz hüccet ü burhânuz biz
58. Kalbimüz levhi 'ceb mi nola mahfûz olsa
Kâri'_i hażret_i haķ hâfız_ı Kur'ânuz biz
59. Kâni'üz rızķımuza نحن مسمنا⁹ okıruz (103b)
Cehdimuz var ise de emrüne* fermânuz biz
60. Erba'inler çıkarub çile_i merdâne çeküb
Sinn_i hâdişde görüb şanmanuz* oğlânuz biz
61. Rüşdimüz haķiledür mürşidimüz hod haķdur
Çâr_ı aşhâba maķarr mü'min_i erkânuz biz
62. Çâr_ı yârun* رضى الله تعالى عنهم¹⁰
Yolladında oluruz cümleye kurbânuz biz
63. Zühresin çâk iderüz zıdd_ı resûl u şahbuñ
Râfiżi kesmege bir hançer_i bürrânuz biz

⁹ "naħnû kaşemnâ": Biz taksim ettik.

¹⁰ "rağıy'allahü" te'âla 'anhüm": Allah onlardan razı olsun.

64. لعن الله يزيد أ و على من تبعه¹¹
 ̤arb_ı Mervān sere bir şemşir_i kûpānuz biz
65. Enbiyā ile ulū'l_‘azme şelevātla selām
 Vird ü teblîğ iderüz¹²
66. Nuṭṭ ile sâhil_i deryāda irişdük Hızra
 Sebze_pūş_ı hikemüz tūṭı_i gūyānuz biz
67. Nefesüm nuṭṭ_ı mesīhā gibi dil_mürdeleri
 Demle dem_besteler ihyā idici cānuz biz
68. Çarḥ_ı çārümde mücerred yer idüb ‘İsī gibi
 Salt olub seyr iderüz ‘ālemi pinhānuz biz
69. Çekerüz şubḥ olıcaḳ ḥaṇçere_i Dāvudī
 Nefes ü nālede bir murğ_ı hoş_elhānuz biz
70. Seyl_i bārān_ı belā ‘ālemi tutsa ğam mı
 Geşti_i Nūḥ olıcaḳ muḥliş_i tūfānuz biz
71. Yedd_i beyzā_yı veli ‘uhdemüze el vireli
 Mūsā_i vakte ‘aşā münkire şu‘bānuz biz
72. Yūsuf_ı Mısrı gibi çāḥ_ı ‘demden çıkalı
 Ḥamdülillah ki ḥased_gerde_i ihvānuz biz
73. Çün şelāşin ile seb’ oldı bu esnān ile sāl
 Erba’ine varıcaḳ kümmel_i nokşānuz biz
74. Kıblemüz vechünedür* Mescid_i Akşāmuz odur
 Müstemi’_i Ḥabeşī sāmi’_i ezānuz biz
75. Bedevī Aḥmediyüz (V)eyş_i Kāranī severüz
 Mısrıyüz hem Yemenī biri vū Buḥrānuz biz
76. Āsitān ü ḳadem_i ḥazret_i Mevlānāda
 Baş açık yalın ayak bir naḳı ‘irfānuz biz
77. Ṭālī’üm burc_ı esed kevkeb_i baḥtum şemsi
 Der_i Monlāya düşüb ḥākile yeksānuz biz
78. Göriceḳ āteş_i Konyalı yanına düşüb (104a)
 Ḥāk_i Rūmiye düşüb bī_ser ü sāmānuz biz

¹¹ “La’anallahü yezide ve ‘ala men tebi’ahü”: Allah Yezid’e ve onun tebasına lanet etsin.

¹² Mısra eksiktir.

79. Ğill ü ğışden kalem_i sîneyi şâf eyleyli
Dem_be_dem nâledeyüz ney gibi nâlânuz biz
80. Sînemüz dögsek eger def gibidür cil_i cilâ
Çıkmazuz dâ'ireden neyle neyistânuz biz
81. Egülüb kâmet_i ham_geştemüzi çeng itsek
Dutaruz perde_i kânûni nighbânuz biz
82. Evvel_i halk da cemâd ile nebâta irdük
Soñra hayvâne irüb Yûsuf_ı insânuz biz
83. Yûsuf_ı cânı Zelîhâyı hasedden kaçurub
Bu vilâyetde 'azîz isimle sultânuz biz
84. Nâr_ı Nemrûdı haq İbrâhîme gül_zâr itdi
Âtéşe yüz tutaruz berd ü gülistânuz biz
85. Şevket ü saltanatı taht_ı serâ biz bilürüz
Hâk ü bâd olsa gerek mûr ü Süleymân biz
86. Dünyenün* fikr_i denîsi bizi mağbûn itmez
Fikr idüb zıkr okuruz özge sebak_dânuz biz
87. Şaman altında sarı şu yüridür ayyâruz
Kehkeşânı yakıcı ahker_i sûzânuz biz
88. Vaş_ı hicrânda bulub şüreti mâtem bileli
Bu cihânda gehi giryân gehi şadânuz biz
89. Pâk_bâz_ı 'âşıkuz itdükçe hümâyı pervâz
O hevâya uçaruz şaydına perrânuz biz
90. Çâk tûğândan elimüz üstündür bâz_ı murâd
Muştafâ bendesiyüz Çâker_i 'Oşmânuz biz
91. Cânımız sâyesine kayd_ı murâda bendüz
Kenef_i 'avn_i haqa bağlama kalkânuz biz
92. Pâdişâh mehdi_i 'asr oldı odur zıll_ı hüdâ
Ber_murâd oldı döner çarh ile gerdânuz biz
93. Bekleyüb bâb_ı tevekkülde otursak yeridür
Göz yumunca açaruz perde_i der_bânuz biz
94. Hülle_i cennet olursa çekeriz çâk iderüz
Keşf_i âsitâr idici sâ'ir hûrânuz biz
95. Kevşer_i havz_i cinânı içerüz teşne_lebüz
Mâ'il_i seyr_i behişt 'âşık_ı ğilmânuz biz
96. Deste çûbum eridür nâr_ı cehîm olsa dağı
Feth olur bâb_ı cinân Mâlik ü Rıdvânuz biz

97. Feyz_i haḳ Feyzî muḥaḳḳaḳ bizi irşād itdi (104b)
Mü'min_i haḳḳa muṭî' münkire 'işyānuz biz
98. Muntehā_yı ṭarifüm mevkif_i hayret oldı
Gerçi kim rāh_ı ṭalebde yine pūyānuz biz

Fe i lā tūn Fe i lā tūn Fe i lā tūn Fe i lūn
Fā i lā tūn Fā i lūn

III

Merşiye Feyzî der_haḳḳ_i birādereş Zekāyî¹³

1

1. Ey gözüm ağlaşalum ol dürr_i yektā gitdi
Ey göñül inleşelüm* yār u dil_ārā gitdi
2. Ey yürek āteş_i hicrān ile yan hem_çü kebāb
Kimlere eyleyelüm rāzımız ifşā gitdi
3. Vaḳtdür cānımızı ḥār_ı ḡam eylerse ḥırāş
Elimüzden bizüm ol ḡonce_i ra'na gitdi
4. Ṭurma ey bülbül_i dil eyleyelüm nāleşler
Yās u mātem idelüm ol gül_i ḥamrā gitdi
5. Murğ_ı rūḥı ḳafes_i tenden uçub oldı revān
O Zekāyî Çelebî bülbül_i gūyā gitdi

6. Yā ilahî yerini cennet_i ā'lā eyle
Yüzini gösterüben aña tecellā eyle

2

1. Ma'rifet genci idi cümleten ol pāk u cūd
Getürüb ḥāṭırına* şî'r ü kemālūñ ağla
2. Ey gözüm yād idüb ol ḥān_i vişālün* ağla
Lebleründen* dökülen āb_ı zülālūñ ağla

¹³ Bu şiir, mersiye olduğu halde terkib-i bend şeklinde yazılmıştır.

3. Gele inşâf ide bu ʔab' ile sevmez idi
Yâd kıl hâṭıruna* pāk_i ḥışāluñ aḡla
4. Esüben bād_i ḥazân şoldı bahâr_i ḥüsni
Şimdi ḥāk içre yatan ruḡları aluñ aḡla
5. Şarşar_i bād_i fenâ yaḡdı vücûdun* şāḥıñ
Cûy_bār eyle yaşıñ ḡadd_i nihāluñ aḡla
6. Yâs u mâtem kulüben âhile feryâd eyle
Ey gözüm hefte vü hem mäh ile şalun* aḡla
7. Çün diyâr_i 'ademe eyledi 'azm_i seferi
Bir yere gitdi ki aşla işidülmez ḡaberi

3

1. Âh kim gitdi göñülden eşer_i zevḡ ü şafâ (105a)
Dem_be_dem aḡla gözüm ḡasretile şubḡ u mesâ
2. 'Aḡlımuz ḡafilesin ḡāşılı tārâc itdi
Leşḡer_i firḡat_i ü ḡam cümlesin itdi yaḡma
3. 'Ömrüm oldukça anı ḡayr ile yâd eyleyeyin
Farz_i 'ayn oldı anı eyleyeyin ḡayr_i du'â
4. Gitdi cem'iyet_i dil oldı perîşân_ḡāṭır
ḡaber_i mevti meded özge belâ oldı baña
5. Ben umardum gele ya kendi ya ölüm şıḡḡat ḡaberi
ḡaber_i mevti benim itdi vücûdum ifnâ'
6. Nice şabır eyleyeyüm âh u fiḡân itmeyeyim
Böyle bir ehl_i dili dehr getürmez aşla
7. Elimizden ne gelür ḡaḡḡa rızâdan ḡayrı
Biz aña neyleyelüm ḡaḡḡa rızâdan ḡayrı

4

1. Aña ḡöster yüzini nûr_i tecellâ ḡaḡḡı
Ol ḡabîbi ḡarşı leyletû'n_isrâ' ḡaḡḡı
2. Raḡmet it kendüye hem ehline luṭṭ it yarâb
Bü'l_beşer_i Ḥazret_i Âdem Ḥavvâ ḡaḡḡı

3. Cürm ü 'ișyânına ol 'abd_ı hâkîrûn* bakma
'Âsiye luțfuñ olan rahmet_i didâr hâkkı
4. Kalem_i 'afvını çek cürm u 'a'tâsın mahv it
Sidre vü levhü kalem 'arş_ı mu'allâ hâkkı
5. Ol fakîrûn* elin al luțfuñ ile eyle hitâb
Hâzret_i Mûsâ_i 'ümrân yedd_i beyzâ hâkkı
6. Kerem it kabrini nûr ile müzeyyen eyle
Ravza_i pâk_i nebi Ka'be_i 'ulyâ hâkkı
7. Bî_niyâza anı ğark_ı yemm_i ğufrân eyle
Kalma eksiklüğine luțf idüb ihsân eyle

5

1. Yâd idüb mevte gelüñ bir yere giryân olalum
Delelüm sînemüzi ney gibi nâlân olalum
2. delüm lâle_şifat dâğ_ı derûnı izhâr
Gül_i şad_berk gibi çâk_i giribân olalum
3. Kays_veş deşt_i belânun* olalum püyânı
Düşelüm dâğlara Mecnûn gibi 'üryân olalum
4. Âh u efgân ile geçsün gûnimüz dünyâda (105b)
Hâşılı her gice bir kûşede mihmân olalum
5. Nice bir hâ b u hurûş 'ıyş u tena'um nice bir
Kesb_i 'irfânile şimden gerü insân olalum
6. Nice bir velvele_i sevk et ü câh u rif'at
Fânî_i mu'tlak olub hâkile yeksân olalum
7. Yüzini Feyzî_i zârun* saña döndür yârab
Şon nefesde anı îmânla gönder yârab

Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lün
Fâ i lâ tün Fâ i lün

IV

1. Ey re'is_i 'ulemâ mefhar_ı ehl_i îmân
Vey ferîd_i fużalâ menba'_ı luțf u ihsân

2. Bāğ_ı medhünde* senüñ reşk_i gül_i fazluñ ile
Yeridür şavt ü nevā eyler ise bülbül_i cān
3. Saña beñzerdür idem cūd u saḥāda ebri
Viridgin ağlayarak virmese olsa ḥandān
4. Dest_i luṭfindan ider ḥalk_ı cihāna in‘ām
Ḥāk_i pāyından olur sürme ‘ayn_ı a‘yān
5. Bezm_i cān_baḥşuña dāhil ola idi Ḥātem
Bī_tereddūd ider idi taleb_i ni‘met ü nān
6. Micmer_i feyż_i revān_baḥşuña per yaḳa mıydı
İnse devründe* nüzül eylese ‘anḳa_yı rümmān
7. Zīb ü fer bulmaz idi şimdi ‘arūs_ı dehrin
Gelmeze bezmüne* bir sencileyin ‘ālişān
8. Āsitānun* nola kim maḳsim_i erzāk olsa
İrişür maṭlıb_ı ‘alālarına ḥalk_ı cihān
9. Rağbeti bulsa nola ehl_i hüner devrinde
Ḥāşılı cūr‘a_şıfat ḳalsa ayakda nādān
10. Nice teşbīḥ ideyin ‘ilmile fazlıñ ḡayre
Zāḡ ile tūtī_i şeker_suḥan olmaz yeksān
11. Bī_şümār olsa nola maḡzar_ı eltāfun* ola
Cūd u in‘āmuna* yok ḥāşılı ḥadd ü pāyān
12. Sen o sultān_ı kerem_şāh_ı fuḫalāsın* kim
İremez ṭāk_ı celāline* kemend_i iz‘ān
13. Nā’il_i ḥān_ı ‘atāñ oldu dil_i nālānum
Ḥānkāh_ı elem ü ḡamda olurken nālān
14. Tīşe_i luṭf u ināyet ile ta‘mīr itdün*
Ser_be_ser olmışiken ḥāne_i ḳalbüm vīrān
15. Vāşıl olsa nola Ka‘be_i maḳşūda bu dil (106a)
Nice yıldur kim olur deşt_i elemde pūyān
16. Luṭfuñuñ ḳaṭresine irmez isem sultānum
Seyl_i sirīşküm ider rū(y)_ı cihānı tūfān
17. Ben ne ḥākim ḳılam evşāf_ı şerīfiñ taḳrīr
Vaşfınuñ kūnhine irmezken ‘uḳūl_i insān
18. Bula maḡdūmlarun* cümle kemāl_i pīri
Olalar ‘ilmile fażl ile ‘adīmü’l_aḳrān
19. Vire maḳşūdlarun* ḥāzret_i rabbū’l_erbāb
Olalar sāye_i ‘adlinde şehūñ emn ü emān

20. Dest_gürün* ola her demde hüdā_yı muta'al
Bu durur Feyzî_i bî_çäre du'ası herân

Fā i lâ tün Fā i lâ tün Fā i lâ tün Fā i lün

V

1. 'Alî Ağā_yı şāhīb_i iclāl ü 'izz ü şān
Şadr_ı refî' ü qadrüne* reşk eyler āsumān
2. Tübā_dıraht kāmēti naḥl_i hüner durur
Nāzik vücūdı bir gül_i ḥandān_ı gülsitān
3. Yoḳdur saḡā vü cūduna* endāze vü 'aded
'Aciz beyān_ı vaşfunı* 'allāme_i zemān
4. Zühd ü şalāḡı 'āleme virmişdi velvele
Memlū şadā_yı 'adli ile kāḡ¹⁴ کن فیلون
5. Hıdmetde aña 'asker_i kişver_güşā_yı dehr
Atı öñünce olsa revān ḡayl_i rācilān
6. Cām_ı murādı bezm_i feleklerde devr idüb
Bulsun cihānda 'işretile "ömr_i cāvidān
7. Bād_ı fenā degirmeye şem'_i vücūduna*
Dāmān_ı luṭf u 'işmet_i dārende_i cihān
8. Devlet_me'āb_ı dergeh_i 'alīsine gelüb
Ḥātem iderse nola saḡāsında cerr_i nān
9. Aḡın şalaydı miyket_i surḡ_ı serāne ger
Dögmezdi ḡaḡr ü ḡarbına Tebrîz ü Işfahān
10. Virdi cihāna velvele şayt_ı şecā'ati
Her dem du'ā_yı devletiñ eyler dilāverān
11. Devründe* kimse añmadı dehrün* ḡavādişin
Ḥalkuñ dilinde nām_ı cihān_gīridür hemān
12. Ḥalk_ı cihān ḡulmile bîzār ü zār iken
'Asrunda* çü āb_ı rāḡata düşdi ḡamu cihān
13. Kim bu nizāmı görmedi şehr içre ḡaşş ü 'ām (106b)
İllā yūmn_i devlet_i Ağā_yı kāmurān

¹⁴ "Kün fe-kān": Ol, hemen oldu. (Bakara, 2/117, Āl-i İmrān, 3/47,59)

14. Cûd u saḡā vû luṭfunı* bî_şekk görse kişi
Yoluna* baş u cānını eylerdi armaḡān
15. Meyli cihānda ḡāşılı heb istikāmete
Sevmez saḡim_i ṭab'ı o faḡr_i sūḡan_verān
16. Ḳalsun ayakda cûr'a_şifat düşmenün* müdām
Sen ol şafāda ḡürrem ü ḡandān ü şād_mān
17. İrmez kemend_i vaşfı senün ṭāḡ_ı ḡadrine
'Adlünle* ḡüsn_i ḡulkuna* reşk eyler ins ü cān
18. Devründe* kimse ağlamaz 'āşık meger hemān
Maḡbûb elinden eyleye şād nāle vû fiḡān
19. Ḳaşr_ı vaḡār ü şadr_ı sa'ādetde ol diyü
Deşt açdılar du'āsına heb pîr ü nev_civān
20. İtnāba ḡılma Feyzî heves aç du'āya el
Pāyende' ide ('ömr ü) ¹⁵ devletün ol Ḥayy ü Müste'ān

Mef ü lü Fā i lā tū Me fā ī lü Fā i lün

VI

1. Bir şubḡ_dem ki zāḡir olub mihr_i āsumān
Rū(y)_ı zemīne ḡıldı şu'lesini zer_feşān
2. Ḡarḡ oldı nūra buldı ziyā_dīde_i felek
Ḡün perteviyle oldı münevver bugün cihān
3. Gitdi zālām_ı şeb seḡeri geldi āfitāb
Gösterdi kendin evc_i çehārumda nāḡehān
4. Minnet_ḡüdāya geldi dem_i rāḡat ü şafā
Ḥüzn ü elem ü cefā ta'ab oldılar nihān
5. Āsūde ḡāl ü ḡoş_dem olursam 'aceb degül
Oldı bu şehr içinde meh_i ma'dalet 'ayān
6. Ol 'adl ü dāda kimdür olan dir isen sebeb
Devlet_firāz_ı ḡazret_i Āḡā_yı kāmurān
7. Nāmında anun* oldı 'ayın_'ayn 'adl ü cûd
Lāmiyla yā bu nuṭḡa ḡüvāḡ oldılar hemān

¹⁵ İki hece fazla.

8. Hıfz itdi mülk_i pādīşāh dehri luṭfile
'Ayn_ı 'aṭāsı memlekete oldu dīde_bān
9. Rūm illerinde nice dilāverlik eyleyüb
Dāmān_ı hıdmete nice yıl kıldı der_miyān
10. İhyāsı oldu şimdi anun* şehir_i 'arż_ı Rūm
Yapuldu dest_i lutfı ile nice hān ü mān
11. Ehl_i kemāle bāb_ı 'aṭāsı küşādedir (107a)
Var ide anı devlet ü 'izzetle Müsta'an
12. Hılkı laṭif hilkāti bih kendüsi ḥalīm
Şāhib_ı kemāl ehl_i dil ü ma'rifet_nişān
13. Gördi anun* mehābet ü 'adl ü şecā'atiñ
Zulm itmez oldu kimseye şehir içre zālīmān
14. Gitmek murād idenmiş o merd_i zemāne āh
Güş eyledükde bu suḥan_ı telhi güş_ı cān
15. Dest_i ğamıyla cāme_i şabrını çāk idüb
Gül_zār_ı ğamda bülbul_i cān eyledi fiğān
16. Ammā ne çāre vārid olub emr_i pādīşāh
Fermān olındı diyü (.) ¹⁶ ez_şu(y)_ı āsitān
17. Dergāh_ı pādīşāha irem dir ise eger
Ḥayr ile kısmet eyleye ḥallāk_ı lā_mekān
18. Mevlā dahī ziyāde münāşib naşib ide
Aḥbāb u asdiķa'sı ile ola şād_mān
19. Luṭf itdi virdi mürde iken feyz_i ḥayāt
Cūy_ı 'aṭāsı āb_ı ḥayāt oldu bī_gümān
20. Olduķca işbu 'ālem_i ğaddār pāyidār
Devr eyledükce çarḥ_ı sitem_kār_i bī_imān
21. Dār_ı fenāda 'izz ü sa'ādetle Bār olub
Rūz_ı cezā şeff'i ola şāh_ı mürselān

Mef ü lü Fā i lā tū Me fā i lü Fā i lün

¹⁶ Bir hece eksik.

MÜSEDDESLER

I

1. Mübtelâdur cân sana bir ğayr cânân istemez (107b)
'Aşkınun bî-mâridur 'âlemde dermân istemez
2. 'Âşıkun katline ğamzen* berât istemez
Hançerünle* dil kanar şemşir-i rāhşân istemez
3. Teşne-i cām-ı vişālün* āb-ı hayvân istemez
Mā'il-i mūr-ı haṭuñ mülk-i Süleymân istemez
4. Āsumân-ı evc-i hüsnüñ çünki sensün* ülkeri
Yıldızum sevdi seni sen māha oldum müşteri
5. Vaşluna* dil-teşnedür içmez zülâl-i kevşeri
Şāh-ı 'aşkum neylerüm zerrin-i kâba vü efseri
6. Teşne-i cām-ı vişālün* āb-ı hayvân istemez
Mā'il-i mūr-ı haṭuñ mülk-i Süleymân istemez
7. Gül-şen-i hüsnüñde dil ruhsârın eyler arzû
'Andelibi dinlemez* güftârın eyler arzû
8. Serve bakmaz bâğda reftârını eyler arzû
Pâyûña her şu revân dîdârın eyler arzû
9. Teşne-i cām-ı vişālün* āb-ı hayvân istemez
Mā'il-i mūr-ı haṭuñ mülk-i Süleymân istemez
10. 'Âşık-ı miḥnet-zede zevk ü şafâyı neylesün
Cevrüne* mu'tâddur mihr ü vefâyı neylesün
11. Ol ṭabīb-i cân u dil ben mübtelâyı neylesün
Hasta dil meyl-i şerâb itmez devâyı neylesün
12. Teşne-i cām-ı vişālün* āb-ı hayvân istemez
Mā'il-i mūr-ı haṭuñ mülk-i Süleymân istemez (108a)
13. Biz o servün* sāye-i 'aşkında āzād olmuşuz
Tîşe-i hicrile küh-ı ğamda Ferhād olmuşuz
14. Feyziyâ gerçi tufeyl-i 'aşkuz üstâd olmuşuz
Gönlümüz* iñler vişâli fikri mu'tâd olmuşuz

15. Teşne-i cām-ı vişālün* āb-ı hayvān istemez
Mā'il-i mūr-ı haṭuñ mülk-i Süleymān istemez

Fe i lā tūn Fe i lā tūn Fe i lā tūn Fe i lūn
Fā i lā tūn Fā i lūn

II

1. Beni şanmañ bu bezm-i 'aşka ḥandān olmağa geldüm
Vaṭandan ayrulub bu dehre miḥmān olmağa geldüm
2. Vücūdum maḥv idüb ḥāk ile yeksān olmağa geldüm
Muḥaşşal 'ālem-i fāniye insān olmağa geldüm
3. Fedā idüb bu cānı vaşl-ı cānān olmağa geldüm
Ben ol kebşüm ki İsmā'ile ḳurbān olmağa geldüm
4. Ğaraż bir neş'edür ḥum-ḥāne-i 'aşkuñ şerābından
Fiğān ü nāledür maḳşūd olan ceng ü büryāndan
5. Şıḳuldı ḡonce-veş açuldı gül gibi ḥicābından
Yoğ oldı cism-i zārum ḳorḳmazum düzeḡ 'azābından
6. Fedā idüb bu cānı vaşl-ı cānān olmağa geldüm
Ben ol kebşüm ki İsmā'ile ḳurbān olmağa geldüm
7. Görünce 'aşıḳ oldum bir nażar ol çeşm-i fettānı
İder bülbul-şıfat bu dil-i hezārān āh u efgānı
8. Revādur eşk ile ḡarḳ idersem çeşm-i giryānı
Çü buldum yār-ı cānı neylerüm bu 'āriyet cānı
9. Fedā idüb bu cānı vaşl-ı cānān olmağa geldüm
Ben ol kebşüm ki İsmā'ile ḳurbān olmağa geldüm
10. Ḥaḳıḳatsüz bizüm her-cāyi bir dil-dānımız vardur
Güzellükde nażıri yok vefāsuz yārimüz vardur
11. Dil-i şūrīde-meşreb ḥātır-ı efkārımız vardur (108b)
Yolunda* ölmege bīñ cānile iḳrārımız vardur
12. Fedā idüb bu cānı vaşl-ı cānān olmağa geldüm
Ben ol kebşüm ki İsmā'ile ḳurbān olmağa geldüm
13. Nihāl-i tāzedür şeftālüsüz naḥl-i nezāketdür
Ne çāre miyve virmez gerçi ki tūbā ḳıyāfetdür
14. Ḥüdā bilür riyāsüz 'aşıḳum kārüm şadaḳatdür
Reh-i 'aşkında Feyzī baña ölmek ḥā b-ı rāḥatdur

- 15 Fedâ idüb bu cânı vaşl-ı cânân olmağa geldüm
Ben ol kebşüm ki İsmâ'ile kurbân olmağa geldüm

Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün

III

1. Gitdi firkatle kodı bendesini cânānum
Kafes-i tende figân iyleyi kaldı cânum
 2. Ser-i küyunda* tavâf idemezem ey hânım
Düşmesün boynuña hicrûnle* ölürsem kânım
 3. Hic' derdüm dimege kimseye yok dermānum
'Aşk bir hâlete irgürdi beni sultānum
 4. Beni terk itdi raķibile olubdur hem-dem
Zecr ü hicrānı dil-i zāre kılubdur maḥrem
 5. Gözlerüm şîşeleri kânla tolubdur her dem
Olayazdı dil ü cân menzil-i şahrâ-yı 'adem
 6. Hic derdüm dimege kimseye yok dermānum
'Aşk bir hâlete irgürdi beni sultānum
 7. Virmedi kāmımuza çarḥ-ı sitem-kâr bizüm
Eyledi kārımuza nāle ile zār bizüm
 8. 'Asker-i hicri çeküb üstümüze yār bizüm
'Aqlımuza aldı meded gözleri sehḥār bizüm
 9. Hic derdüm dimege kimseye yok dermānum ¹⁷
 10. Leyli zülfiyle bu dil nice perîşān olsun (109a)
Küy-veş vâdi-i ğamda nice ğaltān olsun
 11. Firkatile nice bir ney gibi nālān (nālān) ¹⁸ olsun
Deşt-i miḥnetde bu Feyzî nice püyān olsun
 12. Hic derdüm dimege kimseye yok dermānum
'Aşk bir hâlete irgürdi beni sultānum
- Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lün
Fâ i lâ tün Fâ i lün

¹⁷ İkinci mısra eksik.

¹⁸ İki hece fazla

IV

1. Derd ü ğam çekmede baş egmedi Eyyûba göñül
'Aşk kûyına düşüb beñzedi meczûba göñül
2. Tâlib oldu nice dem cehd ile maflûba göñül
Düşdi bir servi sehi dil-ber-i merġûba göñül
3. 'Āşık oldu yeni* başdan yine bir hûba göñül
Tövbe itmişidi egerçi mey ü maḥbûba göñül (109b)
4. İtmişidi nice dem kûşe-i 'uzletde karar
Görmez idi elemin dehr-i denînüñ her-bâr
5. Çekmez iken ğam-ı dil-dâr u cefâyı aġyâr
Murġ-ı dil oldu yine bir gözi şâhîne şikâr
6. 'Āşık oldu yeni* başdan yine bir hûba göñül
Tövbe itmişidi egerçi mey ü maḥbûba göñül
7. Gördi şehir içre gezer bir şanem-i zîbâyı
Düşdi sevdâsına terk itdi ğam-ı dünyâyı
8. Arttırub rûz u şeb aġyâr ile ġavġâyı
Baġlıyub zûlf-i siyâhına dil-i ḥod-râyı
9. 'Āşık oldu yeni* başdan yine bir hûba göñül
Tövbe itmişidi egerçi mey ü maḥbûba göñül
10. Āşinâluġ tıyalı ġamze-i fettânundan™
Kelimâtın işidüb la'l-i Bedeḡşânından*
11. Yeg idi 'arız-ı dehrün* meh-i tâbânundan™
Görelî sîm-berin çâk-i ġirîbânundan*
12. 'Āşık oldu yeni* başdan yine bir hûba göñül
Tövbe itmişidi egerçi mey ü maḥbûba göñül
13. Feyzinün* cism-i za'îfi nola 'uryân olsa
'Aşkla taġa düşüb çâk-i ġirîbân olsa
14. Pür-hevâ olsa nola ney gibi nâlân olsa
Yeridür âteş-i hicrânla sūzân olsa
15. 'Āşık oldu yeni* başdan yine bir hûba göñül
Tövbe itmişidi egerçi mey ü maḥbûba göñül

Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lün

Fâ i lâ tün

Fâ i lün

V

1. Sevib bir serv-i kâmet ney gibi nālân olubdur dil
Düşüb hâk-i derinde hâkile yeksân olubdur dil
2. İrem diyu vişâli küncine vîrân olubdur dil
Ebr-veş akıdub gözyaşını giryân olubdur dil
3. Murâd Şâh-ı cihâna bende-i fermân olubdur dil
Hakîkatle bakarsan* 'âleme sultân olubdur dil
4. Sirişk-i lâle-gûnum seyl idüb sinem figâr itdi
Dem-â-dem kârumı künc-i gamında âh u zâr itdi
5. Göñül murgın yitürdüm ol gözi şehâhîn şikâr
Göñül hûbân içinde şimdi anı ihtiyâr itdi
6. Murâd Şâh-ı cihâna bende-i fermân olubdur dil
Hakîkatle bakarsan* 'âleme sultân olubdur dil
7. Vefâ ummaz bu dil dehr-i denînüñ mâh u sâlından
Bilür yokdur cihânda 'âşık-ı bî-çâre hâlınden
8. Göñül havf eylemez yârün* rakîb-i bed-fi'âlinden
Şafâlar kesb idüb halk-ı cihânün* kil ü qalinden
9. Murâd Şâh-ı cihâna bende-i fermân olubdur dil
Hakîkatle bakarsan* 'âleme sultân olubdur dil
10. Vişâle irgürür mi hazret-i Hak bu dil-i zârı
Görüb bir daği küyında yine ol mâh-ı rûhsârı
11. 'Aceb mi sinemi çâk eylesem yâd eyleyüb yârı (110a)
Dirüm bu ma'la'-ı dil-sûzı her lahza kılub zârı
12. Murâd Şâh-ı cihâna bende-i fermân olubdur dil
Hakîkatle bakarsan* 'âleme sultân olubdur dil
13. İlâhi şakla ol nâzik ü cûdı Ehrimenlerden
Anı hıfz it vişâl-i gül-şenüñ zâg u zağanlardan
14. Cihân içre anı sevdi göñül sîmîn zekânlardan
Du'â it şaklaya Hak anı Feyzî bed-suhanlardan
15. Murâd Şâh-ı cihâna bende-i fermân olubdur dil
Hakîkatle bakarsan* 'âleme sultân olubdur dil

Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün

VI

1. Elvedā' kılsam 'aceb mi ben gedāsın şāh ile
Eglenür dil hasret-i rüyunla* mihr ü mäh ile
2. Eyledüm terk-i vaṭan sevda-yı 'izz ü cāhile
Şāğ esen ḳal dostum sen bu dil-i gümrāh ile
3. Ben diyār-ı ğurbete gitdüm fiğān u āh ile
Göñlümü işmarladum cānā saña Allah ile
4. Firḳate düşdi göñül derdünle* feryād eylesün
Raht ü bahtuñ āteşe ursun da berbād eylesün
5. Ger ölürsem rūhumı düşünām ile şād eylesün
Geşte-i 'aşkuñ du'ā-yı hayrile şād eylesün
6. Ben diyār u ğurbete gitdüm fiğān u āh ile
Göñlümü işmarladum cānā saña Allah ile
7. Bir belā Ferhādiyam deşt-i ğama Mecnün olub
'Aşḳuna* bel bağladum sen Leylāya meftün olub
8. Giryeden şādum gehi āh eylerüm maḥzün olub
Hasretüñden gözlerüm yaşı akar Ceyhün olub
9. Ben diyār-ı ğurbete gitdüm fiğān u āh ile
Göñlümü işmarladum cānā saña Allah ile
10. Ben gedā baş egmezem sultān-ı 'ālī himmete (110b)
Sen hümānun* sāye-i 'aşḳında irdüm devlete
11. Çarḫ-ı zālīm eyledi vaşlı mübeddel firḳate
Yeryüzünde sana* üstümde cenāb-ı 'izzete
12. Ben diyār-ı ğurbete gitdüm fiğān u āh ile
Göñlümü işmarladum cānā saña Allah ile
13. Baḫr-veş ey dil-i hevā-yı 'aşḳile cūş eyleme
Çok bu resme kendüyi aldırma bî-hüş eyleme
14. Feyzinüñ ḥaḳḳında a'dā sözlerin gūş eyleme
Va'de-i vaşl eyledün* 'ahdin* ferāmūş eyleme
15. Ben diyār-ı ğurbete gitdüm fiğān u āh ile
Göñlümü işmarladum cānā saña Allah ile

Fā i lā tün Fā i lā tün Fā i lā tün Fā i lün

VII

1. 'Aşk bahşinde haţuñ gibi resā'il mi olur
Bend-i zülfüñ gibi boynumda hamā'il mi olur
2. Dem-i vaşluñ gibi bir devlet-i zā'il mi olur
Dehrde sencileyin hûb şemā'il mi olur
3. Seni gören dil cān ğayrıya mā'il mi olur
Gökte hürşide iren ğayrıya kâ'il mi olur
4. Tıtalum bâğ-ı cihān tobtolu ğilmān olmuş
Hûri-i cennet ile her biri yeksān olmuş
5. 'Ârız-ı gül lebi mül saçları reyhān olmuş
Bağmazuz aña gerek Yūsuf-ı Ken'ān olmuş
6. Seni gören dil cān ğayrıya mā'il mi olur
Gökde hürşide iren ğayrıya kâ'il mi olur
7. Güle haclet viren ol 'ârız-ı gül-günüñdur
Servi hayretde koyan kâmet-i mevzūnuñdur
8. Lāle bir bağı yanık 'âşık-ı maḥzūnuñdur
Mülk-i ins ü perī cümlesi meftūnuñdur
9. Seni gören dil ü cān ğayrıya mā'il mi olur (111a)
Gökde hürşide iren ğayrıya kâ'il mi olur
10. Her kaçan 'âşık-ı mehcūrını yād eylersün*
Bilhemān hâţır-ı maḥzūnını şād eylersün*
11. Baña cevır ü sitemüñ gerçi bir ād eylersün*
Hūblar içre şehā 'adlile dād eylersün*
12. Seni gören dil ü cān ğayrıya mā'il mi olur
Gökde hürşide iren ğayrıya kâ'il olur mu
13. Hayliden Feyzi-i dil-haste saña 'âşıkdur
Zerr mihrünile* şubḥ gibi şādıkdur
14. Luţf u ihsāna maḥal-i merḥamete lâyıkdur
Senden özgeye göñül virmedi Ḥak dānıkdur
15. Seni gören dil ü cān ğayrıya mā'il mi olur
Gökde hürşide iren ğayrıya kâ'il mi olur

Fe i lā tün Fe i lā tün Fe i lā tün Fe i lün
Fā i lā tün Fā i lün

VIII

1. Dilā aldanma dünyā mekrine 'ömrin hebā etme
'İbādet eyle muhkem İ'tikād it hic riyā etme
 2. Hüdādandur taşarruf özgeden bilme haṭā etme
Saña şāh-ı cihān da el şunarsa merhabā etme
 3. Der-i şāh u vezīre varma hergiz bir ricā etme
Murādın ḥaḳdan iste mā-sivāya ilticā etme
 4. Şaḳıñ mesned edinme āsitān-ı ḥazret-i şāhı
Varub gelme murādum ḥāşıl eyler diyü her gāhı
 5. Penāh ile ḳamudan el çeküb bir ulu dergāhı
Ceñāb-ı kibriyādan iste 'izz ü şevket ü cāhı
 6. Der-i şāh u vezīre varma hergiz bir ricā etme
Murādın ḥaḳdan iste mā-sivāya ilticā etme
 7. Başar merd-i ecel ger Ḥamza yāḥūd Erdeşir olsun*(111b)
Şunar cām-ı fenāyı sāḳı ger bāy u fakır olsun*
 8. Mekānun* cur'a gibi ḥāk olur mır ü vezir olsun*
Olursın* 'ākıbet ger ḥüsrev-i şāhib-i serir olsun*
 9. Der-i şāh u vezīre varma hergiz bir ricā etme
Murādın ḥaḳdan iste mā-sivāya ilticā etme
 10. Dilā ḳatlan cefā-yı çarḥ-ı gerdāne taḥammül ḳıl
'Acül olma her işüñ āḥirin fikr ü te'emmül ḳıl
 11. Fedā eyle bu yolda vārını terk-i tecemmül ḳıl
Umūrın ḥaḳḳa tefvīz eyle ḡam çekme tevekkül ḳıl
 12. Der-i şāh u vezīre varma hergiz bir ricā etme
Murādın ḥaḳdan iste mā-sivāya ilticā etme
 13. Ḥazer ḳıl Feyziyā ehl-i riyādan ḳac celīs olma
Şaḳıñ maḥrem edinme Ehrimenlerle enīs olma
 14. Varub devlet (...) ¹⁹ meclisinde kāse-līs olma
Muḥaşşal mā-sivānun* miḥnetüñ çekme re'is olma
 15. Der-i şāh u vezīre varma hergiz bir ricā etme
Murādın ḥaḳdan iste mā-sivāya ilticā etme
- Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün

¹⁹ Üç hece eksik.

IX

1. Țabībā ḥaste-i la'ī-i lebūñe emsemiñ yokdur
Olub ḥāk olsa da bī-mār-ı 'aşkuñ hic ğamuñ yokdur
2. Cihān bāğında bir gül-ruh ğamından 'ālemüñ yokdur
Nidersün* gül-šen-i dehr içre bir ğonce-femüñ yokdur
3. Vaṭandan ayrı düşdüñ ey göñül bir hem-demüñ yokdur
Figān u nāleden özge yanunda* mahremüñ yokdur
4. Ḥavāle bu dil-i şeydāya ancak 'aşk-ı yār olsa
Çekerdi ḥaz idüb anı nedenlū cāna bār olsa
5. Cemālüñ görmemekle ḥatır-ı 'āşık figār olsa
Yeridür künc-i firķatde işüñ feryād olsa
6. Vaṭandan ayrı düşdüñ ey göñül bir hem-demüñ yokdur(112a)
Figān u nāleden özge yanunda* mahremüñ yokdur
7. Çıkub bu mahfil-i nahle bize 'aşkı 'ıyān eyle
Ḥadīş-i firķati bülbul ser-ā-pā heb beyān eyle
8. Bu cism-i lāğarı ḥāk (ile) ey dil gel nihān eyle
Bu murğ-ı cāna şimdengirü ḥāki āşiyān eyle
9. Vaṭandan ayrı düşdüñ ey göñül bir hem-demüñ yokdur
Figān u nāleden özge yanunda* mahremüñ yokdur
10. Vişāle ermege Bar-ı ḥūdādan bir 'ināyet yok
Firāk ü hicre ḥod bilmez misün* ey dil nihāyet yok
11. Felekden ağılarum ey bī-vefā senden şikāyet yok
Ömr geçdi belāda ḥāşılı hicrāna ğāyet yok
12. Vaṭandan ayrı düşdüñ ey göñül bir hem-demüñ yokdur
Figān u nāleden özge yanunda* mahremün yokdur
13. Vişāle ırgürür mi ḥazret-i Ḥāk bu dil-i zārı
Görüb bir daḥı kūyında yine ol māl-ı ruḥsārı
14. Revādur sīnemi çāk eylesen yād eyleyüb yārı
'Aceb mi nāle olsa rüz (u) şeb bu Feyzī kārı
15. Vaṭandan ayrı düşdüñ ey göñül bir hem-demüñ yokdur
Figān u nāleden özge yanunda* mahremün yokdur

Me fā ī lūn Me fā ī lūn Me fā ī lūn Me fā ī lūn

X

1. Bağ-ı 'âlemde hemân zülf-i nigâr egler bizi
Gül-şen-i dehr içre ol kaddi çenâr egler bizi
2. Hânede dâ'im o yâr-ı ğam-güsâr egler bizi
Müstedâm olsun o şûh-ı şîve-kâr egler bizi
3. Şehr içinde muttaşıl bir ğamze-kâr egler bizi
Kûh u şahrâlarda hod şayd u şikâr egler bizi
4. Dil-rûbasuz bu göñül şanmañ cinânda eglenür (112b)
Adını zikr itmezem kû(y)-ı filânda eglenür
5. Ol yûzi âhûyile dil her mekânda eglenür
Rind-i nâzik-ţab' olan o da yabânda eglenür
6. Şehr içinde muttaşıl bir ğamze-kâr egler bizi
Kûh u şahrâlarda hod şayd u şikâr egler bizi
7. Cem'-i dünyâya harîş olmuş bûtün dünyâ nedür
Hâ cenün* bâzârda itdikleri ğavġâ nedür
8. 'Âşıkun başında zülf-i yârile sevdâ nedür
'Âlem-i vuşlatda dil-berden bu istignâ nedür
9. Şehr içinde muttaşıl bir ğamze-kâr añar bizi
Kûh u şahrâlarda hod şayd u şikâr añar bizi
10. Fikr-i cennet zâhidün* dîdârdur eglencemüz
Bûlbül-i şûrîde-veş gül-zârdur eglencemüz
11. Kânde olsak bir muşâhib yârdur eglencemüz
Geh ser-i kûhunda geh kûh-şârdur eglencemüz
12. Şehr içinde muttaşıl bir ğamze-kâr añar bizi
Kûh u şahrâlarda hod şayd u şikâr añar bizi
13. Çekmezüz dünyâ-yı dūnun* Feyzîyâ efkârını
Görmüşüz mâlik-i nisâba irecek mîkdârı
14. Cümleden azâde bulduk 'âlemün bî-kârını
Bir şafâya virmişüz fâni cihânun* varını
15. Şehr içinde muttaşıl bir ğamze-kâr añar bizi
Kûh u şahrâlarda hod şayd u şikâr añar bizi

Fâ i lâ tūn Fâ i lâ tūn Fâ i lâ tūn Fâ i lūn

XI

1. Nola olsa dil-i bî-çāre yārile mu'tād
İdüb bu cāy-gāh-ı dilde miḥnet kaşrını ābād
2. Cihān bāğında çün kim virmedi el bir kad-i şimşād (113a)
Ḥarābāt ehli oldum ḥirmen-i nengi idüb berbād
3. 'Aceb mi künc-i firḳatde idersem rūz (u) şeb feryād
Dirîgā olmadum 'ālemde bir dem vaşlile dil-şād
4. İdüb kūh-şār-ı cismi lāle-veş çün dāğile tezgîn
İde şandum görüb bu dilber-i münsif anı taḥsîn
5. Cihānda bulmadum bir dil-ber-i mihr ü vefā-āyîn
Revādur ḥānḳāh-ı ğamda ḳalsam derd ile ğamgîn
6. 'Aceb mi künc-i firḳatde idersem rūz (u) şeb feryād
Dirîgā olmadum 'ālemde bir dem vaşlile dil-şād
7. Dem-ā-dem deldüğince bağrumı her nāvek-i hicrân
Leb-i cān-baḥşını emsem olur dirdüm dege dermân
8. Bu miḥnetle geçirdüm rûzgārüm gülmedüm bir an
Müyesser olmadı bir dem cihānda vaşl-ı mihrübân
9. 'Aceb mi künc-i firḳatde idersem rūz (u) şeb feryād
Dirîgā olmadum 'ālemde bir dem vaşlile dil-şād
10. Hevā-yı kākül-i dil-dār ile dil bî-ḳarār olmış
Belā küncinde ḳalmış zār-bî-zār ü nizār olmış
11. Çemende nālesi bûlbûllerün* ger şad-hezār olmış
Açulmaz ğonce-i dil tūtalum 'ālem bahār olmış
12. 'Aceb mi künc-i firḳatde idersem rūz (u) şeb feryād
Dirîgā olmadum 'ālemde bir dem vaşlile dil-şād
13. Nola fānūs-ı ğamda za'f-ı hicrünle* ḥayāl olsam
Belā ü derd ü miḥnet pisterinde bî-mecāl olsam
14. Bu gül-zār-ı fenāda sāye gibi pā(y)-māl ol
Yeridür Feyziyā bûlbûl-şıfat şūrîde-ḥal olsam
15. 'Aceb mi künc-i firḳatde idersem rūz (u) şeb feryād
Dirîgā olmadum 'ālemde bir dem vaşlile dil-şād

Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün

XII

1. Göñül bülbul-şifat kılsun hezārān āh u efğān (113b)
Elümden aldı gitdi bu felek ol verd-i ḥandān
2. Revādur eşk ile ğarķ idersem çeşm-i giryānı
Elem-nāk itdi bu müḥlik ḥaber b'l-cümle yārānı
3. Gider çün vārid oldı nāġihān fermān-ı sultānı
İlahi ber-murād it ḥazret-i Āġā-yı zī-şānı
4. Diyār-ı 'arż-ı Rūma mihr-i 'adli virdi çün revnāk
Bu dehrün* Ḥātemüñ görmek dilersem* gel aña bir bak
5. Gider dīvānı a'lā vü hem ednā cümlesi el-Ḥaķķ
İki 'ālemde irgürsün murāda Kādīr-i muṭlak
6. İder da'im kemālāt ehline luṭf-ı firāvānı
Olur üftāde-i dehre anun* in'ām u iḥsānı
7. İder iḥsāna mazḥar dā'imā erbāb-ı eş'ārı
Fenā dünyāda ḥāşıl ide maḳşūdın anun* Bārı
8. Bulur cān mürde dil kılsa dehān-i pāki güftārı
Ma'ārif ehline luṭf u 'aṭā vü cūd olur kārı
9. Güzār itsün sa'ādetle bu devrān içre devrānı
Şafāda cā(y)-ı rāḥatda göre her dem bu devrānı
10. 'Adāletile 'Ömer ḥulķ-ı ḥüsnle dendi Şiddīķa
Edeble ḥazret-i 'Oşmāna Bekr dense taḥķīķe
11. Seḥāda beñzemişdür Murtażā-yı mülk-i taşdıķe
Der-i devlet-medāra gitdi bā'iş oldı tefriķe
12. Naşīb ola aña iḥsān-ı sultān-ı cihān-bānı
Muḥibb olsun anunla* şehir-i İstānbūluñ a'yānı
13. Ğam-ı hicr ile dīdem nemdedür gönüm* melāmetde
Mişāli yokdur ol merd-i cihānun* istiķāmetde
14. Vücūd-ı pākini Mevlā tuta dā'im selāmetde
Şeff' olsun aña ḥayr olurı rüz-ı kıyāmetde
15. İde hem-dem aña ḥaķ şon nefes İmān ü Kur'ānı (114a)
Semend-i cismi şıḥḥat sāḥasında ide cevlanı
16. Ḥazān irişmesün gül-zār-ı 'ömrinüñ bahārına
Ola bād-ı selāmet bādı her-dem rüzġarına
17. 'Aṭası oldı dehrün* Feyzi-i bī-'tibārına
İrişdürsün anı Bār-ı Ḥüdā yār u diyārına

18. Açılsun gül gibi gülsün tutub şahı-ı gülistanı
Şalınsun nağı-i bālâsı hırāmānī hırāmānī

Me fâ î lün Me fâ î lün Me fâ î lün Me fâ î lün

TAHMİSLER

Tahmis-i Ulvi

1. Gel ey dil ihtiyâr-ı 'uzlet it sevdâyı neylersün*
Libâs-i fakre gir bu atlâs-ı kemhâyı neylersün*
2. Tütalum dehre şâh oldun* bugün ferdâyı neylersün*
Gedâ-yı bî-nevâ ol devlet-i dünyâyı neylersün*
3. Ölüm en şon muḳarrerdür ḳurı gavḡâyı neylersün*
4. Heḳādūr seyr-i kūh u deşt u şahrâ bâḡ ile gül-şen
Saḳa* yekdür fenâ şehrinde miḥmân olmaḡa külhān
5. Cenaze maḥmiline baş açık âḫir ḳıḳarsın* sen
İdersün* pâ-bürehne taht u tâbûtı çün mesken
6. Serîr-i saltanatda efser-i Dârâyı neylersün*
7. Ecel bazı ḳonar pehlüne* ḳılmaz merḥamet şāhum
Uçar birgün bedenden murḡ-ı cān 'āriyet şāhum
8. Çıḳar cismünden* âḫir bu ḳabâ-yı 'āfiyet
Ten-i efsürdeye ḫil'at keḑendür 'āḳıbet şāhum
9. Giyüb fāḫir libâs-ı atlâs ü dibâyı neylersün*
10. Cihānda mā-sivāya merd olan meyl eylemez ḳaṭ'ā
Seni aldar hezārān mekr idüb bu kaḫbe zindāna
11. Tütalum leşḡer-i encüm şümārun* şāḫısın* ammā
'Adem ikliminde âḫir göçersün* bî-kes ü tenhā
12. Begüm yanunca* 'asker cem' idüb alāyı neylersün*
13. Döner idbāre bu iḳbāl-i 'ālem Feyziyā birgün (114b)
Şaḳın* meyl itme olur devlet-i dünyā hebā birgün
14. Şunar cām-ı helākı sāḳi eyler merḥabā birgün
Ecel peymānesin ḳeksen gerekdür 'Ulviyā birgün
15. Fenâ bezminde şimdi sā'ir şāḫbâyı neylersün*

Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün

II

Tahmis-i Yahya

1. Ğamunla* ağlasun 'aşk ehli hāndān olmasun dirsın*
- Şalarsun* āteş-i hicrāna sūzān olmasun dirsın*
2. Görünmezsin* ser-i kūyunda efġān olmasun dirsın*
- Ķomayub tākātüm feryād u nālān olmasun dirsın*
3. Gözüm yaşını alırsın* da giryān olmasun dirsın*
4. Hevā-yı vaşlile cān murġını āvāre eylersin*
- Dönersin* nāhun-ı firķatle cismiñ yāre eylersin*
5. Ğam-ı zūlfünle* ħalbüm hānesin ħabķara eylersin™
- Cefā taşıyla mir'āt-i dilüm şad pāre eylersin*
6. Ne mümkindür yine hātır perişān olmasun dirsın*
7. Delersin* sīnemi ey ħaşları yā tır-i ğamzenle*
- Gözün* bir hūnīdür ħānum döker taķşır-i ğamzenle*
8. Girersin* cān evine her gice tedbir-i ğamzenle*
- Melāḫat mülkini teşhīr idüb şemşir-i ğamzenle*
9. Güzellik kişverinde ġayr-ı sultān olmasun dirsın*
10. Ziyā vir çeşme-i hūrşide nūr-ı hūsnile şāhum
- Nice beñzer sana* meh bu ħuşūr-ı hūsnile şāhum
11. Ne ğam yirsin* cihānda bu sūrūr-ı hūsnile şāhum
- Benim zan itdügim bu kim ġurūr-ı hūsnile şāhum
12. Felekde mihr-i raḫşān māh-ı tābān olmasun dirsın*
13. Yüzündür* kıble ġāhi Feyzinün* ey kıble-ġāh-ı hūsn
- Ķaşuñ mihrābıdur 'āşıkıaruñ ey secde-ġāh-ı hūsn
14. Der-i devlet-me'abun* āsitānundur* penāh-ı hūsne
- Nice ħul olmasun Yahyā saña ey pādişāh-ı hūsn
15. Yolumda senden özge kimse ħurbān olmasun dirsın*

Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün

III

Taḥmis-i Yahyā

1. 'Aceb cāna nigārun* manşib-ı 'aşkı virilmez mi (115a)
Bu bâğ içre o servün* pâyına yüzler sürülmez mi
2. Nihāl-i kâmetinden miyve-i vaşlı dirülmez mi
Dilâ bâr-ı vişâle dest-i himmetle iriümez mi
3. Nesīm-i luţf esmez mi o naḥl-i nâz egülmez mi
4. Ser-i eşcâr-ı gül üzre 'aceb hoş-ḥā n olur bülbul
Geḥi ḥār ile cismi çāk idüb maḥzūn olur bülbul
5. Derūnī derdini şerḥ eyleyüb maḡbūn olur bülbul
Tebessüm itdügine goncenün* meftūn olur bülbul
6. Derūni kat kat oldıgun daḥi yoḥsa bilinmez mi
7. Dilâ ümīd-i vaşl-ı dil-rübādan vaz gelmezsin*
Zebūn-ı hicr olub şavt u nevādan vazgelmezsin*
8. Nedendür dil-berā cevır ü ezādan vazgelmezsin*
Göñül senden kesilmez sen cefādan vazgelmezsin*
9. Yine incitme* dırsın* cān u dilden incinülmez* mi
10. Kayırmaz 'aşk gülile bülbulüñ giydügi şāl olsa
Bu gül-zār-ı cihānda sāye gibi pây-māl olsa
11. Sirişk-i lāle-gūnın akıdub āşufte ḥāl olsa
Gül-i bâğuñ elinde destmāl nola al olsa
12. Hezārān bülbulüñ bir dem gözi yaşı silinmez mi
13. Revādur cism-i lāgar eşk-i ḥūnun* içine düşsün
Firāk-ı yārile her derd ü miḥnet başına üşsün
14. Yem-i derd ü elem (elem) ²⁰ deryā-şifat Feyzi gerek taşsun
Kayurmaz seyl-i ḡam taşsun gerekse başdan aşsun
15. Kūmeyt-i bāde-i gülgūnla Yahyā geçülmez mi

Me fā ī lūn Me fā ī lūn Me fā ī lūn Me fā ī lūn

²⁰ İki hece fazla.

GAZELLER

I

1. Biḥamdūllah şeref buldı kudümünle* dil-i şeydā (116b)
Eğerçi künc-i gamda olmuşıdı ten hilāl-āsā
2. Seni meclisde ḥandān gördiğiçün bu gice māhum
Yanub yakılmağıla şem'iñ oldı dīdesi ā'mā
3. Hevā-yı 'aşķile gözim yaşınıñ mevcine nisbet
Témevvüc eylese bir kaçrece gelmez idi deryā
4. Ḥayāt-ı nev bulubdur vuşlatunla* mürde-dil 'aşık
Şanasın* gökten indi 'izzetile ḥazret-i 'İsā
5. Bugün ḥāk-ı derinde Feyzinün* āh u fiğānundan*
Murādı kapuna* 'arz eylemekdür ḥālını cāna

Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün

II

1. Ne Leylāsı ile Mecnūn ne Vāmık u 'Azrā
Senünle* bencileyin olmamışdı şāh u gedā
2. Nedür o nergis-i şehlā o gamze-i cādū
Nedür o ḥāl-i siyāh o zūlf-i mişk-āsā
3. O ḥüsn şavt u terennüm o nağme-i nāzik
O şive ile tebessüm o la'-ı rūḥ-efzā
4. Nedür o kāmēt u reftār o lehçe-i güftār
Nedür o sā'id-i sīmīn tenāsüb ā'zā'
5. Senüñ gibi gül-i ḥüsne hezār 'aşık olur
Birisi Feyzi-i bülbul-şifat degül güyā

Me fā ī lün Fe ī lā tün Me fā ī lün Fe ī lün

III

1. Günüm böyle geçer mi firkatile ol lebi 'İsā
Bizi vaşlile yārab eylemez mi bir gice ihyā
2. Ben oldum peyrevi 'āşıklar içre Kays u Ferhādun*
Benümdür heb fiğān u nāle için küh ile şahrā
3. Kō vā'iz āhīretde ucmağı görsün ki dünyāda
Ḥabībūñ kūyudur 'uşşāk-ı zāre cennetü'l-mevā
4. İrişür geşti-i ten bir kenāre baħr-i meydür bu (117a)
Biḥamdüllah açuldi bādbān-ı zevrāk-ı şahbā
5. Kūluñdur 'āşıkundur* derd-menddür şehā Feyzī
Niyāzın arttırır gördikçe sende nāz u istiğnā'

Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün

IV

1. 'Aceb meyleylemişsin* çeşmi meste ol gözi şehlā
Aradan çıkmışuz iki göz üç gözli olan cānā
2. Kō bend itsün dil-i dīvāneyi zencir-i zülfiyle
Düşübdür nev-bahār-ı ḥaṭṭun* ırmış başına sevdā
3. Senüñ gibi dıraht-ı tāzeyi bir görmedüm hergiz
Cihān bağında bir sehi kad (u) kāmēt-i bālā
4. Raķīb-i nā-tırāşı Ḥaķ bilür gāyete sevmezken
Güler yüz gösterürsin* cevır için ben 'āşıkā maḥzā
5. Üzülmez rişte-i ümīdi zülfünle* keşā-keşden
Kesilmez ḥançerün* bīñ pāre kılsa Feyzīi kaṭ'a

Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün

V

1. Müyesser ola mı dil-dār ile bir merḥabā yārab
Nice şabr eylesün hicrân-ı yāre mübtelā yārab
2. Neden bilmez niçün kār eylemez āh-ı seḥer-gāhum
İrişdürmez mi gūş-ı yāre aḥvālüm şabā yārab
3. Alur evvel görüşde ‘aqlını āḥir helāk eyler
Kimesne olmasun ol pūr-cefāya āşinā yārab
4. ‘Aceb ber-geşte ṭālī’ nā-musā‘id baḥtimuz vardur
Nüzūl eyler benimçün şanki gökden her belā yārab
5. Biḥamdūllah şeh-i iqlīm-i istignā olub Feyzī
Ḳapundan* ḡayrı bir dergāha itmez ilticā yārab

Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün

VI

1. Giceyle ‘āşıkuñ itdügi āh ü zār içün yārab
Seḥerde ehl-i ‘aşḳ itdügi istiḡfār içün yārab
2. Müyesser eyle vaşl-ı yāri firḳat cāna kār itdi
Ḥabībūñ Muşṭafā vü Aḥmed-i muḥtār içün yārab
3. Baña ol sīm-ber maḥbūb-ı müsteşnāyı rām eyle
Dil-i şūrīde-meşreb ḥāṭır-ı efkār (..) ²¹ içün (yārab)
4. Yüzin göster bana* dil-dārumı bir kerre söyleşdür
Kelīmūñ ḥazret-i Mūsā vü ol güftār içün yārab
5. Du‘āsın müstecāb it Feyzī vaşl eyle dil-dāra (117b)
Gürūh-ı evliyā vü Ḥaydār-ı kerrār içün yārab

Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün

21 İki hece eksik.

VII

1. Derûn-ı sîneme bir dâğ urubdur âteş-i firķat
Gözimde eşk-i ḥasret başda miḥnet dilde germiyyet
2. Cihānda ehl-i diller aç hemi bir cübbeye muḥtāc
Olur cāhil hemîşe bî-ṭa'ab müstegrāk-ı ni'met
3. Eger bîñ da'vet etsem külbe-i aḥzānıma gelmez
Varurmuş bî-tekellüf ḥāne-i aḡyāra ol āfet
4. Ğam-ı hicrile ḡāyet ḥaste ḥāl-i bî-mecāl etdi
Beñi kıldı firāk-i dil-rübā bî-tāb u bî-ṭāķat
5. Ğaniyüz çehre-i zerd ile eşk-i çeşmimiz vardur
Zer ü sîme anuñçün Feyziyā biz itmezüz raḡbet

Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün

VIII

1. Nev-bahār irdi kılinsun 'ıyş-ı şahbā semt semt
Sāķiyā devr eyleyüb cām-ı muşaffā semt semt
2. 'ıyd-gāha seyre çıķdı māh-ı (..) ²² fevc fevc
Şalınur 'uşşāk ile her serv-i bālā semt semt
3. Meygede-erbāb-ı ḥāydur ḥānķāh-ı aşḥāb-ı hū
Hāy u hūyla ṭolubdur cümle dünya semt semt
4. Ğarķ-ı seyl-āb eyledi dünyāyı çeşmüm giryeden
Eylesün ol şāh-ı ḥūbān 'ıyş-ı şahbā semt semt
5. Feyzi-veş vaşluñ temennāsın kılurlar ḥaş (u) 'ām
Cüst-ı cū eyler seni ā'lā vü ednā semt semt

Fā ī lā tün Fā ī lā tün Fā ī lā tün Fa 'lün

IX

1. Derd-i bî-dermân elinden el-ğiyâş
Hicr-i bî-pâyân elinden el-ğiyâş
2. 'Âşık-ı dil-hasteye rahm eylemez
Bî-vefâ cānân elinden el-ğiyâş
3. Zülfile cāh-ı zekānde kaldı dil
Bend ile zindān elinden el-ğiyâş
4. Seyle virdi āsitān-ı dil-beri
Dīde-i giryān elinden el-ğiyâş
5. Feyziyâ halkı uyutmaz nālîşüñ
İtdigün* efgān elinden el-ğiyâş

Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lūn

X

1. Vedā' ile gūzer kıl kū(y)-ı dil-berden vaṭandan geṭ(118a)
Hezārın ağladun* gūl-ṇehre vū ḡonce dehenden geṭ
2. Dirūlmîşler ṭururlar serv-i bâḡiñ şaḡn-ı gūl-şende
Boyın ḡöster yūri ey ḡadd-i şimşādum ṇemenden geṭ
3. Elūn* irmek dursa zūlf-i pūr-ṇiñ-i dil-ārāya
Ḥatādur mūlk-i ṇiñi bir pula alma hıṭandan geṭ
4. İḡen yüz virme māhum pādîşāhum olma hem-sāye
Meleksin* dīve yüz virme rakīb-i Ehrimenden geṭ
5. Olub āḡuşte hūna kūşte-i şemşir-i yār olsan*
Şehīd-i 'aşḡ olursın* Feyzi tābūd u kefenden geṭ

Me fā ī lūn Me fā ī lūn Me fā ī lūn Me fā ī lūn

XI

1. Her kaçan bezme ayak basa levendâne kadeh
Mezesi ile gelür meclis-i yârâna kadeh
2. Bî-tehâşi leb-i sâkıyi öpüb bezm içre
Hayli reng virdi yine meclis-i mestâne kadeh
3. Cem' ider bezmine pervâne-şîfat yârânı
Beñzer o şem'-i firûzânı şebistâna kadeh
4. Dîzî üstüne alur sâkı-i tarhi diyu
Dökülür saçulur ol vaz'-i perîşâne kadeh
5. Bizi billahi ğam öldürdi yetiş ey sâkı
Feyzinün* destine şun mañfi hekimâne kadeh

Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lâ tün

XII

1. O şâh-ı hüsni severmiş rakîb-i har küstâh
Biz elin öpmeye 'âciz öper kocar küstâh
2. Kolumu bel tılamasına çâre bulmazken
Meyân-ı dil-beri her dem kemer kocar küstâh
3. Cemâlini meh-i tâbân giceyle seyr ider
Yüzi karası görünür hâzer ider küstâh
4. Ne iki gözlüdür âyinenün* şafası nedir
Muqâbil olsa saña pek nazar ider küstâh
5. Delik o sîne ile Feyzi ney gibi inler*
Şadâkat üzre kûlundur* seni sever küstâh

Me fâi lün Fe i lâ tün Me fâ i lün Fe i lün

XIII

1. Yandı 'aşk âteşine bu dil-i bî-çâre meded
Düşdüm el-hâşılı bilmezlik ile nâza meded
2. Sen bilürsin* elem-i hicr ile hâlüm yârab (118b)
Keremünden* meded eyle bu güneş-kâre meded
3. Göricek lâl olurum nuṭka mecâlüm kalmaz
Kimler 'arz eyleye ahvâlümü dil-dâre meded
4. Gice sevdâ-yı ser-i zülf-i ile çekdügümi
Ey şabâ remz ile söyle o cefâ-kâre meded
5. Ağzuma mür-i sükût urdı o meh-rû 'aşkı
Feyziyâ kılmadı dil-dârile güftâre meded

Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lün
Fâ i lâ tün Fâ i lün

XIV

1. Başdan 'aqlum alur zülf-i siyeh-kâr meded
Bizi öldürdi gam-ı hicr-i sitem-kâr meded
2. Yakdı başdan başa dil-mülkini âteş şaldı
Cümle yağmaladı ol gamzesi târ târ meded
3. Mâcerâmuz bilür ol yârile feryâdumı hem
Cûylar ağlar ü inler* baña küh-sâr meded
4. Hâmdüllahe elem ü hicr ile me'nûs olduk
Ol durur korkum odur ta'na-i âgyâr meded
5. Feyzinün* dâmen-i 'afvunla* haṭâsın setr it
Luṭf çok rahmeti çok Kâdir ü Settâr meded

Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lün
Fâ i lâ tün Fâ i lün

XV

1. Mübtelāsına kaçan göndere dil-ber kâğız
Yazılan her ne ise 'âşıka söyler kâğız
2. Nice kûl eylesün âdemi pervâne gibi
Zabı ider zûr ile bir ülkeyi bekler kâğız
3. Diñler iseñ açulur hâlûni bir bir söyler
Okusan* hâşılı başdan başa diñler kâğız
4. Her gören surh ile şanur anı veli
Dest-i cevrin* ile her demde kân ağlar (kâğız) ²³
5. Kuş gibi nāmemi Feyzî götürür yok yâr
Bir kebûter bulunur dil-bere ilter kâğız

Fe i lâ tûn Fe i lâ tûn Fe i lâ tûn Fe i lûn
Fâ i lâ tûn Fâ i lûn

XVI

1. Her nüvişt-i gamı 'aşk ehline söyler kâğız
Hâl dili ile 'aceb nâleler eyler kâğız
2. Yer ider gelse eger 'âşıka ma'sûkundan
Sinede şaklamalı cāna berāber kâğız
3. Yırtilur 'âşık-ı bî-çāre elinden yeridür (119a)
Şokulur sine-i bî-kînede terler kâğız
4. İki dillü degil ol hāme gibi yek rûdur
Bir bir esrârı açar 'âşıkı egler kâğız
5. Zülfini* boynuma bend it kōkayum hatt-ı rūhuñ
Şıtmalı hasteye Feyzî tütüdürler kâğız

Fe i lâ tûn Fe i lâ tûn Fe i lâ tûn Fe i lûn
Fâ i lâ tûn Fâ i lûn

²³ İki hece fazla.

XVII

1. Künc- ğamda fikrimüz seyr-i ruḥ-ı dil-dârdur
Tâleb oldukça aña ol râğıb-ı âğyârdur
2. Bir dem ârâm itmeyüb bülbül figân itse nola
Ol sebebdan kim dimişler gül nâşib-i ḥârdur
3. Baş açık geçse karanfil ser-be-ser geşt eylese
Ol daḥi abdâl içinde 'âşık-ı dîdârdur
4. 'Âşık-ı bî-çâre hicrûn* ğamıyla dem-be-dem
Künc-i ğamda işleri lâ-büdd figân u zârdur
5. Bir nice gündür riyâzetle za'îf olsan* nola
Feyzi-veş çünkü senûñ de maṭlabun* dîdârdur

Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lûn
Fa' lûn

XVIII

1. Dil-i zârı perîşân eyleyen zülf-i nigârumdur
Beni âşufte vü şeydâ kılan ol şive-kârumdur
2. Düşeldin senden ayru ey yüzi gül 'andelib-âsâ
Enis ü maḥremüm künc-i belâda âh u zârumdur
3. Ger istignâ hevâsında uçarsa ol hümâ dâ'im
Anı şayyâd-ı dil şayd eyler elbette şikârumdur
4. Şerâb-ı 'aşk ile reftâr iderdüm bezm-i 'âlemde
Dile pâ-bend iden ol gözleri mest ü ḥumârumdur
5. Nola şalsam bu dil-fülkini baḥr-i 'aşka ben Feyzi
Hevâlar îtidâl üzre müvâfık rûzgârumdur

Me fâ i lûn Me fâ i lûn Me fâ i lûn Me fâ i lûn

XIX

1. Kūyuna bārān-ı eşküñ dök bahār eyyāmıdur
Bāğ-ı cānı hūrrem eyle sebze-dār eyyāmıdur
2. Başladı şavt u nevāya murğ-ı zār içre hezār
Devr-i gül dūr olur ise murğ-ı zār eyyāmıdur
3. Halka-i çeşmeni dām it dāne-i eşküñ döküb
Bekle bir şūhı gözet şayd u şikār eyyāmıdur
4. Zevrāk-ı şahbāyı çek sākī habābın gösterüb (119b)
Bād-bānun* ac nesīm esdi nebār eyyāmıdur
5. Baħr-ı ‘aşkında küllāb-ı zūlfın illerüz
Karaya meyl itdi fülk-i dil kenār eyyāmıdur
6. Ağır altūna şat rıtl-ı girānı sākīya
Müşteri çokdur şerāb-ı huşk-güvār eyyāmıdur
7. Dürrüni* Feyzī hemān şandūka-i dilden çıkar
Hamdullah ehl-i nazma itibār eyyāmıdur

Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lūn

XX

1. Sīne-i pūr-dāğa gelsün lāle-zār eyyāmıdur
Deşte çıksun ol gözi şikār eyyāmıdur
2. Zāhir oldukça haṭ-ı müşkīn ‘izār-ı yārde
‘Āşıkuñ sevdāsı artar nev-bahār eyyāmıdur
3. Geşti-i dil baħr-ı maḫşūda yine lenger şalub
Rūzgāre muntazır olsun nebār eyyāmıdur
4. Bir gül için bāğda bīñ nāle eyler ‘andelib
Būlbüle devr eylesün sākī hezār eyyāmıdur
5. Rişte-i tahrīr dīzsün dürr-i pāk-i nazmını
Luṭf-ı tab’ ehline Feyzī itibār eyyāmıdur

Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lūn

XXI

1. 'Arz-ı didâr eyledükçe 'âşıkâ cānānlar
Dögmeyüb tâb-ı cemāl-i yâre oldum yāneler
2. Sen saçı leylî her 'âkıl görüb Mecnûn ola
Toğrı söyle neylesün yâ 'âşık-ı dīvāneler
3. Ehl-i diller yaşdanur işigi (..) ²⁴ taşını
Māh-rûlarla tolaldan ser-be-ser mey-hāneler
4. Pādişāh-ı vakt olur şol 'âşık-ı mümtāz kim
Būşe şartıyla şuna dil-ber aña peymāneler
5. Genc-i vaşl-ı dil-beri bulmak dilersen* Feyziyā
Âh u zār it ihtiyār it kûşe-i vîrāneler

Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lūn

XXII

1. Şūhlar kim fenn-i cev̄r ü nāz tekml̄l itdiler
'Âşık-ı şūrīdeler 'aşkile tahşīl itdiler
2. Yüz çevürmezdi şanurdum zerre-veş ben hākdan
Varise ol āfitāb-ı hūsnū tahvīl itdiler
3. Çekmez iken bār-ı hicrānı zemīn u āsumān (120a)
Ben za'īf ü nā-tūvāne anı tahmīl itdiler
4. Şehr-i hūsnūñ bildiler meh-rûları 'âşıklıgum
Arttırub cev̄r u cefāyı luṭfī taklīl itdiler
5. Feyzi-i zāre kerem kılmakda te'hīr eyleyüb
Luṭ ü ihsān itmede ağıyāre ta'cīl itdiler

Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lūn

²⁴ İki hece eksik.

XXIII

1. Lâle-veş dâğ-ı derûnum yâre takrîr itdiler
Eşk-i surhumla o dem bir nâme tahrîr itdiler
2. Mûr-ı haţtdur şanmañuz ol şafha-i ruhsârda
Âyet-i hüsnini ol nemlile tefsîr itdiler
3. Nakd-i cân teslîm idenler la'l-i gevher-bârûna*
Hâl-i hindûna* harâc-ı Mısrı takdîr itdiler
4. Bu' dil-i dîvâne uşlanmaz diyû dil-dârsuz
Halka-i zülf-i siyâhın baña zencîr itdiler
5. Ey şanem deyr-i cihânda bildiler ser-geşte kim
Kâfir-i 'aşkdur diyû Feyzîi tekfîr itdiler

Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lûn

XXIV

1. Her cefâ kim mübtelâ-yı derd-i 'aşka yâr ider
Âşinâluğdur murâdı mihr-i bî-izhâr ider
2. Geh dehânun* fikri geh sevdâ-yı zülf-i kâkülûñ
Başuma her lahẓada dünyâyı teng ü târ ider
3. 'Âşık-ı şâdık çeker her dem belâ-yı firķatin
Muttaşıl zevk ü şafâ-yı vuşlatın ağıyâr ider
4. Gîceler maḥbûb u meyle şoḥbet eyler ehl-i 'aşk
Çîn seḥer kalker derûn-ı dilden istiğfâr ider
5. Hâl-i devrân böyledür Feyzî budur çarḥun* işi
Bir zemân ikbâl iderse bir zemân idbâr ider

Fâ i lâ tûn Fa i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lûn

XXV

1. Bu çeşm-i hûn-feşānum kânlar ağlar nice demlerdür
Firaķūnde* enīs ü maḥremüm derd ü elemelerdür
2. İşüñ mihr ü vefādur muttaşıl ağıār-ı bed-ḥā ha
Naşīb-i 'āşık-ı miḥnet-zede cevır ü siteyelerdür
3. Eger 'ārif iseñ aldanma naķş u şüret-i dehere
Der u dīvār bu deyr-i cihānun* heb şanemelerdür
4. Gözüñ merdümleri şan düdelerdür levḥ-i ḥāṭırda (120b)
Müjem yazmağa naķş-ı ḥaṭṭ-ı yāri kıl qalemlerdür
5. Kabāğın pür idübdür Feyzi lāle şāḥn-ı gül-şende
Çemende ehl-i 'ıyşa gonce ü gül cām-ı Cemlerdür

Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün Me fa ī lün

XXVI

1. Rūḥ-baḥş oldu eser bād-ı şabā nevrūzdur
Şanki enfās-ı mesihādur hevā nevrūzdur
2. Ḥaṭṭ-ı ruḥsārunla* zūlfünde tefāvüt bulmadı
Rūz u şeb olur berāber dil-berā nevrūzdur
3. Nālesi ile hezerān eglenür meftūn-ı 'aşķ
Nağme-i ṭanbūri neyler mübtelā nevrūzdur
4. Su-be-su gül-şende bir servün* ayağına düşüb
Cūylar itmişdür 'arz-ı mācerā nevrūzdur
5. Yek zebān yek dil olunca goncelerle 'andelib
Söyleşülmez mi senünle* dil-berā nevrūzdur
6. Şıķluğı var bülbulün* gül-şende kuşlar dinlemez*
Na'ra-i mestān-ı yāre es-şalā nevrūzdur
7. Bāğda şufi kocaķlar servi 'āşık dil-berin
Ehl-i 'aşķa ṭa'n olunmaz zāhidā nevrūzdur
8. Gonce ṭomarın açub 'arz eylesün şāḥ-ı güle
Nāme-i ser-beste-i sırr-ı ḥüdā nevrūzdur

9. Gül gibi murğ-ı çemen rengin edāya başladı
Gönce-veş sen de açılсан* Feyziyā nevrūzdur

Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lūn

XXVII

1. Levh-i dilde yazdığın* nakş-ı haţ-ı cānānedür
Dil-rübālarla pūr olmuş şanki Kāğid-hānedür
2. Zevk almışdur hayāl-i firkatünden* neylesün
Vuşlata meyl eylemez dil minneti hicrānadur
3. Küşte-gir-i 'aşkile tutuşmadur kārı dilūñ
Merd-i merdān-ı hünerdür cünbişi merdānedür
4. Dil-ber-i hod-bın ü müstāgnii sevmez göñlümüz
Āşināya āşinā bī-gāneye bī-gānedür
5. Bende-i efkendesı olmak temennisindeyüz
Bu niyāzum Feyziyā ol şāh-ı 'ālīşānadur

Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lūn

XXVIII

1. Tehāşi eylemez dil kār-ı düşmenden bahādırur (121a)
Mūsā'id olsa tālī 'avn-i Haqla kim ne kādirdür
2. Giceyüz mäh-ı tāba karşı çeşm-i 'uşşāka
Görünmezse haţ-ı nev-hız-i dil-ber vechi zāhirdür
3. Vücūh ile yüzün gayruya teşbīh idemem gerçi
Kimi māha kimi hürşide beñzer dir muğāyirdür
4. Belin kıocmak o naql-i ser-keşūñ kand-i lebūñ emmek
Mülūk-āne reviş rindāne işdür zevke dā'irdür
5. Şeb-i yeldāya teşbīh eyleyenler zūlf-i dil-dārı
Kırı efsāne söyler anlamaz* fehminde kāşirdür

6. Nazar bir yüzden eyler gamzesinden kıskanur çeşmin
Nigâhın haste gözden örtüdi dil-ber sūretâ birdür
7. Ağızdan söyle bir tatlu dilin vir yoḥsa biz gitdük
Ġarībūñdür kalur dil yanınuzda bir misāfirdür
8. Söz anlar* kâdimüz â'lâ bilür ehl-i nazar ammâ
Ta'aşşubdan edâni bahşer başlar 'ayba nazîrdür
9. Çoğ oldu toğrısı nazm ehli içre sârik-i ma'nâ
Anuñçün ekşeri bî-ma'nâ-güyan Feyzi şâ'irdür

Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün

XXIX

1. Câm-ı la'lin em o şūḥuñ bâde-i hamrâ budur
Ruḥları şeftâlûsin der küt-ı rûḥ-efzâ budur
2. İnşirâh-ı şadr içün keşf eyle bend-i tûgmegin
Vechine nazẓâr kıl dünyâ ü mâ-fihâ budur
3. Açlıgundan ölse itmez gayre 'arz-ı ihtiyâc
Tarz-ı 'ârif böyledür âyîn-i istignâ budur
4. Şafḥa-i ruḥsârda ḥaṭṭunla* kaşın dir gören
Âyet-i menşûr-ı ḥikmet böyledür tuğrâ budur
5. Feyzinün* ḥâl-i perîşânın görüb dil-ber didi
'Âşık-ı bî-çâre vü şûrîde vü şeydâ budur

Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lün

XXX

1. Tenim şol na'l ḥün oldu kim her dem 'ayân eyler
Gelür 'aşk u maḥabbet anı her dem âşiyân eyler
2. Alunmaz murğ-ı dil ser-pençe-i şehbâz-ı 'aşkından
Anuñçün karşusunda yolunub âh u figân eyler

3. Ne zîbâdur mu'azzez tuhfe diyü dil ü cânını
Çıkarub 'âşık-ı bî-şabr ü bî-dil armağân eyler
4. Kırub bakışların atar baña ol gâme-i tîrini (121b)
Bizi öldürmedür maşûdî zâlim kaşd-ı cân eyler
5. Bu Feyzî'nün kaçan seyr-i gül ü mül istese cân
Bakub göğsindeki dâğa gözi yaşın revân eyler

Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün

XXXI

1. Hakkâ budur ki 'aşkda Kaysuñ kemâlüdür
Başını gör anun* sin-i Leylâ sifâlidür
2. Şeftâlû-yı lebûñ ne 'aceb olsa miyve-dâr
Kaddûñ efendi bâğ-ı leţâfet nihâlidür
3. Ucmağa meyl ider göre vâ'iz kemâl ile
Mûruñ meşel durur kanâdî zevâlidür
4. Vaşf-ı lebünle* nazmum 'aceb âb-dâr olur
Aldukça ağzuma akan âb-ı zülâlidür
5. Ser-meyânuna* düşünüb müya beñzedür
Miskîn Feyzinün* kanı anca hayâlidür

Mef ü lü Fâ i lâ tû Me fâ i lü Fâ i lün

XXXII

1. Her katre mey ki la'l-i lebinden çekân olur
Revnağ-fezâ-yı cām-ı şabûhı-keşân olur
2. Yâd-ı lebinle cām-ı şerâbı alan ele
Mey-hâne şadrına geçüb ol Cem nişân olur
3. Ol dem ki tâb-ı meyden ola lâle-gün ruñun*
Âteş-zene derûn gül ü erguvân olur

4. Nâzile ger kıyâma gele nâzik kâmetiñ
'Uşşâk-ı dil-figâre kıyâmet-resân lur
5. Feyziye bir nefesde hayât-ı ebed virür
Âyâ lebiñ ne 'İsi-i mu'ciz-beyân olur

Mef ü lü Fâ i lâ tû Me fâ i lü Fâ i lün

XXXIII

1. Teñ-i efsürde bi -cân oldığın cânânımız bilmez
Dil-i zârun* figânın ol gül-i handânımız bilmez
2. Biz ol bî-mâr-ı 'aşk u haste-i hicrân-ı cânânımız
Mu'âlicler bizüm tedbîrimüz dermânımız bilmez
3. Hayâli tekve-gâh-ı dîdede her şeb olur me'nûs
O hercâ'i bizi tenhâ şanur mihmânımız bilmez
4. Benüm beyhûde anlar* nâleş ü feryâdumı zâhid
Uyarmaz cân gözini 'aqlımız 'irfânımız bilmez
5. Biz ol 'ankâ-yı 'aşkuz Feyziyâ Kâf-ı kanâ'atda (122a)
Nişân ü şânımız bî-gâne ü yârânımız bilmez

Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün

XXXIV

1. Kaçan ol goncede tebessüm-i birle nâz olmaz
Açulmaz bülbül-i 'âşıkda bir yüzden niyâz olmaz
2. Şabâ remz ile söyler zülfünüñ açıldığın gayre
Hevâ-yı ağzı açık yelkovâna keşf-i râz olmaz
3. Cihân-bâğında gül-ruh goncel-leb bir kâmeti tûbâ
Saña beñzer yine 'aksüñ gibidür ser-firâz olmaz
4. Hümâ pervâz-ı evc-i âşiyân-ı kâf-ı rif'atsin*
Benüm gibi uçar 'ankâ-yı 'aşk u şâhbâz olmaz

5. Hezār 'āşık şayarsın* bağ-ı hüsnüñ murğ-ı zârında
Hakîkat bülbül-i Feyzî gibi bir nağme-sâz olmaz

Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün

XXXV

- 1 O leb-i şîrîn bize bir kez dimez Ferhâdimuz
Vaşldan bî-behreyüz 'āşıkdur âmmâ adımız
2. Hâne-i dil şöyle vîrândur ya bilmez bir dahî
Dest-i cevrunle* yıkıldı hâtır-âbâdimuz
3. Gül gibi olmuş küşâde lâle-dâğ-ı dil ile
Gönce-veş açıldı kaldı dil-i nâ-şâdimuz
4. 'Āşıkuz 'aşk ile tekmîl-i tarîkât eyledük
Rüşdimüz vardır bilür 'ârif olan irşâdimuz
5. Terk-i ser itmekle Feyzî başa çıkdı san'atım
Fenn-i 'aşkda Kays ile Ferhâddur üstâdimuz

Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lün

XXXVI

1. Muttaşıl mest ü harâbuz 'āşık-ı üftâdeyüz
Geçmezüz maḥbûb-ı meyden nitekim dünyâdayuz
2. Etmezüz ölsekde ehl-i câha 'arz-ı ihtiyâc
Mübtayâ-yı fakrüz âmmâ her dem istignâdayüz

Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lün

XXVII

1. Nâleden özge baña dem-sâz olur yok bir nefes
Bulmadum hayfâ cihânda mûnis ü feryâd-res
2. Murg-ı cân uçmak diler âmmâ ne etsün neylesün
Üstûhânım oldu cismümde kemükden bir kafes
3. 'Aşka mahmil bağlayub girdüm melâmet râhına (122b)
Es-şalâ söyler lisân-ı hâlîle bânk-i ceres
4. Bîr-i cân çekme hayât âbından el bu hâşılı
Gel berü peyvend-i cândan rişte-i ümmîdi kes
5. Korkarum âzurde eylersin* hayâli-i dil-beri
Nâle kıhma Feyziyâ besdür yeter feryâd bes

Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lûn

XXXVIII

1. Hadîs-i şem'-i ruhsârunla* olmuşdur zebân âteş
Ol âteş-bâza döndüm k'eyler ağzından 'ayân âteş
2. Nola zülfüñ karar itse 'izâr-ı tâb-dâr üzre
Semenderdür ki olmuş aña dâ'im âşiyân âteş
3. Görenler şişe-i çeşmümde 'aks-ı 'arızın cânâ(n)
Didiler bu ne sırdur k'olmuş âb içre nihân âteş
4. Şerâr-ı nâr-ı âhum yakdı yer yer hırmîni-i çarhı
Anunçûn* her gice ızhâr idermiş âsumân âteş
5. Ruhında hâl-i müşkînin görüb bahş eyleme Feyzî
Olur mı hic hindû ile kılmak imtihân âteş

Me fâ i lûn Me fâ i lûn Me fâ i lûn Me fâ i lûn

XXXIX

1. Haṭṭ-ı sebzün* ki lebûñ üzre nümâyân olmış
Hızırđur cāy-gehi çeşme-i hayvân olmış
2. Beñzer ol hâl-i ruḥuñ hindû-yı âzer-kîşe
Kim anun* secde-gehi âteş-i sūzân olmış
3. Yok ğalaṭ söyledüm ey dil-ber-i şîrîn harekât
Ziyet-efzâ-yı haṭ-ı muşhaf-ı 'Oşmân olmış
4. Nükhet-i haṭṭ-ı dil-âvîzin idüb istişmâm
Mîsk-i nâbın hasedinden cigeri kân olmış
5. Yok dimez yâr ne söz dise raķîb-i bî-dîn
Melegi gör nice fermân-ber-i şeytân olmış
6. Tatlu tatlu nice vaşf itmeyin ol meh-veş-i kim
Hân-ı hüsne lebi ey Feyzi nemek-dân olmış

Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lün
Fâ i lâ tün Fâ i lün

XL

1. Kalmuşuz firķat şebinde mâh-ı tâbân yetiş
Rûşen eyle bezmimüz şem'-i şebistânum yetiş
2. Sâye-veş 'aşkun* yolunda hâk-i yeksân olmış
Bir kadem rencide kıl serv-i hîrâmânum yetiş
3. Pây-mâl-ı ğuşşa pâ-mâl-i elem âşufte-hâl (123a)
Çâre-sâz ol haste-i hicrâna dermânum yetiş
4. Gîce gündüz nâledür kârum perîşân hâtırım
Bûlbûl-i şûrîdene ey verd-i handânum yetiş
5. Feyzinün* firķat şebinde geçdi 'ömri neylesün
Şubḥ-ı vaşle ırgür ey mihr-i dirahşânum yetiş

Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lün

XLI

1. Esb-i nâz olmuş müheyyâ çık rikâb-ı câna baş
Merd iseñ meydân-ı hüsne ayağın merdâne baş
2. Destüni pür kıl rakîbüñ başına ursun şerâb
Yakmak istersen* civânı bir tolu peymâne baş
3. Bir hedefdür hâtır-ı 'âşık nişânundur* senüñ
Ey kaşı yâ tîr-i gamzen* tek dil-i süzâne baş
4. Dest-i lutfunla* yapulsun bu dil-i vîrânımız
Kıl'kadem rencide şâhum külbe-i ahzâne baş
5. Çün ayık ayık başarılar nerdübâna Feyziyâ
Kaşr-ı vaşl istersen* evvel süllem-i hicrâna baş

Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lûn

XLII

1. Kâmetündür* toğrısı serv-i gülîstândan ğaraž
Bir temâşâdür hemân bâğ ile bostândan ğaraž
2. Dünyenün* ârâyış ü zevki mey ü mahbûbdur
Ziynet-i cennet durur kevşerle ğilmândan ğaraž
3. Yanmadur yakılmadur ma'sûk u 'âşıkdan murâd
Bir ziyâ vü sūzdur şem'-i şebistândan ğaraž
4. 'Âşık-ı zârın bitürmekdür murâdı meyvesin
Hâşılı neşv ü nemâdur ebr-i nisândur ğaraž
5. Bî-vefâ olursa dil-ber gibi Feyzî terkin it
Bir hâkîkatdür hemân dünyâda yârândan ğaraž

Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lûn

XLIII

1. Şafha-yı ruhsâr-ı dil-berde olan müşkîn-ı haţţ
Birinüñ İ'râbı yok cümle hurûfine nuķaţ
2. Ol gözi şehbâzı birgün eyleye şâyed şikâr
Cû(y)-ı eşke şal vücûdun* murgını mânend-i baţ
3. Görmedüm bir böyle tîr-endâz tıfl-ı nev-resi
Nâvek-i dil-dûzı câna geçmede etmez ğalaţ
4. Gele ol Bağdâdi dil-ber belki deryâ seyrine (123b)
Eşk-i çeşmüni revân it muttaşıl mânend-i şaţţ
5. Ehl-i 'işretsin* sözüm yok Feyzi tarz u tavrûna*
Böyledür âyin el-ĥaķ budur üslûb u nemât
Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lûn

XLIV

1. Kim itmez ĥâşılı bir ĥûb u âşûb-ı cihândan ĥaţ
İder âdem nedenlü bî-mezâķ olsa civândan ĥaţ
2. Öpülmezsen* de bâri bezme gel ey ruhları alum
İderler peyker-i câm-ı şerâb ergûvândan ĥaţ
3. Kaçan görsem gider yârile aġyâr-ı siyeh-rûyı
Yeter 'aķlum kim eyler böyle bir kıara ziyândan ĥaţ
4. Muţavvel eyle zıkr-i zûlf-i yârı ey dil-i şeydâ
Meşeldür bu şeb-i yeldâda olur dâstândan ĥaţ
5. Aķar diller şu gibi nazmîle eş'ârûna* Feyzî
İder her şâķî-meşreb sâde dil âb-ı revândan ĥaţ

Me fâ i lûn Me fâ i lûn Me fâ i lûn Me fâ i lûn

XLV

1. Oldılar 'uŝŝāk bir bir meclis-i cānāne cem'
Kānde bir şem' yansa olur heb aña pervāne cem'
2. Başdan 'aqluñ kākül-i dil-ber perîŝān eylemez
Ol perîŝānını cem' it tut sözüm dīvāne
3. Gezme Mecnūn gibi yābānda alursın* bezme gel
Cem' olur 'ārif olanlar meclis-i 'irfāna cem'
4. Kūŝti-gır-i 'aŝk ile tutuŝmak ister gönlümüz*
Cengimüz seyr eyleyen olsun bugün meydāne cem'
5. Neyledün* āgyāre Feyzī ŝāh-ı hūsne geldiler
İtdiler senden ŝikāyet oldılar dīvāne (cem')

Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lūn

XLVII

1. Zūlmet-i ğam eyleyelden sīnem üstüne tūzāĝ
Dāĝlarile yandırur dil-kūŝe bir kūŝe çerāĝ
2. Her nedenlū eylesen* cevır ü cefāyı hāŝılı
Ey perī ŝūretlū dil-ber olmazam senden ırāĝ
3. Cennet-i kūyını ādem terk ider mi dil-berin*
Eylemek kābil egeri cennet-i hūldden ferāĝ
4. Bu misāfir-hānede birkaç gün oturduk yeter
Gö denilmezden muaddem görelüm biz de yarāĝ
5. Sākī-i cām-ı fenā āhır yıķub mest itmeden (124a)
Feyziyā bezm-i cihāndan eke evvel ayāĝ

Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lūn

XLVII

1. Naqd-i 'ömrüm oldı hayfâ rah-ı 'işyânda telef
Bilmezem hâlüm n'olur âhir 25
2. Cân u başile edâ it hâzret-i Hakık emiri
Nesl-i Âdemsin* diler isen* hayrû'l-halef
3. 'Ârif ol bir şûret-i zîbâya bak em leblerin
Rind iseñ çek bâde-i gülrenk 26
4. Kayd-ı dünyâdan yerâr hıffet bulurdun* hâşılı
Şıklet-i 'akıl u cûd azâ itsen* ber-țaraf
5. Cûmle makşûdun* olur hâşıl olursa Feyziyâ
Himmet-i Bu Bekr ü 'Oşmân u 'Ömer şâh-ı Necef

Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lün

XLVIII

1. Saña mu'tâd olubdur 'âşık-ı zâre cefâ kılmak
Neden lâzım gelür ağıâr-ı bed-hâ ha vefâ kılmak
2. Uşûle uydurursın* nağme-i 'uşşâkı gitdikçe
Senûñ kânûnun* olmuş çeng idüb kaddin dütâ
3. Nice nevrûzlar geçdi nice bayrâmlar oldı
Müyesser olmadı dil-dâr ile bir merhabâ kılmak
4. Düşer mi saña ey kân-ı kerem devletlû sultânım
'Adüvv-ı luțfa lâyıq bendeni cevre sezâ kılmak
5. Mücellâ eyle gerd-i mâ-sivâdan kalb mir'âtın
Dilersen* Feyziyâ her bir nazarda bir şafâ kılmak

Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün

25 İki hece eksik.

26 "'afâ'llahü mâ-selef": Allah (bundan) öncekileri affetsin.

XLIX

1. 'Âşıkı bir kılla bağlar kākül-i cānāne baḳ
Ol gözi bī-mārı seyr it ḡamzesi fettāne baḳ
2. Çün hebādur devlet-i dūnyā fenādur āḫiri
Pest olub ḥāk içre yatan şāha dervīşāne (baḳ)
3. Ten-perest olma şakın* bī-ma'ni şūret gözleme
Aldanursın* gir bu cism içinde olan cāna baḳ
4. Şūret u naḳşına aldanma bu deyrün* ḥāşılı
Rū(y)-ı ma'nādan nazar kıl cünbiş-i merdāne baḳ
5. Kılma bir şūretde bu deyr-i cihānda Feyziyā
Saña her yüzden tecellā eyleyen sultāna baḳ

Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lūn

L

1. Yād idüb gül faşlını ruḥsāre-i cānāna baḳ
Ḥāṭırın kat kat açar ol ḡonce-i ḥandāna baḳ
2. Ehl-i 'aşḳa el ider ol 'ārız-ı ḥandānı gör
Fitneden ḥālī degil ol ḡamzesi mestāne baḳ
3. Çün şikest eyler vūcūdun* şışesin seng-i fenā
Cām-ı mey gör muttaşıl hem şūret-i ḥūbāna baḳ
4. Mest ü medhūş görüb etme ḥaḳāret nazar
'Ārif isen* cevre baḳma rind isen* rindāne baḳ
5. Vā'iz-i nādānun* nuşh u pendin ḡūşuna*
Ehl-i 'aşḳuñ tut sözün Feyzī hemān yārāna baḳ

Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lūn

L

1. Dili bend-i kemend-i 'aşk iden iki civân ancak
Birisi bût-perestlerden birisi müslemân ancak
2. Birinüñ küfr-i zülfi ğâret-i İmânum itmişdür
Biri dil mülketinde zulmile şâhib-ķirân ancak
3. Biri cevr ü sitemde mâhir ü nâ-mihrubân ancak
Birisi 'âşık-ı dil-hasteye şefkat kılur ğâhi
4. Açub dükkânların halka müşâ'id 'arz ider dâ'im
Biri âyineci birisi kızzâz-ı cihân ancak
5. Birinüñ ğamzesi cādū birinüñ gözleri mekkâr
İkisi daħi Feyzî fitne-i âhîr zamân ancak

Me fâ î lûn Me fâ î lûn Me fâ î lûn Me fâ î lûn

LII

1. Emîrâne çıkub kaşr-ı vişâle kâmurân olsaķ
Açulsaķ ğül gibi bir ğonce-femle hem-zebân olsaķ
2. Göz açsaķ nergis-âsâ kırtulub sermâ-yı firķatden
Bahâr-ı vaşl irsek tâzelenseķ şâd-mân olsaķ
3. Dimiş yokdur benümle âteş-i 'aşķa yanar 'âşık
Raķîb ile tutuşsaķ bir nefesde imtiķân olsaķ
4. Rikâbından o şâhun* sâye-veş ayrılmazuz Feyzî
Nedenlû haste-ķâl ü bî-mecâl ü nâ-tüvân olsaķ

Me fâ î lûn Me fâ î lûn Me fâ î lûn Me fâ î lûn

LIII

1. Hüb çok gerçi cihānda dil-rübā dil-dār yok
Ca'li 'āşık vāfir āmmā 'āşık dīdār yok
2. Dil ağız virmez yetür dārü'l-şifā-yı 'aşkda
Dil-ber-i hāzık bulunmaz haste çok tīmār yok
3. Tūtî-veş āyine-i 'ālemde herkes söylenür
Sözi yok söz çokdur āmmā lezzet-i güftār yok
4. Görmedük mey-hānede bir mey ki medhūş eyleye
Hüb çok hayfā ki 'aql alır perî ruhsār yok
5. Kūşe-i gamda hātır-ı perîşān haste-hāl
Feyzinün* hālîñ sorar bir yār yok ağıyār yok

Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lūn

LIV

1. Şeh-süvārum çün ham-ı zülfini çevgān eyledük
'Arşa-i 'aşk içre ser tūpını gālṭān eyledük
2. Eyleyüb vuşlat serîrinde 'adūyı kāmūrān
Ben fakîrin pister-i hicrinde* nālān eyledük
3. Hāşıl itsen* mezra'-ı dilde vefā toḥmîñ diyu
Ra'd kıldun* nālemi yaşımı bārān eyledük
4. 'Aşka gamzen* nihānı lutf ider diyu şehā
Kūşe-i çeşmini ol yüzden nigezbān eyledük
5. Na'l kesdün* lāle-veş gül gibi yakdun* tāze dāğ
Sineni* Feyzî yine reşk-i gülistān eyledük

Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lūn

LV

1. Dün gice yād-ı lebinile mey-i hamrā çekdük
Şanasın* sîneye bir dil-ber-i ra'na çekdük
2. Eşk-i alı dökülüb dīde-i ğam-dīdemizün*
Yerine bāde-i gül-reng-i muşsaffā çekdük
3. Elem ü mihnet-i aġyārı çekilmez gördük
Yārı tenhāya çeküb sāġarı tenhā çekdük
4. Dāmenüm aldı benüm her biri kūyuñda senüñ
Seġ-i kūyinla bu şeb bir kırı ğavġā çekdük
5. Eşk-i çeşmümden akan baħr-ı belāya Feyzi
Düşürüb zevraġ-i çeşmi kat'ı deryā çekdük

Fe i lā tün Fe i lā tün Fe i lā tün Fe i lün
Fā i lā tün Fā i lün

LVI

1. Yan nār-ı 'aşķ-ı yār ile sūzān ol ey göñül
Dök gözyaşını pāyuna* giryān ol ey göñül
2. Yāruñ vişali küncine irmek diler isen*
Hicr ü firāk ü derd ile vırān ol ey göñül
3. Oldı ıarık-i vuşlata sed hicr-i yārı bil (125b)
Ġam çekme işbu pend ile ħandān ol ey göñül
4. Düş bir nihāl boylu lāle-'izārun* hevāsına
İt āh ü zārı ney gibi nālān ol ey göñül
5. Yaz nakş u ħaııı-dil-beri levhünde* Feyzi-veş
Gül gibi tāze defter ü dīvān ol ey göñül

Mef ü lü Fā i lā tū Me fā i lü Fā i lün

LVII

1. Şehā vaşl istemem senden olur dīdāre dil kâ'il
Ki dīdār isteyenler olmadılar cennete mā'il
2. Eger kim künc-i miḥnet-i (.) 27 'aşkunile* āh etsem
Çıkar 'ayyūka olmaz hic aña keyn ü mekân ḥā'il
3. Harāmi gözlerün* dil-i kişverin yağma idüb gitdi
Ne sihr itdi 'aceb gamzen* ki itdi 'aqlumı zā'il
4. Vefālar fennin öğretün* cefādan gelmeden hergiz
Niçün olmazsın* ey şāh-ı cihānum 'ilmile 'āmil
5. Kapuna cürre geldi etme maḥrūm anı sulṭānum
Ricā eyler zeḳat-i ḥüsnüñi bu Feyzi-i sā'il

Me fā i lün Me fā i lün Me fā i lün Me fā i lün

LVIII

1. Çıkdı yine gül-şen ire taht-ı şāh-ı ḥāre gül
Oldı ser-'asker çemende leşger-i ezhāre gül
2. Yüzi yokdur beñzedelden 'arızına kendüyi
Ol sebebeden şokulubdur sāye-i dīvāre gül
3. Çıkarub çāh-ı 'demden anı kārban-ı şabā
Yūsuf-ı Ken'ān-veş girdi bugün bāzāre gül
4. 'Uzletün çekmiş zemānı gördi 'ıyş eyyāmıdır
Çıka geldi cāme-i gül-günile gül-zāre gül
5. Cur'a gibi Feyziyā ayakda kılsam gam degül
Ḥār u ḥasden şofra (olmaz) 28 dehr-i nā-hemvāre gül

Fā i lā tün Fā i lā tün Fā i lā tün Fā i lün

27 Bir hece eksik.

28 İki hece fazla.

LIX

1. Dil-ber lebiyle dün gice handân idi göñül
Esrâr-ı vaşl-ı yârile hayrân idi göñül
2. Hâ n-ı vişal ırmese dest-i irâdete
Miḥnet-serây-ı firḳate mihmân idi göñül
3. Girmişdi bâğ-ı vuşlata bûlbûl-şîfat bu şeb
Gül-ruḫlarıyla ḥâşılı nâlân idi göñül
4. Düzd-i vişali almasa ger naḳd-i firḳati (126a)
Kûnc-i firâḳ ü hicrile vîrân idi göñül
5. La'l-i şerâbı ḥaste-i 'aşḳa devâ itmiş
Feyzi-i dil-şikesteğe dermân idi göñül

Mef ü lü Fâ i lâ tû Me fâ i lü Fâ i lün

LX

1. Ḥûri olsa meyl-i zen itmez çün ister göñül
Bir zarîf ü şûḫ ü nâzik nûkte-dân ister göñül
2. Bî-terahhûm dil-ber-i nâ-mihrûbânı neylerüz
Ḥâşılı bir yâr-ı müşfik mihrûbân ister göñül
3. Alçağa meyl itmezüz Yûsuf da olsa ḥüsnile
Bir levend-meşreb sipâh-ı kâmurân ister göñül
4. Ol gözi âhû düşer birgün murâdun* dâmene
Heb didiklerin* olur illâ zemân ister göñül
5. Almağ istersen* eger kâlâ-yı vaşl-ı dil-beri
Feyzi-veş bu yolda terk-i naḳd-i cân izter

Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lün

LXI

1. Lāle hadd bir serv-i qad-nāzik meyān göñül
Bağlanub zūlfüne 'ömr-i cāvidān ister göñül
2. 'Arz-ı hāl itmek ağızdan mümkün olmaz dil-ber
Nāme gibi bī-zebān bir tercemān ister göñül
3. 'Andelīb-āsā o gül feryādı gūş itmez dime
Gül-şen-i kūyında her lahza figān ister göñül
4. Ol kemān ebrū sihām-ı gamzesinden gönderür
Tīr-i cevri dil-ber-i hātır-nişān ister göñül
5. Bir dil-āver görmedüm meydānda Feyzī gibi
Dīv-i nefsi qatle bir şāhib-kirān ister göñül

Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lūn

LXII

1. Şeh mülk-i hüsn ser-defter-i hūbānum İsmā'īl
Meh-i burc-ı melāḥat şāh-ı maḥbūbānum İsmā'īl
2. Kıyāmetler koparsun kāmetūñ reftāre geldükçe
Benüm āşub-ı cānum āfet-i devrānum İsmā'īl
3. Gider āgyār ile tenhāya 'ıyş u nūş-ı cām eyler
Gelür kānum döker ol gözleri mestānum İsmā'īl
4. Ziyāde olmada günden hüsnūñ gibi 'aşqum
Kuşūrum var ise bildür baña nokşānum İsmā'īl
5. Ölünce hıdmet etsün işigün* taşına yaşıdansun (126b)
Kūlundur* Feyzi ey sultān-ı 'ālīşānum İsmā'īl

Me fā ī lūn Me fā ī lūn Me fā ī lūn Me fā ī lūn

LXIII

1. Yazub ben 'arzuḥāl-i 'aşkı cānāna gönderdüm
Şikāyet-nāmedür kim dergeh-i sultāna gönderdüm
2. Te'allüm eylesün fenn-i cefāyı ḥā ce-i ḥüsni
Bugün tıflı diliben mekteb-i 'irfāna gönderdüm
3. Esir oldu dil-i āşufte gördüm cürm-i 'aşkile
Anı çāh-ı zeneḥdān adlu bir zindāna gönderdüm
4. Kovarsın* cevri-yârı şāh-ı 'aşka eylesün şekvā
Dili semt-i Süleymāniyeden dīvāne gönderdüm
5. Belā-yı hicri Feyzî mācerā-yı 'aşk-ı dil-dārı
Dür-i dīdem gibi nazm eyleyüb yārāna gönderdüm

Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün

LXIV

1. Esirge bendeni her dem cefālar etme sultānum
Beni gördükçe aḡyāra vefālar etme sultānum
2. Şakın* āh u fiḡānumdan ḥazer kıl inkisārumdan
Benüm dūd-ı siyāhumdan şafālar etme sultānum
3. Beni öldürmek(...)29 istermiş bugün ḥançeri çeküb ḡamzen*
Bu miskinini gel öldürtek āzārlar etme sultānum
4. Vefālar gitdi dünyādan cefāyı eyleñüz san'at
Diyüb cümle güzellere şadālar etme sultānum
5. Mariz-i 'aşk olan Feyzî gel gör ey ḥabībüm gel
Koyub bī-çāreyi ḡayre devālar etme sultānum

Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün

LXV

1. Anladı* dil-ber ser-i kūyında nālān olduğum
Kākülū hicrile heb bildi perîşān olduğum
2. Gāh ḥasret gāh firḳat gāh miḥnet gāhi ḡam
Bilmezem kendüm bilelden şād u ḥandān olduğum
3. Terk-i ser idüb de 'aşkından cānlar virdigüm
'lyd-ı vaşlına irem diyüb de ḳurbān olduğum
4. Ka'be-i vaşl-ı nigāra irmek içüñdi şehā
Bunca yıllar kim rāh-ı miḥnetde pūyān olduğum
5. Tekye-i ḥüsninde abdālī olam diyu idi
Bu cihān içinde Feyzī gibi 'uryān olduğum

Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lūn

LXVI

1. Dil virüldün şeh-i ḥübāna ey Leylā ḥirām
Oldı ben Mecnūn-ı 'aşḳuñ gözine uyḡu ḥarām
2. 'Aşḳ fenninde kimün* nokşānı var sevsün seni
Olmaḳ isterse eger 'uşşāk şehir içre temām
3. Yok durur bāḡ-ı cihānda bir senüñ gibi şehā
Şacı sünbül nāzik ü yanaḡı gül mīr-i kelām
4. 'Aşḳa serdār oluben gitdükde Mecnūn dünyeden
Eyledi ben 'āşık-ı şūrīdei ḳā'im-i maḳām
5. Künc-ı ḡamda 'arızuñ hicrile Feyzī ḥastenun*
Ey ṭabībüm gözlerinden ḳānlu şu aḳar mūdām

Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lūn

LXVII

1. ^{والصبي} dur 30 gün yüzün^{واليل} 31 zülfün* ey şanem
Kaşlarınla* kadd-i mevzûnun* durur ^{ن والقلم} 32
2. 'Ülfet itdi seglerünle* gül-şen-i kūyında dil
İstemez hūrā-yı cennet dilemez bāğ-ı irem
3. Sille hicrūn* kân ağlatdı yine tıfl-ı dile
Destmāl-ı vaşluñ irgür kim gözi yaşın silem
4. 'İsî-veş ben mürdesin vaşlıyla ihyā eyledi
Hâneme teşrîfi ol şâh-ı 'ālî şubh-dem
5. Mâzhar oldun* iltifâtına çün ol şâhun* bugün
Feyziyâ şimdengerü ağıyâr-ı bed-hâ hdan ne gam

Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lûn

LXVIII

1. Ra'd-veş cûşa gelüb nâle vû feryâd idelüm
Çarh-ı nûh tākı(nı) bir rehile berbâd idelüm
2. Ğam degil tîşe-i cevrunle* yıkıldıysa göñül
Dest-i luţfunla* o vîrāneyi âbâd idelüm
3. Ekelüm tohm-ı vefâsını zemîn-i dîlde
Sîne şahrâsını giryeyle ferah-şâh idelüm
4. Hırz-ı cân eyleyelüm her gice zıkr-i zülfüñ
Muşhaf-ı hatt-ı ruḥuñ her seher evrâd idelüm
5. Kıl kalemle yazalum hatt-ı ruḥıñ levh-i dile
Hâme-i Feyzî gibi hıdmet-i üstad idelüm

Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lûn

30 "ve'd-duha": Kuşluk vaktine andolsun. (Duha,93/1-5)

31 "ve-l-leyl": Kuşluk vaktine and olsun. (Duha, 93/1-5)

32 "nun ve'l-kalem": (Kaleme ve kalemle) yazdıklarına andolsun. (Kalem,68/1)

LXIX

1. Güneş yüzlü habîbüm evc-i hüsne mâh-ı tâbânum(127b)
Melâhat gül-şeninde serv-i nâzum verd-i handânum
2. Halâş olmaz kalur âşufte dil sevdâ-yı kâkülde
Senûñ 'ayyâr zülfüñ bende çekmiş anı sultânum
3. Ğamum pinhân tutardum eşk-i çeşmüm âşikâr itdi
Tuyurdum zâr-ı 'aşkı zâhir oldı sırr-ı pinhânum
4. Beñi pâ(y)-mâl idüb 'uşşâk içinde yerlere çalma
Ya anunla* şikest olur mı mir'ât-ı dil ü cânum
5. Sanursın* şâh-ı güle üzre açulmuş gönce-i terdür
O tıfl-ı nev-resüm destine alsa Feyzi dīvânum

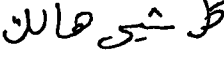
Me fâi lün Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün

LXX

1. Maḥabbet-nâme yazsam hâlümü dil-dâra bildürsem
Şikayet eylesem ahvâlümü hünkâra bildürsem
2. Benümle reh-güzâr-ı yâra gitse şûfi şatsam
Bahâsın mey-fürûşa rind olan mey-hâ re bildürsem
3. Dimiş yokdur benümle âteş-i 'aşka yanar şimdi
Tutuşsak bir nefes miqdârını âgyâre bildürsem
4. Baña düşünâm ider geçdükçe dil-ber hâneme gelse
Aña sîm ü zer ihsân eylesem yalvâra bildürsem
5. O meh-rûnun* vefâ vü meylini çok gördüm âgyâre
Helâk eylerdi kendin Feyzi-i nâ-çâre bildürsem

Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün

LXXI

1. Ahsen-i takvīm olur şun'-ı Hüdādur toprağum
Tālib-i iksir-i 'aşka kimyādur toprağum
2. 33 söyler lisān-ı hālle
Remz ider 'āriflere sırr u şalādur toprağum
3. Mihr-i 'ālem-tāb yüz görünürse virür şa'saa
Şanasın* āyine-i 'ālem-nümādur toprağum
4. Teb marīzi 'āriyet bulur olursa gevherüm
Haste-i 'aşka şifā-sāz ü devādur toprağum
5. Meşhedüm etrāfın almış güşte-gān-ı tīg-i 'aşk
Güyyā deşt-i Hüseyin-i Kerbelādur toprağum
6. Ka'be-i kuyında yārun* çehremi sürdüm yere
Ol açaldan hāk-pā(y)-ı Muştafādur toprağum
7. Deresin* kühlü'l-cevāhir bilsün erbāb-ı nazar
Ehl evvel çeşmine çeksün tūtiyādur toprağum
8. Merdüm-i ehl-i dilün* nūr-ı sevād-ı çeşmidür (128a)
Miskile 'anberle yoğrulmuş karadur toprağum
9. Her geçen üstümde şeb būyumdan alur bū(y)-ı 'aşk
Bāğ-ı gül-zār-ı cihānda cān-fezādur toprağum
10. Merkadüm üstüne gelsün Feyzi her ehl-i ricā
Menba'-ı şıdk u şafā kân-ı du'ā olur toprağum

Fe i lā tūn Fe i lā tūn Fe i lā tūn Fe i lūn
Fā i lā tūn Fā i lūn

LXXII

1. Çīn seher 'azm idicek gül-şene sulţān-ı nesīm
Oldı bülbul ser-i gülbinde şenā ḥā n-ı nesīm

33 "küllü şey'in hālikūn illā vechehū": Onun yüzü(zatı)nden başka herşey yok olacaktır. (Kasas, 28/88)

2. Göz kulağ oldu durur nergis ü gül gül-şende
Ki ne yüzden irişe güşına fermân-i nesîm
3. Tûğ-ı şâhi dökülüb tûrdı çemen şahnında
Hüdhüd-i bâğa haber şaldı Süleymân-ı nesîm
4. Yemm-i âhzar gibi çalğanmağa başladı çemen
Mevc-hîz oldu t̤elâtum idüb 'ummân-ı nesîm
5. Lâlenün* başı açıldı göle düşdi güller
Pek t̤oşundi gibi bî-çâre dāmân-ı nesîm
6. Bâğdan bâğa 'aceb yelmede şabbâh olmuş
Feyziyâ böyle geçer cünbiş-i devrân-i nesîm

Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lûn

LXXIII

1. Marîz-i firkat-i yârum devâ nedür bilmem
Hemîşe haste-i 'aşkum şifâ nedür bilmem
2. Beni ayurmişiken dil-berümden ol zâlim
Raķîb-i rû-siyâha bed-du'â nedür bilmem
3. Görünce gül yüzün ol demde kân döker çeşmüm
O hûnî dil-berile mâcerâ nedür bilmem
4. Ümîd-i vuşlat ile geçdi 'ömrümüz hayfâ
Şafâ-yı meşrebüm âmâ şafâ nedür bilmem
5. Hüdâdan isterüm ey Feyzi devlet ü câhı
Vezîr ü şâh-ı cihândan ricâ nedür bilmem

Me fâ i lûn Fe i lâ tûn Me fâ i lûn Fâ i lûn

Fa ' lûn

LXXIV

1. Varalum meygedeye hâtırmuz şâd idelüm
Câm-ı şahbâ-yı görüb rûh-ı Cemi şâd idelüm

2. Dîdede 'aks-i ruḥuñ gösterüb ol mäh-veş
Naḫşını âbâ şalub ḡayret-i bih-zâd idelüm
3. Sîneye her güzelün* şevḳine bir dâḡ yaḫub
Şem' ile zeyn idelüm tekye-i (..) 34 idelüm
4. Baḫalum güllere gül-şende ruḥ-ı yârı görüb
Uydurub nâlemüzi bülbüle feryâd idelüm
5. Feyziyâ çün mey imiş 'ukde-güşâ bend-i ḡama (128b)
Dili anunla* meded ḡuşşadan azâd idelüm

Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lün
Fâ i lâ tün Fâ i lün

LXXV

1. Ten-i efsürde bî-cân oldığın cānānımız bilsün
Dîl-i zârun* fiḡânın ol gül-i ḡandānımız bilsün
2. Biz ol bî-mâr-ı 'aşḳ u ḡaste-i hicrân-ı cānānuz
Mu'âlicler bizüm tedbîrimüz dermānımız bilsün
3. Ḥayâl-i tekye-ḡāhi dîdede her şeb olur me'nūs
O herca'i bizi tenhâ sanur miḡmānımız bilsün
4. Benüm bî-ḡûde anlar* nâleş feryādumı zāhid
Uyarsun çeşm-i cānı 'aḳlımız iz'ānımız bilsün
5. Biz ol 'anḳâ-yı 'aşḳuz Feyziyâ Ḳāf-ı ḳanā'atda
Nişān u şānımız bî-ḡāne vü yārānımız bilsün

Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün

LXXVI

1. Bezm-i 'işretde begüm çün Cem-i devrân sensin*
Ḳāfdan ḳāfa ider ḡükmi Süleymān sensin*

2. Devr-i hüsünde senüñ bulmadı kimse şüret
Mısr-ı hüsn içre bugün Yūsuf-ı Ken'ân sensin*
3. Ser-i kūyında* ider bülbul-i dil efgānı
Görmek ister yüzünü* bir gül-i handān sensin*
4. Bāğ-ı vaşluña giren çāk-i girībān eyler
Boyanur būyuna* el-Hāk gül ü reyhān sensin*
5. Feyzi-i haste-dilüñ şerbet-i la'lin özler
'Āşıkuñ dērdine ve'l-hāşılı dermān sensin*

Fe i lā tūn Fe i lā tūn Fe i lā tūn Fe i lūn

LXXVII

1. Tena'üm eyledün* çün ey göñül sen hūn-ı firķatden(129a)
Gel al bu hāşılı şimden gerü bu āb-ı vuşlatdan
2. Varursan* gül-şen-i kūy-ı habībe ey şabā luţf it
Getür bū(y)-ı vefāyı ol gül-i bāğ-ı leţāfetden
3. Murādum rūzgārı cānib-i kalemnden esmezse
Halāş olmak ne mümkün fūlk-i dil deryā-yı miḥnetden
4. Sürüpdür kū(y)-ı dil-berden bizi dāne-i manşibla
Felek şeytānı izlāl eyledi ayırdı cennetden
5. Unutmasun du'ādan Feyzii yārān u aḥbābı
Olubdur ol gedā bī-mār-ı firķat geçdi şıḥhatden

Me fā i lūn Me fā i lūn Me fā i lūn Me fā i lūn

LXXIII

1. Çemende yummadı nergis gözin āh-ı hezārumdan
Bu gice kuşluklandı 'andelib etfālī zārumdan
2. Yanarsam āteş-i firķatle ḥākūm tūtiyā kılsun
Çekinsün ehl-i dil-çeşmine bir zerre gubārumdan

3. Yine şehbâzı dildür şayd iden ol çeşm-i âhûyı
Raķīb it gibi bilse hişşe-dâr olmaz şikârumdan
4. Zebân olub maḥabbet kışşadan şerḥ ü beyân eyler
Gelen yârâna söyler süsenüm ḥāk-ı mezârumdan
5. Gözüm yaşı kıomaz küyında yârun* düşmeni Feyzî
Geçülmez şimdi anda âb-ı çeşm-i eşk-bârumdan

Me fâ î lün Me fâ î lün Me fâ î lün Me fâ î lün

LXXIX

1. Beni yârab vişâle maḥrem it dîdâr ḥaķķıyıcıun
Ḥabībüñ Muştafâ Aḥmed-i muḥtâr ḥaķķıyıcıun
2. Ḥadîş-i sırr-ı la'l-i dil-beri şormak naşib eyle
Kelâm-ı menzil içre derc olan esrâr ḥaķķıyıcıun
3. Benümle ölmeden dil-dârumı bir kerre söyleşdür
Kelîmüñ ḥazret-i Mûsâ vü ol güftâr ḥaķķıyıcıun
4. Ğam-ı Leylâ ile âvâre vü bî-'âr-ı Mecnûnun*
Fiğân ü nâlesinden iñleyen kuh-sâr ḥaķķıyıcıun
5. Kıabul eyle du'âsın ber-murâd it Feyzî-i zârı
Gürûḥ-ı evliyâ vü Ḥaydar-ı kerrâr ḥaķķıyıcıun (129b)

Me fâ î lün Me fâ î lün Me fâ î lün Me fâ î lün

LXXX

1. İtmişüz tenhâ bu şeb yârânla cânân şoḥbetin
Kim görübdür kıalıb-ı fersûd ile cân şoḥbetin
2. Âsitânunda* senin* küyunla* ülfet eyledük
Virmezüz dünyâ vü mâ-fi-hâya yârân şoḥbetin
3. Bir gül-i sır-âb seyr itdün* mi bâğ-ı dehirde
Dağıtub bâd-ı fenâ bozmaya devrân şoḥbetin

4. Rindlerün* düşmez elinden kās-ı cām-ı erğuvān
Nītekīm gül mevsiminde lāle herān şöhetin
5. Devr olaldan Feyzi vaşlın devletinden eyleyor
Künc-i firkatde hayālün birle hicrān şöhetin

Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lūn

LXXXI

1. Civān ü duhter-i rezden ferağat itmişken
Ne çāre geldi yetişdi bahār-ı tövbe-şiken
2. Ayağın almağa turur felek bu bezm içre
Teğafülü қо meded çek ayağı elde iken
3. Bir bakışda o kemān ebrū mülāyim görinür
Kimse bilmez nice saht idüğün illāki çeken
4. 'Āşıkuñ alma şakın* āh-ı dilin dünyā dar
Bu güzellüğe tayanma gele ey meh-veş igen
5. Dil-i Feyzī meded-şāne perişān etme
Tutmuş iken o mehūñ kākūli müşkīn-i şiken

Fe i lā tūn Fe i lā tūn Fe i lā tūn Fe i lūn

Fā i lā tūn

Fā i lūn

LXXXII

1. Yine virdüm göñlümi bir dil-rübā dil-dāre ben
Eyledüm kınum helāl ol ğamzesi hūn-hā re ben
2. Gül-şen-i kūyı tururken ol perī ruhsārimun*
Cennet-i firdevs olursa varmazın gül-zāre ben
3. Seyle virdi kū(y)-ı yānı bir dem ārām eylemez
Neylesem bilmem 'aceb bu dīde-i hūn-bāre ben

4. Hâne-i kalbüm yapar dil-dâr 'adüvv turmaz yıkar
Yârile hâlüm kolay netsem ola ağıyâre ben
5. Feyzi-i zârun* uyutmaz âh u zârı 'âlemi
Rast gelmedüm cihânda böyle bir bî-dâra ben

Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lün

LXXXIII

1. 'Arz-ı hâl it yâre ahvâlin zebânun* tuymasun (130a)
'Aşkını remz it o şâh-ı kâmurân tuymasun
2. Tek senünle* sine şâf olsun ne lâzım âh-ı serd
Vâkıf-ı sırr-ı zamîr ol nükte-dânun* tuymasun
3. Sûz-ı 'aşkıyla tutuşdur şem'dân-ı sîneni
Yanar ol pervâne-i kudsi-mekânun* tuymasun
4. Lâle-veş dâğ-ı derûn-ı sînen izhâr eyleme
Gül gibi açulma ol gonce dehânun* tuymasun
5. Bûlbûl-i gül-zâr-ı kuds olsun* da dil-ber diñle
Goncesin* açılma tek râz-ı nihânı tuymasun
6. Rişte-i cânında bend-i kâkûlûñ çok 'uğdedür
Kâfir-i zülfün* aña şarkar amanun* tuymasun
7. Neyler isen* eyle al elmâs mühr-i mihrini
Cân evinde şakla mühr-i cânın (.) 35 tuymasun
8. Kıl kalemle Feyzi yaz nağş-ı haţuñ levh-i dile
Âyet-i inşâ'ı kudretdür benânun* tuymasun

Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lün

LXXXIV

1. Gül-şen içre serv hoş bir reftâr dirsene* işte sen
Şu gibi bir 'âşık-ı dîdâr dirsene* işte ben

2. Benleri fülful saçı sünbül yanağı taze gül
Çeşmi sāhir ğamzesi hūn-hā r dersen* işte ben
3. Kākūl-i dil-ber hevāsiyla perīşān haste hāl
Bir belā-keş mübtelā nā-çār dersen* işte ben
4. Kadd-i mevzūn kaşları nūn çeşmi pūr sihr füsūn
Saçı zincīr-i cūnūn 'ayyār dersen* işte sen
5. Vāmīk (u) Azrā gedā-yı şāh 'Alīden bedel
Feyziya bir nā-tūvān u zār dersen *işte ben

Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lūn

LXXXV

1. Benüm ol vādi-i miḥnetde kim olmış Mecnūn
Kū(y)-ı Leylāya bulunmaz baña bir rāh-nümūn
2. Hāsret-i la'lūf ile iki gözüm olmuşdur
Kızılırmak biri birisi āb-ı Ceyhūn
3. Zūlfi zincīrini salmaz nideyüm gerdenine
Eylesem ol saçı Leylāya eger 'arz-ı cūnūn
4. Dil-i dīvānemi gör bir kıl ile bend itdi (130b)
Saçı cādū baña bilmem nice kıldı efsūn
5. Feyzii çāh-ı zeķan içre eger habs itseñ
Naķd-ı cānın virür ol 'āşık-ı zār ü medyūn

Fe i lā tūn Fe i lā tūn Fe i lā tūn Fe i lūn

Fā i lā tūn

Fā i lūn

LXXXVI

1. Bilmezem bana* ne sihr itdi o çeşmi cādū
Göremez çeşm-i 'allūm gice gündüz uyhū

2. Şeb-i firkat gibi hayfâ günümüz târ itdi
Vechüñ üzre dökilen ol iki müşkîn gîsû
3. İltifât eylemez ol vahşi kaçar âdemden
Bizi tığa düşürür birgün o çeşmi âhû
4. 'Âşıka cevır ü cefâ gayre vefâdur işi heb
Görmedüm böyle perî şîveli yâr-ı bed-hû
5. Cânına Feyzi-i zâruñ atulur gamzen* okı
Kurulur 'âşıkı gördükçe o kavs-i ebrû

Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lün
Fa i lâ tün Fâ i lün

LXXXVII

1. Başladı bülbül dil-i zârile efgâna yine
İrişüb bād-ı hazân verd-i gülistâna yine
2. Tañ mîdur dîdelerüm kân akıdursa şimdi
Mâcerâyı 'arz ider ol âfet-i devrâne yine
3. Tâğıdub zülf-i perîşân o meh-rû yüzine
Şanasın* irdi husûf ol meh-i tâbâne yine
4. Vâ'iz-i şehrün* elinden çekerüz alâmı
Tîr-i ta'n öyle urur sîne-i sûzâne yine
5. 'Iyş u nûş eyleyelüm vakt bahâr oldu diyü
Feyziyâ gel çekelüm şâgar-ı rindâne yine

Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lün
Fa i lâ tün Fâ i lün

LXXXVIII

1. Dehr-i dūnda irmedi firkat nihâyete
Bed' itdi halk-ı 'âleme bu dil şikâyete

2. Bâğ-ı cihānda ğonce-i maḳṣūdum açulub
Baḥt-ı siyāhum irmedi ḥayfā sa'ādete
3. Zünnār-ı küfr-i dil-bere yapışduğı içün
Bel bağlamadı bir daḥi vā'iz 'ibādete
4. Meclisde sāḳi mest oluben çözdü tügmesin
Ehl-i niyāze başladı keşf-i kerāmete
5. Feyzî hemîşe meygede şadrın maḳām idüb (131a)
Reşk etmedi cihānda zühed ü ri'yāsete

Mef ü lü Fā i lā tū Me fā i lü Fā i lün

LXXXIX

1. Herkesi görsen* cihānda bir müṣaḥib yār ile
Gah ḳocar gah eglenür seyr-i ruḥ-ı dil-dār ile
2. Bunlara hem-rāz olaldan bir nefes şād olmaduk
Kimseler yār olmasun feryād ü zār ile
3. Rūz u şeb kūyında yārün* eşk-i ḥūn-ābın döker
Ḥālimüz bilmem nolur bu dīde-i ḥūn-bār ile
4. Cān u baş ile cihānda cevri-yāre rāzıyuz
Dā'imā āşufte ḥālüz ta'ne-i aḡyār ile
5. Bülbül-i şūrīde-veş feryād idersin* Feyziyā
Ḳoḫlayub yatmak dilersin* ol gül-i gül-zāre ile

Fā i lā tün Fā i lā tün Fā i lā tün Fā i lün

XC

1. Yeñiden 'āşık oldum düşdi göñlüm bir sitem-kāre
Raḳībe uyub eyler cevri her dem 'āşık-ı zāre
2. Ḳudūm eyler ḥayālî dil-peziṛi ḥāne-i ḳalbe
Naẓar ḳılsam eger kūnc-i ḡamıñda dār u dīvāre

3. Teb-i tāb-ı maḥabbetden tutuşdum ḥaste ḥāl oldum
Ṭabībüm eylemez tedbīr-i dermānı bu bī-māre
4. Bizi bī-gāne şanma 'aşkuñ ile āşınāyuz biz
Naẓar kılsan* bilürdün* gāhice ḥāl-i dil-figāre
5. Ölürsem derd-i 'aşkından yolu üstünde defn eylen
Diye Feyzī ğam-ı 'aşkından ölmışdür bu bī-çāre

Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün

XCI

1. Egerçi nāle çokdur kū(y)-ı dil-ber murğ-ı zārından
Velī dil murğına dem-sāz olur yokdur hezārında
2. Kād-i mevzūnuna* karşı görenler seyl-i eşküm dir
Gūzel binmiş durur serv-i sehi ırmağ kenārında
3. Ğam-ı Leylādan öldüğine ḥakkā iki şahiddür
Dikilenleri taşlar şanmanuz Mecnūn mezārında
4. Ayraldan ḥatt-ı nev-resden 'izārun* üzre ey dil-ber
Anuñçün kalmadı revnāk cihānun* sebze-zārında
5. Yine bir Yūsuf-ı gül-çehre sevdi Feyzī Ya'kūb-veş
Bulunmaz mişl-i ḥūsni ere Mışrun* diyārında

Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün Me fā ī lün

XCII

1. Yā dil-i vaşluña ırgür bizi şādān eyle (131b)
Yahūd öldür beni luṭf eyleyüb iḥsān eyle
2. Ğanem-āsā işigün* yasdānur ben cān vireyin
'ıyd-ı edḥā-i ruḥun* şevkine kurbān eyle
3. Çāşni-gır it beni gel maṭbah-ı vaşle şāhum
Seg rakıbi ḥarem-i firḳate der-bān eyle

4. Yine bu ıfıf-ı dılı sille-i hicr ağlatdı
Dest-i vaşluñla gözün sil anı ħandān eyle
5. Mihrini şakla derūnunda* dilā rāz açma
Feyzi vū sırr-ı ğam-ı 'aşkıñı pinhān eyle

Fe i lā tūn Fe i lā tūn Fe i lā tūn Fe i lūn
Fā i lā tūn Fā i lūn

XCIII

1. Hüdāya kışşa-i derd-i derūnum dāstān eyle
Cūnūnum 'āleme fāş eyle rūsvā-yı cihān eyle
2. Dilūm şerĥ idemez başdan ayađa derd-i hicrānı
Ser-ā-pā na'l-i ħūn-ālūdemo yārab dehān eyle
3. Dili bir bülbul-i ħandān şevk-i 'arız-ı yār it
O şeydā bülbulē bağ-ı vişālin gūlsitān eyle
4. Ten-i zār u nizārum reh-güzār-ı yāre ħāk olsun
Seg-i kū(y)-ı nigāre üstüĥā num armaĝān eyle
5. Eliñ al Feyzinūñ luţf eyle ħaldur ħāk-i zilletden
Anun* peyveste āhın ħaşr-ı vaşle nerdü-bān eyle

Me fā i lūn Me fā i lūn Me fā i lūn Me fā i lūn

XCIV

1. Bülbul-āsā 'aşıĥ-ı dem-sāz buldum kendüme
Ġonce-veş açılmağa hem-rāz buldum kendüme
2. 'Aşkla ħaddin ħām etmek 'aşıĥa ħanūn imiş
Ġāmetüm çeng eyleyüb bir sāz buldum kendüme
3. Mā'il oldu naĥş u şavtına sūrāĥnūn* göñül
Bir güzel maĥbūb-ı ĥüb-āvāz buldum kendüme

4. Zümre-i 'uşşâkdan itdüm çü kesb-i imtiyâz
Hayl-ı hûbân içre bir mümtâz buldum kendüme
5. Şubha dek sûz-ı dilüm yandum yakuldum Feyziyâ
Şem'-veş bir 'âşık-ı ser-bâz buldum kendüme

Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lün

XCV

1. Çeşm-i hûn-efşânumı dem-sâz buldum kendüme (132a)
Derd-i dilden ağlarum hem-râz buldum kendüme
2. Sırr-ı la'l-ı dil-beri şordum lisân-ı hâlîle
Câmı bir hem-râz-ı bî-âvâz buldum kendüme
3. Dâ'imâ şayd eylesem kebg-i şafâyı vechi var
Sâ'ir-i şahbâ gibi şehbâz buldum kendüme
4. Yüksek uçdı murğ-ı dil gördüm hevâdan inmedi
Şayda bir tıfl-ı kebûter-bâz buldum kendüme
5. Feyzi bâz-ı hâme mi ol şahbâz rif'atûñ
Evc-i evşâfında hem-pervâz buldum kendüme

Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lün

XCVI

1. Mülâyim olsa dil-ber derd-i 'aşka çâre-sâz olsa
Dilâ zâr olmasun terk eylese hâtır-ı nûvâz olsa
2. Eline muṭrib olsa 'üdnü ben dil-bere yansam
Şafâlar kesb olunsa meclis içre sûz u sâz
3. Tevâzu' eyleyüb baş gerden-keş şürâhiler
Ele câm alsa dil-ber nâzile yer yer niyâz olsa
4. Şikâr itseñ yine kebg-i şafâyı murğ-ı ğam uça
Elümde sāğar-ı şahbâ gibi bir şahbâz olsa

5. Lebinden ol şeh-i hübānumuñ bir buse cerr itsem
Çıkarısam berķ-i cānum Feyzī elūmde bir niyāz

Me fā ī lūn Me fā ī lūn Me fā ī lūn Me fā ī lūn

XCVII

1. Esrār-ı ğam-ı 'aşķını cānāna tıyurma
'Arz eyleme aḥvālını sulṭāna tıyurma
2. Dāmānını yırtar yaķanı kurtarmazsañ
Gizlū ḳapudan gir seg-i derbāna tıyurma
3. Ğonce gibi rāz-ı dīli bir kimseye açma
Būlbūl gibi feryādını yārāna tıyurma
4. Gül gibi açul yāra tıyur rāz-ı nihānun*
Esrārı raķīb-i ḥar nādāna tıyurma
5. Ser-geştesi oldunsa* güzel ibn-i filānun*
Pīrāne dime Feyzī cevānāne tıyurma

Mef ū lū Fā ī lā tū Me fā ī lū Fā ī lūn

XCVIII

1. Neş'e-i 'aşķı şafā-yı dil inkār etme
Şıķlet-i 'aklı gider kendüye bir bār etme
2. O perī genc-i dil alur yine inkār eyler (132b)
Virme hercā'īye naķd-i dilūñ inkār etme
3. Ḥānede bir sen vū bir ben olalum tenḥāca
'İyş u nūş eyleyelūm ğayrı ḥaber-dār etme
4. Reh-i mey-ḥānede ben 'aşķ-ı giryān şanub
Gizlū aġyār-ı ḥār zār ile bāzār etme
5. Güzelūm ḥāne-i ḥaķdur dil-i 'ārif bīllah
Feyzinūn* yaķma dilin yok yere azār etme

Fe ī lā tūn Fe ī lā tūn Fe ī lā tūn Fe ī lūn

Fā ī lā tūn

Fā ī lūn

XCIX

1. Bezl-i cân etsem gerek cânāna gelsün es-şalā
Cân-bāz seyr iden yārāna gelsün es-şalā
2. Her temennāsın bulur in'ām ü ihsān itsün
Āsitān-ı ḥazret-i sultāna gelsün es-şalā
3. Remz-i 'aşkı zāhid ü rāhib ne bilsün anlamaz
Hall iden bu müşkili meydāne gelsün es-şalā
4. Dād iden 'aşıklarun* dil-berden alur ḥaqqını
Şāh-ı 'aşkuñ 'adli var dīvāne gelsün es-şalā
5. Mest olur Feyzi birer cām-ı sūrūr-encām ile
Bezm-i 'aşka 'ākil ü dīvāne gelsün es-şalā

Fe i lā tün Fe i lā tün Fe i lā tün Fe i lün
Fa i lā tün Fa i lün

M

1. Bülül-i dil yine bir gonce içün zār oldı
Yine bir silsile-i 'aşka giriftār oldı
2. Bāğ-ı ḥüsniinde olan verd-i terün* sākisi
Dem-be-dem çağlayu ben dīde-i hūn-bār oldı
3. Dil-i sevdā-zede kimseye virmem dir idüm
Yine bir şāha almada nā-çār oldı
4. Gerçi kim muqdim-i dil-dār ile ḥandān olduk
Seg rākib ile cihān başımuza dār oldı
5. Cennet-i 'adna göñül virmedi aşlā Feyzī
Dü cihānda güzelüm 'aşık-ı dīdār oldı

Fe i lā tün Fe i lā tün Fe i lā tün Fe i lün
Fa i lā tün Fa i lün

MI

1. Şayd idüb sîneye çekmek ne idi dil-dârı
Yanına* almasa hançer gibi ol ağıyarı
2. Hasret-i la'lûñ ile kûşe-i gamda dil-i zâr
Kâna ğark eylemede dîde-i gevher-bârı
3. Beñzedimezler idi seni 'Alîye şâhum (133a)
Görmeseler bile yanunca* o zû'l-fiķârı
4. Olmadı hâli göñül zâr ile efgânundan*
Söylemeñ gözlerimiz görmesün ol mekkârı
5. Ğâfet itdi dil ü cân mülkini Feyzî n'idelüm
Bir nefes virmez amân gamzesinüñ Tâtârı

Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lün
Fâ i lâ tün Fâ i lün

MII

1. Bahâr irdi açıldı bağ-ı sînem gülleri şimdi
Anuñcün başladı feryâda dil bülbülleri şimdi
2. Kızarmış şah-n-ı 'âlem lâleler şanma zeyn olmuş
Cihânı ğarka virdi hün-ı dîdem seyleri şimdi
3. Sipâh-ı cevri yârün* konduğıcün hâne-i kalbe
Harâb oldu yakuldu ser-be-ser dil illeri şimdi
4. Esîr-i zülf-i dil-dâr olduğıcün ehl-i dil ü vâ'iz
Çemende kâsid oldu bağbân sünbülleri şimdi
5. Ayâğa düşdiler el almağıcün bağbân Feyzî
Tutar ellerinde pîr-i meyden mülleri şimdi

Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün

MIII

1. Vefā kılsañ dil-i nâ-şādumı şād itsen* olmaz mı
Göñül murgını dām-ı ğamdan azād itsen* olmaz mı
2. Sipāh-ı cevrun* itdi ser-be-ser dil illerin sūzān
Güzeller şāhısın* vaşlunla* ābād itsen* olmaz mı
3. Temennā-yı vişālünle* olub ħāk olduğum bildün*
Mezāruma gelüb düşünām ile yād itsen* olmaz mı
4. Reh-i 'aşkında Mecnūn eyledün* çün ey saçı Leylā
Raķibi de bela kūhında Ferhād itsen* olmaz mı
5. Bilür bilmezlenür sevdigini ol ğonce-leb Feyzī
Ser-i kūyında bülbul gibi feryād itsen* olmaz mı

Me fā ī lūn Me fā ī lūn Me fā ī lūn Me fā ī lūn

MIV

1. Yine bir serv-ķadd dil-ber alubdur bu dil ü cānı
Cigerden geçdi tır-i ğamze-i cellādi peykānı
2. Bugün Mısr-ı melāķatde seni ey Yūsuf-ı şānim
Görübdür ağlamakdan āl bürüdü pır-i Ken'ānı
3. Zekāt-ı ħüsnini vir 'āşık-ı muhtācına şāhum
Dirġ eyler mi şehler hic gedādan luţf u iķsānı
4. Bizi men' eyleme luţf eyle vā'iz 'aşk-ı dil-berden(133b)
Saña cennetde virsün ħūrī Haķ baña ğilmānı
5. Kılubdur künc-i ğamda ħaste-i hicrūn* olub Feyzī
Tabībūm şerbet-i vaşlunla* eyle derde dermānı

Me fā ī lūn Me fā ī lūn Me fā ī lūn Me fā ī lūn

MV

1. İlahi derd-i dil-berden derūnum eyleme hāli
Görünsün sīne-i sūzānum üzre dil-ber eşkālī
2. Ne bilsün 'aşk-ı dil-berde ne hālet vardığın şūfī
Anı benden şoran bilmezdür ol dīvānī aḥvālī
3. Lebün emdirdiğiçün bāde-i gülgüne şerminden
Kızardı lāle-veş ol dil-berün* ruḥsārūn* ālī
4. Vefā resmin yüzünden* baksalar fehmi eyleyemezler
Cefā fennini ezberden bilürler şehriñ* etfālī
5. N'olırsar hāli Feyzī bu dil-i şeydā ile āḥir
Ki kande görse bir mäh-rū olur cānla meyyālī

Me fā i lün Me fā i lün Me fā i lün Me fā i lün

MVI

1. 'Ālem içre serv-ḳadd bir ḡoncesin* ḥānum 'Alī
Sāye-veş üftādenem ey mihr-i raḥşānum 'Alī
2. Saña dil virsem nola ḡayrıların terkin urub
Mā-sivādan geçmişem ey mäh-i tābānum
3. Ger eriden luṭfuñ dil-i nā-şāduma
Yapulurdu ser-be-ser bu ḳalb-i virānum 'Alī
4. Şalma ferdāya marīz-i 'aşkını luṭf eyle
Ger ölürsem boynuna düşer senüñ ḳānum 'Alī
5. Sevdī Feyzī cān u dilden ey kerem kānı seni
Emrine bel bağlayub ḳül oldu sulṭānum 'Alī

Fā i lā tün Fā i lā tün Fā i lā tün Fā i lün

MVII

1. Bezm-i ğamda ey göñül ney gibi nālân olma
Câme-ı şabrun* gibi çāk-ı ğirībân ol yûri
2. Kande gitseñ 'âşikuñ yanınca gitsün sâye-veş
Bâğ-ı dehr içre şalun* serv-i hırāmân ol yûri
3. Āfitâb-ı tal'atuñ âfâkı kılsun pür-ziyâ
Āsumân-ı evc-i hüsne mäh-ı tâbân ol yûri
4. Ğoncei epkem kılub hâtır-şikest itsün
Bâğda ey piste-fem kākül-i perîşân ol yûri
5. Kays-veş şahrâya düşdüm bir dem ârâm eylemem(134a)
Sende ben âvâre tek bî-şabr u sāmân ol yûri
6. Raḥş-ı ṭab'uñ Feyziyâ aldı feşâhat 'arşasın
Rûmda Bâķi 'Acem mülkinde Selmân ol yûri

Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lûn

MVIII

1. Zâtını bildürdi Haḡ insânı agâh eyledi
Ādem-i tekrîm u ḡalk-ı kevni Allah eyledi
2. Āsumâna ṭutdı yüz (yeter) du'â-yı şubḡ-gâh
Menzile irdi murâdın 'arz-ı dergâh eyledi
3. Niceye hâdi olub buldı صراط المستقيم 36
Nicesi râh-ı zılâla düşdi ğümrah eyledi
4. Rûz u şeb bir şûret üstünde döner ditrer felek
Devre şaldı rûz-ı hûrşidi mäh eyledi
5. Feyziyâ cân-bâz-ı dil mû(y)-ı meyâna sarmaşub
Zülfine bend oldu sevdâsında bir âh eyledi

Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lûn

36"sırātu'l-müstakim": Doğru yol. (Fatiha, 1/5)

MIX

1. Heves-i bağ-ı cemālūñ dile bir bağ oldu
Bu giriftäre nazar eyleyicek çağ oldu
2. Akdı dil yäre dili ırmāğa sa'y itdi raķīb
Mācerālarla gözüm yaşları ırmāğ oldu
3. Lemv idüb urma yüze mū(y)-ı sefidüm nāşih
O hümā şaydına cehd itmekile ağ oldu
4. Saña bir buse virüb cânın alayum dir idi
Etrñedi 'ahde vefā sözleri heb lāğ oldu
5. Nār-ı āsretle yürek yanmış iken Feyzī yine
Hāl-i sevdāsı (onun) üstüne bir dāğ oldu

Fā i lā tün Fā i lā tün Fā i lā tün Fā i lün

MX

1. Hicr-i dil-däre gāyet olmaz mı
Bize haķdan 'ināyet olmaz mı
2. Belini kocmayub o serv-ķaddün*
İstikāmet şefāhat olmaz mı
3. Mest olub yār sīnesin açmak
Şūfī keşf-i kerāmet olmaz mı
4. Nāvek-i cevri ol kaşı yānun*
Dilde her dem cerāhāt olmaz mı
5. Böyle igvā' iderse yäre raķīb (134b)
Feyzī ile 'adāvet olmaz mı

Fā i lā tün Me fā i lün Fā ' lün

Fe i lā tün

Fe i lün

MXI

1. Haţţ-ı nevküm ruĥuñ üstünde nümâyân oldı
Reşk-i seyr-i çemen-i ravza-i Rıdvân oldı
2. Yok ğalaţ söyledüm ey dil-ber-i şîrîn ĥarekât
Zîynet-efzâ-yı haţ-ı muşĥaf-ı 'Oşmân oldı
3. Vardı şarıldı göñül zülf-i 'abîr-efşâne
Göre dîvâne yine silsile-rûnbân oldı
4. Nola dinülse zeneĥdânına çâh-ı Naĥşeb
Ġabġgabun 'aksi ĥod anda meh-i tâbân oldı
5. Feyziyâ bu ġazelün vaşf-ı lebiyle yârun*
Yine ĥâzır meze-i meclis-i yârân oldı

Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lün
Fâ i lâ tün Fâ i lün

MXII

1. Göñülden şaykal-ı luţfunla* gerd-i ġam silünmez mi
Şehâ 'aks-ı ruĥuñ âyine-i dilde görünmez mi
2. Ölimli ĥastanum cânâ ne ĥâcet nabzımı tutmak
Senün bî-mâr-ı 'aşķuñ rû(y)-ı derdinden bilünmez mi
3. Hevâ-yı vuşlatunla* künc-i ġamda ney gibi iñler
Bu denlû nâle eyler 'âşķun* baġrı delünmez mi
4. Bu bâzâr-ı melâĥatde 'aceb ey ĥâ ce-i devrân
Metâ'-ı vaşl-i dil-ber naķd-i cân ile alunmaz mı
5. Ķalur mı fûlk-i dil deryâ-yı hicr-i bî-kenâr içre
Hevâ-yı vaşl ile Feyzî kenâre 'azm olunmaz mı

Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün

KITALAR VE RUBAİLER

I

Ben gedâ olmışam ol şâh-ı cihânun* naẓarın
Kendümüzde buluruz neşve-i 'aşkuñ eşerin
Hûb ile ٲolsa cihân bakmazuz iğmâz iderüz
Açalı dîde-i kalbümde başîret başarun*

Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lün
Fâ i lâ tün Fâ i lün

II

'Aceb ol serv-ķadd hic bād-ı âhile inlemez mi*
Şu gibi ayağına düşölüb yüzler sürölmez mi
Göñöl almak şehâ sen mûmiyâna kılca gelmez mi
Dehânun* şevķine her lahẓada bîñ cân virilmez mi

Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün

III

Bî-mürüvvetsin* felek dil-berden ayırdun* beni (135a)
Bülbül-âsâ ol gül-i aķmerden ayırdun* beni
Varımı şarf itdüm aġartdum kızartdum gözlerüm
Naķd-i eşķüm gibi sîm ü zerden ayırdun* beni

Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lâ tün Fâ i lün

IV

Şikeste hâtırum ol âfet-i devrâne incindüm*
 Hırıldışdum rakîb-i seg ile cânâna incindüm*
 Vefâsı yok haķıķat bulmadum ol yâr-ı bed-hodan
 O hercâ'ıye küsdüm hâşılı yârâna incindüm*

Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün Me fâ i lün

V

Serv-i bustân-ı vefâ tâze nihâl İsmâ'îl
 Ğonce-i bâğ-ı iremsin* ruķı al İsmâ'îl
 Şubh-ı vuşlatla dil-i zârımı şâd itmez isen*
 Şeb-i ğamda nice olur hicrile hâl İsmâ'îl

Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lün
 Fâ i lâ tün Fâ i lün

VI

Menba'-i luţf u kerem 'Alî Ağâ-yı 'âdil
 'Adlile nâmı olub encümen-i dehre çerâğ
 Yapduğı çeşme içün Feyzi didi târîhin
 Teşne-leb itse nola âb-ı hayâtından kâğ

Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lâ tün Fe i lün

VII

آکن کوی تو از سیر جهان مستنی
طالب وصل تو از خلای جهان مستنی
نظر از کوی شمع چشم از یکی اثرازی
من تر کرد و از قطب زمان مستنی

VIII

فیضی مکن امیر و بنا از همی لیس
و با آستان منبر دل همیو جرس
انان کرد قناعت عنقایند
بر خوان لیسان نه تفتند یو ملی

IX

کجاست آن لب شیرین و دلت از کجاست
کجاست آن بقع سیمین و سرو ناز کجاست
کجاست آن شب و صلیق که جود ام همدم
کجاست آن سرو بالا و غراز کجاست

BEYİTLER

1. Degme âdemler beğenmez ol perî 'âlî-cenâb
Şimdi bizden yeglere h d eylemişd r intis b

F  i l  tan F  i l  t n F  i l  t n F  i l n

2. Dil-ber  pd rmedi   n destini uymadı s ze
Kahırda du ter-i rez aya ın  pd rmedi bize

Fe i l  t n Fe i l  t n Fe i l  t n Fe i l n
F  i l  t n F  i l n

3. E k-i h n nem içinde g riben m jg n deg l
Bir Kızıl ırm   dur ki bitmi  anda s zlar

F  i l  t n F  i l  t n F  i l  t n F  i l n

4. Ehle eyler  ased   bu zı cih n-ı f n 
M la m sta r   ider Ehrimen    eyt n 

F  i l  t n F  i l  t n F  i l  t n F  i l n

5. Bi amd llah h d    d itdi yine 'abd-ı m     
O   h-ı ' li s rdi dergehinden ibn-i Tokm   

Me f    n Me f    n Me f    n Me f    n

6. Egerçi t t mi  derd-mend n  h   f   
Bi amd llah bug n severdi ' mer   h ibn Tokm   

Me f    n Me f    n Me f    n Me f    n

7. Yaturken firḳakile bir gice ben ‘āşık-ı maḥzūn
Didi ḥātif sürüldi şimdi Tokmāk-zāde mel’ūn

Me fā i lūn Me fā i lūn Me fā i lūn Me fā i lūn

8. Merḳadūm seyyid Bilāde eylerüm sūz u gūdāz
Tāki cūrmüm ‘afv ide ol pādīşāh-i bī-niyāz

Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lūn

9. Ger diler sen* Za’fiyā ḥamām içinde vaşl-ı yār (136a)
Feýzi-veş eyle cenāb-ı ‘izzete efgāū zār

Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lūn

10. Nigār isen* melek sīmā ile ‘ıyş eyleyen ‘āşık
Yolunda ihtiyār eyler aşılmağı başılmağı

Me fā i lūn Me fā i lūn Me fā i lūn Me fā i lūn

11. Dil-i şūrīdeye pend eyle gel ey bülbul-i bāğ
Açmaya rāzını her gördiği gonce dehene

Fe i lā tūn Fe i lā tūn Fe i lā tūn Fe i lūn
Fā i lā tūn Fā i lūn

12. ‘Ārızūñ gonce dehānun* gül-i aḥmer gibidūr
Ḳāmetūñ ince belūñ serv-i sanevber gibidūr

Fe i lā tūn Fe i lā tūn Fe i lā tan Fe i lūn
Fā i lā tūn Fā i lūn

13. ‘Āşık-i bī-çārene hicrūn* belādur sevdigüm
Cevrūn* ise cānına mihr ü vefādur sevdigüm

Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lā tūn Fā i lūn

14. Gel ol zülf-i perîşân içre seyret verd-i hândânı
 Kâranuda eger görmek dilerseñ* âb-ı hayvânı

Me fâ i lûn Me fâ i lûn Me fâ i lûn Me fâ i lûn

15. Firqatûnle*z çekdigüm derdi dil-i şeydâ bilür
 Sevdigümi sevdigüm bilmezlenür dünyâ bilür

Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lûn

16. Bir piyâde ise de firz-i hâkıkat almaz
 Ne'îd-bâz-ı mahabbet-i ruḥ ile aldanmaz

Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lâ tûn Fâ i lûn

17. عنایت کند کر خواور سول
 بر روز قیامت نباتے ملول

18. Devlet müsâ'id oldu ğarâ'ib nûmûnedür
 Şimdi vilâyet içre ol âfet bu ğûnedür

Mef ũ lû Fâ i lâ tû Me fâ i lû Fâ i lûn

METNİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE ÇEVİRİLİŞİ

ÖNSÖZ

Şiirimi toplamamın sebebi , Allah'a şükür ve Peygamberi övmektir. Bu incelikleri içeren sayfalarda yer alan şirin nazım cevherlerinin düzgün bir şekilde tertipleyen. yani bu şiirler divanının düzgün sayfalarını düzenleyen, Hüsamzadelikle ünlü kadılardan Osman isimli, Feyzî mahlaslı bir şairim. Ben dünya padişahının dergahına, eşsiz büyük şehire has dualar söyleyen kişiyim. İstanbul'da ulema meclisleri ve itibar gören kişiler arasında yetişip, babadan oğula bilim soyundan gelmekteyim. Kendimde açıkça belli olan olgunluk yeteneği ve artan hüner neşesi ortaya çıkması sonucu, yaratılışımın rüzgar ayaklı atı coşunca, konuşma gemini tutmaya imkan olmadı ve elde olmayarak şiirler, güzel sözler inleyen halimin gereği olmuştu ve yaşın olgunlaşması sebebiyle bir vadiden söz gönderip, görünen halde seyis ve iyi ata binen süvari olduğum gibi, mana aleminde de hayal çeşitleri ve ince düşüncüyü. mutaber sözlerin bütünü çıkarp, belagat çölünde sağdakileri ve soldakileri kalem Edhem'ine dolaştırmak gerekli olmuş idi. Ama kadıların nasipsiz topluluğuna dahil olmakla azlin uzun sürmesi ve kıtlığın çoğalması yüzünden halim perişan oldu. Çoğu zaman ödünç bütün borçların yükü ile güçsüz düşüp, özellikle hal yönünden birçok bağılıklardan sonra, binlerce sıkıntı ve çaresizlik ile Arnavud Belgradı kazasına ulaştım. İktidar köpüğümün zenginlik mertebesi yönünden boş deyip, ne eski borçları ertelemeye güç ve ne de o uzak yerlere semer vuracak derecede yolluk edinmeye ihtimal vardı. Ne de başımda olan sıkıntıları savma ve kaldırmaya yardım edebilecek durumda olduğumdan, sonsuz üzüntüden ne işe teşebbüs edeceğim konusunda aciz ve güçsüz kalmıştım. Sonunda, eski dostlar ve samimi ahabaplardan biri, yanık halimde sıkıntılı durumumu görüp, teselli vererek söü bitirdi ki " Ne gam sana ki, bu dünya bahçelerinin sahnesinde sidre fidanı gibi yüksek iyiliğin olsun. Hala şevketli ve büyük padişahımız, ustaları besleyen, hüner sahiplerini seven, her fakiri dileğine kavuşturan, cömert davranan bir kişi, adalet sahibi padişahlar padişahıdır ve senin de nice ileri gelenler ile yüce bakışa nail olmaya hakkın olduğu kesindir. İlk olarak, iyi ata binen süvari olduğun kabul edilmiştir, ikincisi saygın, ölçülü söz söyleyen bir şairsin. Hem şeriate hizmet eden, hem devlete duacı, hüner sahibi şair olup, bu kadar iyilik sebeplerini kazanmışken, dünyanın padişahının huzurunda durumunu sun ve açıkla. Belki onun devletinde sen de divan düzenlersen, şüphe yoktur ki, dünyanın padişahlar padişahı görünen haline bakıp, başında olan dünya kavgasını yok etmeye gayret eder. Makamına ulaşacak yol parasına bile yardım ettiklerinden, borçların ödenmesini ortadan kaldırmaya sebep olmak için makamına sene katma cömertliğini de esirgemez." diye öğüt

vermekle sözlerinin anlamına örnekler verip, gençliğimde ve hüznün ve sıkıntı esnasında nazmettiğim sihirli şiirlerimi toplama ve düzenlemeye niyet ettim ve o adil sultanın yüce divanına sunmaya gittim. Yüce yardımlarından ümitliyim ki, halime acıyıp, önceden anılan isteklerime ulaştırma ile fakiri mutlu ve emellerine ulaşan eylesin.

KASİDELER

II

IV. Murad Han'a Kaside

1. Karanlık aydınlık gecesi gitti, yine kavuşma sabahı oldu. Baht İsevgilisi mutlulukla salına salına yürüdü.
2. Dünya bahçesinde arzulanan gonca açıldığında, dünyanın gül bahçesinde gönül bülbülü rahatladı.
3. Felek, gönül sahiplerine eziyet ve sitemi bıraktı. Dileriz ki, kıyamet gününe kadar aynı kararda olsun.
4. Kavuşma meclisi içinde sevgili ile yiyip içen eğlenen, ne dünyanın üzüntüsünden, ne de felekten (dolayı) ağlar.
5. Cahil zahit şarap neşesinin ne olduğunu ne bilir. Kadeh arifi ilahi sırrı bilendir.
6. Gerçek sahibinin huyundan tat ve dilek alan, aşk şarabıyla her zaman dimağını yeniler.
7. Kuru cahil sofı bir kuru biçimde gönünür. Putlar, kilisede kalıp yıpranmaz mı?
8. Belagat kapısı feth olur, anlam kilidi açılır. Şu gece vaktinde senin güzel özelliklerini övmekle söz fethedilir.
9. Cem gibi ulu padişah, din ve devlet hükümdarı, Murad Han zamanlı padişah, müslümanların övücüdür.
10. Senin kapına yüz süren, dilek Kibesine ermiş olur. İnsanların isteklerinin kiblesi senin eşiğindir.
11. Sen, cömertlik ve iyilik madeni, kerem ocağı, bağış denizisin. Sen o lutuf ve cömertlik kaynağı, iyilik bulutusun.

12. Zamanın kulağı özelliklerinin gibi bir özellik işitmemişti. Zamanın gözü senin gibi şerefli bir kişi görmemişti.

13. Hâtem, nimet sofrasının dalkavukudur. İçki meclisi sahiplerine Cem'in kadehine iletir.

14. Nice binlerce hizmet edenlerin altın tacı sirmalar kuşanıp, kullukçu senin dergahına bel bağlayıp hizmet eder.

15. Gerçi kişiliğin övgüye doymuştur. Onun fikir, hayal ve kuşkuları onun kişiliğinin gerçeğine eremez.

16. Sen fakirlerin sığınağsın, şairlere bahşiş verensin, büyüklerin uyduğu kişisin, şerefliğin kafele başısın.

17. Senin inci dolu özelliklerini şiire, benim gibi ölçülmüş sözleri ve güzel söylenmiş yazıları olan layık mı? Değil.

18. Özelliklerini yazıp anlatmak bana Allah'ın bereketidir. Seni övmek için sanatıma ısrar etmiyorum.

19. O belagat meydanının atlısı benim, çünkü, nazım savaşı içinde Rüstem ve Sam benimle karşılaşamaz.

20. Bugün Sübhân'a belagat biliminde galibim. Kısaca, güzel söz söylemede Hüsamoğlu benim.

21. Dostu bir beyit ile överek, herşeyi açığa vururum. Düşmanı ise, bir kıta ile halk tarafından bilinen ederim.

22. Akbaba gibi leşlere konmam. Kanaatın Kaf Dağı'nda anka kuşları ile yer tuttum.

23. Dünya bahçesi içinde dert ve üzüntüm kat kattır. (çoktur) Gonca gibi, kederler ve elemeler bu dar gönlümdedir.

24. İnsanlığı çok öven yalnız ben değilim. Belki denizde balık, gökyüzünde melek de devamlı övüş içindedir.

25. Yer ve gök kağıt, deniz mürekkep, ağaçlar kalem olsa da, hepsi özelliklerini anlatmada aciz kalırlar.

26. Zengin ve fakir bağış ve iyiliğin ile utanan olmuştur. Kısaca, iyilik ve bağışınla mahcup olur.

27. Gerçi seni övmeye çok çalışır çabalarım. Her ne kadar olgun bir kişi isem de kişiliğini anlatamam.

28. (Senin) eşğin ipek feleğe değmez mi? (Ey sevgili) şerefli, değerli yerin cennet kasrından haber verir.

29. Özelliklerini yazmak için elime sihir yazan kalemi alsam, o, açık ve güzel ifadeli şeyler yazan olur.

30. Bir nazik endamlı sevgilinin yanağında yeni (çıkılmış) tüyler olsa, sanki tutkun aşık gibi (onu) kucaklamış.

31. Söz sona erdi, Feyzi duaya başla. (Sevgilinin) dergahına yüz sür, hayır dua ve selam et.

32. Cami hademesinin temiz eteği ve çok bilen Allah, (onun) vücut mumunu yokluk rüzgarından koru.

33. Dünya bahçesini, cömertlik rüzgarı bahar etsin. Niyet edilen ve arzulanan gül dünya bahçesinde açılsın.

34. Biz şeriate hizmet eden Hz. İmâmı Azâm'a uyanız. Biz yüzü kara olan Allah'ın bir kuluyuz.

35. Nefsin arzularını gönül levhasından ayırıp, kalbimize toplamışız. (Çünkü) biz akıl mecmuasıyız.

36. Kesret içinde devamlı vahdeti (birliği) seçmişiz. Biz, doğruluk ve saflık madeni, irfan kaynağıyız.

37. Sözümüz gönül sahibinin göğsünü yakmıştır. Biz nur ateşi saçan yakıcı meşaleyiz.

38. Dünyadan el çekip, vücudu yok edeliberi, biz ruhsuz bir beden, cansız bir kalıbiz.

39. Allah (bizim) halimizi bilir, (onu) söz ile anlatmak olmaz. Allah deriz, Allah işitiriz. Biz sevgiliyi anlatanız.

40. Gaip olmayan(görünen) ve gaip olanın(görünmeyen) birliğine şahidiz. Zaman zaman iddiacıyız, çünkü, biz delil ve kanıtız.

41. Görünüşte yedi hastalıklı ölüm kurdu bizi bir bir kapar. (Ama) biz anlamda bir bir yırtıcı hayvanız.

42. Yoldan sapmış tilki ormanda gölgemizi görse kaçır. Bolluk ve doğru yolun korusu içinde biz bir arslanız.

43. Esrar taneciği ile Allah sarhoşu oluruz. Zaman gelir kendimizi bilmede hayran oluruz.

44. Sevgilinin köyünün Kabe yerinde gönül şenliğine erdik. Biz dolanırsak, dolaşp (yine) gerdene döneriz.

45. Kızıl derviş gibi tacımızı dal eyledik. Başımız kırmızı laledir, biz gülen gülleriz.

46. Bazen başımızın kakkesi derviş gibi yara ile süslenir. (Çünkü) biz hakan kasesiyiz.

47. Çimenlik yaprağı gibi bahar rüzgarı ile nice döneriz. Biz çınar yaprağı gibi titreyeniz.

48. Saf gönlün levhasını maddi arzulardan temizleyip, onda görüneniz. (Çünkü) biz tozsuz aynayız.

49. Eğer temiz bakış ile güzel yüze baksak, korkusuzca (onu) seyrederek. Biz (sevgilinin) yüzüne hayranız.

50. Güzelin güzel görünüşüne tapmayız. Ona bakarız, biz (yüzünün) nakışına hayranız.

51. (Gönül) levhamızın nakşı, boyu ve kılıfı gizlidir. Onu keşfedersek, biz açılan defter ve divan oluruz.

52. İnlemem temelsiz feleğe direk olmuştur. Biz feleğin harmanını yakan yakıcı ateşiz.

53. Kısaca, sığıntı çocuğuz, hızla gideriz. Gözümüzü açıp konuşuruz, biz seyrine koşunuz.

54. Gün bugündür. Biz Kâdirî'yiz, dünya güneşinin önderiyiz. Biz gece zamanı görünen parlak ayız.

55. İrmak gibi büyük okyanusa karışıp çağlarız. Biz saati gelince yine (denizi) arayanız.

56. Yola girip tamamen vücudun yüceliğinden geçeriz. Biz aşamalardan geçince dostların rehberleriyiz.

57. Şeriat seccadesi üzerinde Allah şahidi şimdi biziz. Allah iddiası güderiz, (çünkü) biz delil ve kanıtız.

58. Kalbimizin levhesi korunmuş olsa şaşılmaz mı? Biz Hz. Allah'ın Kur'ân okuyanı, Kur'ân hafızıyız.

59. Rızıkımıza kanaat ediniz, "nahnü kaseмна" (Biz taksim ettik.) okuruz. Çalışma gücümüz var ise de, biz emrine uyanız.

60. Kırkları çıkarıp, mertçe çile çekip, genç yaşta görüp bizi oğlanız sanma.

61. Doğru yolumuz Allah iledir, mürşidimiz Allah'ın kendisidir. Biz dört halifeye (Ali, Osman, Ebû Bekir, Ömer) karargah, başta gelen müminleriz.

62. Allah onlardan razı olsun, yollarında oluruz, biz hepsine kurbanız.

63. Hz. Muhammed ve yakınlarına zıt olanın çoban yıldızını parçalarız. Biz Rafiziler'i kesmeye keskin bir hançeriz.

64. Allah Yezîd'e ve onun tebasına lanet etsin. Biz Mervân'ın başını yere seren vurucu kılıcız.

65. Peygamberler ile büyük peygamberlere selevat ile selam dua ederiz ve göndeririz.

66. Konuşma ile deniz sahilinde Hızır'a eriştik. Biz hikmetlerin yeşil elbisesini giyen ve söyleyen papağanız.

67. Nefesim, İsa söyleyişi gibi ölü gönülleri diriltir. Biz nefesle nefesi susmuşları diriltici canız.

68. İsa gibi dördüncü felekte yer edip, gizlenerek alemleri seyrediyoruz.

69. Sabah olunca, Davudî gırtlığı çekeriz. Biz, nefes ve inlemede hoş ezgiler söyleyen bir kuşuz.

70. Bela yağmurunun seli dünyayı tutsa (bu bize) üzüntü vermez. Biz, Nuh'un gemisi olursa tufana dost oluruz.

71. Velinin beyaz eli zamanımıza eriştiğinden beri, zamanın Musası'na asa, inkar edene yılanız.

72. Mısır'ın Yūsuf'u gibi yokluk çukurundan çıkmalı Allah'a şükür ki, biz kardeşlerin kıskanılanıyız.

73. Yıllar otuz yediye vardı. Bu gidişle senelerde kırka varınca noksanlarımız tamamlanır.

74. (Bizim) kıblemiz yüzündür, Mescidi Aksa'mız odur. Biz, Habeş'i dinleyen, ezanı işiteniz.

75. Bedevî Ahmed'deniz, Veysel Karanî severiz. Hem Mısırlı, hem Yemenli, hem de Buharalı'yız.

76. Hz. Allah'ın eşik ve ayağında başı açık ayağı yalın, temiz bilgili biriyiz.

77. Şansım aslan burcu, bahtımın yıldızı güneş burcudur. Mevlânâ'nın kapısına düşüp, toprakla bir olanız.

78. Konyalı'nın ateşini yanına düşmüş görünce, biz Rum toprağına düşüp, başsız ve güçsüz olmuşuz.

79. Göğüs kalemini kin ve aldatmadan temizleyeli, durmadan ney gibi inlemedeyiz, biz ağlayanız.

80. Eğer sinemizi dövsek, def gibi parlak sesler çıkarır. Biz daireden çıkmayız, biz neyle ney bahçesiyiz.

81. Eğrilmiş boyumuzu eğip, çenk çalgısı yapsak, kanuni perdesini mesken tutarız, biz bekçiyiz.

82. Yaratılışın öncesinde cansız ile bitkiye erdik, sonra hayvan olduk, şimdi biz insanlığın Yūsufu'yuz.

83. Can Yūsufu'nu kıskançlığın Zelihâsı'ndan kaçırıp, bu ilde aziz isimle (anılan) sultanız.

84. Allah, Nemrūd'un ateşini İbrahim'e gül bahçesi etti. Ateşe yüz tutarız, biz soğuk ve gül bahçesiyiz.

85. Büyüklük ve saltanatın yüce tahtını biz biliriz. Toprak ve rüzgar olsak gerek, biz karınca ve Süleymanız.

86. Dünyanın alçak fikri bizi şaşkın etmez. Düşünüp Allah adına okuruz, biz bir başka ders alanlarız.

87. Saman altında sarı su yürüten hileciyiz. Biz yıldızları yakan, yakıcı ateş koruyuz.

88. Kavuşmayı ayrılıkta bulup, görünüşü matem yapalıberi, biz bu dünyada bazen ağlayan, bazen güleniz.

89. Aşığın sadakatli olanıyız. Hüma kuşunu uçurdukça, o havaya uçarız. Biz (onun) avına uçarız.

90. Öylece elimiz üstündeki dilek kuşu doğan kuşudur. Biz, Mustafa'nın ve Osman'ın kölesiyiz.

91. Canımızın gölgesine, istek bağına bağ olmuşuz. Biz, Allah'ın yardım yönüne bağlama kalkarız.

92. Padişah yüzyılın doğru yolu bulanıydı. Allah'ın gölgesi odur, (o) arzusuna kavuştu. Biz, ise dönen felek ile döneniz.

93. Kadere razı olma kapısında bekleyip otursak yeridir. Gözümüzü yumunca, kapıcının perdesini açarız.

94. Cennet yolunda gereken eziyeti çekeriz, (vücudu) paramparça ederiz. Biz giysileri olmayan başka hurileriz.

95. Cennet havuzunun kevser suyunu içeriz, dudağı susayanız. Biz, cenneti seyretmeye meyilli olan delikanlı aşığız.

96. Deste deste çöpümü eriten cehennem ateşi olsa da, cennet kapısı açılır. Biz, sahip ve Rıdvan (cennet bekçisi) 'ız.

97. Feyzî, Allah'ın bolluğu bizi aydınlattı. Biz, Allah'a inanana itaat eder, Allah'ı inkar edene isyan ederiz.

98. (Allah'ı bulma yolunda) sona yeni ermişim, hayret durağındayım. Ama yine de istek yolunda koşarız.

III

Zekayî'ye Mersiye

Feyzî'nin mersiyesi kardeşi Zekayî hakkındadır.

1

1. Ey gözüm, o eşsiz inci gitti,ağlaşalım. Ey gönül, sevgili ve gönül alan gitti, inleşelim.
2. Ey yürek, ayrılık ateşi ile kebab gibi yan. (Şimdi biz) sırrımızı kimlere söyleyelim, (sırrımızı) ortaya çıkaran gitti.
3. Keder dikeninin canımızı paramparça etme zamanıdır. Bizim elimizden o güzel gonca gitti.
4. Ey gönül bülbülü durma, (birlikte) inleşelim. Yas ve matem edelim, o en kırmızı gül gitti.
5. (Sevgili) bir uzak yola düşüp, yokluk ülkesine gitti. Çekilip gitti ki, asla geri gelmez, gitti.
6. Ruh kuşu, vücut kafesinden uçup, akan oldu. O Zekayî Çelebi, söyleyen bülbül gitti.
7. Ya Allah, (onun) yerini yüce cennet eyle. Yüzünü göster, ona tecella(görün) eyle.

2

1. O her zaman, temizlik ve cömertlik, hüner hazinesi idi. (Dnün) şiirlerini ve olgunluğunu aklına getirip ağla.
2. Ey gözüm, kavuşma (haberini) söyleyen (sevgiliyi) hatırlayıp ağla. Dudaklarından dökülen saf suyun için ağla.
3. Gel insaf et, bu (güzel) huylarıyla (onu) kim sevmezdi. (Sen onun) huy temizliğini gönlüne hatırlat ağla.
4. Sonbahar rüzgarı esince, güzelliğin baharı soldu. Şimdi toprak içinde yatan kırmızı yanaklılar(sevgililer) için ağla.
5. Yokluğun şiddetli rüzgarı, vücudun dalını yaktı. Gözyaşını dere yap, (o) fidan boyu için ağla.
6. Ey gözüm, yedi gün ve bütün ay boyunca salın ağla. Yas ve matem kulübeni ah ve bağırıtı ile doldur
6. (O sevgili) bir yere gitti ki, asla (onun) haberi işitilmez. Çünkü, yokluk ülkesine (doğru) sefere niyet etti.
7. Ah ki, zevk ve neşe gönülden gitti. Gözüm, (bu yüzden) sabah akşam durmadan ağla.

3

1. Ah ki, (bu ayrılık yüzünden) zevk ve neşe gönülden gitmiştir. Ey gözüm (bu yüzden) hasret ile sabah akşam durmadan ağla!

2. Ayrılık ve keder askeri, aklımızın kafilesini kısaca, talan edip, hepsini yağmaladı.

3. Ömrüm oldukça onu iyilik ile anarım. (O sevgiliye) hayır dua etmek gözümün farzı oldu.

4. (Yazık ki) gönlümün birliği gitti, perişan gönül oldu. Eyvah, (onun) ölüm haberi bana bir başka bela oldu.

5. Ben ya kendinin, ya ölüm haberinin geleceğini umarken, (onun) ölüm haberi benim vücudumu yok etti.

6. Çok fazla sabır gösterip, ah ve inleme içinde olmayayım. Çünkü, böyle bir gönül sahibi (bir daha) dünyaya gelmez.

7. (Bizim) elimizden Allah'a razı olmaktan başka ne gelir. Biz, ona Allah'a razı olmaktan başka ne yapalım.

4

1. O dosta karşı tecalla ışığı ve Mirac gecesi hakkı için, yüzünü göster.

2. Yarap, Hz. Adem'in insanlığı ve Havva hakkı için, acı da iyilikte bulun.

3. İsyan edene iyiliğin olan yüzünün rahmet hakkı için, hakir kulunun suç ve isyanına bakma.

4. Yedinci kat gök, levha, kalem, yüce arş hakkı için, suç ve cömertliğini yok et, af kalemini çek.

5. Gururlu Hz. Musa'nın beyaz elinin hakkı için, o iyiliğin ile hatip eyle, o fakirin elini tut.

6. Peygamberin temiz bahçesi ve yüce Kabe hakkı için, cömertlik yapıp, (o yüce kişinin) mezarının nur ile aydınlat.

7. Ey niyazsız Allahım, onu bağış denzine boş. (Onun) kusurlarına bakma, bağış edip, iyilik et.

5

1. (Ey dostlar) gelin bir yerde ölümü anıp, ağlayan olalım. Göğsümüzü ney gibi delip, inleyen olalım.

2. Lale gibi gönül yarasını ortaya çıkaralım. Yüz yapraklı gül gibi yakayı yırtan olalım.

3. Kays gibi bele çölünün koşanı olalım. Mecnun gibi dağlara düşüp, çıplak olalım.
4. Dünyada günümüz ah ve inleme ile geçsin. Kısaca her gece bir köşede misafir olalım.
5. Nice uyku, bayram, yiyip içme, bolluk, nice irfanlık kazanmak ile bundan sonra insan olalım.
6. Nice bir büyüklük, itibar ve yücelik tantansı ile fani olup, toprak ile bir olalım.
7. Yarap, inleyen Feyzî'nin sana döndür. Yarap, onu son nefeste imanlı gönder.

IV

Kaside

1. Ey alimlerin başı, iman sahibinin övünmesisin. Ey faziletlerin eşşizi, lutf ve iyilik kaynağısın.
2. Senin övünç bahçende, erdem sahibi gülün kıskançlığı ile can bülbülü ses seda eylerse, yeridir.
3. (Ey sevgili) verdiğini ağlayarak vermesen, gülen olsan, cömertlik ve kerem bulutunu sana benzetirim.
4. İyilik elinden dünya halkına iyilik ve cömertlik eder. Gözlere göz sürmesi (senin) ayak toprağından olur.
5. Hatem,(onun) can bağışlayan meclisine dahil olsa idi, nimet ve ekmek istemek için tereddüt etmez idi.
6. Nar renkli anka (onun) devrinde aşağıya inseydi, can bağışlayan bereketli tütsü kabında, kanadını yakar mıydı?
7. (Eğer), meclise senin gibi şanı ve şerefi büyük olan bir kişi gelmese, dünya gelini şimdi (süslenmek için) süs bulamazdı.
8. (Senin) eşiğin (fakirlere) erzak dağıtacak yer olsa şaşılmaz. Dünya halkı (burada) yüce makama erişir.
9. Bilgisiz kişi, hüner sahibinin zamanında rağbet bulsa, kısaca şarabın son yudumu gibi ayak altında kalsa şaşılmaz.
10. İlim ile iyiliğini yabancıya nasıl benzeteyim? (Çünkü), karga ile şeker sözlü papağan bir olmaz.

11. Yaptığın iyiliklerinin sayısız olmasına şaşılmaz. Kısaca, cömertlik ve keremine sınır ve son yoktur.

12. Sen o faziletler padişahının cömert sultanısın ki, büyüklük takına akıl kemendi eremez.

13. Ağlayan gönlüm, elem ve keder meyhanesinde inleyen olurken, iyilik söyleyen kişi isteğine ulaşan oldu.

14. Kalp evim baştan başa yıkılmışken, iyilik ve lutuf baltanla (onu) onardın.

15. Sultanım, (eğer senin sahip olduğun) iyiliğin damlasına (bile) erişemezsem, gözyaşı selim yeryüzünü tufanla (harap eder).

16. Bu gönül, istenilen Kabe'ye erişse, buna şaşılmaz. (Çünkü), nice yıldır elem çölünde koşmaktadır.

17. İnsan akılları, özelliklerinin temeline ermezken, ben değerli özelliklerini yerleştirmeyi nasıl başarayım?

18. (Senin) bütün oğulların pir olgunluğunu bulsunlar. (Onlar) bilim ve iyilikle eşsiz olsunlar.

19. Değerli sahipler sahibi (onların) isteklerini versin. (Onlar) padişahın adaletli gölgesinde emin ve korkusuz olsunlar.

20. Her zaman yüce Allah (senin) ellerinden tutsun. (Doğrusu ki), çaresiz Feyzi'nin her an duası budur.

V

Ağa'ya Kaside

1. Kuvvet, şeref ve şan sahibi Ağa, gökyüzü (senin) yüksek ve değerli göğsünü(makamını) kıskanır.

2. (Onun) boyu tuba ağacı ve hünerli fidandır. Nazik vücudu, gül bahçesinin gülen bir gülüdür.

3. Cömertlik ve keremine derece ve sınır yoktur. Zamanın alimleri (senin güzel) özelliklerini açıklamada acizdir.

4. İbadet ve dine bağlılık, dünyayı tantanaya vermişti. "Kün fekan" (Ol hemen, ol) köşkü adalet sesi ile doluydu.

5. Dünya memleketlerini açan asker ona hizmettedir. (Onun) atı önünce yaya ordu yürüsün.

6. (Onun) istek kadehi, feleklerin meclisinde elden ele dolaşarak, dünyada yiyip içmekle sonsuz ömür bulsun.

7. Yokluk rüzgarı, vücut mumuna zarar vermesin. (O) lutfun eteğidir ve cihan sahibi yüce insandır.

8. Hatem, yüce tekkenin hükümdarına gelip, cömertlikte ekmeği çekerse şaşılmaz.

9. Eğer (o), kızılbaşların ülkesine akın salsaydı, öldürücülüğüne ve darbesine, Tebriz ve Isfahan dayanamazdı.

10. (Onun) Yiğitlik şöhreti dünyayı tantanaya saldı. (Çünkü), yiğitler her zaman devletin için dua ederler.

11. Halkın dilinde (onun) adı hemen dünyayı tutandır. (O kişinin) devrinde hiç kimse zamanın haberlerini anmadı.

12. Dünya halkı yapılan eziyetten rahatsız ve ağlayan iken, asrında bütün dünya rahata düştü.

13. Yüksek tabaka ve halk, şehir içinde isteğine erişen Ağa'nın devlet uğurundan başka bir düzen görmedi.

14. Kişi (senin) cömertlik, kerem ve iyiliğini görse, şüphesiz, (yüce) yoluna başını ve canını armağan ederdi.

15. (Onun) dünyada eğilimi kısaca, hep doğru yoladır. O şairlerin övüncü olan kişi, huyu hastalıklı olanları sevmez.

16. Düşmanın sürekli şarabın son yudumu gibi ayak altında kalsın. (Ey değerli kişi), sen o neşe içinde mutlu ve gülen ol.

17. Özelliklerin kemendi, senin değerli takına erişemez. İnsanlar ve cinler (senin) adaletin ile huy güzelliğini çok kıskanır.

18. (Senin büyük) zamanında hiç kimse (dert yüzünden) ağlamaz. (Yalnız) aşık (acımasız) sevgilinin elinden yüz inleme eder.

19. (Onun) korunma kasrında ve mutluluk makamında olmak için, yaşlı ve genç (bütün insanlar) onun duasına el açtılar.

20. Feyzî, sözü uzatma, (sen de) istekle duaya el aç ki, o yüce Allah (onun) ömrünü ve devletini sürekli etsin.

VI

Ağa'ya Kaside

1. Bir sabah zamanı oldu ki, gökyüzü güneşi görünüp, yeryüzüne ışığını, altın (damlacıkları) gibi saçtı.
2. Bugün dünya, gün ışığıyla aydınlık oldu. Feleğin ışıklı gözü ışığı buldu ve o nura boğuldu.
3. Gececenin gölgeleri gitti, güneşin doğuş zamanı geldi. (Güneş) kendini ansızın dördüncü felekte gösterdi.
4. Allah'ın iyiliğini gören kişiye rahatlık ve neşe zamanı geldi. Hüzün , elem ve sıkıntı gizli eziyet oldu.
5. (Ben artık) rahatlık veren ve iyi bir arkadaş olursam bunda şaşılacak birşey yoktur. (Çünkü), bu şehrin içinde adaletli ay belli olmuştur.
6. O adalet ve doğruluğa kim sebeptir der isen, (sebepe) isteğine ulaşan Hz. Ağa'nın devletidir.
7. (Onun) döneminde cömetlik ve adalet göz göz (çok) oldu. Lam ve ya harfi (senin iyiliklerine) hemen şahit oldular.
8. Padişah ülkesi, zamanı yaptığı yüce iyiliklerle korudu. (Onun) bağışlama gözü memleketeye bekçi oldu.
9. (O değerli kişi) Rum illerinde nice yiğitlik yapıp, nice yıl hizmet eteğini (insanların iyiliği için) ortaya koydu.
10. Şimdi (o) onun Erzurum şehrini diriltti. (Onun) bağış eliyle nice ev bark yeniden yapıldı.
11. Olgunluk sahibine (o yüce kişinin) bağış kapısı açıktır. Allah onu baht ve yücelikle sürekli kılsın.
12. (O büyük kişinin) huyu hoş, yaratılışı iyi, kendisi yumuşak huyludur. (O) olgunluk, gönül ve hüner sahibidir.
13. Onun sevgi, adalet ve yiğitliğini görünce, şehir içindeki zalimler kimseye eziyet etmez oldu.
14. (Onun) can kulağı, bu acı sözü duyunca, o zamanın mert kişisi, ah ne yazık ki, gitmek dilermiş.
15. Can bülbulü, keder eliyle sabır elbisesini parçalayıp, sıkıntının gül bahçesinde (üzüntüsünden) inim inim inledi.

16. Ama ne çare ki, padişah emri gelip, (onun) sarayının yönünden ferman olundu diye söylendi.

17. Eğer (o) padişah dergahına varayım der ise, mekansız yüce yaratıcı olan Allah (ona bunu) hayırlısıyla kısmet etsin.

18. Allah, (o büyük insana herşeyi) çok uygun hale getirsin. Dost ve arkadaşlarıyla sevinçli, mutlu olsun.

19. İyilik edip, ölü iken hayatın bereketini verdi. Şüphesiz ki, cömertlik ırmağı hayat suyu oldu.

20. Bu acımasız dünya devamlı oldukça, imansız sitemkar felek döndükçe

21. Allah, yücelik ve mutlulukla yokluk yerinde olup, peygamberlerin şahı ceza günü şefaathçi olsun.

Müseddesler

I

1. Bu can sana tutkundur, başka sevgili istemez. Aşkın hastasıdır, dünyada asla çare istemez.

2. Aşğın ölümü için (can alıcı) yan bakışın izin istemez. Gönül (senin keskin) hançerinle kanar, parlak kılıç istemez.

3. (Senin) kavuşma kadehinin susamışı, (ona can verecek) hayat suyunu istemez. (Ey sevgili), yanak tüyünün karıncasına meyilli olan (âşık), Süleyman'ın ülkesini istemez.

4. Yıldızım seni sevdi, senin gibi bir aya istekli oldum. Çünkü, güzelliğin yüce gökyüzünün ülker yıldızı sensin.

5. (Ey sevgili), gönül kavuşmana susamıştır, bu yüzden saf kevseri içmez. Aşk padişahım, (sana kavuşamayınca) ben altın elbise ve tacı ne yapayım.

6. (Senin) kavuşma kadehinin susamışı, (ona can verecek) hayat suyunu istemez. (Ey sevgili), yanak tüyünün karıncasına meyilli olan (âşık), Süleyman'ın ülkesini istemez.

7. Güzelliğin gül bahçesinde gönül, (o al) yanağı arzu eder. Bülbülü dinlemez, (sevgilinin) sözünü (duymak) ister.

8. (Güzeller güzeli sevgili), gönül selvi ağacına bakmaz, bahçede senin yürüyüşünü arzu eder. (Senin) ayağına doğru akan her su, (güzel) yüzünü ister.

9. (Senin) kavuşma kadehinin susamış, (ona can verecek) hayat suyunu istemez. (Ey sevgili), yanak tüyünün karıncasına meyilli olan (âşık), Süleyman'ın ülkesini istemez.

10. Sıkıntıya uğramış âşık, zevk ve neşeyi neylesin. (O senin öldürücü) eziyetine alışkıdır, (senden gelen) sevgi ve vefayı neylesin.

11. O can ve gönül doktoru benim gibi (delice) tutkun âşığı ne yapsın. Hasta gönül, şarap (içmeye) meyletmez. (Çünkü, kendisini iyileştirecek) devayı istemez.

12. (Senin) kavuşma kadehinin susamış, (ona can verecek) hayat suyunu istemez. (Ey sevgili), yanak tüyünün karıncasına meyilli olan (âşık), Süleyman'ın ülkesini istemez.

13. Biz o selvi boylunun aşkının gölgesinde kendimizi kurtarmışız. Keder dağında, ayrılık baltasıyla (dağları delen) Ferhad olmuşuz.

14. Ey Feyzî (aşk konusunda) usta olmuşuz, ama yine de aşkın sığıntısı içinde olan insanız. Biz (sevgilinin) kavuşma fikrine alışkınız, gönlümüz (bunun için hala) inleyiş içindedir.

15. (Senin) kavuşma kadehinin susamış, (ona can verecek) hayat suyunu istemez, (Ey sevgili), yanak tüyünün karıncasına meyilli olan (âşık), Süleyman'ın ülkesini istemez.

II

1. Beni bu aşk meclisine gülmeye geldim sanma. Vatandan ayrılıp, bu dünyaya misafir olmaya geldim.

2. Vücudumu yok edip, sevgiliye kavuşmaya geldim. Kısaca, bu geçici dünyaya insan olmaya geldim.

3. Bu canı feda edip, sevgiliye kavuşmaya geldim. Ben (gökten indirilen) o koçum ki, İsmail'e kurban olmaya geldim.

4. Aşk meyhanesinin şarabını içmedeki amaç, bir neşe kazanmaktır. (Sevgiliyle) savaştan ve (gönlün) kebab olmasından kasıt, ah ve inleme etmektir.

5. (Gönül) gonca gibi açılıp, utancından gül gibi açıldı. İnleyen cismim, (aşk acısından) yok oldu. (Bu yüzden) cehennem eziyetinden korkmam.

6. Bu canı feda edip, sevgiliye kavuşmaya geldim. Ben (gökten indirilen) o koçum ki, İsmâîl'e kurban olmaya geldim.

7. (Sevgilinin) o karıştırıcı gözünü bir an görüp, âşık oldum. Bu bülbül gönül, bülbül gibi ah ve inleme eyler.

8. Ağlayan gözü, gözyaşı (seli) içinde boğarsam yeridir. Çünkü, ben canımın sevgilisini buldum, (bundan böyle) bu ödünç canı ne yapayım.

9. Bu canı feda edip, sevgiliye kavuşmaya geldim. Ben (gökten indirilen) o koçum ki, İsmail'e kurban olmaya geldim.

10. Bizim hayal olan, serseri bir sevgilimiz vardır. Güzellik konusunda eşi benzeri olmayan vefasız bir sevgilimiz vardır.

11. (Bizim) çılgın yaratılışlı ve fikirlerle dolu gönlümüz vardır. (Ey sevgili) bin can ile yolunda ölmeye kararımız vardır.

12. Bu canı feda edip, sevgiliye kavuşmaya geldim. Ben (gökten indirilen) o koçum ki, İsmail'e kurban olmaya geldim.

13. (O can alıcı sevgili) yeni bitmiş ve şeftali vermeyen bir fidandır. (Sevgilinin) kıyafeti (üzerinde meyveler olan) tuba ağacıdır, ama ne çare ki, (bize) meyve vermeye (gönüllü değildir.)

14. Allah bilir ki, (ben) ikiyüzlü olmayan bir âşığım, işim sadakattir. Ey Feyzî, aşk yolunda ölmek bana rahat uykusudur.

15. Bu canı feda edip, sevgiliye kavuşmaya geldim. Ben (gökten indirilen) o koçum ki, İsmail'e kurban olmaya geldim.

III

1. Sevgilim, kölesini ayrılık içinde bıraktı, gitti. (Bu yüzden) canım, ten kafesinde inleyen oldu.

2. Ey sultanım, senin köyünde tavaf edemem. (Eğer) ayrılığınla ölürsem kanım senin boynuna düşmesin.

3. Ey sultanım, derdimi kimseye açmaya hiç gücüm yoktur. Padişahım, (senin öldürücü) aşkın beni bu hallere düşürmüştür.

4. (Sevgili) beni terk edip, rakiple arkadaş olmuştur. (Karıştırıcı sevgili böyle yapmakla) ağlayan gönle eziyet ve sıkıntıyı arkadaş yaptı.

5. (Sel gibi gözyaşı akıtan) gözlerimin şişeleri kanla dolmuştur. (Bu sebepten), gönül ve can, yokluk çölünün yoluna düşmek üzereydi.

6. Ey sultanım, derdimi kimseye açmaya hiç gücüm yoktur. Padişahım, (senin öldürücü) aşkın beni bu hallere düşürmüştür.

7. Sitemkar felek, bizim isteklerimizi hiçbir zaman vermedi. Bizim işimizi inleme, ağlama yaptı.

8. Gözleri sihir yapan sevgili, ayrılık askerini bizim üstümüze gönderip, eyvah ki, aklımızı aldı.

9. Ey sultanım, derdimi kimseye açmaya hiç gücüm yoktur.

10. (Sevgilinin) siyah saçıyla bu gönül çok perişan olsun. Sevgilinin köyündeki gibi, keder vadisinde nice yuvarlanan olsun.

11. (Gönül), ayrılığınla bir ney gibi çok gözyaşı döksün. Bu Feyzî sıkıntı çölünde koşan olsun.

12. Ey sultanım, derdimi kimseye açmaya hiç gücüm yoktur. Padişahım, (senin öldürücü) aşkın beni bu hallere düşürmüştür.

IV

1. Gönül, sıkıntı ve eziyet çekmede Eyyub Peygamber'e baş eymedi. Gönül, aşk köyüne düşüp, adeta bir deliye benzedi.

2. Gönül, nice zaman istekle sevgiliye talip oldu. Gönül, düzgün boylu selvinin ve sevilen güzelin aşkına düştü.

3. Gönül, şarap ve sevgiliye tövbe etmişti, ama yine de (tövbesini bozup), yeniden bir güzele âşık oldu.

4. (Gönül), uzun zamandır yalnızlık köşesinde karar kılmıştı. (Bu yüzden) her dakika alçak zamanın sıkıntısını görmezdi.

5. Yabancılar sevgilinin sıkıntı ve cefasını çekmez iken, gönül kuşu, yine bir gözü şahin olan sevgiliye av oldu.

6. Gönül, şarap ve sevgiliye tövbe etmişti, ama yine de (tövbesini bozup), yeniden bir güzele âşık oldu.

7. (Gönül), şehir içinde gezerken, bir güzel put gördü. (O zamandan beri) kara sevdaya düşüp, dünyanın kederini terk etti.

8. (Güzel sevgili), gündüz gece yabancılarla kavga edip, (benim) hoyrat gönlümü siyah saçına bağlamıştır.

9. Gönül, şarap ve sevgiliye tövbe etmişti, ama yine de (tövbesini bozup), yeniden bir güzele âşık oldu.

10. (Biz sevgilinin) Bedehşan (şehirdeki lal mücevheri kadar kırmızı olan) dudağından kelimelerini işitip, karıştırıcı yan bakışıyla tanışık olduk.

11. (Ey sevgili) açılmış yakandan gümüş sineni görelî, (o) dünyanın yanağının parlak ayından daha üstündü.

12. Gönül, şarap ve sevgiliye tövbe etmişti, ama yine de (tövbesini bozup) yeniden bir güzele âşık oldu.

13. Feyzî'nin zayıf vücudu (aşk derdiyle) çıplak olsa şaşılmaz. Aşkla dağa düşüp, yakayı paramparça etse, bu garipsenmez.

14. (Gönül, sevgiliye karşı) istek dolu olsa, (acıdan) ney gibi ağlayan olsa ne olur. (Bu durumda) ayrılık ateşiyle yanan olsa yeridir.

15. Gönül, şarap ve sevgiliye tövbe etmişti, ama yine de (tövbesini bozup) yeniden bir güzele âşık oldu.

V

1. Gönül bir selvi boylu sevgiliyi sevip, ney gibi ağlayan olmuştur. (Aşk acısından derin toprağa düşüp, toprak ile bir olmuştur.

2. Gönül, kavuşma köşesine ereyim diye, viran olmuştur. Gözyaşını bulut gibi akıtıp, ağlayan olmuştur.

3. Gönül, dünyanın padişahı olan Şah Murad'a ferman kulu olmuştur. (Eğer), gerçek (gözlerle) bakarsan görürsün ki, gönül dünyaya sultan olmuştur.

4. (O can alıcı sevgili), lale renkli gözyaşımı sel gibi edip, göğsümü yara içinde bıraktı. Keder köşesinde, işimi durmadan ah ve inleme yaptı.

5. O gözü şahin olan sevgilinin avında, gönül kuşunu yitirdim. Gönül, şimdi o sevgiliyi güzeller içinde seçti.

6. Gönül, dünyanın padişahı olan Şah Murad'a ferman kulu olmuştur. (Eğer), gerçek (gözlerle) bakarsan görürsün ki, gönül dünyaya sultan olmuştur.

7. Bu gönül, alçak dünyanın ay ve yılından vefa ummamaktadır. Bilir ki, çaresiz âşığın halinden anlayan yoktur.

8. Gönül, dünya halkının dedikodusundan neşelenip, sevgilinin kötü hareketlere sahip olan rakibinden korku duymaz.

9. Gönül, dünyanın padişahı olan Şah Murad'a ferman kulu olmuştur. (Eğer), gerçek (gözlerle) bakarsan görürsün ki, gönül dünyaya sultan olmuştur.

10. Ulu Allah, yine o yanağı (sevgiliyi) bir de mahallesinde görünce, bu inleyen gönlü, (sevgiliye) kavuşturur mu?

11. Sevgiliyi anıp, sinemi paramparça eylesem şaşılmaz. (Çünkü) her an inleyip, bu gönül yakıcı matlaı söylerim.

12. Gönül, dünyanın padişahı olan Şah Murad'a ferman kulu olmuştur. (Eğer), gerçek (gözlerle) bakarsan görürsün ki, gönül dünyaya sultan olmuştur.

13. Allah'ım, o nazik ve cömert kişiyi ehirmenlerden sakla. Onu, kavuşmanın gül bahçesindeki karga ve çaylaklardan koru.

14. Gönül, onu dünya içindeki gümüş gerdanlardan (seçip) sevdi. Feyzî dua et, Allah onu kötü sözlülerden saklasın.

15. Gönül, dünyanın padişahı olan Şah Murad'a ferman kulu olmuştur. (Eğer), gerçek (gözlerle) bakarsan görürsün ki, gönül dünyaya sultan olmuştur.

VI

1. Ben (sevgilinin) kölesi olarak, padişaha elveda desem şaşılmaz mı? Gönül, yüzünün özlemiyle güneş ve ayla eğlenir.

2. Yücelik ve makam sevdasıyla vatani terk ettim. Ey dostum, sen bu yolunu şaşırın gönül ile sağ esen kal.

3. Ben, inleme ve ah ile gurbet ülkesine gittim. Ey can, gönlümü Allah ile sana ısmarladım.

4. Gönül, (senin) derdinle ayrılığa düştü, ağlayıp inlesin. Yol azığını ve şansını ateşe atsın da, berbat eylesin.

5. Eğer, (ben bu yolda) ölürsem, (sevgili) ruhumu kınama ve sövme ile mutlu kılsın. Aşk gemisini hayırlı dua ile sevince boğsun.

6. Ben, inleme ve ah ile gurbet ülkesine gittim. Ey can, gönlümü Allah ile sana ısmarladım.

7. Senin gibi bir Leylâ'nın aşkına bel bağlayıp, keder çölünde Mecnûn olmuş bir bela Feryâd'ıyım.

8. (Ben), bazen (sevgilinin ayrılığından dolayı) hüzünlenip, ah çekerim. (Çünkü), gözyaşı akıtmaktan memnunum. (Bu yüzden) özleminden gözyaşıım Ceyhun ırmağı gibi olup akar.

9. Ben, inleme ve ah ile gurbet ülkesine gittim. Ey can, gönlümü Allah ile sana ısmarladım.

10. Ben, yüce sultanın iyiliğine baş eğemem. (Çünkü), Senin gibi bir hüma kuşunun aşkının gölgesinde devlete, şansa kavuştum.

11. Zalim, acımasız felek, kavuşmayı ayrılığa dönüştürdü.³

12. Ben, inleme ve ah ile gurbet ülkesine gittim. Ey can, gönlümü Allah ile sana ısmarladım.

13. Ey aşka isteği olan gönül, deniz gibi coşma. Kendini bu (geçici) görünüşe kaptırma, (aklını) deli eyleme.

14. Feyzî'nin hakkında düşmanlarının söylediği sözleri sakın dinleme. (Çünkü) sen (ona) kavuşma sözü verdin. bu sözünü unutma.

15. Ben, inleme ve ah ile gurbet ülkesine gittim Ey can, gönlümü Allah ile sana ısmarladım.

VII

1. Aşk konusunda (senin) yanak tüyün gibi kitaplar hiç yazılır mı?(Senin) saçının bağı gibi boynumda muska olur mu?

2. (Ey sevgili, senin kısa süren) kavuşma anın gibi geçici bir şans olur mu? Dünyada senin gibi güzel huyları olan var mı?

3. Seni gören bu gönül ve can, başkasına meyilli olur mu? Gökteki güneşe eren başkasına boyun eğen olur mu?

³ Bu mısradaki anlam bozukluğu vardır.

4. Turalım ki, dünya bahçesi cennet oğlanları ile (ağızına kadar) dolmuştur. Cennet hurisi ile herbiri bir olmuş.

5. (Sevgilin) yanağı gül, dudağı şarap, saçları güzel kokulu olmuş. (Ama yine de biz) ona bakmayız. (Çünkü, onun) Ken'an'ın Yusuf'u (gibi güzel) olması gerekir.

6. Seni gören bu gönül ve can, başkasına meyilli olur mu? Gökteki güneşe eren başkasına boyun eğen olur mu?

7. Güle utangaçlık veren, o gül renkli yanaktır. Ey selvi, (bizi) hayret içinde bırakan düzgün boyundur.

8. Lale çiçeği, (senin) bağı yanık hüznü aşığıdır. (Ey sevgili), insan ve peri ülkesinin hepsi (senin) tutkunudur.

9. Seni gören bu gönül ve can, başkasına meyilli olur mu? Gökteki güneşe eren başkasına boyun eğen olur mu?

10. (Ey dünyanın padişahı olan sevgili), ne zaman ki, senden ayrı düşen aşığını anarsın, o an (onun) hüznü gönlünü mutlu edersin.

11. Ey padişah, gerçi hep bana eziyet ve cefanla ün salarsın, (ama) güzeller içinde adillik ile adalet gösterirsin.

12. Seni gören bu gönül ve can, başkasına meyilli olur mu? Gökteki güneşe eren başkasına boyun eğen olur mu?

13. (Güzeller güzeli sevgili). gönlü hasta Feyzî, uzun zamandır sana âşıktır. (Senin bana duyduğun) zerre kadar sevginle (Feyzî sana) sabah gibi sadıktır.

14. (Gönül, senin) acıman yerine lutuf ve iyiliğe layıktır. Allah tanıktır ki, (o) senden başkasına gönül vermedi.

15. Seni gören bu gönül ve can, başkasına meyilli olur mu? Gökteki güneşe eren başkasına boyun eğen olur mu?

VIII

1. Ey gönül dünyanın hilesine aldanıp , ömrünü heba etme. İbadet et, inancını sağlamlaştı ve hiç ikiyüzlülük yapma.

2. (Herşeye) sahip olma Allah'tandır. Bunu başkasından bilip hata etme. Sana dünyanın padişahı da el sunsa, (sakın ola) merhaba etme.

3. Şah ve vezir kapısına varıp, asla bir istekte bulunma. Dileklerini Allah'tan iste, (sakın ola) dünyaya sığınma.

4. Sakın değerli padişahın eşliğini makam eyleme. İsteklerimi yapar diye her yana varıp, gelme.

5. Bir ulu dergaha sığınma ile, herşeyden el çekip, büyüklük ve makamı Allah'tan iste.

6. Şah ve vezir kapısına varıp, asla bir istekte bulunma . Dileklerini Allah'tan iste, (sakın ola) dünyaya sığınma.

7. Eğer. Hamza ya da Erdeşir olsan, ecel merdi basar. Zengin de olsan, fakir de olsan, saki sana yokluk kadehini sunar.

8. Kumandan ve vezir olsan da, mekanın son yudum gibi toprak olacaktır. Taht sahibi (büyük) bir hükümdar da olsan, onun ölüm olacaktır.

9. Şah ve vezir kapısına varıp, asla bir istekte bulunma. Dileklerini Allah'tan iste, (sakın ola) dünyaya sığınma.

10. Ey gönül, dönen feleğin sıkıntısına katlan. Aceleci olma ki, her işin sonunu derin derin düşün.

11. Bu yolda varını yoğunu feda et. Emirlerini Allah'a gönder, kederlenme, kadere razı ol.

12. Şah ve vezir kapısına varıp, asla bir istekte bulunma. Dileklerini Allah'tan iste, (sakın ola) dünyaya sığınma.

13. Ey Feyzî, ikiyüzlülüğe sahip olan kişiden korun, kaç arkadaş olma. Sakın haram şeyler edinme, ehrimenlerle arkadaş olma.

14. Gidip de, devlet meclisinde kase yalayan olma. Kısaca, dünyanın sıkıntısını çekip, reis olma.

15. Şah ve vezir kapısına varıp, asla bir istekte bulunma. Dileklerini Allah'tan iste, (sakın ola) dünyaya sığınma.

IX

1. Ey (can) doktoru, dudak lalinin hastasına (onu) emdireceğin yoktur. (Senin) aşkının hastası olan (âşık) toprak olsa da, hiç üzüntü duymazsın.

2. Dünyanın gül bahçesinde, bir gül yanağın derdinden başka eğlenen yoktur. Ne yaparsın ki, dünyanın gül bahçesi içinde bir gonca ağızlı sevgilin yoktur.

3. Ey gönül, vatandan ayrı düştün, bir arkadaşın (bile) yoktur. Ah ve inlemeden başka, (üzüntünde) yanında (olacak) bir sevgilin yoktur.

4. Bu deli gönle, ancak sevgilinin aşkı gönderilse, onu, cana ne kadar yük olsa da, hoşlanıp çekerdi.

5. Güzellliğini görmemek yüzünden aşğın gönlü yaralı olsa, ayrılık köşesinde işin ah ve inleme olsa yeridir.

6. Ey gönül, (sevgili) vatanından ayrı düştün, bir arkadaşın (bile) yoktur. Ah ve inlemeden başka, (üzüntünde) yanında (olacak) bir sevgilin yoktur.

7. Ey bülbul, bu fidan mahfile çıkıp, bize aşkını açıkla. (Çünkü), bülbul ortaya çıkan ayrılığı sürekli, baştan ayağa açıklar.

8. Ey gönül, gel bu zayıf cismi toprak ile gizle. Şimdiden sonra bu can kuşuna toprağı yuva eyle

9. Ey gönül, .(sevgili) vatanından ayrı düştün, bir arkadaşın (bile) yoktur. Ah ve inlemeden başka, (üzüntünde) yanında (olacak) bir sevgilin yoktur.

10. (Sevgilinin) kavuşmasına ermek için, Allah'tan bir yardım gelmemektedir. Ey gönül, kendin bilmez misin ki, ayrılığın sonu yoktur.

11. Ey vefasız, felek yüzünden ağlarım, senden şikayet etmem. Ömrüm (her zaman) bela içinde geçmiştir. Kısaca (bilirim ki), ayrılığın sonu yoktur.

12. Ey gönül, (sevgili) vatanından ayrı düştün, bir arkadaşın (bile) yoktur. Ah ve inlemeden başka, (üzüntünde) yanında (olacak) bir sevgilin yoktur.

13. O yanağı ay olan (sevgiliyi), köyünde de görünce, yüce Allah bu inleyen gönlü (ona) kavuşturur mu?

14. (O gamzesi ok) sevgiliyi anıp, göğsümü paralasam yeridir. (Çünkü), bu Feyzî'nin işi, gece gündüz ah ve inleme olsa, şaşılmaz.

15. Ey gönül, (sevgili) vatanından ayrı düştün, bir arkadaşın (bile) yoktur. Ah ve inlemeden başka, (üzüntünde) yanında (olacak) bir sevgilin yoktur.

X

1. Dünya bahçesinde, sevgilinin saçı bizi hep eğlendirir. Dünyanın gül bahçesi içinde, o boyu çınar olan (sevgili) bizi oylar.

2. O teselli veren sevgili, evde devamlı bizi eğlendirir. Sürekli o nazlı güzel bize iyi zaman geçirir.

3. Kısaca, şehir içinde (can alıcı) yan bakışı olan (sevgili) bizi eğlendirir. Dağ ve çöllerde de av peşinde koşup, avlanmak bizi eğlendirir.

4. Bu gönül, gönül alan (sevgili) olmadan sanma ki, eğlenir. (O aşık, ancak) adını anmadığım filan köyde eğlenir.

5. O gözü ahu olan sevgiliyle gönül her yerde eğlenir. Nazik huylu rint olan da çölde eğlenir.

6. Kısaca, şehir içinde (can alıcı) yan bakışı olan (sevgili) bizi eğlendirir. Dağ ve çöllerde de av peşinde koşup, avlanmak bizi eğlendirir.

7. Bütün dünya, dünya topluluğuna karşı hırslı olmuş. Bu nedir? Hocanın pazarda ettiği kavga nedir?

8. Sevgilinin saçı ile aşığın başındaki sevda nedir? Kavuşma alanında bu (güzel) sevgilinin nazı nedir?

9. Kısaca, şehir içinde (can alıcı) yan bakışı olan (sevgili) bizi eğlendirir. Dağ ve çöllerde de av peşinde koşup, avlanmak bizi eğlendirir.

10. Zahit kişinin fikri cennettir. (Bizim) eğlencemiz ise yüz ve çılgın bülbül gibi gül bahçesidir.

11. Nerede olursak olalım, eğlencemiz bir sohbetçi sevgilidir. Eğlencemiz bazen sevgilinin köyünde, bazen de dağlık yerde olmaktadır.

12. Kısaca, şehir içinde (can alıcı) yan bakışı olan (sevgili) bizi eğlendirir. Dağ ve çöllerde de av peşinde koşup, avlanmak bizi eğlendirir.

13. Ey Feyzî, alçak dünyanın endişesinin çekmeyiz. (Çünkü), gerçek sahibe (âşık) düşecek düşünce payını görmüşüz.

14. Dünyanın işsizi olan (sevgiliyi) herşeyden kurtulmuş gördük. (Biz) geçici dünyanın varını yoğunu bir neşe için harcamışız.

15. Kısaca, şehir içinde (can alıcı) yan bakışı olan (sevgili) bizi eğlendirir. Dağ ve çöllerde de av peşinde koşup, avlanmak bizi eğlendirir.

XI

1. Çaresiz gönül, gönlün makam yerinde sıkıntı kasrını şen yapıp, sevgilinin yaptıklarına alışkın olsa şaşılmaz.

2. Kötü isimli harmanı berbat edip, meyhaneden çıkmaz oldum. Çünkü, dünya bahçesinde boyu şimşir ağacı olan sevgili (bize) el vermedi.

3. Ayrılık köşesinde gündüz ve gece feryat etsem şaşılmaz. (Çünkü), ne yazık ki, dünyada kavuşma ile bir an olsun gönlü mutlu olan (bir kişi) olmadım.

4. (Ben) vücut dağınığını lale çiçeği gibi yarayla süsleyip, bu insafli sevgili (onun) bu halini görüp, (onu) güzelleştirecek sandım.

5. Dünyada sevgi ve saygı gösteren bir sevgili bulmadım. (Bu yüzden) keder meyhanesinde dert ile kederli olsam yeridir.

6. Ayrılık köşesinde gündüz ve gece feryat etsem şaşılmaz. (Çünkü), ne yazık ki, dünyada kavuşma ile bir an olsun gönlü mutlu olan (bir kişi) olmadım.

7. (O can alıcı yan bakışın fırlattığı) ayrılık oku, bağrımı durmadan deldikçe, can bağışlayan dudağını emsem, (bu) bana derman olur derdim.

8. Zamanımı bu sıkıntı ile geçirdim, bir an olsun gülmedim. (O dünyalar güzeli) sevgiliye kavuşmak, hiçbir zaman kolay olmadı.

9. Ayrılık köşesinde gündüz ve gece feryat etsem şaşılmaz. (Çünkü), ne yazık ki, dünyada kavuşma ile bir an olsun gönlü mutlu olan (bir kişi) olmadım.

10. Gönlüm, sevgilinin kakülünün isteği ile, kararsız (bir gönül) olmuştur. (İşte bu yüzden) bela köşesinde oturup, inleyen ve ağlayan olmuştur.

11. Gönül goncası açılmaz, (ama, yine de) turalım ki, dünyaya bahar gelmiş, çimenlikte bülbüllerin inlemesi yüz bin olmuş.

12. Ayrılık köşesinde gündüz ve gece feryat etsem şaşılmaz. (Çünkü), ne yazık ki, dünyada kavuşma ile bir an olsun gönlü mutlu olan (bir kişi) olmadım.

13. Keder fanusunda, (sevgilinin) ayrılığının zayıflığı ile hayal haline gelsem, bela, dert ve sıkıntı döşeginde güçsüz olsam, bunda şaşılacak bir şey yoktur.

14. Ey Feyzî, bu yokluğun gül bahçesinde, (ayrılık acısından) aynı bir gölge gibi ayak altı ve bülbül gibi çılgın olsam yeridir.

15. Ayrılık köşesinde gündüz ve gece feryat etsem şaşılmaz. (Çünkü), ne yazık ki, dünyada kavuşma ile bir an olsun gönlü mutlu olan (bir kişi) olmadım.

XII

1. Gönül, (acısından) bülbül gibi inleyip, ağlasın. (Çünkü), bu (zalim) felek, o gülen gülü elimden aldı, gitti.

2. Gözyaşım ile ağlayan gözü boğarsam yeridir. Bu öldürücü haber bütün dostları elemli yaptı.

3. Ansızın sultanın buyruğu eriştiğinden, ona ferman (ahiret) gider. Ey Allah, şanlı Hz. Ağa'yı arzusuna kavuşan yap.

4. Bu zamanın Hatem'ini görmek dilersen eğer, gel ona bir bak. Çünkü, (onun) adaletli ayı Erzurum diyarına parlaklık verdi.

5. Divanın hem yüceleri, hem alçakları doğrusu (birgün gelir) gider. (Bu yüzden) Allah onu iki dünyada da isteklerine ulaştırırsın.

6. (O yüce Ağa), olgunluk sahibine devamlı olarak iyilikte bulunur. Onun zamanın çaresizlerine yardım ve iyiliği olur.

7. Şiir sahiplerini daima iyilikle şereflendirir. (Bu yüzdendir ki,) Allah, bu geçici dünyada isteklerini yerine getirir.

8. (O yüce kişi), temiz ağızını konuştursa, ölü gönül bundan can bulur. (Onun) işi, bilgi sahibine cömertlik, lutuf ve iyiliktir.

9. (Yüce Ağa), mutlulukla bu dünya içinde dünyayı dolaşsın. Gönül neşesi içinde, rahat makamında her zaman bu anı yaşasın.

10. (Ona), adaleti ile Ömer, güzel ahlakı ile Sıddık (Hz. Ebu Bekir) dendi. Edep yönünden Hz. Osman'a, doğruluk yönünden Ebu Bekir dense yeridir.

11. Cömertlikte, doğruluk ülkesinin Murtazası'na benzemiştir. (O) hükümdar kapısına gidip, ayrılığa sebep oldu.

12. Ona dünyayı seven padişahın yardımı kısmet olsun. Onunla İstanbul'un ileri gelenleri sevgi bekleyen olsun.

13. Ayrılık acısı ile gözüm nemde, gönlüm kınama içindedir. O dünya merdinin doğrulukta bir eşi benzeri yoktur.

14. Allah, (Onun) temiz vücudunu daima esenlik içinde tutsun. Kıyamet gününde (Peygamber), ona şefaati olsun.

15. Allah, onun son nefesinde iman ve Kur'an'ı ona arkadaş yapsın. Vücut atı sağlık alanında dolaşsın.

16. Ömrünün gül bahçesine sonbahar gelmesin. Esenlik rüzgarı senin rüzgarına arkadaş olsun.

17. Yüce Allah, onu sevgilisine ve ülkesine eriştirsın. (O), itibarsız Feyzî'ye zamanın cömertliği olsun.

18. Gül bahçesinin sahnesini tutup, gül gibi açılıp, gülsün. (Onun) yüksek fidanı salına salına yürüsün.

TAHMİSLER

I

1. Ey gönül, gel yalnızlık köşesine çekilmeyi seç, sevdâyı ne yapacaksın? Fakirlik elbisesini giy, ipeği ne yapacaksın?

2. (Ey gönül) tutalım ki, dünyaya padişah oldun, bugün yarını ne yapacaksın? Ey fakir köle, o dünya devletini ne yapacaksın?

3. (Bu dünyada) kuru kavgayı ne yapacaksın? (Bizim için) en son ölüm kararlaştırılmıştır.

4. Dağ, çöl, sahra ve gül bahçesini seyretmek boşunadır. Yokluk şehrinde senin misafir olacağın tek yer ateşhanedir.

5. En sonunda sen başı açık cenaze taşına çıkarsın. Çünkü, sen taht ve tabutu yalın ayak mesken edinirsin.

6. Saltanat tahtında Dara'nın tacını ne yapacaksın?

7. Ey padişahım, ecel bazen yanına konar, sana acımaz. Ödünç olan can kuşu, birgün gelip, vücuttan uçar, gider.

8. Padişahım, en sonunda bu afiyet elbisesi vücudundan çıkar. (Bil ki), sonuçta kansız vücuda (sırtındaki) kaftan kefendir.
9. Değerli ipek ve kadife elbiseyi giyip ne yapacaksın?
10. Dünyada yiğit olan kişi, dünyaya asla meyletmez. (Şunu unutma ki dünya), binlerce hile yapıp, bu kahpe zindana seni hapsederek, aldatır.
11. Turalım ki, (sen) sayısız yıldızlar ordusunun padişahısın. Ama sonunda, kimsesiz ve yalnız yokluk ülkesine göçersin.
12. Ey beyim, yanına asker toplayıp, alayı ne yapacaksın?
13. Ey Feyzî, şanssızlığa dönen bu dünyanın talihi birgün döner. Sakın dünyaya meyletme, (çünkü) dünya birgün heba olur.
14. Saki, birgün mahvolma kadehini sunarak, merhaba der. Ey Ulvî birgün ecel kadehini çekmek gerekecektir.
15. Yokluk meclisinde şimdi başka bir kadehi ne yapacaksın?

II

1. (Ey sevgili), aşk sahibi kederiyle ağlasın, gülen olmasın dersin. (Āşığı) ayrılık ateşine salarsın, (sonra da) yanan olmasın dersin.
2. Köyünde (hiçbir zaman) görünmezsin.(Sonra) inlemeler olmasın dersin. (Aşk acısı yüzünden bende) güç bırakmayıp, ah ve inleme olmasın dersin.
3. Gözümün yaşını alırsın, ağlayan olmasın dersin.
4. Can kuşunu kavuşma isteği ile başıboş eylersin. Ardından gelip, ayrılık tırnağı ile (onun) vücudunu yara yaparsın.
5. Saçının verdiği kederle, kalp evimi kapkara yaparsın. Sıkıntı taşıyla gönül aynasını yüz parçaya bölersin.
6. Ne mümkündür ki, yine, gönül perişan olmasın dersin.
7. Ey kaşları ya harfi gibi olan sevgili, yan bakışının okuyla göğsümü delersin. Gözün bir kan içicidir.(O), yan bakışının kusuruyla kanımı döker.
8. (Ey zalim sevgili) yan bakışının kılıcıyla güzellik ülkesini ele geçirip, her gece yan bakışının tedbiriyle can evimi girersin.
9. Güzellik ülkesinde (benden) başka sultan olmasın dersin.
10. Padişahım, güzellik ışığıyla güneşin gözüne ışık ver. Ey şahım, bu ay güzellik kusuruyla sana çok benzer.
11. Ey padişahım, bu güzelliğin sevinci yerine niçin kederlenirsin. Ben bu güzelliğinle gururlanman gerekir, sanırdım.
12. Felekte parlak ay, parlak güneş olmasın dersin.

13. Ey güzelliğin kible yeri, Feyzî'nin kiblesi (senin ay) yüzündür. Ey güzelliğin secde yeri, (o yay) kaşın âşıkların mihrabıdır.

14. Güzelliğinin sığınağı, hükümdar kapısının eşiğidir. Ey güzellik padişahı, bu Yahya sana nasıl kul olmasın?

15. Yolumda senden başka kurban olmasın dersin.

III

1. Cana sevgilinin aşk makamı verilse buna şaşılır mı? Bu bahçe içinde, o selvinin ayağına yüzler sürülmez mi?

2. Boylu fidanından kavuşma meyvesi toplanmaz mı? Ey gönül, kavuşma yüküne iyilik çölüyle erişilmez mi?

3. Bağış rüzgarı esmez mi, o nazlı fidan eğilmez mi?

4. Bülbül, gül ağacının başında güzel şarkılar okursa, şaşılmaz. (Çünkü), bülbül vücudunu bazen diken ile parçalayıp, mahzun olur.

5. Bülbül, iç derdini açıklayıp, şaşkın olur. (O kırmızı) goncanın gülümsemesine deli olur.

6. (Gönül) içinin kat kat olduğu bile bilinmez mi?

7. Ey gönül, gönül alan sevgilinin kavuşma ümidinden vazgeçmezsin. Ayrılık yarası ile dolup, ses ve sedayı bırakmazsın.

8. Ey sevgili, sıkıntı ve eziyet vermekten vazgeçmezsin, nedendir? Gönül senden bıkmaz, sen eziyetten vazgeçmezsin.

9. Yine incitme dersin, can ve gönülden incilinmez mi?

10. (Gönül) aşk gül ile bülbülün giydiği şal olsa, bu dünyanın gül bahçesinde ayakaltı olsa endişelenmez.

11. (Gönül) lale renkli gözyaşını akıtıp, perişan olsa, bahçenin gülü elinde kırmızı mendil olsa ne olur?

12. Binlerce bülbülün bir an gözyaşı silinmez mi?

13. Zayıf vücut, kanlı gözyaşının içine düşsün yeridir. Sevgilinin ayrılığı ile her dert ve sıkıntı başının üşüşsün.

14. Elem ve dert denizi, umman gibi taşsın gerektir. Keder seli taşsın, gerekirse baştan aşsın. Feyzî bundan endişelenmez.

15. Ey Yahya, gül renkli şarap ile zaman güzel geçirilmez mi?

GAZELLER

I

1. Allah'a şükür ki, çılgın gönül gelişinle şereflendi. Oysa, keder köşesinde vücut hilal gibi olmuştu.
2. (Ey) ay (parçam), bu gece seni mecliste gülen gördüğü için, yanıp yakılmakla mumun gözü kör oldu.
3. Aşk isteği ile gözümün yaşının dalgasına oranla deniz dalgalsansa, bir damla bile karşılık olmazdı.
4. (Senin) kavuşmana ermekle, ölü gönüllü aşık yeni hayat bulmuştur. (Öyle ki), Hz. İsa yücelikle gökten indi sanarsın.
5. Bugün, Feyzî'nin (senin) kapının toprağında ah e inlemekten amacı, ey sevgili halini kapına sunmaktır.

II

1. Ne Leyla ile Mecnun, ne de Vamık ve Azra seninle benim olduğumuz gibi, padişah ve köle olmamışlardı.
2. O şehla bakan göz, o cadı yan bakış nedir? O siyah ben, o misk gibi kokan saç nedir?
3. O güzel ses ve seda, o nazik nağme, o nazla gülümseme, o ruh veren dudak nedir?
4. O boy, salınarak yürüme, o sözün lehçesi nedir? O gümüş gibi uğurlu, uygun organlar nedir?
5. Senin gibi güzellik gülüne bin (kişi) aşık olur. Güya, bunlardan birisi bülbül gibi olan Feyzî değildir.

III

1. Günüm böyle ayrılıkla geçer mi? O dudağı İsa, yarab bizi kavuşma ile bir gece diriltmez mi?
2. Ben, (senin) yolunda giden âşıklar içinde Kays ve Ferhad'ın oldum. Bağırma ve inleme için dağ ve çöl hep benimdir.

3. Vaizi bırak ahirette cenneti görsün. (Çünkü), dünyada inleyen âşıklara cennet makamı sevgilinin köyüdür.

4. Vücut gemisi bir kıyıya erişir. bu şarap denizidir. Allah'a şükür ki, şarap sandalının yelkeni açıldı.

5. Ey padişah, Feyzî kulun (senin) dertlidir. (O) sende naz ve nazlanma gördükçe, yalvarmasını arttırır.

IV

1. Ey gözü şehla olan sevgili, gözü sarhoş âşığa şaşılacak derecede yöneltmişsin. Ey iki üç gözlü sevgili, biz böylece aradan çıkmışız.

2. (Sevgili), deli gönlü saç zinciriyle bırak bağlasın. (Çünkü) yanak tüyünün baharı gelmiştir ve başına şevda ermiştir.

3. Dünya bahçesinde, senin gibi düzgün ve yüksek boylu , taze bir ağaç asla görmedim.

4. Allah kaba rakibi bilir. Sadece benim gibi âşığa, çok sevmezken, eziyet için güler yüz gösterirsin.

5. Ümit ipi, (senin) saçınla karışmaktan dolayı üzüntü duymaz. Hançerin Feyzî'yi bin parça yapsa, asla (senden) kesilmez.

V

1. Yarab, gönül alan sevgili ile bir merhaba kolay mı? Ey Allahım, sevgilinin ayrılığına tutkun olan (senin yardımınla) çok sabretsin.

2. (Sevgili) neden bilmez? Seher vakti ahım niçin iş eylemez? Yarab, sabah rüzgarı hallerimi sevgilinin kulağına eriştirmez mi?

3. (Sevgili) ilk görüşte aklını alır, sonra mahveder. Yarab, kimse o eziyet dolu sevgiliye tanıdık olmasın.

4. Ters dönmüş bahtımıza şaşılmaz. (Çünkü) uygunsuz bahtımız vardır. Yarab, gökten her bela sanki benim için aşağı iner.

5. Allah'a şükür, nazlanma ülkesinin padişahı Feyzî olup, o, senin kapından başka bir dergaha sığınmaz.

VI

1. Yarap, gecenin gelmesiyle âşığın ettiği ah ve inleme için, seherde âşığın ettiği tövbe için....
2. Sevgilin Mustafa ve (Allah tarafından) seçilmiş Ahmed için yarap, (ona) sevgilinin kavuşmasını kolaylaştır. (Çünkü), ayrılık cana iş olmuştur.
3. Çılgın yaradışlı ve efkırlı gönül için, bana o göğsü gümüş olan işsiz sevgiliyi boyun eden yap.
4. Kelimin Hz. Musa ve o söz için yarap, bana yüzünü göster, benimle gönül alan sevgilimi bir kere söyleştir.
5. Allahım, evliya topluluğu ve döne döne kılıç vuran Haydar için , duasını kabul et, Feyzî'yi gönül alan sevgiliye kavuştur.

VII

1. Ayrılık ateşi göğsümün içine bir yara vurmuştur. Gözümde hasret gözyaşı, başta sıkıntı, gönülde hararet vardır
2. Dünyada gönül sahipleri açtır, hem de bir cübbeye muhtaç olurlar. Cahil ise, durmadan zahmetsizce nimete boğulmuştur.
3. Eğer, (sevgiliyi) bin defa hüznün kulübeme davet etsem, gelmez. (Oysa ki), o afet yabancıların evine sıkıntı çekmeden varırmış.
4. Ayrılık kederiyle (o sevgili beni) çok hasta ve güçsüz etti. Gönül alan sevgilinin ayrılığı beni güçsüz ve kuvvetsiz yaptı
5. Doymuşuz ki. sarı yüz ile gözyaşımız vardır. Ey Feyzî, onun için biz süse püse rağbet etmeyiz.

VIII

1. İlbahar geldi ey saki, saf kadehi taraf taraf döndürüp, kadeh eğlencesi yapılsın.
2. O ay bölük bölük bayram yerini seyreneye çıktı. Her yüksek selvi taraf taraf âşıklar ile salınır.
3. Allah sahiplerinin tekkesi, hay sahiplerinin meyhanesidir. Bütün dünya hay ve huyla taraf taraf dolmuştur.
4. Gözüm dünyayı gözyaşından dolayı sel suyuna boğdu. O güzeller padişahı taraf taraf şarap eğlencesi yapsın.

5. Halk ve yüksek zümre Feyzî gibi kavuşma isteğinde bulunurlar. Yüceler ve alçaklar, taraf taraf seni arayıp sorarlar.

IX

1. Dermansız elinden imdat, sonsuz ayrılık elinden imdat.
2. (Sevgili) gönlü hasta aşığa acımaz. Vefasız sevgili elinden imdat.
3. Gönül saç zinciriyle çene çukurunda kaldı. Bağ ile zindan elinden yandım.
4. Sevgilinin eşiğini (göz) sele verdi. Ağlayan göz elinden imdat.
5. Ey Feyzî, inlemen halkı uyutmaz. (Senin) ettiğin inlemeler elinden imdat.

X

1. Sevgilinin köyünden veda ile gezip dolaş, vatandan geç. Binlerce ağladın, gül çehre ve gonca ağızdan geç.
2. Gül bahçesinin sahnesinde, bahçenin selvisi dirilmiş durur. Ey şimşir boylu sevgilim, çimenlikten geç, yürü boyunu göster.
3. Gönül alan sevgilinin kıvrım dolu saçına elin ererse, Çin ülkesini bir pula almak hatadır. (Gel) ülkenden geç.
4. Ay sevgilim, (rakiplere) çok yüz verme, padişahım onlarla arkadaş olma. Sen meleksin şeytana yüz verme, ateşe tapan Zerdüşt rakipten geç.
5. Kana bulanıp, sevgilinin kılıcıyla öldürülmüş olsan, aşk şehidi olursun. Feyzî, tabut ve kefinden geç.

XI

1. Kadeh levendçe ne zaman meclise ayak bassa, dostlar meclisine mezesi ile gelir.
2. Kadeh, meclis içinde çekinmeden sakiyi öpüp, sarhoş meclisine yine çok renk verdi.
3. (O), dostları pervane gibi meclisine toplar. Kadeh, o yatak odasının parlak mumuna benzer.
4. O perişan koyan kadeh, şarap dağıtan sevgiliyi dizi üstüne alır diye, dökülür saçılır.
5. Ey saki yetiş, vallahi bizi keder öldürdü. Hekimane kadehi Feyzî'nin eline gizlice sun.

XII

1. O güzellik padişahı eşek huylu küstah rakibi (küstahça) severmiş. Biz elini pmede acizken, (onu) küstahça öper koklarmış.
2. Kolumu beline dolamak için çare bulamazken dilberin belini her an küstah kemer kucaklar.
3. Güzelliğini gece gelmesiyle parlak ay seyreder. Yüzünün karası görünür, küstahça sakınır.
4. Ne iki gözlüdür, aynanın neşesi nedir? Karşılığı olsa küstahça sana çok bakar.
5. O delik göğsü ile Fyz ney gibi inler. Sadakat üzere kulun olmuştur, küstahça seni sever.

XIII

- 1.. Bu çaresiz gönül, aşk ateşine yandı, imdat. Kısaca, bilmeden (sevgilinin) nazına düştüm, eyvah!
2. Allahım, ayrılık elemin ile halimi sen bilirsin. Bu gnahkare cömertliğinden yardım et, eyvah!
3. (Sevgiliyi) görünce dilsiz olurum, (yle ki) konuşmaya gücüm kalmaz. Hallerimi gönül çeken sevgiliye kimler bildirsin, imdat!
4. Gece saçın sevdası ile çektiğimi, ey sabah rüzgarı eziyeti sevgiliye gizlice söyle.
5. Ey Feyz, (gönül) sevgili ile konuşamadı. (nk), o ay yüzlünün aşkı ağzıma sessizlik mühürü vurdu.

XIV

1. Siyah saçlı (sevgili) baştan aklımı alır, imdat! İşi sitem olanın ayrılık kederi bizi öldürdü, imdat!
2. O ateş saldı, gönül ülkesini baştan başa yaktı. O yan bakışı karanlık olan (sevgili) bütün hepsini yağmaladı, imdat!
3. Dereler, hem o sevgili ile olan maceramızı, hem de feryadımı bilir. Dağ bana ağlar ve inler.

4. Allah'a şükür ki, elem ve ayrılığa alışkın olduk. (Benim) korkum yabancıların (bana) sövmesidir

5. Af eteğinle Feyzî'nin hatasını gizle. Bağışı ve acıması çok olan Allah, imdat

XV

1. Sevgili, tutkun âşığına ne zaman mektup gönderse, (ona) yazılan her ne ise mektup âşığa söyler.

2. İnsanı, pervane gibi nasıl kul eylesin. Çünkü, mektup bir ülkeyi tutar, bekler.

3. Dinler isen, (o) açılır (senin) halini bir bir söyler. Okusan özetle mektup baştan başa dinler.

4. Onu kırmızıyla yazılmış gören (onu kırmızıyla yazılmış) sanır. Ancak mektup, eziyet elinle her an ağlar.

5. Ey Feyzi, mektubuna sevgiliye kuş gibi götürecektir yok. Mektubu sevgiliye ileten bir güvercin bulunur.

XVI

1. Mektup her gamlı yazısını aşk sahibine söyler. Mektup hal dili ile inlese şaşılmaz.

2. Eğer, âşığa sevgilisinden saklamalı mektup gelse yer eder. Mektubu canla birlikte göğüste yer eder.

3. Çaresiz âşığın elinde mektup yırtılsa yeridir. Onun göğsünde mektup sokulur, orada terler.

4. O kalem gibi iki dilli değil, tek yüzlüdür. Mektup bir bir sırları açar, âşığı eğlendirir.

5. Saçını boynuma bağla, yüzünün ayva tüylerini koklayayım. Feyzî, sıtmalı hastaya mektup tûtsülerler.

XVII

1. O, yabancıların isteklisi ona talip oldukça, fikrimiz keder köşesinde sevgilinin yanağını seyretmektir.

2. B lb l, bir an rahat etmeyip inlese, bağırsa ne olur? Ondan dolayı g l dikenin nasibidir, demişler.
3. Karanfil başı açık baştan başa dervişlerin içinde gezse, o bile yüzün aşığıdır.
4. Çaresiz  aşığın, ayrılık kederiyle dert köşesinde durmadan işi (sevgiliye ulaşmak için) gerekli olan bağıрма ve inlemedir.
5. Feyz  gibi nice gündür nefsi kırmayla zayıf d şsen, şaşılmaz. Çünkü, senin de isteğin yüzüdür.

XVIII

1. Inleyen gönlü perişan  eden sevgilimin şa ıdır. Beni  ılgın ve deli yapan o işi naz olan sevgilidir.
2. Ey yüzü g l, b lb l gibi senden ayrı d şt ğ mden beri, bela köşesinde arkadaş ve sevgilim ah ve inlememdir.
3. Eğer, o hüma kuşu daima nazlanma havasında uçarsa, onu gönül avcısı avlar, elbette o avlayan sevgilimdir.
4. Aşk şarabıyla, dünya meclisinde salınarak yürürdüm. G nl  ayak bağı eden. o gözleri mest olan sevgilim ve baş ağrımdır.
5. Feyz , bu gönül gemisini aşk denizine salsam şaşılmaz. Zamanda havalar ılımlı olmak üzere, bana uygundur.

XIX

1. (Sevgilinin) köyüne gözyaşı yağmurunu d k, çünkü bahar günleri gelmiştir. Can bahçesini mutlu et, yeşillik günleridir.
2. Bülbüller içinde inleyen kuş, ses ve sedaya başladı. (  nk ) g l zamanı uzak olsa da , inleyen kuş günleridir.
3. Gözyaşı tanesini döküp, göz halkasını tuzak yap. Bir güzeli gözet, bekle, çünkü av günleridir.
4. (Ey güzel) saki, (şarabın kadehteki) kabarcığını gösterip, kadeh kayığını  ek. Sabah rüzgarı esti, yelkenini a , (  nk ) baharda ortaya çıkan böcek günleridir.
5. Bugün aşk denizinde saçının kancasını elleriz. Gönül kayığı karaya yöneldi, (  nk ) kenar günleridir.

6. Ey saki, ağır ölçüyü ağır altına sat. (Çünkü) müşteri çoktur. (Bu günler) hazmı kolay olan şarap günleridir

7. Feyzî, incini hemen gönül sandığından çıkar. Allah'a şükür ki, nazım sahibine değer verilen günlerdir.

XX

1. (Sevgili), yara dolu göğse gelsin, çünkü lale bahçesi günleridir. O (öldürücü) göz çöle çıksın, çünkü av günleridir.

2. Misk kokulu yanak tüyü sevgilinin yanağında göründükçe, âşığın sevdası artar. (Çünkü), ilkbahar günleridir.

3. Gönül gemisi, istek denizine yine demir atıp, rüzgârı bekleyen olsun. (Çünkü), baharda ortaya çıkan böcek günleridir.

4. Bülbül, bir gül için bahçede bin defa inler. Saki bülbüle dönsün. (Çünkü) bülbül günleridir.

5. (Feyzî), şiirinin temiz incisini yazı ipine dizesin. (Çünkü) ey Feyzî, sanat ehline değer verilen günlerdir.

XXI

1. Sevgililer, aşığa yüz gösterdikçe, sevgilinin güzellik ışığına dayanamayıp, yandım yakıldım.

2. Senin gibi saç siyahı, her akli başında olan (kişi) görünce Mecnûn gibi olur. Doğru söyle, ya deli âşıklar ne yapsın?

3. Meyhaneler, baştan başa ay yüzlü (sevgililer) ile dolduğundan beri, gönül sahipleri (senin) eşiğinin taşına yaslanır.

4. Şu seçkin âşık, zamanın padişahı olur ki, sevgili ona öpücük şartıyla kadehler sunsun.

5. Ey Feyzî, sevgilinin kavuşma hazinesini bulmak dilersen, ah ve inleme eyle, virane köşelerini seç.

XXII

1. Güzeller ki, (onlar) naz ve eziyet ilmini tam ettiler. Çılgın âşıklar, aşk ile öğrenim gördüler.

2. (Sevgili) benim gibi topraktan yüz çevirmez sanırdım. O güzellik güneşinin yüzünü başka tarafa çevirdiler.

3. Yer ve gök ayrılık yükünü çekmez iken, benim gibi zayıf ve güçsüze onu yüklediler.

4. Güzellik şehrinin ay yüzlüleri âşık olduğumu bildiler. (Onlar) eziyet ve sıkıntıyı arttırıp, başışı azalttılar.

5. İlneyn Feyzî'ye cömertlik yapmada gecikip, yabancılara başış ve iyiliği belli bir zamana kadar geciktirdiler.

XXIII

1. Lale gibi gönül yaramı sevgiliye anlattılar. Kırmızı gözyaşım ile o an bir mektup yazdılar.

2. O yanak sayfasındaki karınca yanak tüyüdür, sanma. O karınca ile (onlar) güzellik ayetini açıkladılar.

3. Mücevher saçan dudağına can parasını teslim edenler, Hindu benine Mısır'ın haracını verdiler.

4. Bu deli gönül, (sevgilinin) yüzü olmadan uslanmaz diye, bana siyah saçının halkasını zincir yaptılar.

5. Ey put, dünya kilisesinde başıboş gezen kimdir bildiler. Aşk kafiridir diye, Feyzî'yi kafir yaptılar.

XXIV

1. Aşk derdinin tutkunu olan âşığa her eziyeti sevgili yapar. Çünkü, isteği tanıdık olmaktır. (Bunun için) âşığa gösterişsiz sevgi gösterir.

2. Bazen (senin) ağzının fikri, bazen saçının ve kahkülünün fikri, her an dünyayı başıma dar ve darmadağın eder.

3. Sadık âşık, her an ayrılık belasını çeker. Kavuşmanın zevk ve neşesini durmadan yabancılar yapar.

4. Aşk sahibi, geceleri sevgili ve şarapla sohbet eder. (Âşık) seher zamanı erken kalkar, gönülden yararlanır.

5. Feyzî, zamanın durumu böyledir, feleğin işi budur. (Felek) bir zaman şans getirirse, bir zaman şanssızlık getirir.

XXV

1. Bu kan saçan gözüm, nice zamandır kan ağlar. (Senin) ayrılığında dost ve arkadaşım dert ve elemlerdir.
2. Kötülük isteyen yabancılara işin durmadan sevgi ve vefadır. Sıkıntıya uğramış aşığın kısmeti ise eziyet ve sitemlerdir.
3. Eğer arıfsen, dünyanın nakış ve görünüşüne aldanma. (Çünkü), bu dünyanın kilisesinin kapı ve duvarı hep putlardır.
4. Gözümün gözbebeklerinin (sen) is olduğunu san. Gönül levhasında, sevgilinin yanak tüyünün nakışını yazmak için, kirpiğim kıl kalemlerdir.
5. Feyzî, lale ve gül bahçesi sahnesinde kabağını doldurmuştur. Çimenlikte gonca ve gül eğlence sahibine Cem kadehleridir.

XXVI

1. Esen sabah rüzgarı can veren olmuştur, nevruzdur. Sanki hava peygamber nefesidir, çünkü nevruzdur.
2. Yanak tüyüyle saçında fark bulamadık. Ey sevgili beraber gündüz ve gece olur, çünkü nevruzdur.
3. Aşk delisinin inlemesi ile bülbüller eğlenir. Tutkun (âşık) tanburun nağmesini ne yapsın, çünkü nevruz günleridir.
4. Gül bahçesinde taraf taraf bir selvinin ayağına düşüp, dereler (sevgili ile) macera isteğinde bulunmuştur, nevruzdur.
5. Bülbül, goncelerle tek dil, tek gönül olunca, ey dilber seninle söyleşilmez mi? (Bu gün) nevruzdur.
6. Bülbül gül bahçesinde çoktur, (ama), başka kuşlar(onları) dinlemez. Sevgilinin sarhoş narası bir çağrı olmuştur. Nevruz günüdür.
7. Ey sufi, aşık sevgilisini kucaklar. Ey zahit, nevruz günüdür, aşk sahibine kınama olmaz.
8. Gonca tomarını açıp, Allah sırrının gizli kitabını gülün padişahına bildirsin ki nevruzdur.
9. Çimenlik kuşu gül gibi renkli edaya başladı. Ey Feyzî, gonca gibi sen de açıl, nevruzdur.

XXVII

1. Gönül levhasında yazdığın sevgilinin yanak tüyünün nakışdır. (Gönül), sanki Kağıthanedir, (o) gönül kapan sevgililerle dolmuştur.
2. (Gönül) senin ayrılığının hayalinden zevk almıştır, ne yapsın? Gönül kavuşmaya meyletmez, (onun) teşekkürü ayrılığadır.
3. Gönülün işi aşk pehlivanı ile (güreş) tutuşmaktır. (O) hünerli mertlerin merdidir, hareketi mertçedir.
4. Günümüz bencil ve nazlı sevgiliyi sevmez. Tanıdığa tanıdık, yabancıya yabancıdır.
5. (Biz sevgilinin) yıkılmış kölesi olmak isteğindeyiz. Ey Feyzî, bu yalvarmam yüce şanlı padişahadır.

XXVIII

1. Gönül, düşmanın işinden çekinmez, yiğittir. Talih uygun olsa, Allah yardımıyla ne değerlidir.
2. Parlak aya karşı geceyiz. Âşıkların gözüne sevgilinin yeni çıkan yanak görünmezse, yüzü görünen olur.
3. Gerçi yüzünü kimi aya, kimi güneşe benzetir, ama (o) başka türlüdür. Yüzünü yüzler ile başkalarına benzetemem.
4. O dik başlı fidanın belini kucaklamak, dudak şekerini emmek, hükümdara yakışır bir yürüyüş, rintçe iştir. (Bu) onun zevkine aittir.
5. Sevgilinin saçını uzun geceye benzetenler, kuru bir efsane söylerler, (onlar) anlamazlar, anlayışları kusurludur.
6. Sevgili gizlisini hasta gözden saklar, görünüş birdir. Bakış, bu yüzden gözünü (sevgilinin) yan bakışından korur.
7. (Sevgili) ağzından söyle, bir tatlı dil ver, yoksa biz gitmişizdir(ölmüşüzdür). Gönül garibindir, (o senin) yanında kalan bir misafirdir.
8. Bakış sahibi sözden anlar, değerimizi yüce bilir ama, tutucukluktan dolayı, alçaklar bahse başlarlar ki, (onlar) ayıba bakanlardır.
9. Doğrusu ki, şiir sahipleri içinde mana hırsızlığı çok olmuştur. Onun için Feyzî, genellikle anlamsız söyleyen bir şairdir.

XXIX

1. O güzelin lal kadehini em, en kırmızı şarap budur. Yanaklarının şeftalisini topla, ruh veren mutluluk budur.
2. (O güzel sevgilinin) düğmesinin bağını göğüs ferahlığı için keşfet. (Onun) yüzüne bak, (çünkü), dünya ve öbür dünya budur.
3. (Arif) açlıktan ölse, başkasına ihtiyacını bildirmez. Arifin tarzı böyledir, naz usülü budur.
4. (Senin) yanak sayfanda, yanak tüyünü kaşını gören şöyle der: Hikmetin yayılmış ayeti böyledir, tuğra budur.
5. Sevgili, Feyzî'nin perişan halini görüp dedi ki, çaresiz, çılgın ve deli âşık budur.

XXX

1. Vücudum, ayakkabım kan oldu ki, bu her an belli olur. Aşk ve sevgi gelir, onu (bu durumu) her an tanıdık yapar.
2. Gönül kuşu, aşk doğanının pençesinden alınmaz. Onun için karşısında yolunup, ah ve inleme eder.
3. Sabırsız ve gönülsüz âşık, ne güzel değerli hediyedir diye, gönül va canını çıkarıp, (sevgiliye) armağan eder.
4. (Sevgili) bakışlarını kurup, bana o yan bakışının okunu atar. İsteği bizi öldürmektir, zalim cana kasteder.
5. Bu Feyzî'nin canı ne zaman gül seyretmek ve şarap içmek istese, göğsündeki yaraya bakıp, gözün yaşını akıtır.

XXXI

1. Doğrusu budur ki, (bu) aşktaki Kays'ın olgunluğudur. Sen onun başını gör ki, Leyla mezarı onun testisidir.
2. Dudağının şeftalisi meyve olsa şaşılmaz. Ey efendi, boyun naziklik bahçesinin fidanıdır.
3. Bak ki, vaiz, olgunluk ile cennete meyl eder. Ancak şu bilinmeli ki, karıncanın kanadı onun yok olmasına sebep olur.
4. (Ey sevgili), dudağının özellikleriyle şiirim nükteli olsa şaşılmaz. (Onu) ağızıma aldıkça akan saf sudur.

5. (Âşık, senin) belini düşünüp, (onu) kıla benzetir. Miskin Feyzî'nin işi ancak hayal kurmaktır.

XXXII

1. Dudağının lalinden damlayan her (damla) şarap ki, sabah vakti içki çeken kadehin güzelliğini arttırır.

2. (Senin) dudağını anmakla şarap kadehini ele alan (aşık), meyhane makamına gider ve Cem'in işareti olur.

3. O zaman ki, lale renkli yanağın (rengini) şarabın parlaklığından alır. Ateş atan (sevgiliye) (âşığın) gönlü gül ve erguvan olur.

4. Eğer, nazik boyun naz ile ayağa kalksa, yüreği yaralı âşıklara kıyamet gelir.

5. Hayret ki, (sevgili senin) dudağın mucize yapan İsa (dudağı)'dır.(Çünkü), o (dudak) Feyzî'ye bir nefeste ebedi hayat verir.

XXXIII

1. (Ey Feyzî), sevgili yıpranmış vücutta cansız olduğunu bilmez. (Senin) inleyen gönlünün inlemesini, o gülen gülümüz bilmez.

2. Biz, aşk hastası ve sevgilinin ayrılığının hastasıyız. İlaç yapanlar bizim tedrimizi, dermanımızı bilmezler.

3. (Onun) hayali, gözün tekke yerine (gelmeye) her gece alıştıdır. O serseri, bizi boş sanıp, misafirimiz olduğunu bilmez.

4. Zahit, benim inleme ve ahımı boşuna zanneder. Aklımız can gözünü uyarmaz, (o) anlayışımızı bilmez.

5. Ey Feyzî, biz, kanaatin Kaf Dağı'nda o aşkın anka kuşuyuz. (Orada). nişan ve şanımızı yabancı ve dostlar bilmez.

XXXIV

1. Ne zaman, o goncada iyilik gülümsemesiyle naz olmaz, (o zaman) o gonca açılmaz, âşık bülbul yalvarmaz.

2. Sabah rüzgarı, başkasına saçının açıldığını gizlilikle söyler. (Ey sevgili senin) ağzının isteği, yelkovana sırrını keşfettirir.

3. Dünya bağında (senin gibi), gül yanaklı, gonca dudaklı, bir tuba boylu olmaz. Yine, sana benzer aksin gibi bir başı yüksek olmaz.

4. Hüma kuşu, yüksek Kaf'ın yuvasının doruğunda uçarsın. Benim gibi uçan aşk ankası ve şahini olmaz.

5. Güzellik bağının inleyen kuşunda bin âşık sayarsın. Gerçek bu ki, Feyzî bülbülü gibi bir şarkı söyleyen olmaz.

XXXV

1. O şirin dudak, bize bir kez Ferhād'dımızı bilmez. Adımız âşıktır ama, kavuşma yönünden kismetimiz yok.

2. Gönül evi böyle yıkıktır ama, sevgili bunu bilmez. Gönümüz eziyet elinle yıkıldı.

3. (Gönül), gönlün lale yarası ile açık gül gibi olmuştur. Mutsuz gönümüz gonca gibi açıldı kaldı.

4. Âşığız, aşk ile yolu tamam eyledik. Arif olan doğru yolumuzu ve aydınlığımızı bilir.

5. Feyzî, başı terk etmekle sanatım başa (ortaya) çıktı. Aşk biliminde ustamız Kays ile Ferhad'dir.

XXXVI

1. Devamlı olarak, sarhoş ve harabız, tutkun aşığız. Sevgili ve şaraptan geçmeyiz, nitekim dünyadayız.

2. Ölse de makam sahibine ihtiyacımızı bildirmeyiz. Fakir tutkun (bir aşığız) ama, her an naz içindeyiz.

XXVII

1. Bana inlemeden başka arkadaş olan bir nefes yoktur. Dünyada yazık ki, şirin ve feryadımın ulaştığı (bir sevgili) bulamadım.

2. Can kuşu uçmak diler ama, ne yapsın, ne etsin. İskeletim (ona) vücudumda kemikten bir kafes oldu.

3. Aşka sepet bağlayıp, kınama yoluna girdim. Çingirak sesi hal diliyle sela söyler.

4. Kısaca, can korkusu çekme, hayat suyundan el çekme. Beri gel, can bağından ümit ipini kes.

5. Sevgilinin hayalini incitmekten korkarım. Ey Feyzî, artık inleme ve ah çekme bitsin, yeter.

XXXVIII

1. Dil, yanak mumunun hadisiyle ateş olmuştur. O ateşle oynayana döndüm ki, ateşi ağzından belli olur.

2. Saçın ışıklı yüz üzerinde karar kılsa, şaşılmaz. (O) ateş böceğidir ki, ona ateş sürekli tanıdık olmuştur.

3. Ey sevgili, yanağının yansımasını göz şişemde görenler, bu ne sırdır dediler ki, su içinde ateş gizlenmiş.

4. Ah ateşimin kıvılcımı, felek harmanını yer yer yaktı. Onun için, her gece gökyüzünde ateş ortaya çıkarmış.

5. Feyzî, (onun) yanağında misk kokulu benini görüp, (kimseye) bahsetme. (Çünkü), hindu ben ile imtihan olmak olmaz, bu ateştir.

XXXIX

1. (Ey sevgili), yeşil yanak tüyün dudağının üzerinde görünen olmuştur. (Onun) makamı hayat çeşmesi olmuştur, (çünkü, o) Hızır'dır.

2. O yanak benin, ateşe tapan Hindu'ya benzer. Çünkü, onun secde yeri yakıcı ateş olmuştur.

3. Yok yanlış söyledim, ey şirin sevgili, hareketlerin Osman'ın Kur'ân'ının yazısının süsünü arttıran olmuştur.

4. Gönül alan yanak tüyünün kokusunu koklayıp, saf miskin ciğeri kıskançlığından kan olmuştur.

5. Dinsiz rakip, sevgili ne söz söylese "Yok olmaz" demez. Meleği gör ki, şeytanın bütün emirlerini yerine getiren olmuştur.

5. O ay yüzlü (sevgiliyi) tatlı tatlı çok övmeyeyim. Çünkü, ey Feyzî, (onun) dudağı güzellik sofrasına tuzluk olmuştur.

XL

1. Parlak ayım yetiş ki, ayrılık gecesinde kalmışız. Yatak odası mumum (olan sevgili) yetiş. meclisimi aydınlık yap.
2. (Āşık), gölge gibi aşkının yolunda toprakla bir olmuştur. Salınan selvim yetiş, bir adım incinme kıl.
3. Kederi ayak altı, elemi ayak altı, hali perişan olan o çaresiz ayrılık hastasına derman olan sevgili, yetiş.
4. Gece gündüz işim inlemektir, gönlüm perişandır. Ey gülen gülüm, çılgın bülbüle yetiş.
5. Feyzî'nin ömrü ayrılık gecesinde geçti, ne yapsın. Ey parlak güneşim, kavuşma sabahına eriştir, yetiş.

LXI

1. Naz atı hazır olmuştur, can üzengisine bas, çık. Mert isen, güzellik meydanına ayağını mertçe bas.
2. Rakibin testisini dolu yap, şarap başına vursun. Genç (onu)yakmak istersen, bir dolu kadeh bas (içir).
3. Āşığın gönlü, (ey sevgili senin için) hedeftir. (Āşığın hali) senin izindir. Ey kaşı ya harfi gibi, yan bakışı ok gibi olan sevgili yanan gönle bas.
4. Bu yıkık gönlümüz bağış elinle yapılsın. Ey incinmiş padişahım, kederli kulübeye ayak bas.
5. Ey Feyzî, kavuşma kasrını dilersin, (ama bunun için), ilk olarak ayrılık merdivenine bas. Çünkü ey Feyzi, onlar (āşıklar), merdivene ayak ayak basarlar.

XLII

1. Doğrusu ki, gül bahçesinin selvisinden amaç, (senin) boyundur. Bağ ve bostandan amaç, (orayı) seyretmektir.
2. Dünyanın süsü ve zevki şarap ve sevgilidir. Kevser suyuyla cennet oğlanından amaç, cennet süsüdür.
3. Sevgili ile āşıktan istenen yanması, yakılmasıdır. Yatak odası mumundan amaç, bir ışık ve ateştir.
4. (Sevgilinin) isteği inleyen āşığın meyvesini bitirmektir. Kısaca, nisan bulutundan amaç gelişme ve büyümedir.

5. Vefasız olursa sevgili gibi Feyzî (dostu) terk et. Dünyada arkadaşın amaç (onun) özü, gerçeğidir.

XLIII

1. Sevgilinin yanak sayfasında olan misk kokulu yanak tüyü,, düzgün konuşamayan bütün hurifilere birer noktadır.

2. O gözü doğan şayet birgün avlanırsa, vücudunun kuşunu kaz gibi gözyaşı ırmağına sal.

3. Böyle ok atan, yeni yetişen çocuk görmedim. (Onun) gönül delen oku cana geçerken, yanlış yapmaz(hedefi şaşmaz).

4. O Bağdatlı dilber, belki deniz seyrine gelir. (Sen de) sürekli Şattü'l-Arap (Dicle ve Fırat'ın birleştiği yer) gibi gözyaşını akıt.

5. Feyzî, tarz ve tavrına sözüm yoktur, yiyip içme sahibisin. Usûl böyledir, doğrusu üslup ve tarz budur.

XLIV

1. Kısacası, (senin gibi) bir güzel ve dünya karıştırıcısı sevgiliden kim hoşlanmaz. İnsan, ne kadar zevksiz olsa da, gençten hoşlanır.

2. Ey yanakları kırmızı sevgilim öptürmezsen de, bari meclise gel. Şarap kadehinin çehresi erguvandan hoşlanır.

3. Ne zaman sevgili ile siyah yüzlü yabancıyı giderken görsem, aklımı alır. Çünkü (o sevgili), böyle bir kara ziyandan hoşlanır.

4. Ey çılgın gönül, sevgilinin saçını anmayı uzat. (Çünkü) bu, uzun gecede bir hikayedir. (Bil ki), destandan hoşlanılır.

5. Feyzî, gönüller nazım ile şiirine su gibi akar. Her saf yaradışlı sade gönül, akan sudan hoşlanır.

XLV

1. (Nasıl ki), nerede bir mum yansa, hep ona pervane toplanır. Âşıklar da, bir bir sevgilinin meclisine toplandılar.

2. Sevgilinin kakülü aklını başdan (önceden) perişan etmez. Ey deli, sözümü dinle, o dağınıklığını gider.

3. Mecnun gibi gezme, çölde kalırsın, meclise gel. (Çünkü), arif olanlar bilgi meclisine toplanır.

4. Gönlümüz, aşk pehlivanı ile (güreş) tutuşmak ister. Kavgamızı seyretmek isteyen, bugün meydana toplansın.

5. Feyzî, yabancılara ne yaptın? Onlar güzellik padişahına gelip, senden şikayet ettiler ve divana toplandılar

XLVI

1. Göğsümün üstünde kederin karanlığı tuzak kuralıberi, gönül köşesi yaralarla bir köşe çırası yakar.

2. Ey peri görünüşlü sevgili, kısaca, her ne kadar eziyet ve cefa eylesen, senden uzak olmam.

3. Gerçi. Huld cennetinden vazgeçmek mümkündür. (Ama), insan sevgilinin köyünün cennetini terk eder mi?

4. Bu misafir evinde birkaç gün oturduğumuz yeter. Git denilmezden önce (ölüm gelmeden önce), biz de (bu dünyadan) yararlanalım.

5. Ey Feyzî, yokluk kadehinin sakisi, sonunda (bizi) yıkıp, sarhoş etmeden dünya meclisinden bir an önce ayak çekmeli.

XLVII

1. Ömür param, isyan yolunda boşuna telef oldu. Sonunda halim ne olur, bilmem. "Allah bundan öncekileri affetsin."

2. (Ey Feyzî), hayırlı evlat dilersem, Hz. Allah'ın emrini can ve başla yerine getir. (Sen), Adem neslisin.

3. Arif, o güzel görünüşe bak, dudaklarını em. Rint isen, "hediyelerin en tuhafı " gül renkli şarabı çek.

4. Akıl ağırlığını ve cömertliği azaltıp, bir tarafa at. (Böyle yaparsan) kısaca, dünya bağından yarar olarak hafiflik bulurdun.

5. Ey Feyzî, Ebû Bekir, Osman, Ömer ve Necef padişahının (Ali) iyiliği ortaya çıkarsa, bütün isteklerin olur.

XLVIII

1. İnleyen âşığa eziyet etmek sana alışkanlık olmuştur. Kötü istekli yabancılara vefada bulunmak neden gereklidir?
2. Âşıkların namelerini (sevgiliye) gittikçe usüle uydurursun. Senin kanunun boyunu iki kat edip, çeng olmuş.
3. Nice nevruzlar, nice bayramlar geldi, geçti. Gönül alan sevgili ile bir merhaba demek kolay olmadı.
4. Ey cömertlik ocağı devletli sultanım, düşmanı lutfâ layık görmek, köleni eziyete uygun bulmak sana düşer mi?
5. Ey Feyzî, her bir bakışta neşe bulmak istersen, kalp aynanı dünya tozundan (koru), parlak yap.

XLIX

1. Sevgilinin kakülüne bak, aşığı bir kıl ile bağlar. O gözü hastayı seyret, yan bakışı fettan olana bak.
2. Aşağı olup, toprak içinde yatan padişaha dervişane bak. Çünkü, dünya devleti sonuçta yokluktur.
3. Sakın vücuda tapan olma, manasız görünüşü gözleme aldanırsın. Gir, bu vücut içinde olan cana bak.
4. Kısaca, bu kilisenin görünüş ve nakışına aldanma. Manalı yüzden (bu yana) bak, mertçe harekete bak (yönel).
5. Ey Feyzî, bu dünya kilisesinde bir görünüşte kalma. Sana her yüzden yansıyan sultana bak.

L

1. Gül zamanını anıp, sevgilinin yüzüne bak. Gönlünü kat kat açıp, o gülen güle bak.
2. O gülen yanağı gör, aşk sahibine el eder. Fitneden yapılmış o bene değil, yan bakışı sarhoş (sevgiliye) bak.
3. Devamlı şarap kadehini gör, hem de güzellerin görünüşüne bak. Çünkü, yokluk taşı vücudun şişesini kırar.
4. (Beni) sarhoş ve şaşırmış görüp, hakaretle bakma. Arif isen, eziyete bakma, rint isen rintçe bak.

5. Cahil vaizin öğüt ve nasihatını kulağına alma. Feyzî, aşk sahibinin sözünü tut, hemen dostlara bak.

LI

1. Gönlü, aşk kemendinin bağı yapan ancak iki gençtir. Biri putperestlerdendir, ancak birisi müslümandır.

2. Birinin saçının siyahlığı imanımı yağma etmiştir. Biri gönül ülkesinde ancak eziyet ile hükümdardır.

3. Biri eziyet ile sitemde usta ve sevgisiz, ancak birisi bazen gönül aşık hastaya şevkat gösterir.

4. Dükkanlarını devamlı halka açıp, uygunca sunar. Biri aynacı, ancak birisi dünyanın ipek satıcısıdır.

5. Birinin yan bakışı cadı, birinin gözleri hileci, Feyzî ancak ikisi de son zaman fitnecisidir.

LII

1. Emir gibi kavuşma kasrına çıkıp, isteğine ulaşan olsak., (Keşke), gül gibi açılıp, bir gonca ağızlı (sevgiliyle) arkadaş olsak.

2. Nergis gibi, ayrılığın kışından kurtulup, göz açsak. Kavuşma baharına erip, tazelensek, mutlu olsak.

3. (Rakip), benimle aşk ateşine yanar bir âşık yoktur, demiş. Rakip ile tutuşsak, bir nefesde sınav olsak.

4. Feyzî, ne kadar hasta halli, güçsüz ve takatsiz olsak, o padişahın örtüsünden gölge gibi ayrılmayız.

LIII

1. Gerçi dünyada güzel çoktur (ama), gönül alan sevgili yoktur. Sahte âşık çoktur (yalnız), yüzün âşığı olan (bir kişi) yoktur.

2. Aşkın şifa yerinde gönül ağız vermez, artık yeter! (Aşkta) usta bir sevgili bulunmaz. (Aşk) hastası çok fakat, tedavi yoktur.

3. Dünya aynasında herkes papağan gibi söylenir. Söz yok, söz çoktur, ama sözün lezzeti yoktur.

4. Meyhanede bir şarap görmedik ki, (bizi) şaşırtsın. Güzel çok, yazık ki akıl alan peri yüzlü bir (sevgili) yoktur.

5. Keder köşesinde perişan gönüllü, hasta halli olan Feyzî'nin halini soran bir sevgili ve yabancılar yoktur.

LIV

1. (Ey) süvari (sevgilim), saç kıvrımını çevgan (sopa) eyledik. Aşk arsası içinde baş topunu yuvarlanan yaptık.

2. Kavuşma tahtında düşmanı isteğine ulaştırıp, benim gibi fakir (âşığı) ise, ayrılık yatağında ağlayan yaptık.

3. Gönülün ekilecek yerinde vefa tohumunu ortaya çıkarsan diye, inlemeni gök gürlemesi, gözyaşımı yağmur yaptık.

4. Ey padişah, yan bakışın aşkta gizli gizli bağış yapar diye, o yüzden gözün köşesini bekçi eyledik.

5. Feyzî, (göğsüne) nal dövmesi yaptın, lale gibi, gül gibi taze yara yaktın. (Sonuçta) göğsünü yine gül bahçesinin kıskanacağı bir yer yaptık.

LV

1. Dün gece dudağını anmakla saf şarap çektik. Sanırsın ki, bir güzel sevgili çektik.

2. Kırmızı gözyaşı dökmüş gözümüzün (yaşı) yerine saf gül renkli şarap çektik.

3. Yabancıнын sıkıntı ve elemi çekilmez gördük. Sevgiliyi تنها bir yere çekip, kadehi boş çektik (içtik).

4. (Onların) her biri köyünde benim eteğimi aldı. Senin köyünün köpeğiyle bu gece bir kuru kavga ettik.

5. Feyzî, gözümün gözyaşından akan bela denizine, göz kayığını düşürüp, tereddüt etmeden deniz çektik.

LVI

1. Ey gönül, sevgilinin aşk ateşiyle yan, yanan ol! Ey gönül, gözyaşını (onun) ayağına dök, ağlayan ol!

2. Ey gönül, kavuşma köşesine ermek dilersem, ayrılık, dert ile harap ol!
3. Ey gönül, sevgilinin ayrılığı kavuşma yoluna set oldu, bil. keder çekme, bu öğüt ile gülen oldu.
4. Ey gönül, bir fidan boylu lale yanağın isteğine düş. Ah ve inleme et, ney gibi ağlayan ol!
5. Ey gönül, Feyzî gibi levhanda sevgilinin yanak tüyü ve nakışını yaz. Gül gibi taze defter ve divan ol!

LVII

1. Ey padişah, senden kavuşma istemem. Gönül, (sevgilinin) yüzüne boyun eğen olur. (Çünkü), yüz isteyenler cennete meyilli olmadılar.
2. Eğer ki, aşkın sıkıntı köşesinde aşkın ile ah etsem, (ah) gökyüzünün en yüksek yerine çıkar, ona kainât ve mekân engel olmaz.
3. Harami gözlerin gönül ülkesini yağma edip gitti. Acaba (senin) yan bakışın ne sihir yaptı ki, aklımı bitirdi, yok etti.
4. Eziyetten asla vazgeçmeden vefa bilimini öğrettin. Ey dünya padişahı, niçin bilimle yapan olmazsın.
5. Sultanım, (âşık) kapına cesaretle geldi. Onu (kendinden) mahrum etme!

LVIII

1. Gül, yine gül bahçesi içinde dikenli dalın tahtına çıktı. Gül, çimenlikte çiçek askerine komutan oldu.
2. (Gül) kendisini sevgilinin yanağına benzettiğinden beri, yüzü yoktur. Gül, o sebebdan dolayı duvar gölgesine sokulmuştur.
3. Sabah rüzgarı kervanı, onu yokluk çukurundan çıkarıp, gül bugün Kenan'ın Yūsuf'ı gibi pazara girdi.
4. (O) yalnızlığı çekmiş zamanı gördü, eğlence zamanıdır. (O zaman) gül bahçesine gül renkli elbise ile çıka geldi.
5. Ey Feyzî, şarabın son yudumu gibi ayak altında kalsam, bu hiç üzüntü yaratmaz. (Çünkü), perişanlıktan sonra alçak dünyada gül olmaz.

LIX

1. Gönül, sevgili dudağıyla dün gece gülen idi. Gönül, sevgilinin kavuşma sırlarıyla hayran idi.
2. Kavuşma sofrası istek eline ermese, gönül ayrılığın sıkıntı sarayına misafir idi.
3. Gönül, bu gece bülbül gibi kavuşma bahçesine girmişti. Kısaca, gül yanaklarıyla ağlayan idi.
4. Eğer, kavuşma hırsızı, ayrılık parasını almasa, gönül ayrılık köşesi ve ayrılık ile harap idi.
5. (Onun) şarap dudağı aşk hastasına deva vermiş. Gönül, gönlü kırılmış Feyzî'ye derman idi.

LX

1. Gönül, huri olsa, kadına meyletmez. Çünkü, gönl zarif, güzel ve nazik bir nükteci ister.
2. Merhametsiz, şevkatsiz sevgiliyi neyleriz. Kısaca, gönül bir merhametli ve şevkatli sevgili ister.
3. Güzellikte Yûsuf bile olsa, alçağa meyletmeyiz. (Çünkü), gönül levent yaradılışlı isteklerine ulaşan bir asker ister.
4. O gözü ceylan sevgili, birgün isteğin eteğine düşer, dediklerin olur, gönül illa zaman ister.
5. Eğer, sevgilinin kavuşma kumaşını almak istersen gönül, Feyzî gibi bu yolda can parasını terk etmek gerekir.

LXI

1. Gönül, lale gibi değerli, selvi boylu, nazik belli (bir sevgili) ister. Gönül, (onun) saçına bağlanıp, sonsuz ömür ister.
2. Sevgili, ağızdan halimi söylemek mümkün değildir. Gönül, mektup gibi dilsiz bir tercüman ister.
3. Gönül (sevgilinin) köyünün gül bahçesinde bülbül gibi inlemek ister. O gül inlemelerini duymaz deme.
4. O keman kaş, (aşığa) yan bakışının okunu gönderir. Gönül, akılda kalan sevgilinin eziyet okunu ister.

5. Meydanda Feyzî gibi bir savaşıçı yiğit görmedim. Gönül, nefis devini öldürmek için bir hükümdar ister.

LXII

1. Güzellik ülkesinin padişahı, güzellerin en başta bulunan İsmâîl'im Güzellik burcunun ayı, sevgililerin şahı İsmâîl.

2. Boyun yürüyüşe geçip, kıyametler koparsan da, İsmâîl benim canımın karıştırıcısı, dünya afetimdir.

3. O gözleri sarhoş İsmâîl tenhaya gider, yabancılarla kadeh içer, eğlenir. Sonra gelip, kanımı döker.

4. Günden güne aşkım 'güzelliğin gibi çoğalmaktadır. Ey İsmâîl, kusurum var ise, bana bildir.

5. Ey yüce şanlı sultan İsmâîl, Feyzî (senin) kulundur. (O) ölünceye kadar (sana) hizmet etsin, eşiğinin taşına yaslansın.

LXIII

1. Aşk dilekçesini sevgiliye yazıp gönderdim. (O) şikayet mektubudur. Çünkü, sultanın dergahına gönderdim.

2. Güzellik hocası, eziyet bilimini herkesçe bilinen yapsın. Bugün çocuk gönlümü bilgi okuluna gönderdim.

3. Bir çılgın gönül gördüm ki, aşk suçuyla esir oldu. Onu çene çukuru adlı bir zindana gönderdim.

4. Sevgilinin eziyetini kovarsın, aşk padişahına şikayet edersin. (Çünkü), gönlü Süleymaniye semtinden divana gönderdim.

5. Feyzî, (sevgilinin) ayrılık belasını ve yüzünün aşk macerasını gözümün incisi gibi şiir yapıp, dostlara gönderdim.

LXIV

1. Sultanım, köleni koru, heran eziyet etme. Sultanım, beni gördükçe yabancılara vefa etme.

2. Ah ve inlememden korun, kırılmamdan sakın. Sultanım, benim siyah dumanımdan neşelenme.

3. Yan bakışın bugün hançerini çekip, beni öldürmek istermiş. Sultanım, gel bu miskini öldürtelim, eziyet etme.

4. Sultanım, "Vefalar dünyadan gitti, eziyeti sanat eylediniz." deyip, bütün güzellere ses etme.

5. Ey sevgilim, aşk hastası olan Feyzî'yi gel gör. Sultanım, (onu) çaresiz koyup, başkalarına çare bulma.

LXV

1. Sevgili köyünün başında ağlayan olduğumu anladı. Kakülü ayrılık ile hep perişan olduğumu bildi.

2. Bazen özlem, bazeñ ayrılık, bazen sıkıntı ve elem içindeyim. Kendimi bildim bileli mutlu ve gülen olduğumu bilmiyorum.

3. Başı terk edip de aşkında canlar verdiğim, kavuşma bayramına ereyim deyip de, kurban olduğum sevgili.

4. Ey padişah, bunca yıl sıkıntı yolunda koşan olmam, sevgilinin kavuşma Kabe'sine ermek içindi.

5. Bu dünya içinde Feyzî gibi çıplak olmam, güzellik tekkesinde (sevgilinin) dervişi olayım diye idi.

LXVI

1. Ey Leylā salınışlı sevgili, güzeller padişahına gönül verdiğimden beri, ben aşkın Mecnūn'unun gözüne uyku haram oldu.

2. Aşk biliminde kimin eksigi olup da, eğer aşıklar şehri içinde tamam olmak isterse, seni sevsin.

3. Ey padişah, dünya bahçesinde bir senin gibi saçı sünbül, nazik, yanağı gül ve güzel konuşan yoktur.

4. Mecnūn dünyadan gittiğinden beri, ben aşka komutan oldum, (O) beni (kendisinin) makam tutan çılgın āşığı yaptı.

5. Ey doktorum, keder köşesinde yanağının ayrılığı ile hasta Feyzî'nin gözlerinden devamlı kanlı su akar.

LXVII

1. Ey put, yüzün ve'd-duhadur. Saçın ve'l-leyldir. Kaşlarınla, düzgün boyun nun ve'l-kalemdir.
2. Gönül, köyünün gül bahçesinde köpeklerinle dostluk etti. Cennetin ahu gözlüsünü istemez, cennet bahçesini dilemez.
3. Tokat gibi ayrılığın yine gönül çocuğuna kan ağlattı. Kavuşma mendilini ulaştır ki, gözümün yaşını sileyim.
4. (Sevgili) İsa gibi ben ölüyü kavuşma ile diriltti. Yüce sultan sabah vakti evime teşrif et.
5. Ey Feyzî, şimdiden sonra kötülük isteyen yabancılardan ne keder duyacaksın. Çünkü, o padişahın bugün iltifatıyla şereflendin.

LXVIII

1. Şimşek gibi coşup, ah çekip, inleyelim. Dokuz felek takını bu yolla berbat edelim.
2. (Sevgili), gönül (senin) eziyet baltanla yıkıldıysa, dert değildir. Bağış elinle o harabeyi yapalım.
3. Gönül zemininde vefa tohumunu ekelim. Göğüs çölünü gözyaşıyla mutlu edelim.
4. Saçının anmasını her gece can sığınağı yapalım. Yanak tüyünün Kur'ân sayfasıyla her seher dua edelim.
5. Gönül levhasına yanağının ayva tüyünü (yazısını) kıl kalemle yazalım. Feyzî'nin kalemi gibi ustaca hizmet edelim.

LXIV

1. (Ey) güneş yüzlü sevgilim, güzelliğin doruğundaki parlak ayım, güzelliğin gül bahçesinde (salınan) nazlı selvim, gülen gülüm.
2. Çılgın gönül, (sevgilinin) kakülünün sevdasından kurtulamaz, kalır. Sultanım (çünkü), senin hileci saçın onu bağ yapmıştır.
3. Kederimi gizli tutardım, (ancak) gözyaşım (onu) belli etti. Aşk inleyişini duyurunca, gizli sırrım belli oldu.
4. Beni aşıklar içinde ayak altı edip, yerlere çalma. Can ve gönül aynam onunla kırılır mı?

5. Feyzî, o yeni yetişen çocuk divanını eline alsa, (onu) gül dalı üzerinde açılmış taze gonca sanır.

LXX

1. Sevgi kitabını yazsam, halimi sevgiliye bildirsem. Şikayet etsem, hallerimi padişaha bildirsem.

2. Sufî, benimle sevgilinin geçidine gitse, (onun) pahasını şarapçıya satsam, rind olan şarapçıya bildirsem.

3. Şimdi benimle aşk ateşine yanan yoktur, demiş. Bir an (iddiaya) tutuşsak (aşkımın) miktarını yabancılara bildirsem.

4. Sevgili geçdikçe barîa söver. (Keşke) evime gelse, ona gümüş ve altın bağışlasam, yalvarışımı bildirsem.

5. O ay yüzlünün yabancıya vefa ve meylini çok gördüm. (Bunu) çaresiz Feyzî'ye bildirsem kendini mahvederdi.

LXXI

1. Toprağım en güzel kıvamda olur, (çünkü) Allah tarafından yaratılmıştır. (Bu yüzden) toprağım aşk iksirini isteyene kimyadır.

2. Toprağım, "onun yüzünden başka herşey yok olacaktır." söyler. Hal diliyle ariflere gizlice söyler. (Çünkü), toprağım sır ve seladur.

3. Alemi aydınlatan güneş, yüz görünürse, (dünyaya) ihtişam, şaşaa verir. (O an) toprağımı, alemi gösteren ayna san.

4. (Sevgilinin) mücevher (dudağı) olursa, sıtma hastası afiyet bulur. Toprağım aşk hastasına şifa ve deva verendir.

5. Aşk kılıcıyla öldürülmüşler, şehit olduğum yerin etrafını almışlar. Güya toprağım, Kerbelâ'nın Hüseyin'inin çölüdür.

6. Sevgilinin Kabe köyünde yüzümü yere sürdüm. O açılalı beri toprağım Mustafa'nın ayak toprağıdır.

7. Cevherlerin sürmesini derle ki. bakış sahibi bilsin. Toprağım çinkodur, aşk sahibi (onu) ilk önce gözüne sürsün.

8. (Toprağım) gönül sahibi insanın gözbebeğinin nurudur. (O) miskle, anberle yoğrulmuş kara topraktır.

9. Her geçen kişi, gece üstümdeki kokumdan aşk kokusu alır. (Çünkü), toprağım, dünyanın gül bahçesinde can verendir.

10. Feyzî, her rica sahibi mezarımın üstüne gelsin. Toprağım, saflık temizlik kaynağı ve dua ocağıdır.

LXXII

1. Sabah rüzgarının sultanı, erkenden gül bahçesine (gitmeye) niyet etti. Bülbul, gül ağacının başında rüzgarın övücüsü oldu.

2. Nergis ve gül, gül bahçesinde (ona) göz kulak olurken, rüzgarın fermanı (sevgilinin) kulağına ne yüzle erişir.

3. Çimenlik ortasında lale dökülüp durdu. (Çünkü), rüzgarın Süleymân'ı bağın hüthüt kuşuna haber saldı.

4. Çimenlik, (fırtınaya) hazırlanmış deniz gibi çalkalanmaya başladı. Rüzgarın okyonusu hareketlenip dalgalandı.

5. Lalenin başı açıldı, güller göle düştü. Rüzgarın eteği çaresize pek dokunmuş gibi görünür.

6. Ey Feyzî, (rüzgar) bağdan bağa eserken sabah olmuş, (bana) şaşılmaz. Rüzgarın dönüş hareketi böyle geçer.

LXXIII

1. Sevgilinin ayrılığının hastasıyım, deva nedir bilmem. Devamlı aşk hastasıyım, şifa nedir bilmem.

2. O zalim, beni sevgilimden ayırmış iken, yüzü siyah rakibe kötü dua nedir bilmem.

3. Gözüm, o an gül yüzünü görünce kan döker. O kan dökmeye meyilli sevgili ile macera nedir bilmem.

4. Ömrümüz boşuna kavuşma umudu ile geçti. Yaradılışı neşeli olan biriyim ama, neşe nedir bilmem.

5. Ey Feyzî, devlet ve makamı Allah'tan isterim. Dünyanın vezir ve padişahından rica nedir bilmem.

LXXIV

1. Meyhaneye varalım, gönlümüzü mutlu edelim. Şarap kadehini görüp, Cem'in ruhunu mutlu edelim.

2. O ay gibi olan sevgili, gözümde yanağının aksini gösterip, nakışını gökyüzüne salıp, soyu güzel olan dilberi kıskanalım.
3. Her güzelin neşesi için göğse bir yara yakıp, mum ile (onu) süsleyelim.
4. Sevgilinin yanağını görüp, gül bahçesinde güllere bakalım. İnlememizi bülbüle uydurup, feryat edelim.
5. Ey Feyzî, şarap keder bağının düğümünü açan imiş. Eyvah ki, gönlü onunla kederden kurtaralım.

LXXV

1. (Ey gönül), yıpranmış vücutta cansız olduğunu sevgilimiz bilsin. İnleyen gönlün feryadını, o gülen gülümüz bilsin.
2. Biz, o aşk hastası ve sevgilinin ayrılığının hastasıyız. İlaç yapanlar bizim tedbirimizi, dermanımızı bilsinler.
3. (Aşğın) gözünde, her gece tekke yerinin hayaline alışılmıştır. O serseri (sevgili) bizi boş sanır, ama misafirimiz olduğunu bilsin.
4. Zahit, benim inleme ve feryadımı boşuna zanneder. Aklımız can gözünü uyarsın, (o) anlayışımızı bilsin.
5. Ey Feyzî, kanaatin Kaf Dağı'nda biz o aşkın anka kuşuyuz. (Orada) yabancı ve dostlar nişan ve şanımızı bilsinler.

LXXVI

1. Beyim, eğlence meclisinde zamanın Cem'i sensin. Kaf'tan Kaf'a hükmünü geçiren Süleymân sensin.
2. Senin güzelliğinin zamanında kimse görünüşünü bulamadı. Bugün güzellik ülkesi Mısır'ın içindeki Ken'ân'ın Yûsuf'u sensin.
3. Senin köyünün başında gönül bülbülü inler. (O, senin) yüzünü görmek ister. (Çünkü), gülen gül sensin.
4. (Senin) kavuşma bahçene giren yakayı parçalar, kokuna boyanır. (Çünkü), doğrusu budur ki, gül ve reyhan çiçeği sensin.
5. Hasta gönüllü Feyzî (senin) dudak şerbetini özler. Sözün kısısı, aşğın derdine derman sensin.

LXXVII

1. Ey gönül, kısaca, bundan sonra gel bu kavuşma suyundan al. Çünkü, sen (beni) ayrılık kanında nimet içinde bıraktın.
2. Ey sabah rüzgarı, sevgilinin köyünün gül bahçesine varırsan, lutf et, o incelik bağının gülünün vefa kokusunu getir.
3. İstek rüzgarım kalem yönünden esmezse, gönül kayığı sıkıntı denizinden kurtulmak ne mümkündür.
4. Bizi makam tanesiyle sevgilinin köyünden sürmüştür. Felek şeytanı gölgeledi, cennetden ayırdı.
5. Dostlar ve ahabları Feyzî'yi dua ederken unutmasınlar. (Çünkü), o köle, sağlıktan geçmiş, ayrılığın hastası olmuştur.

LXXIII

1. Çimenlikte nergis, binlerce ahımdan, inlememden gözünü yummadı. Bu gece bülbül çocukları inlememden kuşluk zamanına kadar uyumadı.
2. Ayrılık ateşiyle yanarsam, (sevgili) toprağımı çinko yapsın. Gönül sahibi, gözünü bir zerre tozumdan sakınsın.
3. O ahu gözlüyü avlayanın, yine gönül doğanı olduğunu rakip, köpek gibi bilse, avıma hisseci olmaz.
4. Mezar toprağımdaki otum dil olup, sevgi hikayesini açıklar ve bildirir, gelen dostlara söyler.
5. Feyzî, (gönlün) düşmanı sevgilinin köyünde gözyaşı komaz. Şimdi orada ağlayan gözümün yaşından geçilmez.

LXXIX

1. Allahım, sevgili kulun seçilmiş Mustafa Ahmed (Muhammed) ve yüz hakkı için, bana kavuşmayı haram kıl.
2. Yeryüzü içinde toplanan sırların hakkı için, sevgilinin dudağının sırrının hadisini sormak nasip eyle.
3. Kendisine hitap ettiğin Hz. Mūsā ve söz hakkı için, o gönül alan sevgilimi bir kere benimle söyleştir.
4. Leylā'nın sıkıntısıyla başıboş ve arsız Mecnūn'un ah ve inlemesinden inleyen dağlık hakkı için...

5. Evliya topluluğu ve döne döne kılıç sallayan Haydar hakkı için, inleyen Feyzî'yi isteğine ulaştır, duasını kabul et.

LXXX

1. Bu gece, dostlarla yalnız sevgili sohbetini yapmışız. Çünkü (o), yıpranmış kalıp (vücut) ile can sohbetini görmüştür.

2. Eşiğinde senin köyünle arkadaşlık ettik. Dünyaya ve öbür dünyaya dostların sohbetini vermeyiz.

3. Yokluk rüzgarı dünya sohbetini dağıtıp, bozmasın. Zamanın bahçesinde suya doymuş bir gül seyrettin mi?

4. Rindlerin elinden érguvan renkli kadeh kasesi düşmez. Nitekim gül mevsiminde heran lale sohbeti olur.

5. Feyzî, kavuşmanın devletinden uzak olduğundan beri, ayrılık köşesinde hayalin ile sohbet etmek istiyor.

LXXXI

1. Üzüm ağacının kızı ve oğlanından vazgeçmişken, tövbe bozduran bahar ne çare ki geldi yetişti.

2. Felek bu meclis içinde kadehini almaya çalışır. Acele et, dalgınlığı bırak, kadeh elinde iken iç.

3. O keman kaş, bir bakışta yumuşak görünür. Kimse nice sert ve (oku) mutlaka çeken (bir sevgili) olduğunu bilmez.

4. Sakın âşığın gönül ahını alma, (çünkü). dünya dardır. Gel ey ay gibi olan sevgili, bu güzelliğine çok güvenme.

5. O ayın, kıvrımı misk kokulu kakülünü tutmuş iken, ey yardımı şanlı olan sevgili Feyzî'nin gönlünü perişan etme.

LXXXII

1. Ben, yine bir gönül alan sevgiliye kalbimi verdim. O yan bakışı kan içen (güzele), ben kanımı helal ettim.

2. O peri yanaklımın köyünün gül bahçesi dururken, cennet olsa dahi gül bahçesinde durmam.

3. Ben bu kan yağdıran göze acaba ne yapsam? Sevgilinin köyünü sele verdi, bir an rahat vermez.

4. Gönül alan sevgili, kalp evimi yapar, düşman durmaz yıkar. Sevgili ile halim kolay da, ben yabancılara ne yapsam.

5. İnleyen Feyzî'nin ah ve inlemesi dünyayı uyutmaz. Ben dünyada böyle bir uyanığa rastlamadım.

LXXXIII

1. Hallerini sevgiliye bildir, (ama) dilin duymasın. Aşkını sakla ki, o isteğine ulaşan padişah duymasın.

2. (Ey sevgili), göğüs tek seninle saf olsun, sert aha gerek yoktur. (Feyzî), kalp sırrına eren ol ki, o nükteci duymasın.

3. Göğüs şamdanını aşk ateşiyle tutuştur. O kutsal mekanlı pervanen yanar, (sevgili) duymasın.

4. Göğsünün iç yarasını lale gibi ortaya çıkarma. Gül gibi açılma ki, o gonca ağızlın duymasın.

5. Kutsal gül bahçesinin bülbülü olsan da, sevgili (seni) dinlemez. Goncasın ama açılma ki, (sevgili) gizli sırrını duymasın.

6. Can ipimde kakül bağın düğüm düğümdür. Saçının siyahı ona (yüze) sarkar, amanın sakın (sevgili) duymasın.

7. Elmastan sevgi mührünü al, neyler isen eyle. (Onu) can evinde sakla, can mührü duymasın.

8 Feyzî, gönül levhasına ayva tüyünün nakışını kıl kalemle yaz. Parmaklarının yazdığı ayet kuvvettir, (sevgili) duymasın.

LXXXIV

1. Servi, gül bahçesi içinde hoş bir yürüyüş dersin, işte sen. Su gibi bir yüz aşığı dersin işte ben (varım).

2. Benleri karanfil, saçı sünbül, yanağı taze gül, gözü sihir yapan, yan bakışı kan içen (bir sevgili) dersin işte seni gösteririm.

3. Gönül alan kakül isteği ile perişan hasta hal olan bir bela çeken, tutkun, çaresiz (bir aşık) dersin işte ben (varım).

4. Düzgün boylu, kaşları nun harfi gibi olan, gözü sihir ve büyü dolu, saçı delilik zinciri, hileci (bir sevgili) dersin işte sen (varsın).

5. Vāmık ve Azrā Şah Ali'nin kölesine eştir. Ey Feyzî, bin güçsüz ve ağlayan der isen, işte ben varım.

LXXXV

1. O sıkıntı vadisinde Mecnûn olan benim. (Ancak), Leylâ'nın köyünde bana bir yol gösteren bulunmaz.
2. (O şeker) dudağın özlemi ile, iki gözümünden biri adeta Kızılırmak, diğeri Ceyhun ırmağı olmuştur.
3. O saç siyah (sevgiliye) eğer (onun yüzünden olan) çılgınlığı bildirsem, saç zincirini gerdanına salmaz, ne yapayım.
4. Çılgın gönlümü gör kî, bir kıl ile (sevgiliye) bağlandı. Saçı cadı olan sevgili, bana ne büyüler yapmıştır, bilmem.
5. Eğer, Feyzî'yi çene çukuru içinde hapsedsen, o inleyen ve dindar olan âşık can parasını (senin eline) verir.

LXXXVI

1. O gözü cadı bana ne sihir yaptı, bilmiyorum. (Bu yüzden) kör gözüm gece gündüz uyku göremez.
2. Yüzünün üzerine dökülen o iki misk kokulu saç, günümüzü ayrılık gecesi gibi boşuna karanlık etti.
3. O vahşi, insandan kaçır, yüzünü göstermez. O gözü, ceylan (sevgili) bizi birgün dağa düşürür.
4. (Sevgilinin) işi başkalarına vefa, âşığa eziyet ve sıkıntıdır. Böyle peri gibi nazlı, huysuz sevgili görmedim.
5. Yan bakışın oku, inleyen Feyzî'nin canına atılır. O kaş yayı, âşığı gördükçe (atılmak üzere) kurulur.

LXXXVII

1. Sonbahar rüzgarı, yine gül bahçesinin kırmızı gülüne erişip, bülbül inleyen gönül ile bağırmaya başladı.
2. Gözlerim şimdi kan akıtırsa, ayıp mıdır? O dünyanın afeti yine (o aşk) macerasını ister.

3. (Feyzî), perişan saçını o ay yüzlü yüzüne dağıttığında, o parlak ay yine tutuldu san.

4. (Biz) elemeleri şehrin vaizinin elinden çekeriz. (Onun) ayıplama oku yine yanan gönle vurur.

5. Zaman bahar oldu diye, yiyip içip eğlenelim. Ey Feyzî, yine rintçe şarap kadehi çekelim.

LXXXVIII

1. Alçak zamanda ayrılık sona ermedi. Bu gönül (onu) dünya halkına şikayete başladı.

2. Dünya bahçesinde 'arzulanan gonca açılmış, (ama) ne yazık ki, siyah kaderim mutluluğa erişemedi.

3. Sevgilinin imansız kuşağına yapıştığı için vaiz, ibadete bile bel bağlamadı.

4. Saki mecliste sarhoş olup, düğmesini çözdü. (Ardından) yalvarış sahibi (aşık) cömertliği keşfe başladı.

5. Feyzi, devamlı meyhane göğsünü makam edinip, dünyada ibadet ve başkanlığı kıskanmadı.

LXXXIX

1. Dünyada herkesi bir kere konuşan sevgili ile görsen, onlar bazen sevgilinin yüzünü seyretmek ile eğlenir, bazen onu kucaklar.

2. Güzellere âşık olalıberi bir an mutlu olmadık. Benim gibi kimse inleme ve ağlama ile sevgili olmasın.

3. (Göz) gündüz ve gece, sevgilinin köyünde kanlı gözyaşı döker. Bu çok kan döken göz ile halimiz bilmem ne olacaktır.

4. Dünyada can ve başla sevgilinin eziyetine razıyız. Yabancıların çekiştirmesiyle daima perişan haldeyiz.

5. Ey Feyzi, çılgın bülbül gibi bağırırsın. O gül bahçesinin gülü ile koklayıp yatmak istersin.

XC

1. Gönülüm bir sitemci (sevgiliye) düştü, yeniden âşık oldum. (O), rakibe uyup, her an inleyen âşığa eziyet eder.

2. Eğer, keder köşesinde ev ve duvara baksam, (sevgilinin) gönle hoş gelen hayali kalp evine ayak basar.

3. Sevgi ışığının hararetinden tutuştum, hasta oldum. Doktorum bu hastaya bir çare yolu bulmaz.

4. Bizi yabancı sanma, biz aşkın ile bilgiliyiz. (Eğer) bazen gönlü yaralı olan âşığa baksan, bunu bilirdin.

5. Aşk derdinden ölürsem, (sevgilinin) yolunun üzerine gömün ki, Feyzî, bu çaresiz aşk derdinden ölmüştür, desin.

Cı

1. Sevgilinin köyünde inleyen kuştan inleme çoksa da, doğrusu gönül kuşuna bülbüller içinde arkadaş yoktur.

2. Düzgün selvi ırmak kenarına güzel konmuştur. Karşıdan görenler düzgün boyuna (bakıp) gözyaşı seli, der.

3. Leylâ'nın derdinden öldüğüne doğrusu iki şahit vardır. Mecnûn mezarında dikilenleri taş sanmayın.

4. Ey sevgili, yanağın yeni biten yanak tüyünden ayrıldığından beri, onun için dünyanın çimenliğinde parlaklık kalmadı.

5. Feyzî, Yakûp gibi yine bir gül yüzlü Yûsuf sevdi. Mısır ülkesine ulaşsın (baksın ki) güzelliğinin eşi bulunmaz.

XCII

1. Ya bizi kavuşma gönlüne ulaştır, mutlu et, ya da iyilik yapıp, beni öldür.

2. Ben koyun gibi eşiğine yaslanıp, can vereyim. (Ey sevgili), yanağının kurban bayramının neşesine (beni) kurban et.

3. Şahım, beni kavuşma mutfağına gel de sofracı başı yap. Köpek rakibi ise, ayrılık odasına kapıcı yap.

4. Bu gönül çocuğunu yine ayrılık tokadı ağılattı. (Ey güzel), kavuşma elinle (onun) gözünü sil, onu gülen yap.

5. Ey gönül, sevgini içinde sakla, sırrını açma. Feyzî, aşk derdinin sırrını gizle.

XCIII

1. Allah'a gönül derdimin hikayesini destan gibi uzun uzun anlat. Deliliğimi dünyaya açıkla, beni dünyanın rezili yap.
2. Gönlüm baştan ayağa ayrılık derdimi açıklayamaz. Allahım, kana bulaşmış ayakkabımı baştan ayağa ağız gibi (açılmış) yap.
3. Gönlü bir gülen bülbül ve sevgilinin ağzının arzusu yap. O çılgın bülbüle kavuşma bahçesini gül bahçesi eyle.
4. Zayıf ve inleyem vücudum, sevgilinin geçidine toprak olsun. İskeletimi sevgilinin köyünün köpeğine armağan et.
5. (Ey sevgili), Feyzî'nin elini tut, aşağılık topraktan kaldır, iyilik et. Onun ahını her zaman kavuşma kasrına merdiven yap.

XCIV

1. Kendime bülbül gibi bir arkadaş âşık buldum. Kendime gonca gibi açılmak için bir dost buldum.
2. Âşığa aşk ile boyunu iki kat yapmak kanunmuş. Boyumu iki kat yapıp, kendime bir saz buldum.
3. Gönül, sürahinin nakış ve sesine meyilli oldu. Kendime güzel sesli bir sevgili buldum.
4. Âşıklar topluluğunda ayrıcalık kazandım. Kendime güzeller ordusu içinde bir seçkin buldum.
5. Ey Feyzî, sabaha kadar yanan gönlüm yandı yakıldı. Kendime mum gibi bir cesur âşık buldum.

XCV

1. Kendime, kan saçan gözümü arkadaş buldum. Gönül derdinden ağlarım, kendime arkadaş buldum.
2. Hal diliyle sevgilinin dudağının sırrını sordum. Kadehi kendime bir sessiz dost buldum.
3. Neşe keklüğünü, (sevgilinin) yüzü gibi daima avlasam. Kendime şarabın gezgincisi gibi bir doğan kuşu buldum.
4. Gönül kuşu, yüksekten uçtu, gördüm havadan inmedi. Kendime av için bir güvercin oynatan çocuk buldum.

5. Ey Feyzî, kalem kuşumu o yücelik doğanın vasıflarının doruğunda (övgü göğünde) beraber uçan bir arkadaş yaptım.

XCVI

1. (O can alıcı) sevgili (keşke), yumuşak huylu, aşk derdime çare bulan ve gönlümü okşayan olsa.

2. Çalgıcı eline udunu alsa, ben sevgiliye yansam. Meclis içinde ateş ve saz çalınsa, eğlence yapsa.

3. Sevgili, naz ile eline kadehi alsa, başı dik sürahiler alçak gönüllülük edip, sevgiliye yalvarsalar.

4. (Ey sevgili), yine neşe kekliğini avlasan, keder kuşu uça. Elimde şarap kadehi gibi bir doğan olsa.

5. O güzellerin padişahı olan sevgilinin dudağından bir öpücük alsam. Feyzî, elimde bir rağbet ve istek olsa da, can şimşeğimi çıkarsam.

XCVII

1. Aşk kederinin sırlarını sevgiliye duyurma. Hallerini (sakın) bildirme, sultana duyurma.

2. Yakanı kurtarmazsan, eteğini yırtar. Gizli kapıdan gir ama, kapıcı köpeğe duyurma.

3. Gönül sırrını gonca gibi bir kimseye açma. İnlemini bülbül gibi dostlara duyurma.

4. Gül gibi açıl, gizli sırrını sevgiliye duyur. Sırları eşek rakibe, cahile duyurma.

5. Güzeli, herhangi birinin şaşkını oldunsa, Feyzî yaşlıya yakışır sözler etme, gençlere duyurma.

XCVIII

1. Aşk neşesini, gönül eğlencesini inkar etme. Akıl ağırlığını gider, kendine yük etme.

2. O peri, gönül hazinesini alır, yine de aldığını inkar eder. Serseriye gönül parasının verme, inkar etme.

3. Evde yalnız bir sen, bir de ben olalım. Yiyip içelim, eğlence yapalım, başkalarını haberdar etme.

4. Meyhane yolunda beni ağlayan aşık sanıp, gizli gizli dikenlik yabancısı ile pazarlık etme.

5. Güzelim, arifin gönlü vallahi Allah evidir. Feyzî, gönlünü yakma, yok yere onu azarlama.

XCIX

1. Sevgiliye can dağıtsam gerek, kendine güvenen gelsin. Can oynatan sevgiliyi seyreden (kişi) buyursun dostlara gelsin.

2. Cömertlik ve iyilik eden her isteğini bulur. Kendine güvenen yüce sultanın eşğine gelsin.

3. Zahit ve rahip aşk sırrını ne bilsin, anlamaz. Bu zoru halleden kendine güveniyorsa meydana gelsin.

4. Adaletli olan, âşıkların hakkını sevgiliden alır. Kendine güveniyorsa, aşk padişahının adaleti gibi divana gelsin.

5. Feyzî, neşe kadehinin sonu ile sarhoş olur. Kendine güvenen, aşk meclisine akıllı ve deli gelsin.

M

1. Gönül bülbülü yine bir gonca için ağlayan oldu. Yine bir aşk zincirine tutkun oldu.

2. Güzellik bahçesinde bulunan taze gülün sakisi, durmadan çağılayan kan yağdırıcı gözüm oldu.

3. "Sevdaya tutulmuş gönlü kimseye vermem" derdim. (Ama), gönül yine bir padişaha karşı çaresiz kaldı.

4. Gerçi, sevgilinin gayreti ile gülen olduk ama, köpek rakip ile dünya başımıza dar oldu.

5. Feyzî, Adn cennetine asla gönül vermedi. İki cihanda da güzelim yüzün âşığı oldu.

MI

1. (Sevgili) o yabancıları hançer gibi yanına almasa, sevgiliyi avlayıp, göğse çekmek ne idi?
2. Dudak özlemi ile keder köşesinde ağlayan gönül, inci yüklü gözü kana boğmaktadır.
3. (Ey) padişahım, yanında o zülfikar kılıcını görmeseler bile, seni Hz. Ali'ye benzetemezlerdi.
4. Gönül, ah ve inlemesinin çokluğundan hiç boş kalmadı. Söyleme, o hilekarı gözlerimiz görmesin.
5. Feyzî, ne yapalım, gönül ve can ülkesini yağmaladı. Aman yan bakışının Tatar'ı bir an rahat vermez.

MII

1. Şimdi bahar oldu, göğüs güllerim açıldı. Onun için gönül bülbülleri şimdi bağırmaya, inlemeye başladı.
2. Dünya sahnesi kızarmış, laleler süs olmuş sanma. Kanlı gözümün selleri şimdi cihanı boğdu.
3. Sevgilinin sıkıntı askeri kalp evine konduğu için, gönül illeri şimdi baştan başa yıkıldı, harap oldu.
4. Gönül sahibi (âşık) ve vaiz, sevgilinin saçının esiri olduğu için, bahçıvan şimdi sünbülleri çimenlikte aramaz.
5. Feyzî, bahçıvanlar el almak için ayağa düştüler. Şimdi şarabın pirinden aldıkları şarapları ellerinde tutarlar.

MIII

1. Vefa idüp, mutsuz gönlümü mutlu yapsan olmaz mı? Gönül kuşunu keder tuzağından kurtarsan olmaz mı?
2. Eziyet askerin gönül illerini baştan başa yaktı. Güzeller padişahısın, kavuşmanla (gönül illerini) kursan olmaz mı?
3. Kavuşma isteğinle toprak olduğumu biliyorsun. Mezarıma gelip, söverek beni ansan olmaz mı?
4. Ey saç siyah olan sevgili, aşk yolunda (beni) Mecnûn yaptın. Rakibi de bela dağında Ferhâd etsen olmaz mı?

5. Feyzî, o gonca dudak (senin onu) sevdiğini bilir, bilmezden gelir. Sevgilinin köyünde bülbül gibi inlesen olmaz mı?

MIV

1. Bu gönül ve canı yine bir selvi boylu sevgili almıştır. (Onun) cellat yan bakış okunun ucu ciğerden geçti.

2. Ey ikinci Yūsuf, bugün güzellik ülkesi Mısır'da seni görmüştür. Kenanlı yaşlının(Yakūp'un gözleri) ağlamaktan kırmızı olmuştur.

3. Padişahım, muhtaç aşığına güzellik zekatını ver. Hiç padişahlar köleden iyilik ve yardımı esirger mi?

4. Vaiz, bizi sevgilinin aşkından esirgeme, iyilik et. Allah sana cennetde huriyi, bana cennet oğlanını versin.

5. Feyzî, ayrılık hastası olup, keder köşesinde kalmıştır. Doktorum, kavuşma şerbetinle derde derman eyle.

MV

göğsümün üzerinde sevgilinin şekilleri görünsün.

2. Sufi, sevgilinin aşkında ne hal olduğunu ne bilsin. Onu benden soran o delice halleri bilmez.

3. Gül renkli şaraba dudağını emdirdiği için, o sevgilinin yanağının alı utancından lale gibi kızardı.

4. (Senin) yüzündeki vefa resmine baksalar anlayamazlar. Şehrin çocukları eziyet bilimini ezbere bilirler.

5. Bu çılgın gönül ile Feyzî'nin hali sonunda ne olur. Çünkü bir ay yüzlüyü nerede görse (ona) canıyla meyilli olur.

MVI

1. Padişahım Ali, (sen) dünya içinde selvi boylu bir goncasın. Ey parlak güneşim Ali, (ben senin) gölge gibi düşkününüm.

2. Başkalarını terk edip, sana gönül versem ne olur? Ey parlak ayım Ali, (ben) dünyadan geçmişim.

3. Eğer mutsuz gönlüme iyiliğini eriştirsен, Ali bu yıkık kalbim baştan başa yapılırdı.

4. Aşk hastasını, gel iyilik et. yarına salma. Ali eğer ölürsem kanım senin boynuna düşer.

5. Ey cömertlik ocağı, Feyzî seni can ve gönülden sevdi. Sultanım Ali, (o) emrine bel bağlayıp kul oldu.

MVII

1. Ey gönül, keder meclisinde ney gibi ağlayan ol, yürü. Sabır elbisen gibi yakası yırtık ol, yürü.

2. Nereye gitsen, aşğın yanında gölge gibi gitsin. Zaman bahçesi içinde salınan selvi ol , yürü.

3. Yüz güneşin, ufukları ışıklılı kılsın. Güzelliğin gökyüzü doruğuna parlak ay ol, yürü.

4. Goncayı suskun yapıp, sümbülü gönül kıran yap. Ey fındık ağız, bahçede kakülü perişan ol, yürü.

5. Kays gibi çöle düştüm, ben senin yanında bir an rahat edemem. Başiboş gibi sabırsız ve zengin ol yürü.

6. Ey Feyzî, yaradılış atı doğru ve güzel konuşma arsasını aldı. Rum'da Bakî, Acem'de Selmân gibi bir şair ol, yürü,

MVIII

1. Allah insanı haberdar (uyanık) kıldı, kişiliğini bildirdi. Allah, saygı gösterilen insanı ve iki dünya halkını yarattı.

2. (Güneş) gökyüzüne yüz tuttu, doğdu, sabah vakti duası bitsin, yeter. (Güneş) yere vardı, battı, isteğini dergaha bildirdi.

3. Niceye rehber olup, "doğru yolu" buldu. Nicesi de yolunu kaybedip, karanlık yola düştü.

4. Felek gündüz ve gece bir görünüş üstünde döner, titrer. Güneş dönmeye başlayıp, geceyi ay yaptı.

5. Ey Feyzî, gönlün can oynatanı, bel kılına dolanıp, saçına bağ oldu. (Saçının) karasında bir ah çekti.

MIX

1. Güzellik bağının isteği gönle bir bağ oldu. Bu tutkuna bakacak zaman geldi
2. Gönül sevgiliye aktı, rakibin gönlü ırmağa koştu. (Sevgilinin) maceralarıyla gözümün yaşları ırmak oldu.
3. Öğüt veren kişi, beyaz saçımı çekiştirip, yüzüme vurma. (Saçım) o hüma kuşunun avına savaşmakla ağ oldu.
4. (Sevgili) sana bir öpücük verip, "Canını alayım" derdi. (Ama bunun için) söz vermedi, sözleri hep şaka oldu.
5. Feyzî, özlem ateşiyle yürek yine yanmış iken, kara beni (onun) üstünde bir yara oldu.

MX

1. Sevgilinin ayrılığı sona ermez mi? Allah'tan bize yardım gelmez mi?
2. O servi boylunun belini kucaklayıp, yönümüz eğlence, zevk düşkünlüğü olmaz mı?
3. Sufi, sarhoş olup, sevgilinin göğsünü açmak cömertliğin keşfi olmaz mı?
4. O kaşı yan olanın eziyet oku, gönülde her an irin olmaz mı?
5. Rakip sevgiliyi böyle baştan çıkarırsa, Feyzî ile düşmanlık olmaz mı?

MXI

1. Yüzünün üstünde sivri yanak tüylerin göründü. Rıdvân'ın cennet bahçesinin çimenliğini seyretme kıskançlığı ortaya çıktı.
2. Ey şirin sevgili, yok yanlış söyledim. Hareketlerin Osman'ın Kur'ân'ının yanak tüyünün süsünü arttıran oldu.
3. Gönül misk saçan saça ulaştı, sarıldı. Deli görsün ki, saç yine (kendine asılı gönülleri) sallayan oldu.
4. Çene çukuruna Nahşeb çukuru dense ne olur? Gerdanının kendi yansıması, onda parlak ay oldu.
5. Ey Feyzî, bu gazelin, sevgilinin dudağının özellikleriyle yine dostların meclisinin mezesi olarak meydandadır.

MXII

1. İyilik cilasıyla gönülden keder tozu silinmez mi? Ey padişah, yanağının yansımaları gönül aynasında görünmez mi?
2. Ölümlü hastanım, canın nabzımı tutmasına ne gerek var? Senin aşk hastan dertli yüzünden anlaşılmaz mı?
3. (Āşık) kavuşma isteğiyle keder köşesinde ney gibi inler. Bu kadar inler de aşığın göğsü delinmez mi?
4. Ey zamanın hocası, bu güzellik pazarında sevgilinin kavuşma malı acaba can parası ile alınmaz mı?
5. Gönül kayığı kıyasız ayrılık denizinin içinde kalır mı? Feyzî, kavuşma isteği ile kıyıya niyet edilmez mi?

KITALAR VE RUBAİLER

I

Ben o dünya padişahının bakışının kölesi olmuşum. (Çünkü) aşk neşesinin eserini kendimizde buluruz. Kalb gözümde uyanık göz açıldığından beri, dünya güzeller ile dolsa bakmayız. (Bakan kişiyi de) ayıplarız.

II

Acaba o selvi boylu sevgili, ah rüzgarı ile hiç inlemez mi? (Onun) ayağına su gibi düşölüp, yüz sürölmez mi? Ey padişah, gönül almak sen kıl belliye kıl gibi gelmez mi? Ağzının isteğine her an bin can verilmez mi?

III

Felek, iyilik sever değilsin, beni sevgiliden ayırdın. O kırmızı gülden beni bülbül gibi ayırdın. Varımı yoğumu harcayıp, gözlerimi ağarttım, kızarttım. Beni gözyaşı parası gibi gümüş ve altından ayırdın.

IV

Gönlüm kırıgın, o zamanın afetine incindim. Köpek rakip ile hırıldıştım, sevgiliye incindim. O kötü huylu sevgiliden gerçek bulmadım, onun hiç vefası yoktur. O serseriye küstüm, kısaca dostlara incindim.

V

İsmâîl, vefa bahçesinin selvîsi, taze fidanı, cennet bahçesinin goncasısın, yanağı kırmızı olan sevgilisın. İnleyen gönlümü mutlu etmez isen, keder gecesinde ayrılık ile halim ne olur?

VI

İyilik ve cömertlik kaynağı, adil Ali Ağa, adaletle ismi zamanın ileri gelenlerine ışık olup, Feyzî (onun) yaptığı çeşme için tarih söyledi: Susamışlar onun hayat suyundan can bulsa şaşılmaz.

BEYİTLER

1. O peri yüzlü yüce sevgili olur olmaz kişileri beğenmez. Şimdi (o sevgili) bizden iyilere bağlanmıştır.

2. Sevgili, sözüne uymadı, elini öptürmedi. Üzümün kızı şarap zorla bize ayağını (kadehini) öptürdü.

3. Kanlı göz yaşım bir Kızılırmak'tır ki, içinde görülen kirpik değil, onda bitmiş sazlardır.

4. Fani dünya, ehle kıskançlık eder, kin besler, Ehrimen ve şeytanı mala bağlar.

5. Allah'a şükür ki, Allah tutkun köleyi yine mutlu etti. O şah Ali dergahında Tokmakzâde'yi severdi.

6. Dertlilerin ahı ufukları tutmuşsa da, Allah'a şükür bugün Ömer Şah Tokmakzāde'yi severdi.

7. Bir gece ben mahzun āşık, ayrılık içinde yatarken, sesi duyulan kendi görülmeyen melek dedi ki, 'Şimdi lanetlenmiş Tokmakzāde sürüldü.'

8. O yalvarmasız padişah takî suçumu affedene kadar, Seyyid Bilal'de mezarımı yakıcı ve eriten eylerim.

9. Ey Zafî, eğer hamam içinde sevgiliye kavuşmak dilersem, Feyzî gibi değerli yüce sevgiliye inle ve ağla.

10. Ğer sen sevgili isen, yüzü melek ile yiyip içip eğlenen āşık, (senin) yolunda basılmayı ve asılmayı seçer.

11. Gel ey bahçenin bûlbûlü, çılgın gönle öğüt ver. (O) her gördüğü gonca ağızlıya sırrını açmasın.

12. Yanağın gonca, ağzın kırmızı gül gibidir. Boyun, ince belin selvi ağacı gibidir.

13. Sevdiğim, çaresiz Āşığına ayrılık beladır. Eziyetin ise cana sevgi ve vefadır.

14. Hayat suyunu eğer karanlıkta görmek dilersem, o perişan saç içinde gel, gülen gülü seyret.

15. Ayrılığınla çektiğim derdi çılgın gönül bilir. (Onu) sevdiğimi bilmezden gelir, dünya bilir.

16. (Āşık için) gerçeğin veziri bir piyade ise de (onu) almaz. Sevginin tavlacıları (āşıklar) yanak ile aldanmazlar.

18. Bahtım uygun olmuştur ancak, gariplikler göstermektedir. Şimdi il içinde o afet bu şekildedir.

SONUÇ

Bu çalışmada, Feyzî'nin bütün şiirleri incelenmiş, yaşadığı devrin siyasi, sosyal ve edebi görünüşü, hayatı, edebi kişiliği, dil ve üslubu ve şiirlerindeki muhteva özellikleri üzerinde durulmuştur.

İlk bölümde, Feyzî'nin yaşadığı dönemin siyasi ve edebi görünüşü, devrin önemli şairlerinden bazıları ve Feyzî mahlaslı şairler tanıtılmaya çalışılmıştır.

17. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu gerilemeye başladığı halde, kültür, sanat ve edebiyat hayatı, bir önceki yüzyıldaki ilerleyişini devam ettirmiştir. Edebiyat 16. yüzyıldaki temelini 17. yüzyılda sağlamlaştırmıştır. Bu şaali devirde Osmanlı uygarlığı idari, ekonomik, askeri ve sosyal açılardan gerilemeye girdiğini farkedememiştir. Bu devirde medreselerin ve müderrislerin sayısı hayli çokken, yüksek seviyedeki ulema azlığı ve ilim seviyesinin düşüklüğü medreselerin bozulmasına sebep olmuştur. Bunun sonucu olarak 17. yüzyılda ortaya konan eserlerin pek azı değer taşımaktadır. Bunların yanında uzun süren İran-Avusturya seferleri sonucu paranın değeri düşmüş, kaynaklar zayıflamış, ülkede yapılan mallar bile dışarıdan alınmaya başlamıştır. Ticaret Fransız, İngiliz ve Felemenkler'in eline geçmiştir. Ayrıca, yeniçeriler ve ordunun diğer kolları da yozlaşmaktan kendini kurtaramamıştır.

Feyzî'nin devrindeki edebi görünüş ise, sosyal ve siyasi bunalımların yanında iyi şekilde gelişmiştir. Edebiyat 17. yüzyılda en yüksek noktasına varmıştır. Osmanlı sarayı şairleri korumuş, edebiyat ve ilmin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Daha önce yazılan tarih, bibliyografya ve biyografya kitaplarına yenileri eklenmiştir. Ayrıca, Dîvân şiiri İran taklitçiliğinden sıyrılmış, şairler kendilerinden önce yaşamış Ahmet Paşa, Necatî, Nevaî, Bakî, Fuzulî gibi Dîvân şairlerini örnek almışlardır. Bütün türlerde gelişme sağlandığı gibi mesnevi, mahalli hikayeler ve ahlaki-didaktik eserler, tarih, coğrafya ve seyahat türlerinde de bir gelişme sağlanmıştır.

Feyzî'de böyle bir devirde kadılık yapmış, ilmiye sınıfına dahil olmuş, bunun yanında şiirden de uzak kalmamıştır. Şiirleri 17. yüzyılın edebi tarzının dışına çıkmamıştır. Eserini IV. Murad'a takdim etmiş ve bilinmeyen bir sebeple saraydan uzaklaştırılması sonucu şiirlerine gurbet hissi yansımıştır. Kasidelerinin ikisi dini olmak üzere diğerleri methiye niteliğindedir. Gazellerindeki eda rindanedir. Şarap,

tabiat ve aşk konuları ağırlıktadır. Ancak, şiirlerindeki aşk sıkıntıları yüzeyseldir. Sevgiliden ve felekten şikayetlerinde fazla aşırıya kaçmaz. Gazellerinde tasavvufa rastlanmakla birlikte, bir gazeli tevhid, IV. Murad'a yazdığı bir kasidesinde tasavvuf izleri görülmektedir.

Müseddes, tahmis rubai ve kıtalarda sevgiliden şikayet, aşk sıkıntısı, gurbette duyulan üzüntü, sevgiliden ayrılık, aşk, felekten şikayet gibi konular üzerinde durulmuştur.

Feyzî döneminin diğer şairleri gibi klasik Divan şiiri özelliklerini sürdürmüş, aynı konular ve şekiller etrafında yazmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

a) Kaynak Eserler

Akyüz, Kenan. Beken, Süheyl. Yüksel, Sedit. Cunbur, Müjgân. Fuzulî Divanı, Akçağ Y., Ankara, 1990.

Ayan, Hüseyin. Nesimî Divanı, Akçağ Y., Ankara, 1990.

Ayni, Mehmed Ali. İslâm Tasavvuf Tarihi, Akabe Y. İstanbul, 1985.

Banarlı, Nihad Sami. Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, c.II., Milli Eğitim Basım Evi, İstanbul, 1971.

Bayraktutan, Lütfi. Şeyhülislâm Yahya, Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanı'nın Karşılaştırılmış Metni, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1985.

_____ Şeyhülislâm Yahya Divanı'ndan Seçmeler, Kültür Bakanlığı Y., İstanbul, 1990.

Kabaklı, Ahmet. Türk Edebiyatı, c.1, Türkiye Yayın Evi, İstanbul, 1965.

Kara, Mustafa. Tasavvuf ve Tarikatlar, İletişim Y., 1995.

Küçük, Sabahattin. Bakî Divanı, Türk Dil Kurumu Y.:601, Ankara, 1994

Levend, Agâh Sırrı. Divan Edebiyatında Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar, Enderun Y., İstanbul, 1943.

Tarlan, Ali Nihat. Ahmet Paşa Divanı, Akçağ Y., Ankara, 1972.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. Osmanlı Tarihi, c.III. II. Kısım, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara, 1988.

b) Araştırma ve İncelemeler:

Adıvar, A. Arat, R. Ateş, A. Baysun, C. Darkot, B. İslâm Ansiklopedisi, c.6-7, Keman-keş Ali Paşa Maddesi, Milli Eğitim Basım Evi, İstanbul, 1988.

Kaplan, Mehmet. Tarlan, Ali Nihat. Banguoğlu, Tahsin. Okay, M. Orhan. Enginün, İnci. Pekolcay, Necla. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi c.III., Feyzi Osman Maddesi, Dergâh Y., İstanbul, 1979.

Köseoğlu, Nevzat. Ayan, Hüseyin. Burmaoğlu, Hamit Bilen. Ayan, Gönül. Bakırcıoğlu. N. Ziya, Büyük Türk Klasikleri, c.5, 17. Yüzyıl Divan Edebiyatı'na Toplu Bakış Maddesi, Ötüken Neşriyat A.Ş., Söğüt Yayıncılık Ltd. Şti., İstanbul, 1985.

c) Müracaat Kitaplar:

Devellioğlu, Ferit. Osmanlıca Lugât, Ankara, 1970.

Dilçin, Cem. Yeni Tarama Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Y.:503, Ankara, 1983.

İpekten, Haluk. İsen, Mustafa. Toparlı, Recep. Okçu, Naci. Karabey, Turgut Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı Y.:942, Ankara, 1958.

Pakalın, Mehmet Zeki. Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, c.I.II.III., Milli Eğitim Basım Evi, İstanbul, 1971.

Pala, İskender. Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, c.I.II., Akçağ Y., Ankara, 1989. Sami, Şemseddin, Kamûs-ı Türkî, Enderûn Kitap Evi, İstanbul, 1989.

Uludağ, Süleyman. Tasavvuf Terimleri Sözlüğü. Marifet Y., İstanbul, 1991.

Yeğin, Abdullah. Badıllı, Abdülkadir. İsmail, Hekimoğlu. Çalım, İlham. Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lugât, Türedav Y., İstanbul, 1993.

Yeğin, Abdullah. Osmanlıca-Türkçe İslamî-İlmî-Edebî-Felsefî Yeni Lugât, Hizmet Vakfı Y., İstanbul, 1989.

Yılmaz, Mehmed. Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler, Enderûn Kitap Evi, İstanbul, 1992.